

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 05866

GEZAMLTE VERK

Joseph Opatoshu

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER

AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

געזאַמלטע ווערק

פון

י. אַפֿאַטאַשו

III

ווילנע-1928

ווילנער פּאַרלאַג פּוֹן ב. קלעצקין

י. אַ פּאַט אַ שױ

ה י ב ר ו

(ר א מ א ו)

ווילנע - 1928

ווילנער פארלאג פון ב. קלעצקין

PRINTED IN POLAND

J. Opatoszu — „H i b r u“. Romans
Drukarnia „Wyd. Wileńskie“ B. Kleckina, Wilno ;

זונטיק, פונקט צוועלף א זייגער בייטאָג, האָבן די קינדער פון דער „מחזיקי-תורה“ זיך גענומען שיטן מיט קולות אויף דער גאס אַרויס. זייערע עלטערן, מיטגלידער פון דער „קאָנגרעגיישאָן“, האָבן געוואַרט אין שול, אין פאָרהויז, אויף דער וועראַנדע. געהייסן האָט עס – מען איז געקומען געווייר-ווערן, ווי די קינדער לערנען. אין אמתן אָבער האָט זיך געבענקט נאָך אַ היימיש וואָרט, זיך געוואַלט אויסטון אויף אַ וויילע פון דאגת-פרנסה, פון דער וואַכעדיקייט. דער „שאַפּ“, אפילו די שטוב האָט דערעסן – האָבן טייל טאַטעס גענומען דאָס קלייב-וואַרג פאַר די הענטלעך, אַנדערע האָבן געשטופט קינדער-וועגעלעך, און מיט אַ רחבת איז מען יעדן זונטיק געקומען אין שול אַריין.

די יידן, אין שבתדיקע מלבושים, דיקע סיגאַרן אין די מיילער, זענען געשטאַנען אין קרענצלעך. די רעק פונאַנדערגעקנעפלט, די דיקע גאָלדענע קייטן האָבן אַראָפּגעפלישטשעט פון די קאָלירטע וועסטן, געמיטלעך געשמועסט, און ווען נישט די סיגאַרן, וואַלט מען געקאָנט מיינען, אַז דאָס כאַפּן יידן ערגעץ אין אַ רוסיש שטעטל פאַרן דאוונען אַ שמועס.

דוד וואַקסמאַן, אַ הויכער דאַרער בחור, אַ לערער, מיט אַ קליין קעפל אויף אַ לאַנגן, אויסגעבויגענעם האַלז, ווי זאָס קעפל ביי אַ פידל, איז געשטאַנען מיט נאָך צוויי לערערס, זיך געבויגן פון איינעם צום צווייטן, גלייך די דינע פיס וואַלטן ניט געקאָנט טראָגן דעם הויכן קערפער. ער האָט זיי דערציילט :

— וואָס זאָגט איר אויף גרינען? געקראָגן אַ צענערל אַ הוספה, און דער פרעזידענט האָט אים אין מיין געגנוואָרט פאַרבעטן צו זיך אויף אַוונטברויט!

— דער יונג האָט מזל! — האָט ראָזען, אַ פאַרשלאָפּענער בחור, מיט קליינע אָפּגעגעסענע ציין, ווי ביי אַ שעפּס, פון גרויס איבעראַשונג אַריינגעמאַכט די הענט אין די הויזן-קעשענעס און זיך גענומען שיבערן. — מאַכט נאָר אַ שווייג, — האָט מילער, אַ נידעריקער, מיט שפיציקע אויגן, וואָס קוקן אין אַלע זייטן, צוגעלייגט אַ האַנט צום מויל — כ'וועל באַד אונזער פרינסיפּאַל נעמען אויפן צימבל, אים אַ ביסל די גאַל אָפּדריקן, נאָר זעט, חברה, מאַכט נישט קאַליע!

דער פרינסיפּאַל (פאַרוואַלטער), אַן עלטערער בחור, אין אַ גלאַנציקן, אויסגעריבענעם פּראַק, מיט אַ שווערן שטעקן אין דער האַנט, איז פאַמעלעך אַראָפּ פון די טרעפּ, וואָס האָבן געפירט אין זיין קלאַס אַריין, געוואַלט פאַרבייגיין די לערערס, האָט אים מילער אַ רוף געטאָן:

— מיסטער פרידקין, וואָס זאָגט איר אויף אונזער גרינען?
פרידקין האָט זיך אָפּגעשטעלט און אָנגעשטעלט אויף מילערן

אַ פּאָר וואַסערדיקע אויגן:

— וואָס מיינט איר?

— כ'מיין, — האָט מילער געשמייכלט — דער פרעזידענט האָט אים היינט פאַרבעטן אויף אַוונטברויט.

— טאַקע. — האָט פרידקין געמאַכט אַ נאַריש פנים, ווי ער וואַלט נישט געכאַפּט, וואָס מען דערציילט אים, און איז בלאַס געוואָרן.

ער איז שוין יאָרן געווען פרינסיפּאַל אין דער תלמוד-תורה, פונדעסטוועגן האָט ער תמיד זיך געשראָקן, מען זאָל אים נישט אָפּזאָגן, און פון דער קלענסטער נאַרישקייט זיך גענומען צום האַרצן. ער איז געווען זיכער, אַז אַלע, סיי די לערערס, סיי דער סעקרעטאַר, סיי דער שמש פאַרגינען אים נישט, גראָבן הינטן אַרום, רעדן אויף אים שלעכטס פאַרן פרעזידענט, אַנדערש וואַלט דער פרעזידענט אים שוין לאַנג גענומען פאַר אַן איידעם. ער איז געווען ביי זיך איבערצייגט, אַז מ׳ס שולדיג, דעם פרעזידענטס טאַכטער, האָט אים ליב. אַז ער האָט געהאַלטן אין צוגרייטן איר עלטערן ברודער צו בר-מצוה, איז דאָס מיידל געזעסן ביי דער לעקציע, פלומרשט געלייענט אַ בוך און פון אים קיין אויג נישט אַראָפּגעלאָזט. ער האָט שוין אפילו געהאַט

פארפאסט א ליבע-בריוו צו איר, אים תמיד ארומגעטרעגן מיט זיך, קיין מוט אבער נישט געהאט אים אוועקצושיקן. זייער אפט, ווען ער איז געבליבן אליין, האט ער געלייענט דעם בריוו אויפן קול און זיך פאוונדערט פאר דעם שיינעם געדאנק, וואס ער האט דארט אויסגע- דריקט. ווען די חברה האבן אים דערציילט, אז גרין איז פארבעטן צום פרעזידענט אויף נאכטמאל, האט ער געפילט, אז מען האט אים שוין ווידער אפגעטון א שפיצל, זייער נישט השק געהאט זיך צו טרעפן מיט אים היינט אונט ביים פרעזידענט און זיך אנגערופן:

— פארלאזט אייך אויף מיר, דער פרעזידענט וועט א מלמד...
פרידקין האט געזען, ווי גרין קומט אן, האט ער אפגעהאקט אין דערמיט און איז אנטשוויגן געווארן.

גרין, א הויכער בחור, א שווארץ-חנעוודיקער, מיט עפעס הפקרישעס אין זיין פנים און אין גאנצן האלטן זיך, איז אראפ פון די לעצטע דריי טרעפערך מיט איין שפרונג, אריין צווישן די לערערס, זיך אנגעשפארט אן וואקסמאנען, וואס האט זיך א בויג געטון ווי א לולב, און זיך פונאנדערגעלאכט:

— וואס זאגט איר, יידן? דער אלטער האט דאך מיך פארבעטן צו זיך!

— אין האב מורא, ט'שמעקט מיט א שידוך — האט מילער געשאקלט מיטן קאפ אום צוצוגעבן די ווערטער מער געוויכט, הינטן ארום א קוועטש געטון צו דער חברה מיט אן אויג און געוויזן אויף פריד- קינען, — דער פרעזידענט האט א שיינע טאכטער, מיסטער פרידקין קען זי, פרעגט אים...

— וואס דארף ער א מלמד, ווען ער קען קריגן א רייכן „ביזנעס- מאן" פאר אן איידעם! — האט פרידקין אויסגעשאסן, געקוקט פון איינעם אויפן צווייטן, ווי ער וואלט געוואלט וויסן, וואס פאר אן איינדרוק זיין חכמה האט געמאכט, און בשעת-מעשה רויט געווארן.

— האט ער דאך אייך געוואלט בעמען? — האט מילער זיך געמאכט תמעוואטע, א רוק געטון דעם שטרויענעם קאפעליוש און זיך מיט אמאל א כאפ געטון. — א, כ'האב גאר פארגעסן, איר זייט דאך א פרינסיפאל, נישט קיין מלמד!

דער עולם האט געלאכט. פרידקין האט עטוואס אונטערגעהויבן דעם שטעקן, אנגעקוקט מילערין. זיין צעקניישט פנים האט אויסגעזען

טעמפ, די וואסערדיקע אויגן האָבן זיך קיין ריר ניט געטון, גלייך זיי וואָלטן געווען אַריינגעשטעלטע, און זיין גאַנצער כּעס איז געלעגן אין דער נישט געראַזירטער, צו-ברייטער געמבע, אַלע האָבן געגלויבט, אַז ער קלויבט זיך מילערן אַ קלאַפּ צו טון – איז פּונקט דעמאָלט אונטערגעגאַנגען דער סעקרעטאַר, אַ קליין, ציכטיק יידל מיט אַ גלאַ-טיק פנים, רויטע בעקלעך, פון די פנימער, וואָס ס'איז שווער צו זאָגן, צי ס'איז פּופציק, צי דרייסיק יאָר אַלט. ער האָט גענומען פּרידקינען אונטערן אָרעם:

– קומט, מיסטער פּרידקין, מיט מיר! מיר זענען דאָך עלטערע מענטשן! וואָס דאַרפן מיר אויסהערן, ווי די לצים מאַכן פון אונז חוּק!

– פון מיר מאַכט קיינער נישט חוּק! – האָט פּרידקין אַ ברום געטון, זיך אויסדרייענדיק צום סעקרעטאַר און ס'האַט אויסגעזען, אַז דעם גאַנצן כּעס וועט ער אויסלאָזן צו אים.

– קומט, מיסטער פּרידקין, כּידאַרף מיט אייך עפעס רעדן!
– אַזוי איז עפעס אַנדערש! – האָט פּרידקין אַ צופרידענער, וואָס דער סעקרעטאַר איז אונטערגעקומען, אַ מאַך געטון צו די לערערס מיט דער האַנט – גוד-באַי!

זיי זענען אַרויס אויף דער גאַס, ס'איז געווען אַ הייסער זומער-טאָג. איבער דער גאַס זענען געווען צעשאַטן יונגעלייט, די העמדער, אָן אַרבל, אַריינגעמאַכט אין די הויזן, און געשפּילט אין „באַל“. די האַרטע פּילקעס זענען געפּלויגן איבער די קעפּ, אַזש געפּיפט. פּרידקין איז געווען אש-להבה אויף אַמעריקע, תמיד געטראַכט, אַז ס'לעבן איז דאָ הפּקר, אַנדערש וואָלט מען יונגען נישט ערלויבט צו שפּילן אין מיטן גאַס אין „באַל“. איצט, גייענדיק מיטן סעקרעטאַר, איז ער געפּליבן הינטערשטעליק, מורא געהאַט ער זאָל נישט כאַפּן אַ פּילקע, האַרט ווי אַ שטיין, אין קאַפּ אַריין. ער האָט זיך אַרומגעקוקט אין אַלע זייטן, דורכגעלאָפּן מיט שרעק די גאַס, אַז ער האָט זיך אַזש אָפּגעגאַסן מיט שווייס.

– ווי געפּעלן אייך עפעס אייערע תּלמידים? – האָט דער סעקרע-טאַר געוויזן אויף די שפּילערס. – אויסגעוואַקסן תּנא-באַרעס, האָ, האָ, האָ!

פּרידקין האָט געשמייכלט. כּמעט אַלע יונגע-לייט, וואָס האָבן

געשפילט, באַל, זענען אַמאָל געווען זיינע תלמידים. ער אַליין האָט זיך קיינמאָל נישט געפרעגט, פאַרוואָס די אַלע יונגע-לייט גריסן זיך נישט צו אים, ווי זיי וואָלטן געווען ווילד-פרעמדע, ווי אַנדערש וואָלט נישט געדאַרפט זיין! ער האָט דאָך מיט זיי געלערנט צו עטלעכע יאָר, צום ערשטן מאָל זיי אָנגעטון תפילין, זיי געמאַכט פאַר יידן! דאָס אַלס האָט ער זיך נישט געפרעגט. יעדעס מאָל, וואָס ער האָט זיי אָנגעטראַפֿן, איז אים אויפן זינען געקומען דאָס זעלביקע ווערטל – גדיים געשו תישים – זיך תמיד געוונדערט ווי די חברה זענען אויסגעוואַקסן, געטראַכט, אַז זיי פירן זיך שוין מסתמא מיט מיידלעך, זיך אָפט געשראַקן, זיי זאָלן זיך נישט אָפרעכענען מיט אים, און אין האַרצן האָט אים הנאה געטון, וואָס ער האָט זיי אַלעמען געריסן פאַר די אויערן, געפאַטשט, געהאַקט מיט דער ווירע איבער די הענט און ביי זיי צוגע-
נומען יעדעס שפיל צייג.

דער סעקרעטאַר האָט געשטעלט קליינע, ווייכע טריט, ווי אַ קאַץ, ווען זי נעמט זיך גנבענען, געעפנט און צוגעמאַכט בשעת'ן גיין די פינגער פון דער רעכטער האַנט, געמאַכט גרימאַסן, ווי ער וואָלט מיט זיך אַליין איינגעטענהט, ער האָט גענומען פרידקינען אונטערן אָרעם, מעשה גוטער-ברודער, און אָנגעהויבן:

– מיסטער פרידקין, מיט אַן אמת, זאָגט, ווען עס מאַכט זיך אייך אַזוי אַ גוטער שידוך, כ'מין אַ לייטיש, באַלעבאַטיש מיידל, טאַקע מיט בן, וואָלט איר געטון?

– כ'וועל אייך זאָגן דעם אמת, האָט פרידקין אָנגעשטעלט די וואַסערדיקע אויגן, שוין חושד געווען דעם סעקרעטאַר, אַז ער גייט אים אָפטן אַ שפיצל און געקלערט וואָס צו זאָגן – ס'איז שווער צו געפינען אין ניו-יאָרק אַ באַלעבאַטיש מיידל, נישט קיין מיאוסע...
כ'ווייס...

– לאָמיק שוין הערן, וואָס ס'הייסט ביי אייך שיין? – האָט דער סעקרעטאַר אָפגעשטעלט פרידקינען, זיך צוגעבויגן צו אים, ווי ער וואָלט זיך געקליבן אים אַ סוד איינצורוימען און אים אָנגענומען פאַר אַ קנעפל פון פראַק, וואָס האָט געהאַנגען אויף צוויי פעדים. – אַז איר אַלע מאַכט אַ וועזן פון מיט שולץ, אַ מיידל בלוזי הויט און ביינער, בין איך מער קיין מבין נישט! מיינט נישט, וואָס כ'בין אַ סעקרעטאַר אין אַ היברו-סקול? בין איך אַ פאַנאַטישער מענטש! כ'בין אַ בוקאווינער,

און בוקאווינער, פארשטייט איר מיך, זענען מבינים, וואָס ס'הייסט
שיין! כ'מיין נישט, אַז אַ מיידל דאַרף זיין פעט. ניין, נאָר אַ מיידל
דאַרף ראשית זיין, כ'מיין, אַז מיט אַ הויך זאָלט איר זי נישט קאָנען
אַפּשטופּן, אַוועקבלאָזן ווי שפינוועבס... נעמט, למשל, מיין טאַכטער -
אַן אַמעריקאַנער מיידל, קיינמאָל קיין שאַפּ נישט אָנגעזען, ס'איז דאָ
אויף וואָס אַ קוק צו טון, דערצו זענען פאַראַן אַ פּאָר הונדערט טאָלער
אויך, רעכן איך אַז פאַר אייך, אַ רויקן מענטשן...

דער סעקרעטאַר איז מיט אַ מאָל אַנטשוויגן געוואָרן, אונטערגע-
טראָגן פּרידקינען דאָס קנעפל פון פּראַק, וואָס ער האָט אָפּגעדרייט
בשעת'ן ריידן, און שולדיק געשמייכלט.

פּרידקין האָט צוגענומען דאָס קנעפל, גאָרנישט געזאָגט, געווינשן
דעם גאַליציאַנער אַ וויסט יאָר און זיך געווינדערט, ווי ר'נאָך זיין ווייב
קאָן מיט אים שלאָפּן, אַז מען פילט אים פון מויל.

זיי האָבן זיך אַריינגעדרייט אין אַ זייטיקער גאַס. דער סעקרעטאַר
האַט געוואָלט פאַררעדן פּרידקינען, האָט ער אים צוריק גענומען אונטערן
אַרעם:

- טענה איך, צו וואָס דאַרפט איר זיין אַ פּרינסיפּאַל אין דער
„מחזיקי-תורה“, אַז איר קאָנט לייכט קריגן אַ שטעל אַלס „ראַבאָני“! איר
זענט אַ געבילדעטער מענטש. ר'קענט די אַלע אַמעריקאַנער, ראַבאָניס
פאַרשטעקן אין אַרבל! אלא-מה? אין אַמעריקע דאַרף מען קאָנען גיין
מיט די עלנבויוגס! די „עלעוויטערס“ קלאָפּן צו הויך, דאַרף מען זיי
קענען איבערשרייען, און איר וויסט דאָך, אַז איך האָב דאָ אַ גרויס
באַקאַנטשאַפט... וווּ גייט איר? - האָט דער סעקרעטאַר פּרידקינען
אַפּגעשטעלט און אים געוויזן אויף אַ „טענעמענטס-הויז“ - אַט דאָ ווילן
איך!

פּרידקין האָט אויסגעשטרעקט די האַנט, זיך געוואָלט געזעגענען.
האַט דער סעקרעטאַר אים נישט אָפּגעלאָזט:

- קומט אַרויף, זייט נישט קיין פרעמדער! אַזא חמימה, וועלן
מיר טון אַ קאַלטן טרונק!

פּרידקין איז נאָכגעגאַנגען נישט אייליק, זיך בשעת מעשה אַ טאַפּ
געטון, צי דאָס שניפּסל האָט זיך אים נישט אַראָפּערוקט, געזען ווי
דער סעקרעטאַר שפּרינגט איבער די טרעפּ, פאַרשווינדט ערגעץ אין
אַ טיר, איז אים איינגעפאַלן, אַז דאָס איילט ער זיך אָנוואַגן די

שטוביקע, זיי זאלן צוראָמען. ער פירט אַ גאַסט, הייסט, מסתמא, דער טאָכטער זיך איבערטון. זי איז אַ גאַליציאַנערין, אַלע גאַליציאַנער זענען פאַלש, צעגיסן זיך באַלד נאָך דער חתונה. פון גרויס הנאה, וואָס זיין קאַפּ אַרבעט אַזוי גוט, האָט ער זיך עטלעכע מאָל געקלאַפט אין שטערן און געווען ביי זיך זיכער, אַז ער מוז יעדן מיידל געפעלן.

דערווייל האָט דער סעקרעטאַר ברייט צעעפנט די טיר און געוויזן מיט דער האַנט:

— ציטע, מיסטער פרידקין, קומט אַריין!
דעם סעקרעטאַרס ווייב, אַ פעטע, צעגאַסענע יידענע, וואָס האָט אויסגעזען נישט ווי זיין ווייב, נאָר ווי אַ מוטער, האָט באַגעגנט פרידקינען מיט אַ שמאַלציקן שמיכל און זיך געהאַלטן אין איין ווישן די הענט.

— ווילקאָם — — —

דאָס קליינע מאַנעלע האָט אַ קוק געטון אויפן גרויסן ווייב, ווי ער וואָלט זי געוואָלט אויפעסן, און געהייסן האָט עס, זי זאל פרידקינען נישט פאַרהאַלטן אין קיך. ביידע האָבן אים אַריינגעבעטן ווייטער דער סעקרעטאַר האָט אים אַריינגעפירט אין זאל, וווּ אויסגעפעט מעפל איז געווען באַצויגן מיט גרויע ציכן, עס זאל נישט באַשטויבן ווערן. אַ מיידל פון אַ יאָר אַכצן, אַ הויכע מיט נישט קיין מיאוס, קינדיש פנים, געראַטען מער אין דער מאַמען ווי אין טאַטן, איז געזעסן ביי דער פיאַנאָ און געשפילט. זי האט אָנגעשטעלט בשעת-מעשה דאָס שפיץ-צינגל דאָ אויף דער רעכטער, דאָ אויף דער לינקער באַק, זיי עטוואָס איינגעצויגן און געווען זייער צופרידן, וואָס זי קאָן מאַכן חן-גריבלעך. ביי פרידקינס אַריינקום האָט זי אויפגעהערט שפילן, זיך אויפ-געשטעלט, עטוואָס צעעפנט דאָס מויל, געמאַכט מיט דעם שפיץ-צונג אויף ביידע באַקן. ווי זי וואָלט גענאָגט אַ צוקערל, און געווען גרייט מיט ביידע חן-גריבלעך אַ שמיכל צו טון, ווען דער פאָטער וועט זי פאַרשטעלן.

— מיסטער פרידקין, דער פרינסיפאַל פון אונזער סקול, — האָט דער סעקרעטאַר אים פאַרגעשטעלט פאַר דער טאָכטער און זיך געווענדט צו אים — און דאָס איז מײן טאָכטער!

— זייער אָנגענעם! — האָט ס'מיידל זיס אַ שמיכל געטון, אים

דערלאנגט א ווייכע, ווארעמע האנט און ארויסגערוקט א שטול. - ביטע, זיצט!

די מוטער האָט גלייך אַריינגעבראַכט אַ גלעזערנעם קרוג מיט לימאָנאַד, איינגעמאַכט, פּרוכט און אַלע האָבן זיך אַרומגעזעצט אַרום טיש. דער סעקרעטאַר האָט זיך אויסגעטון דעם קאַפּעליש, זיך אָנגעטון אַ זיידענעם קאַפּל און זיך געווענדט צו פּרידקינען:

- מיסטער פּרידקין, נעמט אַראָפּ דעם הוט, ס'איז צו הייס! איר ווייסט דאָך, אַז כ'בין נישט פּאַנאַטיש, ביי מיר איז עס קיין חטא נישט!

פּרידקין האָט אַראָפּגענומען דעם קאַפּעליש, אָפּגעווישט מיט אַ טיכל דעם שטערן, זיך אָנגעגאַסן אַ גלאָז וואַסער, אויסגעטרונקען, געפילט, אַז מען האָט דאָ פאַר אים דרך-ארץ, האָט ער זיך ברייט צעלייגט אויף דעם שטול, געקוקט אויפן מיידל און אַרויס געלאָזט אַ מידן גענעץ. ער האָט געזען, ווי דאָס מיידל פאַרלירט זיך פון זיין בליק. האָט ער נאָך דורכדרינגענדיקער אויף איר געקוקט, געטראַכט, אַז אירע האָר זענען נישט קיין יידישע, עפעס צו העל, ווי געוואַשענער פּלאַקס, נאָכלעסיק צוגערוקט צו זיך דאָס טעלערל מיט איינגעמאַכטס און גענומען עסן.

די מוטער האָט פּאַלד פאַרצויגן אַ שמועס, זיך געקלאָגט אויף דער היץ און ביים צווייטן וואָרט איז זי קונציק איבערגעגאַנגען צום פּרעזידענט פון דער שול.

- אַז גאָט העלפט, מען האָט געלט, ווערט מען שיין, קלוג, און אַז דו ביסט אַרעם, העלפט קיין חכמה נישט! אָט נעמט מיסעס שולץ, אַ נאַרישע יידענע, קען זיך נישט אונטערשרייבן, און אַז גאָט האָט איר געהאַלפן, איז זי געוואָרן אַ גאַנצע ליידי! און ס'טעכטערל? ס'איז דאָך אַזוי שיין, פונקט ווי איך! און ווי דאָס נעמט זיך איבער, אסור שיפס טאַכטער! אויסעדאַרט, אַזש גרין, מיינע אַנטקעגן איר איז דאָך אַ פּרינצעסן...

- נו, נו, - איז דער מאַן געווען צופרידן, וואָס ס'ווייב האָט פאַר-פירט דעם שמועס - אייגענע קינדער רימט מען נישט! ביי יעדער מאַמען איז איר קינד ס'שענסטע, ס'קליגסטע...

פּרידקין האָט זיך כמעט נישט צוגעהערט, געהאַלטן אין איין עסן איינגעמאַכטס, זיך באַלעקט און געווען זיכער, אַז ס'מוז זיי פאַר-

דריסן, וואָס ער עסט אַלץ אויף. עס האָט זיך דערהערט אַ קלונג. מאָן
און ווייב האָבן זיך אַ שטעלאַויף געטון, זיך אַנטשולדיקט, און ביידע
זענען אַריין אין קיך. פּרידקין האָט געטראַכט, אַז דאָס לאָזט מען אים
איבער אַליין מיטן מיידל, האָט ער זיך נאָך מער אויסגעלייגט אויף
דעם שטול, געגעסן איינגעמאַכטס און געשוויגן. אים איז איינגעפאַלן,
אַז די מוטער האָט מיידל ווייז געמוזט אויסזען, פונקט ווי די טאָכטער,
און אַז די טאָכטער וועט נאָך דער חתונה פונקט זיך אַזוי צעגיסן ווי
די מוטער. ער וואָלט קיינמאַל נישט געקאָנט חתונה האָבן מיט אַ גאַלי-
ציאַנער מיידל, אַלע גאַליציאַנער זענען פאַלש, רעדן אַזוי צעצויגן,
אַנשטאָט פלייש זאָגן זיי פלאַיש, און ער האָט זיך מיט אַמאָל אַליין
צעלאַכט.

דאָס מיידל האָט זיך פאַרלוירן, געמיינט, אַז דאָס לאַכט ער פון
איר, און אים געפרעגט :

— וואָס איז, מיסטער פּרידקין, איר לאַכט פון מיר ?
ער האָט אויפגעהערט לאַכן, פאַרקוועטשט די ליפן, איינגעצויגן
די ברייטע, ראַזירטע געמבע מיט אַ בהמהשער צופרידנקייט און זיך
איינגעהאַלטן, ער זאָגט נישט אַרויספלאַצן מיט אַ געלעכטער. ער האָט
אָפגעשיילט אַ פאַמעראַנק, גענומען אַ פענעצל אין מויל אַריין, עס אויסגענאָגט,
אויסגעשפיגן די הויט אין טעצל אַריין און זי אַ סרעג געטון :

— איר זייט דאָ געבוירן געוואָרן ?
— ניין, אין גאַליציע.

— זייט איר אַ גאַליציאַנערין ? — האָט ער אַ פאַרוונדערטער זיך
אַ כאַפּ געטאָן, ווי ער וואָלט עס נישט געוואוסט. — איר זאָגט : גאַין, הינע-
דרינע, איטשע מאיער איז געשטאַרבן, האַ, האַ, האַ !
דאָס מיידל איז רויט געוואָרן, נישט געוואוסט וואָס צו ענטפערן
און אים אָנגעקוקט ווי אַ משוגענעם. ער האָט זיך באַקוועמער אַריינגע-
געזעצט אין דעם שטול און ווידער אָנגעהויבן :

איך בין געווען אין גאַליציע, בין דורך דאָרט די גרענעץ. איר
ווייסט, אַלע גאַליציאַנער זענען גנבים.

אים האָט שטאַרק הנאה געטון, וואָס דאָס מיידל איז נאָך רויטער
געוואָרן און געקלערט וואָס אַזוינס צו זאָגן, עס זאָגט איר מער וויי טון.
זי האָט זיך אָנגערופן מיט אַ פאַרשטיקט קול, ווי זי וואָלט זיך גע-
האַלטן ביים פונאַנדערוויינען :

– ווער איז אייך שולדיק, און איר האָט געהאַט צו טון מיט גאָ-
ליציאַנער גנבים? ס'איז דאָ אין רוסלאַנד אויך גענוג, פונדעסטוועגן
וועט קיינער נישט זאָגן – אַלע רוסישע זענען גנבים!
– פאַרלאָזט זיך אויף מיר, – איז פרידקין געוואָרן ערנסט – אַז
אייך זאָג, מסתמא ווייס אייך! כ'האַב אַליין געלייענט.

– וואָס האָט איר געלייענט? – האָט זי אים איבערגעהאַקט.
– כ'האַב געלייענט, – האָט פרידקין אָנגעהויבן צו שטאַמלען –
וואָס דאַרפט איר מער, אפילו אין באַנע-טייעס, איר ווייסט סיי-
ווי-סיי נישט וווּ דאָס איז, זענען נייציק פראַצענט פון די אויס-
געלאָסענע פרויען גאָליציאַנער מיידלעך... האָ, וואָס זאָגט איר
דערויף?

דאָס מיידל האָט פון באַליידיקונג אַזש געפילט טרערן אין האַלן.
זי איז געווען ביז אויפן פאַטער, וואָס ער האָט זי איבערגעלאָזט
מיט אַזאַ משוגענעם און געבעטן גאָט, ער זאָל שוין אַוועקגיין. פרידקין
ווידער האָט זיך געשמאָלצן פון נחת, וואָס ער האָט זי אַזוי באַליידיקט.
לאָז זי וויסן, די גאָליצקע, אַז אַ פרינספּאַל מיט בילדונג איז נישט
אַזוי לייכט צו קריגן, און איר פאַטער, דער שוטה, זאָל נישט מיינען,
אַז ס'איז גענוג ער זאָל אים וועלן פאַר אַן איידעם. פרידקין אַליין
מוז אויך וועלן! ער האָט זיך מיט אַמאָל אויפגעשטעלט, זיך איבער-
געצויגן, זיך געזעגנט מיטן מיידל און שוין געוואָלט אַרויסגיין, איז דער
סעקרעטאַר אַריין.

– וואָס איז דאָס געאיייל?

– טאַקע, וואָס איז ס'געאיייל? – איז די מוטער אָנגעקומען. פריד-
קין האָט געקלערט אַ וויילע, זיך געטראַכט – גאָליציאַנער חורים, אויף
מיטאָג הייסן זיי נישט בלייבן, אַ שאַד אַ פאַר סענט, ס'וואָלט אַ מצוה
געווען אָפצוועסן ביי זיי, טאַקע דערפאַר, וואָס זיי בעטן נישט, זיך
געישובט און אויסגעשטרעקט אַ האַנט:

– גוד-באי, מיסטער קליין, כ'בין עפעס גראַד היינט פאַרנו-

מען!

– זעט-זשע זייט נישט קיין גאַסט! – האָבן אים די עלטערן
אַרויסבאַגלייט און געוונקען צו דער טאַכטער, פלומרשט אויף שטום-
לשון, און פרידקין האָט אַזש געהערט – וואָס שטייסטו ווי אַ גולם? מען
זאגט „קאַל עגען“ (קומט ווידער)!

אז פרידקין האָט פאַרמאַכט די טיר, האָבן די עלטערן זיך אַ שטעל
אָוועקגעטון איינער קעגן אַנדערן, פאַרבראַכן די הענט, געשאַקלט
מיט די קעפּ, ווי אַן אומגליק וואָלט זיי געשען, און צוזאַמען אַרויס-
גערעדט:

— אז זי האָט אים פאַרטריבן!

פרידקין איז אַראָפּ אויף דער גאַס, געבליבן אַ וויילע שטיין, זיך געצופט די שטעכיקע האָר פון דער געמבע און געקלערט, צי דאָס מיידל נעפעלט אים יאָ, צי נישט. ער איז געגאנגען פאַמעלעך, זיך געווישט דעם נאַסן שטערן און אין קאָפּ האָט זיך ביי אים געפלאַנטערט, אַז מײַס קליין איז נישט קיין מיאוסע, האָט עטלעכע הונדערט דאָלאַר און, דער עיקר, איר פּאָטער קאָן אים טאַקע אַרייַנדרייען ערגעץ אין אַ שול אַלס „ראַבאָי“. מיט גאַליציאַנער שפּילט מען זיך נישט, די גנבים קאָנען אַלץ! ער האָט זיך דערמאַנט, אַז גרין איז היינט פאַר-בעטן צום פרעזידענט, וועט מסתמא אויף אים אויטרעדן אַל-דאָס-בייז, איז אים מיט אַמאָל אומעטיק געוואָרן. אים איז איינגעפאַלן צו גיין פרי אויף דער לעקציע, אַזוי אַז גרין זאָל נישט האָבן קיין געלעגנהייט צו בלייבן מיטן פרעזידענט אַליין. און טאַמער בעט מען אים נישט צו בלייבן? וועט ער זיך סיי-ווי-סיי מיט גרינען אַפּרעכענען. נאָך היינט וועט ער אָנשרייבן צום „ועד-החנוך“ (געוויס מיט אַן אַנדער האַנט-שריפט), אַז גרין איז מחלל שבת בפרהסיא, עסט טרפות. פון דעם בלויון געדאַנק איז אים לייכטער געוואָרן.

אויף די טראַטואַרן, אין שאַטן, זענען געזעסן מאַמעס, געגעבן צו זויגן די קינדער און ס'האָט זיי נישט געאַרט, וואָס מאַנסבילן גייען פאַרביי, קוקן. אַן איטאַליענער האָט זיך אַפּגעשטעלט אין מיטן גאַס מיט אַ פּערד און וואָגן, וווּ אַ קאַרוסעלע איז געשטאַנען. קינדער אין די בלויע העמדלעך, די קעפלעך צעשוּיבערט, זענען אויסגעוואַקסן ווי פון אונטער

דער ערד אַרויס, געשטופט דעם איטאַליענער „פענעס“ אין דער האַנט אַרײַן. ער האָט אַרויפגעזעצט דאָס קליינוואַרג אויף די פּערדלעך, גע-
נומען שפּילן און די נישט אָנגעשמירטע קאַרוסעלע האָט געקערעכצט, ווי
אַן אַלטע אויסגעטרוקנטע ראָד ביי אַ שטריקמאַכער.

אַן אויפגערעגטער, וואָס די ווייבער צעלייגן זיך אויף די טראָ-
טואַרן ווי קי, וואָס די קאַרוסעלע גרילצט אין די אויערן, און אפשר
דערפאַר וואָס ער איז געווען הונגעריק, איז פּרידקין כּמעט געלאָפּן
אַהיים. ער האָט זיך דאָס מאָל נישט באַגריסט מיט זיינע באַלעבאַטיס,
אַרײַן צו זיך אין צימער און פאַרמאַכט נאָך זיך די טיר. ער האָט
אַראָפּגעוואָרפּן דעם ראָק, דעם קאַפעליוש, דעם קאַלנער, זיך אויסגעצויגן
אויפן בעטל, וואָס איז געשטאַנען ביים אָפּענעם פענסטער, פאַרוואָרפּן
די הענט, ווי אַ הרוג, געוואַרט מען זאָל אים רופן עסן און הנאה גע-
האַט, וואָס אַ ווינטל האָט אים יעדע וויילע אַ גלעט געטון, זיך פאַר-
גנבעט הינטערן צעקנעפּלטן העמד. ער איז געלעגן מיט פאַרמאַכטע
אויגן, זיך פאַרגעשטעלט, ווי ער האָט חתונה פאַר מיס שולץ, דער
שווער אַרבעט מעשים, און די שולץ „מחזיקי-תורה“ נעמט אים אויף פאַר
„ראַבאַץ“. אַלע רופן אים רעווערענד דר. פּרידקין! וועט דאָס זיי
קרענקען, די מלמדלעך! זיי וועלן שוין מער נישט אָפּלאַכן, יעדער
וועט אים באַגעגענען מיט אַ שמייכל, האַלטן פאַר אַ כּבוד, אויב ער
וועט מיט עמעצן אויסרעדן צוויי ווערטער, נאָר צוליב דעם אַליין, אַז
די לערערס, זיינע חברים, זאָלן מער רעספעקט פאַר אים קריגן, האָט
ער געפּלאַנט די גאַנצע חתונה, און אַז ער איז שוין געווען פאַרטיק,
געוואָרן „ראַבאַץ“, חתונה געהאַט, איז ער אַ וויילע געבליבן ליגן, ווי
אין אַ הינערפלעט, נישט געווען צופּרידן, וואָס ער האָט אַלץ צוגעפּירט
צו אַ באַשטימטן פּונקט און געמוזט אויפהערן טראַכטן. ער האָט זיך
גענומען שטעלן שוועריקייטן, זיך אַליין אַ פרעג געטון, וווּ מען נעמט
„היתר-הוראה“, וווּ קריגט מען דעם טיטל „ראַבאַץ“? ער האָט דאָך
קיינמאָל קיין סעמינאַר נישט געענדיקט? האָט ער דאָך אַ חבר גאַלדמאַן,
איז ער „רעווערענד“ — דר, אין דער שולץ, תּפּארת יעקבֿ און ער
האַט אויך גאַרנישט געענדיקט! קען נאָך ווייניקער פּון אים! ס׳איז דאָך
אַמעריקע...

עס האָט זיך געהערט אַ קלאַפּ אין טיר
— קאַם אין (אַרײַן)!

די באַלעבאָסטע, אַ פּוֹל ווייבל, מיט אַ קלאָרן ווייסן האַלז, האָט געעפנט די טיר, אַריינגעשטעקט דעם קאָפּ און אַ שמייכל געטון :
— מיסטער פּרידקין, עסן !

פּרידקין איז אַראָפּ פון בעטל, זיך צעגענעצט, געפילט, אַז ער דאַרף זיך נאָר רויק אַוועקלייגן, נאָכאַמאָל אַלץ דורכטראַכטן, וועט ער געוויס עפעס צוקלערן. ער האָט גענומען פאַרקנעפלען דאָס העמד, זיך דערמאָנט, אַז דאָס גייט ער עסן מיט סעמין דעם בלעכער, האָט דאָס העמד נאָך מער אויפגעקנעפלט, נאָכלעסיק אַריין אין דעם צווייטן צימער און זיך אַוועקגעזעצט ביי דעם געגרייטן טיש.

אויבנאָן איז געזעסן דער באַלעבאָסט, אַ שווערער יונגערמאַן, מיט אַ קליינעם, ביז אין דער העלפט באַוואַקסענעם שטערן, גרויסע, נישט קיין רירעוודיקע אויגן, און אינגאַנצן האָט דאָס פנים דערמאָנט עפעס בהמהשעס. ער איז געזעסן אין אַ בלויו לייבל, געהאַלטן זיין צוויי יעריקע טאָכטער אויפן שויס און מיט איר צוזאַמען געגעסן פון איין שיסל.

די באַלעבאָסטע, אַ קליינע, אַ קיילעכדיקע, איז געזעסן צווישן מאַן און פּרידקינען, יעדע ווילע אויפגעשפרונגען ווי אַ פילקע, עפעס אַריינגעבראַכט פון דער קיך און אַכטונג געטון, דער מאַן זאָל נישט זאָגן קיין נאַרישקייטן.

זי האָט זיך געהאַלטן פאַר אַ געבילדעטע, תמיד געלייענט רוסישע ביכער, געוואוסט, אַז סאַשאַ, אַזוי האָט מען איר מאַן גערופן, איז זי נישט ווערט און געהלומט, אַז אַן אינטעליגענט וועט קומען און זיך פאַרליבן אין איר.

אַז פּרידקין איז געקומען דינגען דעם צימער, האָט זי אים געלאָזט אַזוי פיליק, אַז זי האָט נאָך דערלייגט צו אים, גערעכנט — אַ געבילדעטער מענטש, וועט זיין מיט וועמען אַ וואָרט אויסצורעדן. פּרידקין אָבער איז תמיד געזעסן ביי זיך אין צימער, געהאַלטן פאַר שלאָסן די טיר, זיך געוויזן בלויו ביים עסן און גערעדט צו איר אין אַזאַ טאָן, ווי ער וואָלט איר נישט נאָר באַצאָלט פאַרן עסן, נאָר אויך פאַרן דערלאָנגען. פון דעם ערשטן טאָג אָן האָט זי אים פיינט געקראָגן. זי האָט נישט געקאָנט הערן, ווי ער שפּרייזט איבער דעם קליינעם צימער שעהן נאָכאַנאַנד, רעדט צו זיך, ווי ער וואָלט געווען פון זינען, און געפילט, אַז אַ שווערער, שלעכטער מענטש האָט זיך אַריינגעריסן

אין איר שטיל לעבן, גיט איר אָנצוהערן אויף טריט און שריט, אַז דאָס
 וואָס ער ווױנט ביי איר, טוט ער איר אַ טובה. זי האָט געליטן, וואָס
 פרידקין באַמערקט זי נישט, הערט זיך נישט איין ווען זי רעדט,
 שמיכלט פון אויבן אַראָפּ, ווי ער וואָלט געזאָגט – רעדט בעסער קיין
 נאַרישקייטן נישט. זי איז געווען זיכער, אַז זי עקוויטירט נישט פאַר
 אים, אַנדערש וואָלט ער זיך נישט ערלויבט אַרומצוגיין ביז מיטאַג
 אין אונטערוועש און צומאָל נישט געהאַלטן פאַר נויטיק זיך צו
 אַנטשולדיקן פאַר איר. און וואָס מער פרידקין האָט זי נישט באַמערקט,
 אַלץ מער האָט זי אים פיינט געקראַגן און אין דער זעלבער צייט נישט
 אויפגעהערט צו וואַרפן זיך אים אין די אויגן, זיך צו פאַרליין אין
 זיין געגנוואַרט און געווען גליקליך, אַז ער האָט צו איר אַ וואָרט
 אויסגערעדט. תמיד ווען פרידקין איז געווען אין שטוב, האָט זי גאָר-
 נישט געקאָנט טון, זיך קיין אַרט נישט געקאָנט געפינען געזעסן אין
 עס צימער איבער אַ ראַמאַן, פלומרשט געלייענט און זיך געערגערט צו
 וואָס זי טוט עס, און פונדעסטוועגן האָט זי ביים קלענסטן סקריפּ
 געפילט ווי עס פאַרפעלט איר אָטעם, געוואַרט פרידקין זאָל עפענען
 די טיר, דורכגיין און זען, אַז זי זיצט דאָ נישט צוליב אים. פרידקין
 האָט אַמאָל ביים עסן געלאָזט פאַר אַ וואָרט, אַז ראַמאַנען זענען סחורה
 פאַר ווייבער, אַ מאַן טאָר נישט פטרן די צייט איבער אויסגעטראַכטע
 מעשיות, האָט זי אויפגעהערט צו ליינען ראַמאַנען, אָנגעהויבן צו
 נעמען אין דער ביבליאָטעק בלויז וויסנשאַפטס-ביכער. גאַנצע אַוונטן איז
 זי געזעסן איבער אַ בוך אין עסצימער, געוואַרט אויף פרידקינען, האָט
 ער געמעגט קומען ווי שפעט. ער האָט אָבער קיינמאָל זיך נישט
 אָפגעשטעלט מיט איר, אפילו זי נישט באַגריסט, זיך תמיד אַריינ-
 געשאַרט צו זיך אין צימער, ווי אַ שאַטן, און פאַרשלאָסן נאָך זיך די
 טיר.

און אַז פרידקין איז שוין געלעגן אין בעטל, געזען, ווי קעגן-
 איבער אויף דעם מויער, וואָס האָט אַריינגעקוקט אין זיין פענטטער,
 וואַקסט אויס אַ מאַטער רויטלעכער שיין פון זיין באַלעבאַסטעס נאַכט
 לעמפל, וואָס איז געשטאַנען ביי איר אין שלאַפצימער, איז אים עפעס
 קשה געוואָרן און ער איז תמיד איינגעשלאָפן מיטן געדאַנק, אַז צווישן
 אים און דעם רויטלעכן שיין איז דאָ עפעס אַ שייכות.

איצט, אַז פרידקין איז אַריין, האָט ער צוערשט אַ קוק געטון

אויף זיין פאָרציע פלייש, דערנאָך באַטראַכט די איבעריקע און מיט
אַ זויער פנים האָט ער זיך גענומען פאַר די אכילה.
— וואָס זאָגט איר נישט, מיסטער פרידקין, צו די גנבים, צו די
סאַקערס? — האָט סאַשאַ אָנגעהויבן.
— וואָס מיינט איר? — האָט פרידקין געפרעגט, נישט אויפהויבנדיק
די אויגן.

— כ'מין די „אַרבעטער-רינג“ דאָקטוירים, — האָט סאַשאַ אַריינגעכאַפט
אַ לעפל געקעכץ און זיך געקרעקט — זיי האָבן דאָך מיך אויסגעבראַקירט,
האַ, האַ, האַ, נישטאָ ווער ס'זאָל זאַכן!
דאָ האָט ער אַראָפגעלאָזט דאָס קינד אויף דער פּאָדלאָגע, זיך
אויסגעגלייכט, אויסגעשטרעקט אַ ברוסט, ברייט ווי אַ קאַסטן, גענומען
מיט פיידע פויסטן פויקן איבער דער ברוסט, ווי אין אַ באַראַבאַן, און
זיך פונאַנדערגעשריגן:

— זיי האָבן אויסגעפונען, די גנבים, אַז איך האָב בראַנקיטעס,
האַ, האַ, האַ! כ'וואָלט זיי אַלעמען, דאַכט זיך, דערהרגעט מיט איין
האַנט, ווי כ'בין אַ ייד, קומען זיי, די קאַנאָוואָלן, און זאָגן, אַז כ'האַב
סוכאַטע, ווי געפּעלט אייך אַזאַ מעשה?

דאָס קינד האָט זיך צעווייגט, האָט ער עס גענומען אויף דער
האַנט, זיך צוריק אַוועקגעזעצט, אים געגעפן אַן אויסגענאָגטן ביין,
ס'זאָל אַנטשוויגן ווערן, און נישט אויפגעהערט צו רעדן.

— ווייס איך וואָס? אַמעריקאַנער דאָקטוירים! אַ שניידער זאַמלט
אָן קישקע-געלט אַ טויזנט דאָלאַר, גייט ער אַוועק אין אַ קאַלעדזש און
ווערט אַ דאָקטאָר... כ'וואָלט געוואָלט, וואָלט איך אויך געקאַנט ווערן
אין אַמעריקע אַ דאָקטאָר! כ'בין אָבער נישט משוגע — קישקע-געלט
וועל איך נישט אָפּשפּאַרן! אַ מענטש לעבט נאָר איין מאָל, וויל איך
עסן דאָס בעסטע, קומט אַזאַ נישט, ווען איר קוקט דאָס פאַרשויןדל
אָן? אַז אַלץ ווערט אין אַמעריקע אַ דאָקטאָר! וואָס זאָל איך אייך
זאָגן? כ'האַב בשעת מעשה אים געוואָלט אַ שוויס טון אין פנים אַריין,
וואָלט ער געוואָלט וואָס ס'הייסט בראַנקיטעס, אַ נו יעוואַ ק'טשאַרטו!
— גענוג, סאַשאַ, גענוג, האָסט זיך שוין צערעדט, ס'עסן ווערט
דאָך דיר קאַלט. — האָט דאָס ווייב אים גענומען איינשטילן, מורא
געהאַט, ער זאָל נישט רעדן קיין גראַבע רייד.

— אַ וואָרט זאָזט זי מיך נישט אויסרעדן! — האָט ער געוויזן

מיטן גראָבן פינגער אויפן ווייב און אַריינגערעדט אין פרידקינען, וועלכער האָט זייער געוואָלט מאַן און ווייב זיך צעשלאָגן. - ווי זי הערט נאָר, אַז כ'רעד אויס אַ וואָרט, מיין געלערנטע דאַמע, זי לייענט דאָך ביי מיר ראָמאַנען, האָט זי מורא, דער מאַן, דער גראָבער יונג, זאָל נישט אויסבלאָזן עפעס אַ נאַרישקייט! הערסטו, וויעראַ, - האָט ער זיך אויסגעדרייט צום ווייב אַ צופרידענער, וואָס ער האָט אַוועקגעלייגט אַ ביסל לשון - מיסטער פרידקין איז אַן עדות, אויב דו וועסט זיך מישן אין מיינע געשעפטן, גיי איך אַוועק פון שטוב, ווי כ'בין אַ ייד!

- גוט, גוט, אַל רייט, - איז וויעראַ רויט געוואָרן, וואָס דער מאַן מאַכט איר אַזעלכע בזיונות פאַר פרידקינען אין די אויגן - ס'עסן ווערט דאָך אָבער קאַלט...

- אַז ס'וועט קאַלט ווערן, קאָן מען אַנוואַרעמען, - האָט סאַשאַ פון זיך געקוואַלן - כ'קאָן מיר ערלויבן אויסצוברענען נאָך פאַר אַ קוואַטער אַ חודש געז (גאַז), כ'וועל בלייבן דערזעלבער קבצן. וואָס זאָגט איר, מיסטער פרידקין?

- אַוודאי דאַרף אַ ווייב נישט פירן אַ מאַן פאַר דער נאָז. - האָט פרידקין אָנגעבלאָזן אַ פאַר באַקן און זיך איינגעהאַלטן, ער זאָל זיך נישט צעלאַכן.

- וועסט? - האָט סאַשאַ זיך אויסגעגלייכט אויף דעם שטול און געגלעט דאָס קינד איבערן קעפּל. - איז פרידקין, דאַכט זיך, אַזוי געלערנט ווי דו, האַ? און ער גיט מיר אויך גערעכט. גיי איך ערגעק מיט איר, האָב איך מורא אַ וואָרט אויסצורעדן. וואָס בין איך עפעס? אַן אידיאָט? וועסט מיר שוין אַנטון ביים עסן אַ טישטוכל אויפן האַלז, כ'זאָל זיך נישט אייננעצן, האַ?

עס האָט זיך דערהערט אַ קלינג, סאַשאַ האָט געלאָזט זיצן דאָס קינד אויפן שטול און איז געלאָפן עפענען די טיר. ער איז באַלד צוריק אַריינגעקומען, פירנדיק הינטער זיך אַ יונגמאַן. - מיסטער פרידקין, מען פרעגט זיך אויף אייך!

פרידקין איז אויפגעשפרונגען און אַריינגעפירט דעם יונגמאַן צו זיך אין צימער. סאַשאַ איז אַרומגעגאַנגען איבערן עס-צימער אַן אָנגעבלאָזענער און גערעדט צו זיך:

- ס'פאַסט אים נישט, דעם אינטעליגענט, פאַרצושטעלן

אַ מענטשן! כ'וועל אים באַלד דאָ אָפּשפּילן אַ חתונה, וואָרט!
דאָס ווייב האָט געמאַכט גרימאַסן, געוונקען ער זאָל שווייגן.
אים געוויזן, אַז פּרידקין קאָן נאָך הערן.
- כ'וועל ער זאָל הערן! - האָט סאַשאַ נאָך העכער געשריגן. -
וואָס מיינט ער? ביימיר איז אַ „באַגאָדיעלנע“? איך בין דאָ באַלע-
באָס און אַז ס'קומט עמעצער, פירט זיך ביי מענטשן... אַ מענטש איז
ער? דיינע געפילדעטע מענטשן! פירט זיך ביי מענטשן, אַז ס'קומט
עמעצער שטעלט מען פאַר, פאַרשטייט?
גלייך ווי פּרידקין איז צוריק אַריין, איז סאַשאַ שטיל געוואָרן.
גענומען ענדיקן דעם מיטאַג און אַזוי, פלאחר יד, האָט ער ווייך
אַ פּרעג געטאָן:

- אויך אַלערער?

- יעס.

- אין ניו-יאָרק מוזן זיין אַ סך העברעאישע לערערס, האָ?

- נישט צו פאַרזינדקן.

- איר ווייסט מיסטער פּרידקין, - האָט סאַשאַ אַלץ איינינעם
געוואָלט פאַרציען אַ שמועס - איר וועט לאַכן, נאָר כ'בין מער מקנא
אַ העברעאישן לערער, ווי אַ דאָקטאָר. איר לערנט אָפּ אייערע דריי,
פיר שעה און איר זייט פריי. אַ שאַד, אַ שאַד, כ'האַב אַמאָל גוט
געקענט העברעאיש, ווי איר קוקט מיך אָן, געוויסט גאַנץ „ישעיה“
אויף אויסווייניק. באַלד - האָט ער זיך גענומען רייבן דעם שטערן -
„בנים גדלתי ורוממתי והם פשעו בי, ידע שור קונהו וחמור אבוס
בעליו... הוי גוי חוטא...“ נו, וואָס זאָגט איר, אַ גראַפער-יונג בין איך
שוין נישט, האָ, האָ, האָ?

פּרידקין האָט געשמייכלט, אַריינגעכאַפט דעם לעצטן לעפל זופ.
געוואָרט אַ וויילע, צי מען וועט נאָך עפעס דערלאַנגען, געזען אין דער
באַלעבאַסטעס פנים, אַז ס'איז מער גאָר נישטאַ. איז ער אַ בייזער
אַוועק פון טיש, אַריין צו זיך אין צימער אין פאַרמאַכט נאָך זיך די טיר.
ביים טיש איז געזעסן אַ גלאַט-ראַזירטער, שטייפער יונגערמאַן,
ווי אַ האַלצענער, און אַריינגעקוקט אין אַן אָפּן תנכל, וואָס איז געלעגן
אויפן טיש. אַז פּרידקין איז צוריק אַריין, האָט דער יונגערמאַן זיך
אויסגעדרייט, זיך געווישט דעם שטערן מיט אַן איינגעלייגט פיר-עקיק
נאָטויכל אין עטלעכע מאָל איבערגעחורט:

- א היץ! א געפערלעכע היץ!
 - קריגסט גאר קיין „וועקיישאַן“ (אורלויב) נישט? - האָט פרידקין
 אים אַ פרעג געטון און זיך בשעה-מעשה געישובט, צי זאָל ער אים
 מכבד זיין מיט אַ קאלטן גלאָז לימאָנאָד, וואָס די באַלעבאָסטע האָט
 שטיין אין אייז-שענקל.
 - ווייס איך וואָס? - האָט דער יונגערמאַן אַ צי געטון מיט די
 אַקסלען. - און ביי אייך אין דער תלמוד-תורה גיט מען?
 - מיר וועלן, מסתמא, קריגן אַכט טאָג - האָט פרידקין געענט-
 פערט, נאָך אַלץ זיך געישובט, צי זאָל ער אים מכבד זיין מיט אַ גלאָז
 לימאָנאָד, באַשלאַסן, אַז אויב ער וועט זיך נאָך אַמאָל ווישן דעם
 שטערן, איז ער אים מכבד, און זיך אַוועקגעזעצט אויפן בעטל - נו,
 וואָס הערט זיך, זיסקינד?
 - פרידקין, ס'איז טאַקע אמת, וואָס כ'האָב געהערט?
 - וואָס? - האָט פרידקין אויסגעגלאָצט אַ פאַר אויגן.
 - כ'האָב געהערט, אַז די „מחזיקי-תורה“ נעמט צו אַ נייעם
 פרינספּאַל!
 פרידקין איז בלאַס געוואָרן.
 - טשיקאַווע, ווי האָסטו עס געהערט?
 - באַלד, - האָט זיסקינד איינגעצויגן דעם ברייטן שטערן - ווער
 האָט עס מיר געזאָגט? יע, דער הויכער בחור, יואָס רעדט תמיד
 העברעאיש, ווי הייסט ער?
 - וואַקסמאַן?
 - יעס, ער האָט מיר געזאָגט, אַז גרין האַלט ביים אָנקומען
 אויף דיין פּלאַץ.
 - איך ווייס דערווייל פון גאַרנישט, - האָט פרידקין אַ פאַר-
 לוירענער געשמייכלט - כ'האָב היינט דעם פרעזידענט געזען און ער
 האָט מיר גאַרנישט געזאָגט. כ'שטיי שוין אויפן פּלאַץ קנאַפע צען יאָר
 און אַלע, דוכט זיך, זענען פון מיר צופרידן. נאָר גיי ווייס? אַז זיי
 פאַרגינען מיר נישט, גראָבן הינטן אַרום! דו ווייסט נישט וועגן וואָס
 דאָ האַנדלט זיך. גלייך ווי וואַקסמאַן און מילער זענען אָנגעקומען, איז
 געוואָרן אַ טאַראַראַם - פּאַלעסטינער לערער! זיי זענען פונקט אַזוי
 פּאַלעסטינער, ווי דו! ביידע קומען פון סמאַרגאָן. האָבן געשנאָרעט
 אַ יאָר אין ירושלים, געלעבט, מסתמא, פון דער „חלוקה“ און אַריבערגעקומען

נאך אמעריקע אלס פאלעסטינער. איז גלייך ווי זיי זענען אָנגעקומען,
האָבן זיי געוואָלט דעם „סיסטעם“ איבערמאַכן, לערנען „עברית-
בעברית“, בין איד, פאַרשטייט זיך, געווען דאָגעגן! נו, קאָנען זיי עס
מיר נישט מוחל זיין, די סאן אָף ע'גאָנס!

— איך גיב נישט פאַר זייער העברעאיש קיין שניף-טאַבאַק!
— האָט זיסקינד אַ מאַך געטון מיט דער האַנט. — גייסט אַמאָל אַריין
אין דער „מפיצי“? דאָרט קומען מיידלעך, וואָס רעדן העברעאיש.
מען שטיפט, מען פּלירטעוועט אויף העברעאיש — אַ מיטל אַ בחור צו
קריגן. איינע נעמט אויס מיט אירע תן-גריבלעך, די צווייטע מיט
העברעאיש, אָבער אין תוך זענען זיי פּלאַך, קענען גאָרנישט, און
זייער העברעאיש האָט קיין האַפט נישט. פּונקט אזוי זענען די פּאַלעס-
טינער בחורים, וואָס קומען דאָ אַהער! אַז זיי רעדן גאָר תרגום-
לשון! אָן געלעכטער, זיי רעדן דאָך תמיד העברעאיש און כ'האָב
נישט געטראָפּן איינעם פון זיי, ער זאָל קענען גרונטלעך די שפּראַך, זיי
קומען אַהער פאַרטיקע גאונים, די עזות-פּנימער, זענען זיך פּלומרשט
מקריב פאַרן פּלל ישראל און אַלע אַרום קוקן אויף די בחורים ווי אויף
אידעאָליסטן. כ'בין פּונקט אַזאָ אידעאָליסט ווי יעדער פון זיי, אלא
מה? זיי זענען פּאַלש, איינס באיינס היפּאָקריטן! (1) פּרויכסט מער,
כ'בין נישט רעליגיעז, לייך איך כּאָטש דערפון, כ'פיל, אַז אַ מענטש
אָן גלויבן איז אַ צעבראָכענע נשמה, און גלויב מיר, נישט איינמאָל
טראַכט איך, אַז ס'איז פּדאי אַ מאַך צו טון אויף אַלעס מיט דער
האַנט! נו, טאַקע, אַזעלכע מענטשן ווי איך האָבן נישט געטאַרט
חתונה האָבן, נעמען אויף זיך אַן עול! מיר וועלן אומעטום זיין די
„בעק-נאָמבערס“ (2). אַ פנים צו שפּעט געקומען אויף דער וועלט און
די איינציקע ישועה איז פּילייכט צוריקגיין אין בית-המדרש אַריין!
און וויפיל, מיינסטו, קאָסט מיך געזונט, וואָס כ'מוז יעדן טאָג לערנען
מיט די קינדער דינים פון שלחן ערוך? כ'קאָן זיך אָבער נישט
העלפן, שווייג איך כּאָטש און כ'וועל קיינמאָל די העזה נישט האָבן
אַפּילו אַ טראַכט צו טון, אַז כ'בין זיך מקריב פאַרן פּלל ישראל!

(1) צוועקעס.

(2) די לעצטע אין שורה.

אָבער די פּאַלעסטינער חברה טוען דאָך פּל עבירות שבועות, שוין אָפּגערעדט, וואָס זיי זענען נישט רעליגיעז, דאָס געפיל פּעלט זיי לחלוטין נישט, ווייל זיי האָבן עס קיינמאָל נישט געהאַט. גיב זיי ביאָליקס, מרינקה, צי אַן אַנדער מעשה וועגן אַ שיקסע, וועלן זיי דיר אַוועקגעבן דאָס גאַנצע יידישקייט, און אין דער תּלמוד תורה ציט יעדער פון זיי אַרויף אויף זיך אַ טלית שכלה תּכלת. מען האָט טענות צו אַ מיסיאָנער, אַז ער גלויבט אַליין נישט און פאַר געלט רעדט ער אָן אַ צווייטן צו גלויבן. זיי זענען דען בעסער? נעם, לַמשל, הגגין? דו קענסט דאָך אים? ווי געפעלט דיר עפעס דער נאָמען? ה-ג-ג-ג! דאָס איז אַ בחור, וואָס רעדט אפילו אויף גנתקה, נו, פרעג איך דין, אַז דו זעסט דעם זעלבן הגגין שטייט אין קלאָס און שלאַגט אַיינגל, פאַרוואָס ער טראָגט נישט קיין אַרבע-כּנפות, טאָ מיט וואָס איז ער בעסער פון אַ מיסיאָנער?

פּרידקין איז די גאַנצע צייט געזעסן מיט אַ פאַר אויסגעגלאַצט-טע אויגן, געקוקט אויפן חבר און נישט פאַרשטאַנען צו וואָס ער קאָכט זיך. ער האָט געטראַכט, אַז ווער ווייס, טאַמער וועט אים דער פרעזידענט מיט אַן אמת היינט אַפּוואָגן. און אַן אומבאַהאַלפּענער, ווי עס וואָלט אים שוין מאַרגן אויסגעקומען צו גיין איבער די הייזער, איז ער געזעסן אַ דערשלאַגענער אויפן בעטל און אַלץ אין אים האָט זיך געפרעגט: וואָס טוט מען? וואָס טוט מען? אַז ער האָט דערהערט דאָס וואָרט מיסיאָנער, האָט ער אָנגעשפּיצט די אויערן, געוואָלט וויסן וועגן וואָס עס האַנדלט זיך אין געקוקט מיט חשד אויף זיסקינדן. נישט איין מאָל שוין, אַז ער האָט געהערט דערציילן, ווי גוט און לייכט עס לעבט זיך אַ מיסיאָנער, האָט זיך תּמיד ביי אים טיף אין דער נשמה עפעס אָנגעצונדן. ער איז אַרומגעגאַנגען מיט אַ פאַרנעפּלטן געדאַנק, אַז מען דאַרף זיך די זאַך אויך קלאַר מאַכן, נאָר ס'זאָל זיין שאַ, שטייל, קיינער דאַרף נישט וויסן, וואָס פּרידקין טראַכט. איצט, אַז ער האָט געהערט דאָס וואָרט, האָט ער שוין חושד געווען זיסקינדן, צי וויל ער אים קיין פּיסל נישט אונטערשטעלן.

עס האָט זיך דערהערט אַ קלאַפּ אין טיר.

— קאַם אין!

סאַשאַ האָט אַריינגעשטעקט דעם קאַפּ, אַ שמייכל געטון,

דערנאך האָט ער אַריינגערוקט אַ האַנט מיט אַן אָפּן פעקל סיג-
גאַרעטן :

— איר ווילט אפשר אַ סיגאַרעט ?

זיסקינד האָט זיך אַ הויב געטון, געוואָלט נעמען איינעם, האָט
סאַשאַ אים פלינק אונטערגעטרעגן דאָס קעסטעלע :

— פאַזשאַלויסטא !

ער האָט אָנגעריבן אָן דער זויל פון שוך אַ שוועבעלע, עס
אונטערגעטרעגן זיסקינדן און געוויון אויף פרידקינען :

— מיסטער פרידקין איז ביי אונז אַ „באַרישניע“, ער רויכערט
נישט, טרינקט נישט און האַ, האַ, האַ, דערפאַר איז ער מקיים די
דריטע מצוה, נישט וואָר ?

פרידקין איז נישט געווען צופרידן, וואָס סאַשאַ איז אַריין, אים
גאַרנישט געענטפערט און געוואָלט ער זאָל וואָס גיכער אַרויס. סאַשאַ
האָט זיך נישט וויסן געמאַכט וואָס זיין „באַרדער“ (שכן) איז אין
כעס, זיך אָנגעשפּאַרט אָן דער וואַנט, גוט פאַרצויגן, אָן ערנסטער
געקוקט מיט איין אויג, ווי דער רויך הויבט זיך איבער זיין קאָפּ,
און מיטאַמאָל זיך אַ ווענד געטון צו זיסקינדן :

— איר ווילט אפשר אַ קאַלטן טרונק ?

איידער זיסקינד האָט צייט געהאַט אים עפעס צו ענטפערן, איז
סאַשאַ שוין נישט געווען אין צימער.

— דאָס איז דיין באַלעבאַס ? — האָט זיסקינד אַ דריי געטון
מיטן קאָפּ אין דער ריכטונג וווּ סאַשאַ איז אַוועק.

— איך האָב אים נישט לייב, — האָט פרידקין זיך אַ קרום גע-
טון — אַ ייד אַ גודניק ! ווי ווערט מען פון אים פטור ?

סאַשאַ האָט אַריינגעבראַכט צוויי פלעשלעך ביר, אָנגעגאַסן אין
גלעזער, און אַלע דריי האָבן געטרונקען לחיים. סאַשאַ האָט זיך
אַוועקגעזעצט אויפן בעטל, צעשטעלט די פיס, אָנגעשפּאַרט אָן זיי
די עלנבויענס און אָפּגעהוסט :

— אַ גוט גלאָז ביר קאָן מען נאָר קריגן אין בערלין ! דורכאַר-
דיק נאָך אַמעריקע, האָב איך דאָרט געטרונקען אַ גלאָז ביר. לייגט
מיר נאָך דער טעם אין מויל !

— יע, אין בערלין האָבן זיי גוט ביר! — האָט זיסקינד צו-געגעבן.

— און וואָס האָבן זיי נישט? — האָט סאַשאַ זיך אַרויפגע-וואָרפן אויפן ערשטן וואָרט, אַבי צו פאַרציען אַ שמועס. — די דייטשן האָבן אַלץ! יעדע זאַך, וואָס איר קויפט, איז „מייד אין דושוירמעני“.

פרידקין האָט געהאַלטן, אַז אַלץ, וואָס ער עסט און טרינקט דאָ איז געפעלשט, אַז עפּל, פּאַמעראַנצן, קאַרטאָפּל, אַפּילו אַ שטיקל עוף, קיין עסנוואָרג האָט דאָ נישט דעם זעלבן טעם ווי אין דער היים, ווי זיי וואָלטן דאָ געווען נאָכגעמאַכטע, האָט איצט אויך נישט גע-קאָנט פאַרליידן, וואָס מען לויבט עפעס דייטשס ביר און זיך אָנגע-רופן:

— און וואָס איז דער מער מיט אַ היימיש גלעזל ביר? כ'מיין דאָס שוואַרצע ביר? ס'איז אַזוי געדיכט און קרעפטיק, אַז דער טעם ליגט מיר נאָך אין מויל!

— ווייט איך וואָס! — האָט סאַשאַ מיט אַ צי פון דער האַנט מבטל געמאַכט פרידקיןס רייד. — וואָס אַ שטעטל אין דייטשלאַנד פאַרברויכט ביר אין איין טאָג, פאַרברויכט נישט אַ גאַנצע רוסישע גו-בערניע אין אַ וואָך.

סאַשאַ האָט זיך קוים פונאַנדערגערעדט, געפילט אַז ער האָט שוין איינגעפעדמט, האָט פונקט דעמאָלט וויעראַ אַריינגעשטעקט דעם קאָפּ אין דער צעפענטער טיר און איז רויט געוואָרן:

— סאַשאַ, איך דאַרף דיך!

— צו וואָס? — האָט סאַשאַ זיך אַ בייזער געטון, געוואוסט, אַז דאָס ווייב פאַרגינט אים נישט, וואָס ער רעדט מיט אַ מענטשן, און זיך נישט גערירט פון אָרט.

— קום אַהער וועל איך דיר זאָגן. — האָט וויעראַ געשמייכלט.

— זאָג, אייגענע מענטשן, מעגן זיי הערן!

— ס'איז אַ סוד, — האָט וויעראַ זיך פאַרלוירן - קום שוין, וואָס

זיצטו?

אַז ביידע זענען אַרויס, האָט זיסקינד זיך אויפגעשטעלט.

— גייסט שוין, — האָט פּרידקין אים געפרעגט — וואָס איז דאָס
געאיייל? ס'איז דאָך היינט זונטיק!

— מיינע וואָרט מסתמא אויף מיר מיט מיטאָג, — האָט זיסקינד
געענטפערט — כ'האָב איר געזאָגט, אַז כ'גיי דאָ אַהער.

— פונדעסטוועגן, פּרידקין, דאַרפסטו דיר נישט נעמען צום
האַרצן. ראשית האָב איך מורא, אַז די גאַנצע מעשה מיטן פּרינס-
פּאַל איז אַ ליגן, און אויב עס זאָל יאָ זיין אמת, איז אויך נישט קיין
געפאַר. אַ שיינער הכלית פאַר אַזעלכע מענטשן ווי מיר צו זיין
„היברו טיטשערס“ (1). ס'זענען פאַראַן טויונט אַנדערע זאַכן, ווי מען
קאָן זיך מאַכן אַ שטייל, שיין לעבן, מען דאַרף נאָר אַ זוך טון! צו
די גרויסע שכירות, וואָס מיר קריגן, קען זיך דאָך אַ היברו טיטשער
נישט ווייזן אויף דער גאַס. די אייגענע תלמידים, די ממורים,
לאָזן די גאַס נישט דורכגיין. ווי די גייסט און שטייסט, שרייט
מען דיר נאָך: רבי! רבי! ווען נישט מיין ווייב, וואָלט איך
שוין לאָנג אויפגעבן די שיינע פרנסה, ווייסט דאָך אַ יידענע...
נו, גוד-באָ! קום היינט אין אַוונט אַריבער צו מיר, וועסט
קומען?

— היינט? — האָט פּרידקין אַ קלער געטון. — היינט האָב איך
דאָך ביים פרעזידענט אַ לעסאָן. גוט, אויב זיי וועלן מיך נישט פאַר-
האַלטן, וועל איך קומען.

— אַל-רייט, זע צו קומען. כ'ויל זיך טאַקע דורכשמועסן מיט
דיר, — האָט זיסקינד אָנגעטון דעם שטרויענעם קאַפעליוש און גענומען
אַרויסגיין.

פּרידקין האָט אים באַגלייט ביז צו דער טיר, זיך איינגעהערט,
ווי דער חבר שפּרייזט איבער די טרעפּ, און אַז ער האָט גענומען
גיין צוריק צו זיך אין צימער אַריין, איז אים די באַלעבאַסטע אַנט-
קעגן געקומען. זיי האָבן זיך אָנגעקוקט, זיך פונאַנדערגעשמייכלט.
פּרידקין האָט זיך פאַרגעסן, זי אָנגענומען פאַר אַ האַנט, גלייך אַפּ-
געלאָזט. אַ פאַרלורענער האָט ער זיך אַרומגעקוקט, צי סאַשאַ זעט
נישט, און איז אַריין צו זיך אין צימער.

(1) העברעישע לערערס.

פארנאכט האָט פרידקין אָנגעקלונגען ביים פרעזידענט. די דינסט, אַ יונגע, פוילישע שיקסע, וואָס האָט געהאַט אַ טבע נישט צו קוקן אַ מאַנסדיל אין די אויגן אַריין, האָט אים געעפנט און ווי תמיד זיך אַנטשולדיקט, וואָס דער תלמיד איז נישטאַ. זי איז צוגעלאָפן צו אַן אָפן פענסטער, וואָס איז געאַנגען אין גאַס אַריין, אַרויסגעשטעקט דעם קאָפּ און זיך פאַרגאַנגען אין אַ זינגנדיקן קוויטש — הע-רי-י-הע-רי-י-ה!

אין קאַרידאָר האָט זיך פרידקין באַגעגנט מיט אַן אַלטן, דאַרן ייד, וואָס האָט געשאַרט מיט די פיס, ווי ער וואָלט גערוקט קלעצ-לעך, געשטעלט דעם שטעקן אויף אַ פריער און אינגאַנצן האָט ער אויסגעזען, ווי אויסגעקנאַטן פון קיט. פרידקין האָט געוואוסט, אַז דאָס איז אַן עברי-מלמד, לערנט מיטן פרעזידענטס צוויי קליינע מיידלעך „סידור“. דורכגייענדיק האָבן זיך ביידע אָנגעקוקט ווי ביטערע קאַנ-קורענטן. פרידקין האָט זיך געגרויסט, וואָס ער איז דער לערער, און דער אַלטער דער מלמד, און דער אַלטער האָט זיך געטראַכט, אַז ווען די „משומדים“ פירן נישט איין צו לערנען אויף ענגליש, וואָלט ער געמאַכט אַ בכבודיק לעבן.

פרידקין איז געשטאַנען אַ וויילע אין קאַרידאָר הינטער דער טיר, טאָמער וועט ער עפעס אונטערהערן, זיך געטאַפּט בשעת-מעשה פאַרן קליינעם קאַלירטן שניפסל, וווּ איין פליגעלע איז אַפער פון הינטערן קאַלנער און אויסגעזען ווי אַן אויסגעשטאַפּט

פייגעלע. ער האָט געעפנט די טיר, אַריין אין הערריס צימער, זיך אַוועקגעזעצט לעבן דער אָפּענער פּיאַנאָ און גענומען די ערשטע טענער פון „התקוה“. פּרידקין האָט זיך געטראַכט, אַז דער פּיאַנאָ-לערער וואָרט מסתּמא נישט אויפן תּלמיד. מענטשן און זאָכן זענען ביי אים געווען איינגעטיילט אין ראַנגען. ער האָט פּאַרשטאַנען, אַז פּיאַנאָ שפּילן איז אַ העכערער ראַנג ווי העברעאיש, במילא, קומט דעם פּיאַנאָ-לערער בעסער צו באַהאַנדלען ווי אים. דערפאַר באַהאַנדלט מען אים בעסער, ווי דעם אַלטן מלמד, וואָס מוז לערנען מיט די מיידלעך אין קיך.

די טיר האָט זיך אויפגעפּראַלט, און העררי איז געבליבן שטיין אַ צעפּלצמטער, מיט דער הענטשקע אין דער האַנט. ער האָט זיך געווישט מיט די אויסגעשמירטע הענט דאָס פּאַרשוויצטע פנים, איבערגעלאָזט פּלעקן. וווּ ער האָט זיך נאָר צוגערירט, זיך איבערגע-צויגן, זיך געקרימט און מען האָט געזען, אַז ער האָט גאָר קיין חשק נישט צו גיין לערנען.

— קאַם אָן! קאַם אָן! — האָט פּרידקין אַ ברום געטון און גענומען זוכן דעם תּלמידס ביכער.

— אַז איך האָב נישט פּאַרטיק געמאַכט דעם לעסאָן (לעקציע)? — האָט העררי אויפגעהויבן די אַקסלען, געמאַכט אַ נעבעך פּנימל און נאָריש געשמייכלט.

פּרידקין האָט נישט געוויסט וואָס צו טון, זאָל ער אים פּאַ-שטראַפּן? האָט ער מורא געהאַט זיך איינצורייסן מיטן תּלמיד. וואָס טוט ער, אַז העררי וויל מער ביי אים נישט לערנען? זאָל ער אים פּאַרשווייגן? האָט ער ווידער זיך געשראָקן פאַרן פרעזידענט. ער וועט זען, אַז העררי האָט ביי אים קיין פּעוליה נישט געהאַט, וועט ער אים אַוועקגעבן צו אַ צווייטן. פּרידקין האָט געפּילט, אַז איצט איז נישט די צייט צו מאַכן מיטן תּלמיד אַ חתונה. ער האָט אויפגעמישט אַ „סדרה“ אין חומש, וואָס העררי האָט פּמעט געקענט אויף אויסווייניק, און זיך געטראַכט, אַז טאַמער וועט דער פּאַטער אַריינקוקן, לאָז ער כאַטש זען, ווי זיין תּכשיט, זאָגט ווי אַ וואַסער“. ער האָט זיך נישט איינגעהערט ווי דער תּלמיד זאָגט, געוואַלט די שעה זאָל וואָס גיכער אַרבער, זייער קיין חשק נישט געהאַט דער פרעזידענט זאָל אים פּאַר-האַלטן. נישט געוואַלט זיך טרעפּן מיט גרינען און מיס שולצס געגנוואָרט און מיטאַמאָל זיך אַ פּרעג געטון ביי הערריין:

- דער פא איז אין שטוב ?
העררי האָט נישט אויפגעהויבן די אויגן פון חומש און מיטן
זעלביקן ניגון געענטפערט :

- ר'איז דאָ. ס'איז דאָרט אויך דאָ אַ לערער פון אייער „היברו“,
כ'האָב פאַרגעסן ווי ער הייסט - -

- גרין ? - האָט פרידקין אים אַרויסגעהאַלפן.
- יעס, גרין - האָט העררי אויפגעהויבן דעם קאָפּ, געשמייכלט
מיט אַ צעפענט מויל, ווי ס'וואָלט אים הנאה געטון, וואָס דער לערער
האָט געטראָפן.

- נו, קאָס אַן ! - האָט פרידקין אים אונטערגרוקט דעם חומש.
העררי האָט געזאָגט מיט אַ פול מויל, פאַרטייטשט די ווערטער
אויף ענגליש, באַמערקט, אַז פרידקין הערט זיך נישט איין, האָט ער
אַנגעהויבן צו היפערן, געקוקט אויפן לערער מיט איין אויג און יעדע
וויילע אַרוק געטון דעם גרויסן ווייזער פון וועקוייגער, וואָס איז
געשטאַנען אויפן טיש.

פרידקין האָט זיך נישט געמאַכט זען, זיך געפילט בערווען, ווי
ער וואָלט געשטאַנען פאַר אַן עקזאַמען, געוואָלט וואָס גיכער זיין אויף
דער גאַס אין אין דער זעלביקער צייט האָט אים פאַרדראָסן, וואָס
גרין פאַרברענגט זיך מיטן פרעזידענטס טאַכטער, און ער מוז דאָ זיצן
מיטן „כאַמוליע“.

העררין האָט דערעסן דער חומש, האָט ער אַנגעהויבן צו זאָגן
מיט אַ פאַרשטיקט קול, ווי ער וואָלט מיטאַמאָל הייזעריק געוואָרן,
געצויגן די ווערטער אַלץ פאַמעלעכער, אַנטשוויגן געוואָרן און ווידער
אַנגעהויבן צו רוקן די ווייזערס.

ווען פרידקין וואָלט נישט מורא געהאַט, וואָלט ער דעם יינגל
געממיתט, אַזוי אויפגערעגט איז ער געוואָרן. ער האָט זיך איינגע-
האַלטן מיט אַלע כוחות אין נישט ווילנדיק אים אַ צי געטון פאַר
אַן אייער :

- וואָס שפילסטו זיך, וואָס ?
העררי איז אויפגעפרונגען, זיך געכאַפט פאַרן אויער, געשריגן,
אַז ער וועט ביי אים מער נישט לערנען, געסטראַשעט, אַז ער גייט
דערציילן דעם פאַטער, און געוואָלט אַרויס פון צימער.
פרידקין האָט זיך פאַרלוירן. אַן איבערגעשראָקענער האָט ער

פארמאכט די טיר און אָנגעהויבן איינצונעמען דאָס ווילדע יינגל.
העררי האָט נישט געוואָלט הערן, זיך געהאַלטן פאַרן אויער און
אַלץ אינאיינעם געבורטשעט:

— כ'וועל דערציילן דער מאַמע!

פרידקינען האָט באַנג געטון די גאַנצע חתונה. ער איז געשטאַנען
איבערן יינגל אַ בלייכער, אַליין נישט געוואוסט, וואָס ער רעדט, און
בשעת-מעשה זיך פאַרגעשטעלט, ווי מיסעס שולץ קומט אַרײן, צייגט
אים הערריס אויער, אַ רויטס, אַ געשוואָלנס. אין דער טיר שטייט מיט
שולץ, מאַכט אַ זויער פנים, ווי זי וואָלט אַראָפּגעשלונגען אַ שטיקל זײף,
און גרין בויגט זיך אינדרײען, לאַכט.

פרידקין האָט געלעט דעם תלמיד, אים איבערגעבעטן, צוגע-
זאָגט אים קיינמאָל נישט צו טשעפען, און דער קליינער זשולדיק,
זענדדיק, אַז דער לערער האָט מורא, האָט ער זיך אַלץ מער געריסן.
אַ דערשלאָגענער איז ער געשטאַנען איבער הערריין, און ווען דאָס
יינגל הייסט אים דעמאָלט פאַלן זיך צו די פיס, וואָלט ער עס גע-
טון, אַבי אים איבערצובעטן. ער האָט אים געמוזט צוזאָגן, אַז ער
וועט אים אויף מאַרגן גאַרנישט פאַרגעבן, ערשט דעמאָלט איז העררי
צוגעגאַנגען צום טיש. פרידקין האָט געפילט אַ קאַלטן שווייס איבערן
גאַנצן לייב און אים איז איינגעפאַלן, אַז ווער ווייס? עס קאָן זײן,
אַז אויף דער עלטער וועט ער פונקט אַזוי אויסזען, ווי דער אַלטער
מלמד, וועמען ער טרעפט יעדן טאָג אין קאַרידאָר. ער האָט דערזען
אין דעם אַלטן מער ווי אַ שברי-בלי — ער האָט אינסטינקטיוו דערזען
אין אים זײן אייגן געוויסן.

פרידקין איז געבליבן זיצן אַ בלייכער, מיט אַ פאַר גרויסע,
פאַרווונדערטע אויגן און אינגאַנצן האָט ער אויסגעזען, ווי מען וואָלט
אים נאָרוואָס אָפּגעמינטערט פון חלשות. ער האָט צוגעמאַכט דעם
חומש, אונטערגערוקט העררין דעם העפט מיטן בלייפעדער און צום
פופציקסטן מאָל אים אָנגעהויבן צו דיקטירן אַ מכתב-ברכה לעת
תקופת-שנה החדשה. מיטן בריוו האָט פרידקין זייער געהאַפט אויסצו-
נעמען ביים פרעזידענט. העררי האָט אים שוין באַלד געקענט אויף
אוסווייניק, און איידער פרידקין האָט זיך אַרומגעקוקט, האָט סײַנגל
אָנגעשריבן דעם טיטל:

— „לכבוד הורי היקרים, בבות-עיני, היי-רוחי, לזכרם תאות-נפשי, הלא המה: אבי מורי, יקר-הרוח, איש-תבונות מו"ה ר' חיים ג"י - ואמי מורתי, טובת-הלב, מנשים באהל תבורך, מרת דבורה תחיה".

— פארטיק? — האָט פרידקין אַ פּרעג געטון, גאַרנישט טראַכטנ-דיק דערביי.

— פארטיק — האָט העררי געענטפערט, געוואָרט פרידקין זאָל אָנהויבן צו דיקטירן, בשעת מעשה פראַקטיצירט די האַנטשריפט, מאַכנדיק מיט איין צוג פונם בלייפּעדער גרויסע רינגען, ווי אַוואָלן, און אַ פּרעג געטון — פאַרוואָס שרייבט מען אין „היברו“ אַזאַ לאַנגן טיטל?

פרידקין האָט זיך פאַרטראַכט. ס'איז אים אַליין אויך צום ער-שטן מאָל קשה געוואָרן, צו וואָס מען דאַרף טאַקע אַזאַ לאַנגן טיטל, נישט געוואָסט וואָס צו ענטפערן און זיך אַ בייזער געטון:

— כ'ווייס, קשיות צו פּרעגן ביזט אַ בריה; נו, שרייב, באַלע-מוטשע נישט! — און ער האָט אָנגעהויבן צו דיקטירן.

— „הורי-היקרים! הנה השנה הזאת צוללת בתהום-הנשיה, בחיק-העבר“ — פארטיק?

— יעס.

— „לא תשוב עוד אלינו, עוד מעט קט נעוף עינינו בה — — —“ פארטיק?

— מעט-קט. — האָט העררי איבערגעחזרט.

דער פּרעזידענט, אַ ברייטבייניקער ייד מיט אַ גרוילעך בערדל, איז אַריינגעקומען אין מיטן דיקטירן. ער האָט געגעבן פרידקינען די האַנט, זיך איינגעקוקט, ווי דאָס זונדל שרייבט, און זיך ווילעריש, מעשה גביר, אַ פּרעג געטון:

— נו, האָט ער עפּעס אַ פעולה? אַז דאָס נעמט קיינמאָל קיין ביכל נישט אין דער האַנט אַריין!

פרידקין האָט נאַריש געשמייכלט, געהויבן אַן אַקסל, זיך מיט-אַמאָל אויפגעשטעלט, ווי ס'וואָלט נישט געווען אַנשטענדיק צו זיצן אין דער געגנוואָרט פון אַ ברויטגעבער, און געשטאַמלט:

— יאָ... כ'מיין... ווי דען...

דער פאָטער האָט אַ קניפּ געטון דעם זונדל אין דער באַק און זיך געווענדט צו פּרידקינען:

— ס'וועט זיין גענוג אויף היינט. איר האָט דאָך צייט, מיסטער פּרידקין, האָ?

פּרידקין האָט געוואָלט זאָגן, אַז ער איז זייער פאַרנומען, מען וואַרט גראָד היינט אויף אים און גלייך געענטפערט:

— געוויס האָב איך צייט!

— טאָ בלייבט אויף אָונטברויט. גרין איז אויך דאָ.

איידער פּרידקין האָט צייט געהאַט עפעס צו ענטפערן, האָט דער פּרעזידענט אים גענומען אונטערן אָרעם, אים אַריינגעפירט אין דעם „פאַרלאָר“ (זאַל) און אַ זאָג געטאָן אויף ענגליש:

— איך האָב די ערע...

פּרידקין האָט זיך פאַרנייגט, רויט געוואָרן, זיך אוועקגעזעצט אין אַ ווינקל און געפילט, ווי זיינע פאַפירן שטייען גוט, אַנדערש וואָלט דער פּרעזידענט אים נישט גענומען אונטערן אָרעם.

מיט שולץ, אַ שוואַרץ מיידל, ווי אַ מוֹלאַטקע, נישט קיין הויכע, די אויבערשטע לייף עטוואָס פאַרשאַרצט, וווּ עטלעכע ווייסע ציין האָבן אַרויסגעשמייכלט, איז געשטאַנען ביי דער „וויקטראַלע“. מיט איין האַנט איז זי יעדע וויילע גרייט געווען אָפּצושטעלן דעם „רע-קאָרד“, מיט דער צווייטער האָט זי לייכט געמאַכט צום טאַקט, ווי זי וואָלט דיריזשירט, און פון דער זייט געקוקט אויף גרינען.

גרין איז געשטאַנען אין אַ ווינקל, ווי אַ היימישער מענטש, מיט האַלבפאַרמאַכטע אויגן זיך איינגעהערט צו דער מוזיק און מיט אַ טיפן טענאָר געענדיקט צוזאַמען מיטן רעקאָרד:

— פּאַנעליאַ — אַטשי — י — י! פּאַגע — לייאַ — אַטשי!

די מאַדאַם, מיסעס שולץ, מיט אַ קאַפּ צווישן די אַקסלען, ווי זי וואָלט קיין האַלז נישט געהאַט, איז געזעסן אין אַ טיפן וויגשטול, געקוקט אויפן מאַן, וואָס איז געבליבן שטיין אין דער טיר, געקוקט אויף דער טאַכטער, ווי זי פאַרזעצט יעדעס מאָל אַן אַנדערן „רעקאָרד“, און זיך געשמאַלצן פון נחת, ווי נישט די „וויקטראַלע“ וואָלט גע-שפילט, נאָר די טאַכטער.

דער פּאָטער האָט אַ ווונק געטון צו דער טאַכטער, מען זאָל

אויפהערן שפילן, און זיך געווענדט מיט אַ שמייכל צו גרינען, ווייזנדיק אויף פרידקינען:

— איר זענט דאָך באַקאַנט?

— ווי דען, ווי דען. — האָבן ביידע גוטמיטיק זיך אַרויסגעכאַפּט.

ווי זיי וואָלטן זיך נאָרוואָס דערזען.

דאָס שיקסל האָט אַריינגעבראַכט אַ טאַץ מיט טיי.

— ביטע, רוקט זיך צו צום טיש. — האָט מיסטער שולץ זיך

געווענדט צו די געסט און אַליין האָט ער זיך אַוועקגעזעצט אויבנאָן.

פרידקין האָט באַמערקט, ווי גרין האָלט זיך פריי, האָט ער אים מקנא געווען און אין דער זעלביקער צייט געהאַט פאַריבל אויף אים. ער האָט זיך געטראַכט — מיר ווייסן דאָך, וואָס פאַר אַ פאַרשוין דו ביסט, נישט מער ווי אַ „היברו-טיטשער“ און אַז אַ ייד אַ גביר פאַרבעט זיך צו זיך אין שטוב אַריין, טאָ וואָס מאַכסטו הינטישע שטיק?

די מאַדאַם האָט אויסגעשטעלט די טיי מיט דעם איינגעמאַכטס. פרידקין איז פלומרשט געזעסן אַ גלייכגילטיקער, פלאחר-יד עפעס אַ פרעג געטון גרינען און געציטערט, מען זאָל אים נישט פאַרטיילן, דער בעל-הבית האָט זיך ברייט צעזעצט. אַ זופ געטון די הייסע טיי, זיך באַלעקט און זיך געווענדט צו פרידקינען:

— כ'האָב נאָרוואָס גערעדט מיט מיסטער גרינען, ס'מוז דאָך עפעס זיין, וואָס דער עולם איז אַזוי שטאַרק נישט צופרידן מיט אונזער „היברו“? (1) כ'מיין, חס וחלילה, נישט צו באַשולדיקן די דערערס, כ'וויל מיר זאָלן זיך דורכשמועסן, אפשר וועלן מיר געפינען עפעס אויסצובעסערן! נו טאַקע, אַז אַ יינגל גייט אָפּ דריי, פיר יאָר און קען גאַרנישט — איז עס אַן עולה!

בשעת דער פרעזידענט האָט גערעדט, איז פרידקין געזעסן אַ בלאַסער, געהערט ווי דאָס אייגענע האַרץ קלאַפּט ביי אים און גע- האָט דעם געפיל, ווי מען וואָלט אים פאַרנאַרט מיט גוטע רייד, מיט כבוד, ווי מען פאַרנאַרט אַ הונט, אַבי מען זאָל אים דערנאָך קאַנען

(1) „היברו“ — העברעאישע, „היברו-סקול“ — העברעאישע שול.

טון אַ בריק מיטן פוס. ער איז געווען זיכער, אַז אין געגנוואַרט פון אַלע, וואָס אַרום טיש, וועט אים דער פּרעזידענט זאָגן, אַז ער מעג זיך זוכן אַן אַנדער שטעלע. ער האָט זיך געכאַפּט, ווען דער פּרעזידענט האָט אָפּגערעדט, אַז אַלעמענס אויגן קריכן איבער אים און ער האָט אָנגעהויבן צו שטאַמלען:

— מיר שיינט, אַז אונזער „היברו“ איז פונקט אַזוי גוט, ווי אַלע אַנדערע אין ניו-יאָרק, אין פיל פּרטים איז זי נאָך געסער, ווייל...
ער האָט באַמערקט ווי גרין שמייכלט, ווי ער וואָלט מיטן שמייכל אים אינגאַנצן געוואָלט מבטל מאַכן, האָט ער זיך פאַרלוירן, אַזאָפּ געטון די טיי און איידער ער האָט צייט געהאַט צו ענדיקן, האָט אים גרין איבערגעהאַקט:

— מיסטער פּרידקין, דאַרף איך דען אייך דערציילן, אַז קיין איין יינגל האָט נישט ליב אונזער תּלמוד-תּורה? און ווייסט איר פאַרוואָס דאָס איז? ווייל ס'פּעלט ביי די קינדער ליבע צו אונזער „סקול“, און דאָס דאַרפן די פּערערס איינפלאַנצן אין זיי! איצט ווי די „סקול“ ווערט געפירט, איז עס אַן אוממעגלעכע זאַך! פאַרקערט, איך האַלט, אַז די „סקול“ דערווייטערט די קינדער פון די עלטערן! די קינדער שעמען זיך מיט יידיש, הערן זיי אַ וואָרט יידיש, לאַכט מען אין די פּויסטן, ווי זיי וואָלטן געהערט כינעזיש רעדן. ס'איז דאָך מערקווירדיק, — האָט גרין זיך אַ הויב געטאָן, נענטער צוגערוקט די שטול צום טיש און אויס-געזען, אַז ער קלויבט זיך אַוועקצולייגן אַ לאַנגע דרשה — יעדעס יינגל, כּמעט אַן אויסנאַמען, מאַכט דעם אָנשטעל, אַז זיין מוטער קען נישט קיין יידיש, אַז זי איז אַ געבאָרענע „יענקי“. און מאַכט זיך אַמאָל, מען דאַרף רופן אַ יינגלס אַ מוטער אין „סקול“ אַריין, ווערט ער אַ פאַרציטערטער, שעמט זיך פאַר די חברים — דען ס'קומט אַ פּשוטע יידענע, פיל מאָל נאָך אין אַ שייטל. איך בין איבערצייגט, אַז די אַלע תּלמוד-תּורות, אָדער ווי איר רופט „היברוס“, נישט נאָר זיי דער-נענטערן, נאָר רייסן נאָך איבער דאָס לעצטע שטריקל, וואָס בינדט צונויף די קינדער מיט די עלטערן!

— טאָ וואָס ווייט איר, מען זאָל לערנען זשאַר גאָן? — האָט פּרידקין זיך געוואָלט פונאַנדערלאַכן, זיך דערמאָנט, אַז ער זיצט ביים פּרעזידענט און זיך איינגעהאַלטן.
— ס'וואָלט גאָר קיין עולה נישט געווען, — האָט גרין אַן ערנסטער

געענטפערט - כ'ווייס, אז מיין פלאן וועט נישט אָנגענומען ווערן. אַלע וועלן זיין קעגן מיר - די באַלעבאַטים פון דער סקול, די לערערס און אפילו דער פרעזידענט אַליין, - האָט ער מיט אַ שמיכל געוויזן אויף מיסטער שולצן.

מיס שולץ, וואָס איז די גאַנצע צייט געזעסן און געקוקט גרינען אין מויל אַריין, האָט געפונען פאַר נויטיק אים צו טרייסטן:
- דער פאַ וועט נישט זיין דאַקעגן, וואָהר פאַ? - האָט זי מיט אַ פינגער אָנגערירט דעם פאַטערס האַנט.

מיסטער שולץ האָט אַ שמיכל געטון צו דער טאַכטער, געמאַכט אַן ערנסט פנים און אָפּגעהוסט:

- כ'וועל אייך זאָגן, מען דאַרף די זאַך גוט איבערקלערן, ס'בעס-טע וואָלט געווען מען זאָל פאַררופן אַ „מיטינג“...

- פאַררופט טאַקע! - האָט זיך גרין אָנגערופן.

- מען דאַרף רופן דעם „ועד החנוך“, - האָט דער פרעזידענט גענומען ציילן אויף די פינגער - די דירעקטאָרן, אַלע לערערס און גוט דורכשמועסן די זאַך... אָן געלעכטער, אויב ס'איז אמת, וואָס מיסטער גרין זאָגט, אז מיר האָדעווען גוים, - האָט זיך שולץ צעלאַכט - זענען מיר, מיט אַן אמת, אַלע ווערט שמיץ!

- ווען רעכנט איר צו רופן דעם „מיטינג“? - האָט פרידקין זיך געפרעגט, אַבי אַריינצוואַרפן אַ וואָרט.

ווען? - האָט זיך מיסטער שולץ פאַרטראַכט. - כ'מיין מיטוואַך,

האַ?

- אַל-רייט!

- דבורה'לה, - האָט זיך מיסטער שולץ אַ קער געטון צום ווייב -

מיר וועלן אפשר עפעס איבערבייסן?

- מיר גייען שוין עסן, - האָט ס'ווייב גוטמוטיק צעשפרייט די

הענט און געזאָגט צו דער טאַכטער - בעסי, גרייט צום טיש!

בעסי, ווי זי וואָלט נאָר געוואָרט דערויף, איז אַריין אין צווייטן צימער, געקלימפערט מיט גאַפל-מעסער, און איידער מיסטער שולץ האָט צייט געהאַט מכבד צו זיין זיינע געסט מיט סיגאַרן, איז בעסי שוין צוריק געשטאַנען אין דער טיר, געשמיכלט מיט די ווייסע ציין, וואָס האָבן אַפּרגעקוקט פון אונטער דער פאַרשאַצטער לייף, געהאַט צו-זאָגן - בין איך נישט קיין בריה?

— מען קאָן שוין גיין עסן.
אלע זענען אַרײַן אין עסצײַמער, זיך צעזעצט בײַ אַ געגרייטן
טיש. דער עולם האָט געשמאַק געגעסן, גערעדט וועגן היימישע מא-
כלים. מיסטער שולץ, פרידקין, גרין — יעדער איז געקומען פון אַן
אַנדער געגנט, גערימט זײַנע אײַגענע מאכלים.
פרידקין אין געוואָרן נאָך אַ גלעזל ווײַן אַביסל אויפגערוימט און
מיט אַמאָל זיך אַ פרעג געטון בײַ גרינען:
— איר זײַט דאָך אַ פוילישער?
— יע.

— עסט איר דאָך פיש מיט צוקער! — איז פרידקין זיך פאַרגאַנגען
מיט אַ רין געלעכטער, אַז טרערן האָבן זיך אַזש בײַ אים באַווײזן אין
די אויגן.

ער האָט בשעת מעשה געמאַכט אַזאַ נאַרישע מינע, ווי גרין
וואָלט נישט געגעסן פיש מיט צוקער, נאָר פליגן.
דער עולם האָט זיך אײַבערגעקוקט, געהויבן מיט די אַקסלען. האָט
פרידקין זיך פאַרלוירן, געפילט, אַז ער האָט געזאָגט אַ נאַרשיקייט און
געבליבן זיצן מיט אַ פאַר אַפגעפליאַקעוועטע אויגן, ווי אַ קורצזיכטיקער,
ווען ער טוט אויס די בריילן.

— און אַ הערינג אין טשאָלנט איז געשמאַקער? — האָט דער באַ-
לעבאָס געשמייכלט צו פרידקינען.

— בײַ אונז אין דער לײַטא עסן דאָך דאָס אַלע! — האָט פרידקין
געענטפערט און זיך אײַנגעהאַלטן נישט צו לאַכן — אָבער פיש מיט
צוקער...

— עסן אַלע אין פוילן פיש מיט צוקער. — האָט בעסי זיך אָנגע-
רופן.

— דאָס זאָג איך דאָך! — האָט פרידקין זיך מער נישט געקאַנט
אײַנהאַלטן און אַ שפּריך געטון מיט אַ געלעכטער אין זײַן גלאָז מיט
ווײַן, אַז ער האָט באַשפּריצט דאָס גאַנצע טישטוך.
דער עולם האָט גענומען צו ביסלעך ווײַן, געוואָרן אויפגערוימט,
געפילט, אַז ס'איז דאָ פון וועמען צו מאַכן שפּאַס און זיך אײַבערגעקוקט.
העררי איז אַרײַן, זיך אַוועקגעזעצט ביים טיש, גענומען עסן
און געקוקט מיט אַן אויגל אויף פרידקינען. פרידקין האָט זיך גע-
שראַקען, דער תלמיד זאָל אַמאָל נישט דערציילן, אַז ער האָט אים

געצויגן פאר אן אויער. און יעדעס מאָל, וואָס העררי האָט זיך אַ דריי געטון צו דער מוטער, אין פרידקינען הייס געוואָרען ביים האַרץ, געמיינט אַז אָט דערציילט ער. איצט האָט פרידקין, נאָך מער ווי פריער, זיך נישט געוואָלט וואַרפן קיינעם אין די אויגן, זיך איינגע-קאָרטשעט, געפליבן זיצן פּמעט אָן אַ זייט. אַלץ אין אים האָט זיך געבעטן, דער עולם זאָל אים נישט באַמערקן, און אין דער זעלביקער צייט האָט אים פאַרדראָסן, וואָס גרין פילט זיך אַזוי היימיש, טרינקט זיך געמיטליך וויין. אויף צו להכעיס און אויס מורא, אַז גרין זאָל נישט דערציילן, ווי דערשלאָגן ער האָט זיך געפילט ביים פּרעזידענט, האָט פרידקין פאַרגעסן, אַז ער ליידט פון דיספּעפּסיע און אָנגעהויבן צו טרינקען אַ גלעזל נאָך אַ גלעזל.

— אַז בחורים ווילן היינט נישט חתונה האָבן, — האָט מיסעס שולץ אָנגעהויבן — אָט איז מיסטער פרידקין נאָך אַ בחור !
— איר האָט דען פאַר מיר אַ שידוך ? — האָט פרידקין אָנגעשטעלט זיינע אויגן, וואָס זענען געווען פאַרלאָפּן ווי מיט טראָן.

— ווען כווייט, אַז איר האַלט דערביי, — האָט מיסעס שולץ גע-צויגן די ווערטער — וואָלט זיך שוין געפונען אַ שידוך !
— אַוודאי האַלט איך ! — האָט פרידקין ווילעריש אַ זאָג געטון, געפילט, אַז מען מאַכט פון אים חזוק, זיך אָבער נישט פאַרלוירן און דערזופּט זיין גלעזל וויין. — ווען איר האָט פאַר מיר עפעס אַ לייטישן שידוך, וואָלט איך געטון.

— געלט ווילט איר דאָך נישט ? — האָט די באַלעבאָסטע געשמייכלט, זיך בשעת-מעשה איבערגעקוקט מיט די אַרומיקע, זיך פּמעט געבעטן ביי זיי : לאַכט נישט, איר וועט אַלץ קאַליע מאַכן.

פרידקין האָט זיך אַליין געוונדערט, ווי פריי ער האַלט זיך, ווי די שרייפלעך ביי אים אין מויל וואָלטן לויז געוואָרן. ס'האָט אים מער נישט געאַרט וואָס מען לאַכט פון אים. דער וויין האָט אים אַזוי צעוואַרעמט, צענומען, און ער האָט זייער געוואָלט זאָגן עפעס אַזאַ נאַרישקייט, אַז דאָס טעכטערל זאָל זיך פאַרלירן, אַוועקלויפן פון טיש, און דער עולם זאָל זיך קייקלען פון געלעכטער. ער האָט

געמאכט אן ערנסט פנים, איינגעצויגן די געמבע, זיך א וויילע פאר-
טראכט איבער דער באַלעבאָסטעס לעצטע פראַגע און מיט אַ ישוב-הדעת
געענטפערט:

— ווען איר האָט אַ שידוך מיט געלט איז דאָך אַוודאי גוט,
נאָר אויב אָן געלט, איז אויך קיין מניעה, דער עיקר, זי זאָל מיר
געפֿעלן!

— אין וואָס גוסטירט איר בעסער? — האָט מיס שולץ אים
געפרעגט און איז רויט געוואָרן. — אין בלאַנדע?
ער האָט זי אָנגעקוקט מיט די שמאַלציקע אויגן, אַז דאָס מיידל
האָט זיך אַזש פאַרשעמט, און געענטפערט:

— כ'גלייך נישט (כ'ליב נישט) קיין בלאַנדע.
— בין איך דאָך אַ ברונעטקע! — האָט מיס שולץ אַ כאַפּ געטון
די האַנט צום מויל, ווי זי וואָלט זיך אָפגעברייט, זיך צעלאַכט און
פאַרשעמט באַהאַלטן ס'פנים אין די הענט.

— איר זייט נישט קיין ברונעטקע! — האָט פרידקין אַ צופרי-
דענער געשמייכלט.

— וואָס דען בין איך? — האָט ס'מיידל געעפענט אַ פאָר
אויגן און אינסטינקטיוו געפילט, אַז דער „היברו-טיטשער“ וועט זי
באַליידיקן.

— איר זענט... איר זענט...

די צונג האָט זיך ביי פרידקינען גענומען וואַקלען, ווי ביי
אַ שיכור, די אויגן פאַרצויגענע האָבן, דאָכט זיך, גאָרנישט געזען. ער
האָט זיך אַ רוק נעטון מיט דעם שטול נענטער צום מיידל, אָנגעכאַפט
אירס אַ האַנט און געפלאַפלט:

— איר זענט נישט בלאַנד. איר זענט... וואָס זענט איר? איר
מיינט איך בין שיכור? אסור! איר זענט נישט בלאַנד. וואָס זענט
איר? אַ כלה-מיידל? האַ, האַ, האַ!

ער האָט זיך אַ בויג געטון צו איר און ס'האָט אויסגעזען, ער
גייט איר אַ קוש טון. מיס שולץ האָט זיך אַ ריס געטון פון אים, מיט
אַ קוויטש זיך באַהאַלטן הינטער דער „וויקטראַלע“ און אַ פאַרלוירענע
געקוקט צום עולם.

— וואָס שרייסטו, ווילדע ציג? — האָט מיסטער שולץ אַ זאָג
געטון צו דער טאַכטער. — גיב אַריין אַביסל סעלצער, דער וויין האָט
אים, מסתמא, פאַרשאַדט!

ער איז צוגעגאַנגען צו פרידקינען:

— איר ווילט זיך אפשר צושפּאַרן?

— איך בין נישט שיכור! — איז פרידקיין אויפגעשפרונגען,
זיך געשיובט, צו זאָל ער אים אַרומכאַפּן, קושן, געפילט, אָו ער
האָט ווייניק קוראַזש און טעמפּ זיך צוריק אַראָפּגעלאָזט אויף דעם
שטול.

מיסטער שולץ האָט אים גאַרנישט געענטפערט, זיך צוגעלייגט
אַ פינגער צום שטערן, געצייגט גרינען, אָו פרידקיין איז באַקנאַקט,
און איז אַריין אין זאָל. גרין איז אים נאָכגעגאַנגען. פרידקיין האָט
אויסגעטרונקען אַ גלאָז סעלצער, געפילט, אָו ער איז דאָ אַן איבע-
ריקער, אָו אַלע וואַרטן, ער זאָל וואָס גיכער אוועקגיין, און זיך גע-
טראַכט, זיי אויף צו פּלאַצעניש וועט ער בלייבן. ער איז געבליבן
זיצן איינער אַליין ביים טיש, געקוקט, ווי דאָס שיקסל נעמט אַראָפּ
דאָס געפעס, און אַ שווערער אומעט איז אים באַפּאַלן. ער האָט
זיך דערמאַנט אָן דעם אַלטן מלמד, וואָס לערנט „עברי“ אין קיך,
און ער האָט זיך אויפגעשטעלט. ער האָט געוואָלט אַרויס אָן אַ גוטע
נאַכט, די מורא אָבער, אָו מען קאָן אים מאַרנן אָפּזאָגן פון דער
שטעלע, האָט אים געשלעפט צום זאָל. ער האָט אַריינגעשטעקט דעם
קאָפּ, געזען, ווי אַלע זיצן און מיט אַ הוילקייט ביים האַרץ, ווי ער
וואָלט שוין עטלעכע טעג נישט געגעסן, האָט ער זיך געזענגט:

— אַ גוטע נאַכט!

— נו, ווי פילט איר? לייכטער אַ ביסל? — האָט דער באַלעענאַס
זיך אויפגעשטעלט. — וואָס איילט איר זיך? פאַרברענגט נאָך מיט
אונז!

— ס'טוט מיר זייער לייד, — האָט פרידקיין זיך געהאַלטן אין
איין גיין — כ'מוז גיין! אַ גוטע נאַכט!

— אַ גוטע נאַכט!

ביים אַרויסגאַנג האָט פרידקיין זיך אָן עפעס דערמאַנט, צוריק
אַריין אין זאָל געבליבן שטיין פאַר מיס שולץ:

— כ'האָב איך נישט געמיינט צו באַליידיקן! אַנטשולדיקט מיס

שולץ!

דער עולם האָט זיך איינגעהאַלטן, געביסן זיך די ליפן, און אַז
פרידקין איז שוין געווען הינטער דער טיר, האָט ער געהערט, ווי
מען קייקלט זיך פאַר געלעכטער.

פרידקין איז געבליבן שטיין אויפן, סטופ, פארלירן זיך ארומ-
געקוקט, ווי ער וואלט זיך געוואלט אריענטירן, צי ער דארף גיין
רעכטס, צי לינקס. ער האט נישט באמערקט, ווי פארבייגייער האבן
פארדעכטיק אויף אים געקוקט, בלויז געפילט, אז עס פארקוועטשט אים
אונטערן הארבן, ווי מיט ארייף. אלץ אין אים האט זיך געקארטשעט
פון פעס און פארדרוס. זיינע וואסערדיקע אויגן האבן נישט באמערקט,
ווי די גאס איז, פון ביידע זייטן טראטואר, געווען אזש שווארץ פון
מענטשן. מען איז געזעסן משפחה-ווייז, פמעט אלע אין צעקנעפלטע
העמדער, די קעפ פארווארפן, ווי נאך א תענית, און יעדעס מאל, ווען
א ווינטל האט א בלאז געטון, איז די לופט פול געווארן מיט א קרעכצע-
ריי, ווי אין א שוויצבאד. אין עק גאס, ווי ווייט ס'אויג האט געקאנט
כאפן, האט א שורה עלעקטרישע לעמפלעך, וואס האט אויסגעווען
פון דערווייטנס, ווי א שנור לויכטנדיקע פערל, געבלענדט די אויגן,
גערייצט - האבן מידע, פון דער היץ, פארלעך זיך געשלעפט אין
וואדעויל אריין, ווו מען האט דעם אטעם נישט געקאנט כאפן פון
ענגשאפט.

- וואס שטיי איך דא? - האט פרידקין זיך א כאפ געטון, געשפירט,
ווי די פינגער ווערן אים שטייף, און געווען זיכער, ווען ער כאפט
איצט גרינען, צערייסט ער אים אויף שטיקער.
א יונגערמאן מיט א פארטפעל אונטערן אָרעם איז אָנגעקומען פון
דער גאס, אריינגעשטופט אין שולצעס בריוו-קעסטל א קאנווערט, אָג-

געקלונגען און צוריק פארשוונדן. פרידקין האָט אַרױסגעשעפּט דעם קאַנווערט, ס'איז געווען אַ פּײער „אינשורענס פּאַליסי“ (1). ער האָט מיט-אַמאָל גענומען רײסן די פּאַליסי אויף שטיקלעך, געשטיילט אין זיך דעם פעס, ווי ער וואָלט זיך אָפּגערעכנט מיטן פּרעזידענט, אים אונטער-געצונדן. ער האָט געהערט, ווי עמעצער לויפט איבער די טרעפּ, איז ער אַ פּאַרציטערטער אַראָפּ פון אַלע טרעפלעך מיט אײן שפרונג און זיך געלאָזט מיט דער גאַס.

פרידקין איז כּמעט געלאָפּן, זיך נישט געקאָנט קלאָר מאַכן, וואָס ס'קוועלט אים, נאָר טײף ערגעץ האָט זײן פּאַרוואַקסן מיט זשאַווער האַרץ גע-האַט צו זאָגן, אַז ער איז דער אומגליקלעכסטער מענטש אויף דער וועלט. שטיקלעך עוולות אָן אַ צוזאַמענהאַנג זענען אים באַפּאַלן, ווי מען וואָלט אים באַוואָרפּן מיט שטיינער, און זײנע אײנגעהויקערטע פּלייצעס האָבן זיך נאָך טיפּער געבויגן. ער איז בײז געווען אויף זיך פּאַרוואַקסן די שנאה צו גרינען איז בײ אים גרעסער ווי די שנאה צו שולצן. ער האָט עס זיך נישט געקאָנט פּאַרענטפּערן, בלױז געפילט, אַז אַן אומדורכדרינגבאַרע מחיצה טײלט אים אָפּ פון פּרעזידענט. און ווי גרויס זײן האָס צום פּרעזידענט זאָל נישט זײן, וועט ער קײנמאָל נישט אײבערשטייגן די מחיצה, תּמיד זיך בױגן פּאַר איר, ווי פּאַר אַ גאָלדענעם קאַלפּ. ער איז געווען אײבערצײגט, אַז צווישן אים און גרינען שטייט קײן זאַך נישט. ער דאַרף נאָר אויטשטרעקן די האַנט און ער האָלט שױן גרינען פּאַרן גערדיק, און גײענדיק אין מיטן גאַס, האָט פרידקין זיך ביטלעכווייז באַרױקט, לױט דעם ווי זײן כּעס צו גרינען איז געוואַקסן. דער נקמה-געפיל האָט אים פּאַרשיכורט, פּאַרכאַפט אײנגאַנצן. ער האָט געהאַט צענדליקער פּלענער, ווי זיך אָפּצו-רעכנען מיט אים – געשפירט ווי זײן האַנט קאָרטשעט זיך, הױבט זיך, לאָזט גרינען אַראָפּ אַ פּאַטש, ווען ער גײט גראָד מיט מײס שולץ. לאָז ער וויסן, דער מלמד, אַז מיט פרידקינען שפּאַסט מען נישט! נו טאַקע, וואָס האָט מען פון אים געוואָלט? ער האָט געמאַכט אַ שפּאַס מיטן פּרעזידענטס טאַכטער? אים כּן? ווען גרין מאַכט דעם שפּאַס, וואָלטן אַלע געקוואָלן, און אַז ער האָט געמאַכט, איז עס שײר נישט געקומען צו אַ סקאַנדאַל! און ווער ווייס, וואָס מאַרגן קאָן נאָך זײן?

– גראַרי היר! יו-אי – – – !

(1) פּאַרזיכערונגס-זײגניס.

פרידקין האָט אויפגעציטערט. מען האָט אים אָפגעמאַסטן מיט אַ בויגיקן שטעקן איבער די פלייצעס, אַז ס'האָט אים אַזש אַ ברי געטון. אַ פאַרצאָפּטער האָט ער אויסגעדרייט דעם קאָפּ, דערזען פאַר זיך אַ פאַר פערד און זיי געוואָלט אויסמיידן. ער האָט אינסטינקטיוו באַ- גריפן. אַז מען דאַרף זיך נעמען לינקס און ווי אַ נאַרישער שעפּס, וואָס לויפט פון גרויס שרעק אין פייער אַריין, אַזוי איז פרידקין מיט נישט קיין מענטשישין געשריי אַרויף אויף די פערד. דער אָנטרייבער האָט קוים זיי איינגעהאַלטן, געהויבן די בייטש אויף פרידקיגען, געשריען, געשאָלטן, אַ נייגעריקער עולם האָט באַלד אַרומגערינגלט די פערד און וואָגן.

פרידקין האָט אָפגעצויגן נישט טויט נישט לעבעדיק, אָפגעווישט אַ קאַלטן שווייס פון שטערן. זיך נאָך מער איינגעקאָרטשעט און מיט- אַמאָר זיך דערפילט נישטיק ביי זיך אַליין. ער האָט זיך דערזען אַן אַלטן בחור. וואָס אַלע זאַכן אויס, קיינער האָט נישט מורא פאַר אים, און אַז אַ מענטש - האָט פרידקין געטראַכט - האָט נישט מורא פאַרן צווייטן, נוצט ער אים אויס, באַליידיקט אים, דערנידעריקט אים. נישט איינמאָר אין סקול האָט ער זיך צוגעקוקט, ווי שטאַרקערע קינדער פייניקן שוואַכערע, האָבן דערפון גרויס פאַרגעניגן. און אַז דער שוואַכערער כאַפט אין אַ ווינקל, צי ער פאַרנאַרט נאָך אַ שוואַכערן, צי אפילו אַ קראַנקן, פייניקט ער אים פונקט אַזוי, ווי מען האָט אים געפיי- ניקט. נאָך מער - דער שוואַכערער וועט תמיד אימיטירן, ווען ער וועט פייניקן דעם נאָך שוואַכערן, די זעלביקע זידל ווערטער, די ווילדעריש- קייט, זשעסטן, אפילו די שטימע וועט ער נאָכמאַכן, וואָס דער שטאַר- קער האָט געברויכט. ווען ער האָט אים געפייניקט, דאָס זעלביקע - האָט פרידקין אָפגעמאַכט ביי זיך - איז מיט דערוואַסקענע מענטשן. ס'איז אים קאַלט געוואָרן. ער האָט געפילט, אַז ער האָט ליב מיט שולץ, אַז דאָ איז נישט בלוז אויסרעכענונג, אַז אויב אפילו דעם פרע- זידענטס פראָטעקציע וועט נישט העלפן, ער זאָל ווערן „ראַבאָאי“, וואָלט ער זיך אויך - - - ער וועט נישט דערלאָזן, ניין! ער וועט גרינגען עוקר מן השורש ויין! ער האָט שוין אַ פאַרטיקן פלאַן. ער מוז דעם מלמד אַראָפּרימען פון וועג!

פרידקין האָט זיך אַרומגעקוקט, ווי ער איז פאַרקראַכן. ער איז געשטאַנען ביי זיסקינדס הויז און זיך דערמאָנט, אַז ער האָט אים צו-

געזאָגט אַרױפצוגיין. ער האָט אַרױפגעקוקט – ס'איז געווען לײכטיק אין אַלע פענסטער. ער האָט זיך געקווענקלט, צי ער זאָל אַרױפגיין. געוואָלט זײן אַליין מיט זיך. נאָך אַמאָל אױפגעהױבן די אױגן צו די פענסטער, האָט אים די לײכטיקייט אַ צי געטון, און מיט מידע, שווערע טריט האָט ער זיך גענומען הױבן אױבער די געדרייטע טרעפּ, ווי אַ געקרייטע חסידישע פּאה, און געטראַכט, אַן פּון פּערטן שטאַק וועט ער דורכן חלל פּון די טרעפּ קאָנען שפּײען גלייך אין קאָרידאָר אַרײן.

– איר זײט טאַקע בײ אונז אַ גאַסט! – איז בערטע, זײסקינדס פּרוי, נאָך אַ יונג ווייבל, וואָס קלאָגט זיך תּמיד, אַז זי ווערט נישט פּאַרטיק מיטן טאַג, אים אַנטקעגן געקומען.

– זײסקינד איז דאָ? – האָט פּרידקין אַ פּרעג געטון און געוואָלט גיין אין צווייטן צימער, פּון וואַנען ס'האַט זיך געהערט זײסקינדס שטימע.

– אַז מיר האָבן קיין מזל נישט, מיסטער פּרידקין – האָט בערטע אים פּאַרשטעלט דעם וועג, אַרײנגעמאַכט די הענט אין די קעשענעס פּון איר ווייסן פּאַרטוך, וואָס האָט זי געמאַכט אױסזען ווי אַ קעלנערקע, פּאַרריסן דעם האַלז מיטן שטייענדיקן קעלנערל און גענומען רעדן שטיל, ווי זי וואָלט פּאַרטגעזעצט אַן אױבערגעריסענעם שמועס – דאַכט זיך אַזאָ קלײניקייט, אַ שכן, און אין דעם גײט אונז אױך נישט! דער אײצטיקער איז נאָך אַ גרעסער פּורעניות, ווי דער פּריערדיקער! ער איז מיט אַן אמת משוגע! – האָט בערטע אָנגעכאַפט פּרידקינען פּאַר אַ האַנט, זיך אַ בױג געטון און אַרױסגעלאָזט נישט קיין אײנגעגעבענעם לאַך.

– ווער? קרווע? – האָט פּרידקין אָפּגעהוּסט און אױסגעשפּיגן, ווי ער איז געשטאַנען.

– יע, זיצט אַ מענטש, טוט אַ פּינגער אין קאַלטן וואַסער נישט אַרײן און האַלט זיך אין אײן מעסטן די היץ!
– מסתּמא פּילט ער נישט גוט?

– וואָס? – האָט בערטע זיך אַ כאַפּ געטון מיט אַ האַנט פּאַרן קאַפּ און פּאַרזשמרעט די אױגן – ער איז געוונטער פּאַר אונז בײדן! און ס'איז גלאַט אַן אַנשיקעניס! אַ מענטש שלאַפט נישט קיין נעכט, שרײבט בלומרשט, איר פּעגט הערן – אַנומלט איז מיין פּיליפּ נישט געווען מיט

אלעמען. כ'גיי אראָפּ אין מיטן נאַכט, כ'וויל אים געבן אַ ביסל וואַסער, הער איך, ווי עמעצער דרייט זיך אַרום אין קיך. כ'נעם וועקן מיין אַלטן, האָט ער דאָך אַ שלאַף, כאַטש שים מיט האַרמאַטן, און דאָ הער איך, ווי מען רוקט שופּלעדער, האָב איך פון שרעק גענומען שרייען, איצט כ'זע, קרווע קומט אָן אין די גאַטקעס. נו, ס'האַבן אים שוין דע-מאַלט קיין צרות נישט געפעלט! גלויבט מיר, כ'וואָלט אים צוגעצאָלט, ער זאָל אַרויס פון מיר!

פרידקיין האָט געוואָלט פטור ווערן פון איר און, ווו ער האָט זיך אַ דריי געטון, געוואָלט אַריין אין צווייטן צימער, האָט בערטע קונציק אומעטום פאַרשטעלט אים דעם וועג און געהאַלטן אין איין דערציילן וועגן שכנים, וועגן אירע צוויי יינגלעך, די חכמים, מיט די מיניסטערשע קעפּ, וועגן מאַן, וואָס קאָן אַ קאַץ אַ ווידל נישט צובינדן.

צוויי יינגלעך זענען אַריין אין די בלויוע העמדלעך, די קעפלעך צעשויערט, זיך געיאָגט אַרום פרידקינען, ווי זשרעבקעלעך, מיטאַמאָל געבליבן שטיין, געקוקט אויף פרידקינען, ווי זיי וואָלטן אים איצט דערוען און זיך געוואָרפן אויף אים מיט געשרייען:

— האַללאַ, מיסטער פרידקיין! האַללאַ!

— דער עלטערער, פיליפּ — האָט די מוטער געוווּן אויפן יינגל און גערעדט פלומרשט אַזוי שטיל, אַז מען האָט געהערט אין צווייטן צימער — איז אַ חכם! גענאַרט דעם טאַטן אין זאַק אַריין! דאָס האָט אויף זיך אַ קאַפּ, אסור אַ „לאַיער“ (1).

— איך ווייס, וואָס די מאַמע זאָגט — האָט פיליפּ זיך פאַרשעמט, אין געהאַלטן אין איין אַריינשניפן אַ גרין ליכטל, וואָס ס'איז אים אַרויס פון דער נאָז.

— נו, נו, כ'מיין נישט דיך, — האָט די מוטער אים אָפּגעשטופּט פון זיך — ער נעמט זיך שוין איבער! גייטס שלאַפן, גייטס!

פיליפּ האָט זיך אַ דריי געטון, אַראָפּגעלאָזט די אויגן, אויסגע-שטרעקט צו פרידקיין אַ שמוציק הענטל:

— אַ פעני — — —

פרידקיין האָט גענומען זוכן אין די קעשענעס. בערטע האָט אָג-

(1) אַרוואַקסט.

געכאפט פרידקינען מיט איין האַנט, מיט דער צווייטער האַנט זי געטריבן די קינדער שלאָפן און זיך געבעטן ביי אים :

— כ'באַשווער אייך, מיסטער פרידקין, גיט זיי נישט קיין סענט, מען דאַרף קינדער נישט געוויינען צו קיין געלט ! אַז וואָס קאָן איך מיר העלפן ? מיר ווײַנען צווישן אַזאַ פּעוול ! אונזערע אַלע שכנים האַלטן זיך אין איין אַרומשלאָגן מיט די ווייבער, מען שילט זיך, קאָנט איר שוין פאַרשטיין, וואָס פאַר אַן ערציונג זייערע קינדער קריגן ? וואָס קאָן איך מיר העלפן ? כ'רעד אין זיי אַריין, כ'שלאָג אויך, ס'איז דאָך אַבער קינדער, גייען אין דער גאַס און לערנען זיך אָפּ פון אַנדערע ! דער אַרעמאָן קאָן צומאָל נישט ערציען ווי געהעריק זיינע קינדער !

די צוויי יינגלעך זענען געשטאַנען פון ביידע זייטן פריד-קינען, געווען גרייט צו כאַפן די פעני, וואָס ער וועט זיי געבן, און די אויגלעך ביי זיי האָבן געפינקלט. די מוטער האַט נישט אויפגעהערט שרייען :

— שלאָפן גייט, קינדער, כ'נעם באַלד דעם טאַטנס פאַסעק ! מען זאָגט קינדער זעען נישט קיין סענט פאַר די אויגן, ווי כ'בין אַ יידישע טאַכטער, אַז עטלעכע מאָל אַ טאָג שלעפן זיי ביי מיר פעניס !

פרידקין האַט אויפגעזוכט ערגעץ אין אַ קעשענע אַ קליינע האַר-מאַניקע, וואָס ער האַט געהאַט צוגענומען ביי זיינעם אַ תלמיד, און עס געוויזן די יינגלעך. זיי זענען געבליבן קלעפן ביי זיינע הויזן ווי ראַקעס, געהויבן יעדער צו אַ הענטל, געוואָלט קריגן דאָס שפילעכל. פרידקין האַט מורא געהאַט זיי זאָלן אים נישט צערייסן די הויזן, האַט ער אַ וואָרף געטון די האַרמאַניקע אויף דער פּאָדלאָגע. איין יינגל האַט צוגעהאַלטן דעם צווייטן, געשריגן, באַלד איז איינער געלעגן אויפן צווייטן און זייערע קולות האָבן געגרילצט אין די אויערן. די מוטער האַט פאַרקאַטשעט די לאַנגע נאַכטהעמדלעך און גענומען שלאָגן די בייידע זכמים מיט די מיניסטערשע קעפּ אין די געזעסלעך אַריין.

— אַט אַזוי ! אַט אַזוי ! אַז אַ מאַמע זאָגט שלאָפן, גייט מען שלאָפן !

א באַרויקטער מיט אַ שמייכל אויפן פנים איז פרידקין אריין אין צווייטן צימער.

צוויי גאָזן האָבן געציטערט, ווי זיי וואָלטן געהאַלטן ביים אויס-גיין, און אָפּגעגאָסן דעם צימער מיט אַ ברודיקע ליכט. אויף די ווענט האָבן געהאַנגען רעפּראָדוקציעס פון מאַדאַנעס, וואָס מען זעט אַזוי אָפט אין שלאָפּצימערלעך ביי געוועזענע פּאַרטיי-באָריס און מיידלעך. אין אַ ווינקל אויף אַן אַלמער מיט ביכער איז געשטאַנען אַ גרויסער גיפּס-גער ביוסט פון געטען. צוויי שטרויענע קאַפּעלושן, איינער אויפן צווייטן, זענען ווילערש געזעסן אויף געטעס קאַפּ, אים פאַרשטעלט אַן אויג, האָט זיך ביים אַריינקומען געדאַכט, אַז דער אַלטער שמייכלט.

הינטער די גאָזן, ביי אַ קיילעכדיקן טיש, איז געזעסן זיסקינד מיט אַ יונגמאַן אין געשמועסט.

ביים אָפּענעם פענסטער אויף אַ קאַנאַפּע איז געלעגן קרווע, אַ פעטער, צעוואַקסענער ייד אין די פּערציקער. זיין געפּרעסט העמד, וואָס איז אַמאָל ווייס געווען, האָט זיך אַרויסגעצויגן פון די הויזן, זיך צעבלאָזן אַרום דעם בויך און אויסגעזען פון דערווייטנס ווי אַ מולטער מיט טייג. ער איז געלעגן מיט פאַרוואָרפענע הענט, ווי ער וואָלט געווען שלאָף, און געהאַלטן אַ טערמאַמעטער אונטער דער צונג.

מיט זיינע ווייסע, צעווייקטע אויגן, ווי ביי אַ געקאַכטן פיש, האָט ער געקוקט אויף דעם ברודיקן ליכט, וואָס האָט זיך געשאַרט איבער די ווענט ווי שנירלעך רויך, און געטראַכט, אַז ער וועט דעם זומער נישט איבערלעבן. אַלץ האָט אים ווי געטון. דער מאַגן האָט געדריקט, ווי אַנגעשאָטן מיט נאַסן זאַמד, די זייטן אָפּגעלעגן, די פיס האָבן גערוישט, ווי אַ פליגעלע וואָלט זיך פאַרקליבן, נישט אויפגעהערט קלאַפן און זשומען.

— וואָס איז דער מער, קרווע? — האָט פרידקין אים אַ שאַקל געטון.

קרווע איז אויפגעלאָפן ווי אַ שטיק טייג, אַנגעכאַפט מיט דער האַנט דעם טערמאַמעטער און געוויזן אויף שטום לשון, מען זאָל אים נישט טשעפען.

א, פרידקין, - האָט זיסקינד זיך אַ שטעל געטון - כ'האָב גע-
מיינט, אַז דו וועסט נישט קומען. זיך, וואָס שטייסטו ?

פרידקין, וואָס האָט בדעה געהאַט אים אַלץ צו דערציילן, האָט
זיך פאַר דעם פּרעמדן יונגמאַן צוריקגעהאַלטן און געוויון אויף
קרווען :

- וואָס איז ? וואָס זיצט ער, ווי אַ כינעזשער גאַט ? ער איז
קראַנק ?

- ער וועט שוין אַזוי שטאַרבן אַ קראַנקער ! - האָט זיך דער
יונגערמאַן, וואָס איז געזעסן ביים טיש, אָנגערופן.

- אָן געלעכטער, וואָס איז אים ? - האָט פרידקין ווידער גע-
פרעגט.

- ווער ווייסט אים ? - האָט זיסקינד אַ הויב געטון מיט די אַקסלען -
אַז אַ מענטש רעדט זיך איין אַ משוגעת... דער דאַקטאָר זאָגט, אַז ס'איז
אים גאַרנישט, הייסט אים זיין אויף דער לופט, נעמען קאַלטע בעדער,
נו, פּאָלגט ער אים ? ווי די קוקסט אים אָן, קאָן ער אַזוי אָפּליגן מיטן
טערמאַמעטער אין מויל שעהן לאַנג !

בשעת זיי האָבן גערעדט, האָט קרוזע פאַרמאַכט די אויגן, איבער-
געלאָזט צוויי דינע שפעלטלעך, און דאָס פעטע פנים האָט זיך געשמאַצן
פון נחת.

דער יונגערמאַן איז צוגעגאַנגען צו פרידקינען און אים אַ צי גע-
טון פאַר אַן אַרבל :

- אַנטשולדיקט, איר זייט מיסטער פרידקין, האָ ? זייער אָנגענעם !
מיין נאָמען איז ראַבינאָוויטש !

- כ'האָב דאָך אייך פאַרגעשטעלט, נאָ ? - האָט זיסקינד זיך גע-
פילט שולדיק.

- ס'מאַכט נישט, ס'מאַכט נישט, - האָט ראַבינאָוויטש אַ צי געטון
זיין הויכע פלייצע און געוואָרן מיט אַ קאָפּ העכער, געריבן איין האַנט
אָן דער צווייטער, ווי ער וואָלט אויסגעוויקלט אַ סיגאַרעט און מאָדנע
געשמייכלט - אַבי מיר קענען זיך !

זיסקינד האָט אַ קוק געטון אויפן ליידיקן טיש, אויף דער טיר,
וואָס פירט אין קיך אַריין, און אַ געשריי געטון :

- בערטע ! בערטע !

וואָס איז? - האָט זיך געהערט בערטעס שטימע פון באַדצימער, וווּ זי האָט געפאָדן אירע צוויי יינגלעך.
- זיי עפעס מכבד די געסט!
- די געסט וועלן מיר אַנטשולדיקן! כ'ועל נאָר אָפּפאָדן די קינדער!

- מיסעס זיסקינד, - האָט ראַבינאָוויטש צוגעלייגט אַ האַנט צום מויל, זיין שטימע זאָל גיין אין דער ריכטונג פון באַדצימער - פאָרעט אייך נישט! מיר פאַרברענגען זייער גוט!
- וואָס? איר מיינט אָן מיר?
פרידקין האָט זיך צעלאַכט דין און שפיציק, ווי מען וואָלט גע- קראַצט מיט אַ נאָגל איבער גלאַז.
- אַ, אַנטשולדיקט, מיסעס זיסקינד, כ'האָב דאָס נישט געמיינט! אין געגנטייל...

פרידקין האָט געקוקט אויף ראַבינאָוויטשן - אַ דאַר לענגלעך פנים, אויבן, ווי דורכזיכטיק העל ביר, רוען נישט קיין רגע, קוועטשט מיט זיי, ווי אַ קאָטשקע מיט אַן אָפּגעשוירענעם עק, די נאָזפליגל ציטערן, און ס'גאַנצע פנים דערמאָנט אַ יאָגהונט.
- נו, ווי איז צוגעגאַנגען ביים פּרעוידענט? - האָט זיסקינד זיך געווענדט צו פרידקין. - אַבי האָסט געשראָקן!

- זייער גוט, זייער גוט! - האָט פרידקין זיך אַליין געמאַכט קוראַזש. - כ'וואָלט שוין דאָ געווען, האָבן זיי מיך נישט אָפּגעלאָזט! דו ווייסט דאָך, זיצט די גאַנצע משפּחה, מען טרינקט אַ גלעזל וויין, קאָן מען נישט זיין קיין חזיר, זיך אויפהויבן און אַנטלויפן!..

- אַלע דאָ „היברו טיטשערס“? - האָט ראַבינאָוויטש אַ קוועטש געטון מיט די אויגן, און אַז איינער האָט אים ס'ערשטע מאָל געזען, האָט ער געמיינט, אַז ער ווינקט זיך איבער מיט זיין וויז-א-ווי און צייגט עפעס אָן אויפן שכן.

- אַלע, - האָט זיסקינד געשמייכלט און זיך אויסגעדרייט צו פרידקין - גרין איז געווען?

- געווען. - האָט פרידקין נישט וויליק געענטפערט.
- ווייסט, כ'האָב גאַרנישט געוואָסט, - האָט זיסקינד זיך געחדושט - גרין שרייבט דאָך לידער! אָט לייען!

פרידקין האָט גענומען די צייטונג, וואָס זיסקינד האָט אים גע-

געבן, רויט געוואָרן פון פאַרדרוס, וואָס זיין קאַנקורענט שרייבט, און איידער ער האָט נאָך איבערגעלייענט אַ וואָרט, האָט ער זיך אָנגע-
רופן:

– ווער שרייבט היינט נישט? מ'האַט אַ רויקן קאַפּ, זעצט מען זיך אַוועק און מען פאַרפאַסט עפעס! אין אַן אַנדער שפראַך פאַרשטיי איך נאָך, מען דאַרף כאַטש לשון קאַנען, אָבער דאָ? ווער קען דאָס נישט קיין זשאַרגאָן? אַט קרווע שרייבט העברעיש, פאַרשטיי איך!
כי, כי, כי!

קרווע האָט באַד נישט געענטפערט. ער האָט אַרויסגענומען דעם טערמאַמעטער פון מויל, אים אונטערגעטראָגן אונטער אַ גאַז-פלעמל, זיך איינגעקוקט, אַ נישט צופרידענער אים אַריינגעשטעקט אין אויבערשטן וועסטל-קעשענע, און ווי ס'וואָלט אים פאַרדראָסן, וואָס ער האָט נישט קיין היץ, האָט ער עטלעכע מאָל איבערגעחזרט:
– נאַרמאַל. די טעמפּעראַטור איז נאַרמאַל.

– איז ווידער שלעכט? – האָט פרידקין זיך אָנגערופן.
– אַ דו, וואַסער-קאַפּ, דו לאַסט פון גרינען? – האָט קרווע זיך אַוועקגעזעצט אַנטקעגן פרידקינען. – דרך ארץ, דען וויסן זאָלסטו, אַז גרין איז אַ גרויסער דיכטער!

– ווען ער וואָלט געווען אַ גרויסער דיכטער, וואָלט ער נישט געדאַרפט זיין אַ מלמד. – האָט פרידקין זיך לעקעריש צעשמייכלט און אין דער זעלביקער צייט זיך געשראָקן, געוויסט, אַז פון קרויעס מויל וועט ער שוין קיין כבוד נישט אַריינכאַפן.

– ס'איז אַ ראיה, ווי גאָרנישט! – האָט קרווע זיך פאַרהויט, און זיין פעט, קיילעכדיק פנים האָט אויסגעזען ווי אַ פענדל שמאַלץ, וואָס האַלט זיך אין אויסלאָזן. – איז מענדעלע נישט געווען ס'גאַנצע לעבן אַ מלמד? און פונקט מענדעלע? כ'וועל דיר אויסרעכענען אַ גאַנצן צעטל מיט גוים! מיצקעוויטש איז געווען אַ לערער, סאָלאָגוב – אַ לע-רער... כ'ווייס... אַז דו הערסט סיי-ווי-סיי זייערע נעמען ס'ערשטע מאָל! די צרה איז אָבער אַן אַנדערע – ביי גוים אַ לערער איז ראשית אַ געבילדעטער מענטש! אַז ביי אונז איז אַלץ פאַרקערט! כ'רעד שוין נישט פון די דודקי-מלמדים. אַט זיצט דאָ – האָט קרווע געצייגט אויף פרידקינען – אַ ייד שלא קרא ולא שנה, זיצט ווי אַ נאַר איבער לאַקשן, און אַז דאָס איז אַ פרינסיפאַל איז אַ תלמוד-תורה, איז

טאָקע אַ חרפה צו זיין אַ העברעישער לערער, ווי כ'בין אַ ייד!
זיסקינדן האָט פאַרדראָסן אויף קרווען, אים געשטופט מיט אַ פּוס,
ער זאָל שווייגן. פּרידקין האָט זיך פאַרלוירן, נישט געווען צוגעגרייט
צו אַזאַ ברוך-הבא, ס'האָט אַ וויילע גענומען ביז ער איז צו זיך געקו-
מען. ער האָט איינגעצויגן די ברייטע, ראַזירטע געמבע און אַרויסגע-
רעדט די ווערטער איינציק-ווייז, ווי זיי וואָלטן אַרויסגעפּאַלן:
- כ'וועל זיך צו יעדער צייט פאַרהערן מיט דיר און לומדות!
אַן עוות-פנים אַזאַ! פאַר אַזעלכע רייד גיט מען ביי אונז אין דער
באָק!

ער האָט פאַמעלעך אויפגעהויבן אַ האַנט, ווי ער וואָלט געשלעפט
אַ שווערע משא, האָט זיסקינד זי פון הינטן אָנגעכאַפט און אים גע-
נומען באַרויקן:

- ווייס איך... אַ מענטש מאַכט אַ שפּאַס...

- איך מיינ עס ערנסט! - איז קרווע אויפגעשפרונגען און זיך
גענומען קלאַפּן אין האַרץ אַריין.

- נו, גענוג! - האָט זיסקינד אַלעמען איינגעשטיילט.

עס איז מיטאַמאָל געוואָרן נישט אָנגענעם שטיל, יעדער האָט
געקוקט אין אַן אַנדער זייט, זיך מורא געהאַט צו טרעפּן מיטן צווייטנס
בליק.

ראַבינאוויטש האָט אַ שניף געטון מיט דער דאַרער נאָז, אויסגע-
צויגן דעם האַלז, ווי ער וואָלט זיך געצאטעוועט עמעצן אַריינצוכאַפּן,
און אָנגעהויבן זייער שטיל:

- „היברו טיטשערס“ האָבן זיך נישט וואָס צו קלאַנגן. פּראָפּאָר-
ציאָנעל קריגן זיי מער, ווי פּאַבליק-סקול לערערס 1, דערצו קיינע
אחריות, האָסט אָפּגעלערנט דיינע דריי, פיר שעה, ביסטו פריי, קאָנסט
טון, וואָס דו ווילסט. אַט איך, למשל - זיסקינד ווייסט, אַז כ'בין ווערט“
עטלעכע טויזנט טאָלער, פונדעסטוועגן האַלט איך אַן די „היברו“.
פופצען צי זעכצן טאָלער אַ וואָך, פאַרשטייט איר מיך, גייען נישט צו
פּוס. אַז מען האָט נאָך אַ חוש פאַר ביונעס, האָט אַ „היברו טיטשער“
די בעסטע געלעגנהייט צו מאַכן געלט... ער זיצט דאָך דאָ, זיסקינד, -
האָט ראַבינאוויטש אַ פינקל געטון מיט די אויגן, - לאַז ער אייך זאָגן:

ווען די פינף און צען סענט „סטאָרס“ 1) האָבן זיך געעפנט, בין איך צו אים געקומען, מיר זאָלן בשותפות קויפן „שערס“ 2), צען טאָלער א „שער“, טענה איך מיט אים, גו טאָקע, ווו קומען נישט ביי א מענטשן אַוועק צען טאָלער? פּרוּביר! ס'האַרץ האָט מיר געזאָגט, אַז ס'איז אַ גאָלדן געשעפט! די וואַנט ענטפערט? אַז ס'פעלט זיי דער חוש פאַר ביזנעס! מיינע פינף „שערס“ (אַקציעס) זענען היינט ווערט פינף הונדערט טאָלער, ווי כ'בין אַ ייד! וואָס מיינט איר? די שיפּט, די ראַקעפּעלאָס, די מאַרגאַנס זענען מלאכים? פונקט אַזעלכע בשר-ודם ווי מיר! אלא-מה? האָבן אַ חוש פאַר ביזנעס, דאַט'ס אַל (דאָס אַלעס)!

דאָ האָט ראַבינאוויטש אַרויסגעשלעפט פון דער קעשענע אַ בראַך-שורע, זי געעפנט, זיך אַ צי געטון, פאַרמאַכט אַ האַנט, ווי ער וואָלט עפעס אַריינגעכאַפט, און די אויגן האָבן זיך ביי אים אַ צינד געטון:

— אַט האָב איך ראַקעפּעלאָס ביאַגראַפיע, געווען אַן אַרעם שיק-יינגל, געאַרבעט פאַר דריי טאָלער אַ וואָך — און איצט?
— איצט איז ער דער געלט-קעניג פון דער וועלט! — האָט קרווע אונטערגעכאַפט און מיט אַ בליישטיפּט אויסגעשטעלט ציפּערן אויף זיין ברודיקן מאַנזשעט.

— אַמעריקע איז אַ מדינה! — האָט ראַבינאוויטש פון זיך גע-קוואָלן, — דאָ קאָן יעדער זיך אַרויפאַרבעטן, מען דאַרף נאָר האָבן אַ חוש פאַר ביזנעס. אַט האָב איך איצט אַריינגעלייגט טויזנט טאָלער אין אינקיבאַטאָרס, ס'איז אַ בלינדע זאַך, נאָר מיר שיינט, אַז ס'דאַרף זיין אַ ביזנעס, און אויב ס'וועט זיך איינגעבן, דאַרף אַזאַ מאַשין אויסבריען איבער הונדערט הינדלעך אַ וואָך, איר פאַרשטייט?

— אויב ס'איז יאָ אַזוי, — האָט קרווע אַרויסגענומען דעם טערמאַ-מעטער און, אום צו קאָנען רעדן, האָט ער זיך איב אַריינגערוקט הינ-טערן אַרעם: — אויב איר זייט טאָקע אַ ביזנעס-מאַן, האָב איך פאַר אייך אַ גאָלדן געשעפט און כ'זע, אַז איר וועט זיין דער ריכטיקער מאַן, מען דאַרף נאָר רייזקירן...

(1) אַ קראָס.

(2) אַקציעס.

— וואָס אַ שטייגער? — האָט ראַבינאַוויטש אַ קוועטש געטון מיט די אויגן-לעפּלעך.

— די זאַך איז די, — האָט קרווע מיט אַ קליין שטיקל בלייפּעדער, וואָס איז געווען פון ביידע זייטן גוט פאַרשניצט, אונטערגעצויגן אַ שורה ציפּערן, וואָס ער האָט געהאַט איסגעשטעלט אויפן מאַנזשעט — איך גלויב, אַז אַרויסצוגעבן אין אַמעריקע אַ העברעאיש וואָכנבלאַט, וואָלט געווען אַ גוטע ביזנעס. איר פאַרשטייט, מיר האָבן אין אַמעריקע איבער פּופּציק טויזנט יידן, וואָס פאַרשטייען העברעאיש און נויטיקן זיך אין אַ וואָכנבלאַט. מיט דריי טויזנט סובסקרייבער (אַבאַנענטן) איז די צייטונג געזיכערט, בלייבן הייסט עס, זיבן און פּערציק טויזנט, אַ ציפּער, האַ? און מיט אַ פעיקע אַדמיניסטראַציע, זאָג איך אייך, קאָן מען אויסטון ווונדער, ווי כ'בין אַ ייד! אַז כ'דאַרף גאַרנישט קיין זיבן און פּערציק טויזנט — האָט קרווע פון בלויון געדאַנק, אַז ער קאָן קריגן סובסקרייבערס, זיך געשמאַלצן פון נחת — אויב כ'קריג אפילו ווייניקער פון אַ העלפט, לאָז מען זאָגן צוואַנציק טויזנט לעזער, איז עס אויך אַ גאָלדן געשעפט! אַט האָט איר דעם גאַנצן חשבון — האָט ער געהאַלטן אין איין טייטלעך מיטן שטיקל בלייפּעדער איבערן מאַנזשעט — מיר וועלן רעכנען אַ נומער פינף סענט...

— לויט אייער חשבון, — האָט ראַבינאַוויטש אים נישט געלאָזט ענדיקן — דאַרף עס זיין אַ געשעפט, פּרעגט זיך אָבער, פאַרוואָס האָבן זיך אַלע פרווון אַרויסצוגעבן אין ניו-יאָרק אַ העברעאישן וואָכנבלאַט נישט איינגעגעבן?

— דאָס אַליין ווייזט, אַז פאַר דער אַרבעט האָבן זיך גענומען בטלנים! — האָט קרווע זיך אַ רוק געטון מיט דער שטול צו ראַבינאַ-וויטשן. — אַט טראָג איך זיך שוין אַרום מיטן פלאַן וועגן אַ העברע-אישן וואָכנבלאַט יאָרן און כ'גיב נישט אַרויס! ווייל כ'בין זיכער, אַז מיט דעם קאַפיטאַל, וואָס איך קאָן אַריינלייגן, קאָן ער מער ווי עטלעכע חדשים נישט גיין! מען דאַרף צוטראַעטן מיט אַ קאַפיטאַל נישט ווייניקער... כ'ווייס... ווען כ'האַב טויזנט טאָלער, איז די צייטונג גע-זיכערט!

בשעת קרווע האָט אַריינגעטענהט אין ראַבינאַוויטשן, האָט זיסקינד אַ ווונק געטון צו פרידקינען, און ביידע האָבן זיך איבערגעקליבן אויף דער לעדערער קאַנאַפּע.

— א נודניק! — האָט פרידקין געזאָגט אויף קרוזעס זושבון, ער האָט שוין מער זיך נישט געקאָנט רוקן מיט דעם שטול, זיך אויפגע- שטעלט, געהאַלטן ראַבינאוויטשן פאַר אַ לאַץ, ווי ער וואָלט מורא גע- האָט ער זאָל נישט אַנטלויפן, און אַריינגערעדט אין אים.

— הייסט עס, — האָט זיסקינד אָנגעהויבן — בלייבסטו צוריק פרינ- סיפאל, אַבי האָסט זיך געשראַקן.

— יעס, — האָט פרידקין נישט וויליק געענטפערט און צוגעגעבן — פונדעסטוועגן ווען כ'קריג עפעס אָן אַנדער שטעל, אפילו מיט ווייניקער געהאַלט, וואָלט איך מאַרגן נאָך אַוועקגעוואָרפן ס'מלמדות!

— דאַרפסט עס טאַקע טון, אַ מענטש פאַר זיך אַליין האָט קיין זאָרג נישט.

— וואָס אַ שטייגער וואָלט איך געקאָנט טון? — האָט פרידקין אומבאַהאַלפן אַ צוג געטון מיט די אַקסלען, און אין פנים האָט מען גע- קאָנט זען, אַז אַחוץ מלמדות טויג ער צו גאַרנישט.

— כ'ווייס וואָס, מען געפינט שוין! — האָט זיסקינד צונישט גע- מאַכט פרידקינס שרעק. — ווען איך וואָלט געווען אַ בחור, ווי דו, וואָלט איך עס שוין לאַנג געהאַט אַוועקגעוואָרפן! אַז מען האָט אָבער איבער זיך אַ ווייב מיט קינדער, דערצו נאָך אַן אַלטע מוטער, טאָר מען נישט ריזיקירן, מוז מען ליידן, נאָר כ'האַף, אַז כ'וועל סוף-פל-סוף דערפון אויך פטור ווערן! ס'איז נאָך אַ טוד, — האָט זיסקינד שטיל גערעדט און זיך אַרומגעקוקט, צי קיינער הערט נישט — נאָר כ'האַלט ביים קריגן אַ שטעל...

— וואָס פאַרע? — איז פרידקין בלאַס געוואָרן און ס'האַט אים פאַרדראָסן, פאַרוואָס ער פאַרגינט נישט דעם חבר.

בערטע איז אַריין מיט אַ קרוג קאַלט וואַסער און אַ טעלער אויבס. זיסקינדס מוטער, אַן אַלטיטשקע, מיט אַן אָפן, איינגעפאלן מויל אָן ציין, ווי אַ קבר, האָט נאָכגעטראָגן עטלעכע גלעזער.

בערטע האָט געמאַכט אַ מינע, ווי זי וואָלט געוואָלט געפעלן די מאַנסביילן, און צונויפגעשנירלט דאָס מויל:

— טרינקט, ס'וואַסער איז קאַלט!

דער עולם איז געווען אַזוי פאַרשמועסט, אַז מען האָט בערטען כמעט נישט באַמערקט. קרוזע האָט שוין אפילו געהאַט פונאַנדערגע-

קנעפלט פון גרויס באַגייסטערונג דאָס וועסטל און פון צופיל רעדן גע-
שפריצט ראַבינאָוויטשן אין פנים אַריין :
- דאָס וועט זיין אַ בלעטל - אַ צאצאקע ! דער העברעאיש -
אַ מוסטער !

ביי די לעצטע ווערטער האָט זיסקינד זיך אַ הויב געטון פון דער
קאַנאַפע, כלומרשט מיט אַ שמייכל אַיינגערוימט קרווען : „אויב איר
וועט זוכן אַ גוטן העברעאיש, וועט איר מוזן אַיינלאָדן פראָפּ. זעלי-
קאָוויטשײ, און זיך געווענדט צום עולם :

- יידן, טרינקט, ס'וואָסער וועט באַלד וואַרעם ווערן.
קרווע האָט אויסגעטרונקען מיט אַיין צי אַ גלאָז וואָסער, אָפּגעאַטעמט,
אַריינגעמאַכט די הענט אין די לויזע הויזקעשענעס, אונטערגעשפּאַרט
זיך דעם בויך און ברייט אַ זאָג געטון :
- ווער זאָגט דאָס, אַז דער עובר-בטל שרייבט אַ גוטן העברע-
איש ?

- בערדיטשעווסקי זאָגט ערגעץ, - האָט זיסקינד געשמייכלט -
כ'האַב אַליין געלייענט, אַז זעליקאָוויטש שרייבט דעם ריינסטן העב-
רעאיש !

- און אַלץ, וואָס בערדיטשעווסקי זאָגט, מיינט איר, איז תורת-
לְאָקשן ? - האָט קרווע זיך אַ קרום געטון, ווי ער וואָלט געזאָגט : אין
דעם ענין ווייס איך אויך עפעס ! - האָט נאָך אַ גרעסערער פון בערדיטשעווי-
סקין, בייראָן מײן איד, געזאָגט, אַז פאַפּ איז דער גרעסטער ענגלישער
דיכטער, נו, דעריבער ?

מען האָט אָנגעקלונגען. זיסקינד האָט אַ קוק געטון צום ווייב, וואָס
האָט אַרויסגענומען פון אַ שענקל אונטערוועש פאַר די קינדער.
- ווער קאָן דאָס איצט קומען ?

זי האָט אַ צוג געטון מיט די אַקסלען, אַז זי ווייסט נישט, גע-
כאַפט די וועש און געלאָפּן עפענען די טיר.

אַ בלאָסער יונגעראַן, מיט צעשראַקענע אויגן, ווי ער וואָלט
געלאָפּן פון אַ געפאַר, מיט אַראָפּגעהאַנגענע וואָנצעס, ווי ביי אַ כינעזער,
איז אַריין אין צימער אָן אַטעם. ער האָט זיך מיט קיינעם נישט באַ-
גריסט, אָנגעהויבן צו דערציילן פון אַ מיט, אַז קיינער האָט באַלד
נישט געקאָגט כאַפּן, וואָס ער רעדט, און כמעט יעדן זאָן איבערגעהורט
דריי מאָל, אין יידיש, העברעאיש און ענגליש, אַפנים געווינט געווען פון

סקול, ווו ער פלעגט פאר די קינדער אזוי איבערזעצן יעדן פסוק פון חומש.

— זיי האָבן מיך געקוילעט אָן אַ מעסער! — האָט ער מיט אַ פינגער זיך אַ פיר געטון איבערן האַלד און אָנגעהויבן אַרבעטן מיט די הענט אין אַלע זייטן — וואָס טוט מען? גיט אַן עצה! וואָס טוט מען?

— וואָס איז? שוואַרץ, וואָס איז געשען? — האָבן אים אַלע אַרומ-גערינגלט.

— אַז זיי האָבן מיר געגעבן דעם ערגסטן קלאַס, — האָט ער גע-קלאַפט אין האַרץ אַריין — אמתע „באַמס“¹, מען דאַרף זיי אַלעמען „שיקן איבערן וואַסער“! היינט האָט פיל נישט געפעלט, כּוואַל ווערן אַ קאַליקע, כּהאַב זיך פאַרגעסן, זיך נישט געכאַפט און זיך אוועקגע-זעצט אויף מיין בענקל, איז מיר אַריין אַזאַ שפּילקע — ער האָט געוווּן אויף דער לענג פון זיין צייגפינגער — אין געזעס אַריין! און ריר עמעצן אָן, ווערט אַ ויצעקו! כּהאַב געדאַרפט דעם בחורל, וואָס האָט אַריינגעשטעקט די שפּילקע אין בענקל, אַ קניפּ טון אין דער באַק — שמח בחור בילדותך!

— טאָ פאַרוואָס האָט מען דיר געהייסן גיין? — האָט פּרידקין גע-שמיכלט און זיך נישט געקאַנט באַפּרייען פונם בילד, ווי שוואַרץ איז אונטערגעשפרונגען, ווען די שפּילקע איז אים אַריין.

— וואָס? — האָט שוואַרץ געקוקט אויף פּרידקינען, פאַרגעסן וווּ ער האַלט — יעס, מיט אַ חודש צוריק האָב איך געקראָגן אַ בריוו פון אַ שטעל אין פענסילוועניאַ, וווּ מען האָט מיך געבעטן, כּוואַל אָננעמען אַ שטעל פאַר צוואַנציק דאָלאַר אַ וואַך. כּהאַב געוווּסט, אַז דאָ איז מען פון מיר נישט צופּרידן, די שכירות זענען קלאַגעדיקע, האָב איך געוווּן אונזער פּרעזידענט דעם בריוו, ר'וויסט דאָך, אין אַזאַ פּאל ווערן זיי תמיד ווייכער, האָט דער פּרעזידענט אָנגעהויבן בע-מע... די אונטער-שטע שורה, ער האָט מיר געגעבן אַ פינפערל אַ חודש אַ הוספה און מיר געהייסן בלייבן. היינט, כּיווייס פון קיין פּותר, פון קיין חלום, שיקט מען נאָך מיר און מען זאָגט מיר אָפּ! סטייטש? טענהן זיי, אַז כּהאַב קיין רעכט נישט צו רייסן אַ יינגל פאַר אַן אויער! דאָס, וואָס ער האָט

1) באַם — אַן אויסוואַרף, כּויליגאַן.

מיך שיר מיט דער שפילקע פאַר אַ קאַליקע נישט געמאַכט, איז גאָר-
נישט! נו, וואָס זאָגט איר, יידן, וואָס טוט מען? די אַנדערע וואָך
האַב איך שוין אויף קיין „רענט“ (דירע געלט) נישט, ס'וועט מיר אויס-
קומען צו גיין בעטלען אַ פאַר טאַלער, אַז נישט שטעלט מען מיך
אַרויס מיטן ווייב און קינדער אויף דער גאַס! כווייס, אפשר באַלאַנגט
עמעצער פון אייך צו דער „אגודת המורים“? טאַמער וואָלטן זיי
געקאַנט פּוועלן... אַז נישט, וועלן זיי מיך אַוועקשיקן אָן אַ סענט
געלט!

— איך באַלאַנג. — האָט ראַבינאוויטש געלאָזט פאַלן אַ וואָרט, נאָר
קיינער האָט אים נישט געהערט.

— אַז איצט איז שווער צו קריגן אַ שטעל, — האָט שוואַרץ ווייטער
גערעדט, — אין מיטן זמן, ווען זיי גיבן מיר כּאָטש אַ פּופציק טאַלער,
וואָלט איך אַרויסגעגאַנגען אין גאַס פעדלען, פאַרפאַלן! אַז מען דאַרף
אין אַמעריקע קיין העברעאיש נישט!

— און וווּ דאַרף מען עס יע? — האָט זיך קרווע אָנגערופן. —
שלמה מימון האָט נאָך מיט הונדערט יאָר צוריק געזאָגט, אַז ס'איז
בעסער צו האַנדלען אין דייטשלאַנד מיט הינט, ווי מיט...
קרווע האָט זיך געכאַפט, אַז זיין משל פּאַסט נישט אַהער, אַז
דאַרט רעדט זיך גאָר וועגן פּילאָזאָפּיע, און זיך אָפּגערוקט אָן אַ זייט.
— נו, — האָט שוואַרץ געקוקט פון איינעם אויפן צווייטן — קיינער
פון אייך באַלאַנגט נישט צו דער „אגודת המורים“?

אַלע האָבן זיך איבערגעקוקט, יעדער האָט גערעכנט, אַז דער
אַנדערער איז אַ מיטגליד, האָט זיך אויסגעלאָזט, אַז אַחוץ ראַבינאוויטשן
האַט קיינער נישט באַלאַנגט.

— קאָן מען מיט מלמדים עפעס אויספירן? — האָט ראַבינאוויטש
גאַליק געשמייכלט. — אָט זענען מיר פינף לערער... ווען מיר וואָלטן
אָבער געווען אַרגאַניזירט, וואָלט צו דעם נישט געקומען, מען זאָל אין
מיטן זמן איבערלאָזן אַ יידן אָן פרנסה! מאָרגן קאָן דאָס טרעפן מיט
יעדן איינעם פון אונז! אַז מיר זענען אַליין שולדיק, מיר וואָלטן שוין
היינט געקאַנט זיין אַ מאַכט, דעמאָלט וואָלט מען אַ לערער נישט
געקאַנט אָפּוואַגן אַזוי — מיר נישט, דיר נישט! און שכירות וואָלטו מיר
געקראָגן גרעסערע און... און...

ער האָט מיטאַמאָל גענומען רייבן איין האַנט אין דער צווייטער,

זיך אויסגעצויגן ווי אַ כארט, ווען ער קלייבט זיך אַ שפרונג טון, אַרויס-גענומען פון בוזעם-קעשענע אַ ביכל מיט קוויטאַנציעס און זיך געווענדט צו שוואַרצן :

— יעדנפאַלס, מיסטער שוואַרץ, גיט מיר דעם אַדרעס פון אייער סקול, אַדער, וואַרט, כּוועל בעסער מיט אייך אַליין אַריבערגיין. פאַר אַ חודש שכירות גאַראַנטיר איך אייך ! און איצט — האָט ער זיך אַ קער געטון צו די איבעריקע — מאַך איך אייך אַלע פאַר מיטגלידער פון דער „אגודה“, נאָט, שרייבט אויס די קוויטאַנציעס און צאָלט איין צו פּופּ-ציק סענט.

אַלע, אויסער קרווען, האָבן זיך פאַרשריבען. שוואַרצס צעשראָ-קענע אויגן, דאָס פאַרלירן פון דער שטעל, אַלץ האָט געווירקט, אַז קיינער האָט צומאָל נישט איבערגעפרעגט, וואָס איז אַזוינס די „אגודה“, געפילט, אַז דאָס איז נוטיק, ס'איז אַ פאַרזיכערונג. קרווע האָט נישט געהאַלטן פון קיינע אַרגאַניזאַציעס, פיינט געקראָגן ראַבינאָוויטשן, ווען יענער האָט דערמאָנט, אַז מען דאַרף זיך אַרגאַניזירן, געזען אין אים אַ דורכגעטריבענעם פירער פון אַ יוניאָן, אַ סאָציאַליסט ; און סאָציאַליסטן האָט ער פיינט געהאַט תּכלית שנאה. ער האָט זיך אַרומגעטראָגן מיט אַ פּלאַן, אַז אויב מען וויל באַקעמפּן סאָציאַליזם, דאַרף מען איינפירן, מען זאָל לערנען אין די שולן דאָסטאַיעווסקיס „ביעסי“.

— מיר זעען שיין אויס, — האָט ראַבינאָוויטש צוגענומען די פּופּ-ציק סענטיקע — אַ העברעאישער לערער האָט אַ שיין פנים, ס'מאַכט נישט !

— יע, — האָבן עטלעכע שטימען פאַרענדיקט מיט ראַבינאָוויטשן. עס איז געוואָרן שטיל, ראַבינאָוויטש איז געווען צופרידן, וואָס ער האָט געמאַכט פיר מיטגלידער, און זיך שוין געקליבן אַוועקצוגיין. שוואַרץ האָט זיך פאַרגעסן, אַז ער האָט נאָר וואָס זיך געקלאָגט, גע-גלויבט, אַז ראַבינאָוויטש וועט אַלץ פאַר אים איינאַרדנען, זיין הוֹשכּ-דיק אויסזען איז פאַרשוונדן, און ווי אַ זיידענער יונגערמאַנטשיק מיט אַ לייכטן קאָליר אין די בלאַסע באַקן, האָט ער זיך אַוועקגעוועצט אין אַן עק טיש און אַרויסגענומען אַ פּעקל מיט פּתבים. ער האָט זיי צע-לייגט, געקוקט אויף זיסקינדן און זיך געבעטן עפעס מיט די אויגן.

— האָסט עפעס אָנגעשריבן ? — האָט זיסקינד אים געפרעגט.

אָנגעוואָרפן אַ פּאָר חרוזים, טאַקע היינט... ס'איז געווען שווער
אויפן האַרץ... מען דאַרף זיי נאָך איבערשרייבן... האָב איך אָנגעשריבן
אַ מין קינה אויף אונזער גורל... כ'מיינן - האָט ער זיך גערויטלט ווי
אַ מיידל - דער רעיון האָט געדאַרפט זיין, ווי אַזעלכע יונגעלייט, ווי
מיר, מאַטערן זיך... אַז ס'וואָלט געווען וווּ צו דרוקן? - האָט ער פאַר-
ענדיקט מיט אַ זיפּץ.

- לייען. - האָט זיסקינד זיך גענטער צוגערוקט.
קרוצע האָט אַ נישטאויפגעלייגטער זיך צוריק צוגעשלעפט צו דער
קאַנאַפע, געוואָלט דערמיט אויסדריקן זיין פּראָטעסט, אַז אַזאַ ייד, ווי
שוואַרץ, דאַרף נישט שרייבן, און זיך אויסגעצויגן.
די איבעריקע האָבן אַרומגערינגלט שוואַרצן, וואָס האָט אַרויסגע-
נומען עטלעכע שטיקלעך פאַפּיר, זיי נישט געקאַנט איינלייגן, זיך נער-
וירט, נאָך אַמאָל זיך אַרומגעקוקט, צי אַלע הערן, און אָנגעהויבן מיט
אַ פּוילישער אויסשפּראַך :

נגועי-הזמן

הה! אזעק ואפעה פי לעמל יולדתי,
ואוסיף להתאונן פי בלי מטרה חונכתי,
גם כל אדם כל היום כעבד,
בזעת אפו יעבוד למען מצא זבד.
אבל אוי לאנשים כמוני לריק ייגעו
למלאכה לא למדו ידיהם ולא נגעו
גם להשכלה נפשם אותה בצלה לשפת
פנימה לא באו יוכלו דבשה רדת.
לזאת הולכים כל היום קודר כצללים
חשך משחור תארם, ראשם סחרחר כגלגלים
השקט בל ידעו נפשם פנימה
העבר יקללו, ובהוה לא ימצאו נחמה.
הורים, וזקשיבו לאיש מנת כוסו רזה
הן אדע אהבתכם לבניכם כמות עזה
רק באהבתכם הפרוע בלי פלס
תדאגו לצאצאיכם הביאים לגן-עדן בעלס.
אכן זכרו כי לא מלאכים נחנו
אשר בלא לחם בשמים יחיו ירונו

רק בני תמותה מגושי עפר ירכבון
 ובאין לחם ייעפו וילאו ולמעצבה ישכבון.
 לכן השיבו אל לבבכם דברי האמתים
 בדמי פצעי לבבי המה פתובים וחרותים
 יעידו עלימו עדים נאמנים נגועי הזמן
 נמצאים בכל מקום נופלים חללים כדומן.
 אל תשחיתו מפרי בטנכם רחמיכם ככה
 למדום היטב, למדום תורה, למדום מלאכה
 וימצאו חן ושכל בעיני אלהים ואנשים
 ישבעו לחם ונפשותם אל יהיו יבשים !

בשעת שווארץ האָט געלייענט, זענען אַלע געשטאַנען איבער אים
 געפויגענע און געקוקט אין די שטיקלעך פאַפיר מיט אָפענע מיילדער.
 ראַבינאַוויטש האָט אים געהאַלפֿן לייענען, פאַרענדיקט יעדן פּערז
 פריער פאַרן מחבר און אַ צופּרירענער געקוועטשט צו די אַרומיקע
 מיט די אוגן, פּונקט ווי אַ ייד, וואָס קוקט אַ מגיד אין מויל אַריין און
 אַ דער מגיד הייבט אָן אַ באַקאַנטן פּסוק, פאַרלויפט ער אים דעם
 וועג, ענדיקט דעם פּסוק און קוקט זיך אַרום, צי דער עולם באַמערקט
 זיינע בקיאות.

פּרידקין האָט געקוקט אויף די קורצע שורות, נישט געוואוסט דעם
 טייטש פון פיל ווערטער, ווי ער וואָלט אַריינגעקוקט אין אַ שווער
 שטיקל „פּיוט“, און זיך געוונדערט, ווי ר'נאָך דערוואַקסענע מענטשן,
 וואָס דאַרפן קלערן וועגן אַ תּכּלית, גיבן זיך אָפּ מיט אַזעלכע שטותע-
 רייען. לידער זענען ביי אים אינגאַנצן געווען אַן איבעריקע זאַך, און
 זיך אָפט געחדושט, ווי ר'נאָך מיושבדיקע מענטשן, מיט וועלכע ס'איז
 אַ פאַרגעניגן צו פאַרברענגען, קאַנען ווערן מיטאַמאָל אַזוי קינדיש און
 אָנהייבן רעדן אין גראַמען. דאָס איז אַן עסק פאַר אַ בּדחן, צי פאַר
 אַ לץ ! אָט איז שוואַרץ - זיך נאָר וואָס געקלאָגט, אַז מען האָט אים
 געקוילעט אָן אַ מעסער, צוגענומען ביי אים דאָס שטיקל פּרנסה, און
 ווי צעפּלאַכטן ער איז מיטאַמאָל געוואָרן, ווי ער וואָלט געווען דער
 גליקלעכסטער מענטש אויף דער וועלט ! אַ קלייניקייט, ער האָט אָנגע-
 שריבן אַ לידל און אין דער היים שטאַרבן מסתּמא ס'ווייב מיט די
 קינדער פאַר אַ שטיקל ברויט !

קרווע האָט זיך אויסגעדרייט צו דער וואַנט. פון פאַרדרוס האָט
 ער געשפיגן, געשאַלטן, גערעדט צו זיך אַליין. ער האָט געטראַכט,
 אַז מען דאַרף אַזאַ ייד, ווי שוואַרץ, וואָס מיינט, אַז פּאַעזיע באַ-
 שטייט פון מאַכן גראַמען, אַזוי אַנלערנען, ער זאָל פאַרזאָגן אַ צענטן
 נישט צו נעמען אַ פּעדער אין דער האַנט אַריין! ס'איז אַ פּחיתת
 הפּבוד פאַר דער העברעאישער ליטעראַטור, אַזאַ ייד זאָל אַרומגיין
 אין זיך האַלטן פאַר אַ משורר! נו טאַקע, וואָס פאַר אַ ליבע און דרך
 ארץ קאָן אַ לעזער האָבן צו העברעישע שרייבער, אַז שוואַרץ איז
 איינער פון זיי? ער האָט נאָר נישט פאַרשטאַנען, ווי ר'נאָך זיסקינד,
 ראַבינאוויטש און אפילו דער אידיאָט פּרידקינ, הערן זיך איין מיט
 אַזעלכע ערנסטע פּנימער, וועלן דאָך געוויס זאָגן מבינות, זיך
 שפּאַרן, זיך באַציען מיט דער זעלביקער ערנסטקייט, ווי זיי וואַלטן
 זיך באַצויגן צו ר' יהודה הלויס אָדער ביאָליקס אַ ליד? וואָס
 טוט זיך דאָ? האָט ער שוין גאָר קיין געשמאַק נישט, צי זיי האָבן
 נישט?

שוואַרץ האָט געענדיקט, געבליבן זיצן מיט אַ טרוקענעם האַלז,
 אַן אויסגעליידיקטער, ווי אַן אויסגעקאָכטער טשייניק, זיך געשעמט
 אויפצוהויבן די אויגן און מורא געהאַט, אַז ס'געפעלט נישט דעם
 עולם. ער האָט געקוקט אויף די שטיקלעך פּאַפּיר מיט נישט קיין
 אַנגענעמען נאָך-טעם און אים אַליין האָט זיך איצט אויסגעדאַכט, אַז
 נישט דאָס האָט ער געוואָלט שרייבן, אַז צום עיקר, צום תּמצית
 איז ער גאָר נישט צוגעקומען, אַז דאָס וואָס האָט אים אַזוי גע-
 קוועלט, ווי געטון, איז געבליבן ביי אים. אויפן פּאַפּיר זענען טויטע
 ווערטער, אַ טרוקענער פּראָטאַקאָל וועגן צעריסענע שיך, וועגן ווייניק
 ברויט, און אַז ער וועט שרייען פון היינט ביז איבער אַ יאָר, אַז
 די שיך זענען ביי אים צעריסן, וועט אים עמיצער גלויבן? ער האָט
 דערפילט, אַז קרווע איז גערעכט — ער האָט קיין טאַלאַנט נישט!
 ער טויג צו גאָרנישט — אפילו צו מלמדות! ער האָט צונויפגעקוועטשט
 די שטיקלעך פּאַפּיר, זיי צעקנייטשט, אַריינגעשטופט אין קעשענע.
 ס'האָט אים מער נישט געאַרט, צי דאָס ליד געפעלט זיי, און אַז
 ס'וועט זיי געפעלן, טאָ וואָס? וואָס פאַרשטייען זיי? אַט קרווע,
 ווען עס געפעלט אים... און ס'האָט אים נאָך מער געקרענקט, וואָס

קרווע האַלט נישט פון אים, וואָס ער האָט זיך אויסגעדרייט צו דער וואַנט...

די צוהערער האָבן זיך אויסגעלייכט, זיך איבערגעקוקט, פאַר-שטאַנען, אַז איצט דאַרף מען עפעס זאָגן, און יעדער האָט געוואַרט, אַ צווייטער זאָל אָנהויבן פריער.

— נישט שלעכט, — האָט ראַבינאָוויטש זיך צעגענעצט, אַ צי געטון דעם אויבערשטן טייל פון קערפער, אים אַ בויג געטון, אַז ער האָט זיך שיר נישט צונויפגעגאַסן מיטן אונטערשטן, און די אויגן האָבן ביי אים מאַדנע געשמייכלט — אָבער איר וויסט דאָך, אַז איך בין אַ פראַקטישער מענטש! די פראַגע איז, צי מען קאָן „מאַכן אַ לעבן“ דערפון? כ'מיינן צי די לידלעך באַצאָלן זיך? צי אין אַמעריקע איז דאָ אַ „מאַרקעט“ פאַר דער סחורה? ווי איר קוקט מיך אָן, האָב איך אויך אַ מאָל געשריבן, כ'געדענק, כ'האַב געשיקט שלח-מנות מיין טאַטן אַ שיר! די צייטן, פאַרשטייט איר מיך, וואָס מען האָט געקאָנט פון ליידיק גיין משוגע ווערן, זענען שוין לאַנג אַוועק! אין אַמעריקע וווּ „טיים איז מאַני“¹, איז אויב עס באַצאָלט זיך, איז קיין זאַך קיין חרפה — אפילו לידלעך! נאָר אויב עס באַצאָלט זיך נישט — איז אַן עולה צו פטרן די צייט...

— פיין ראַבינאָוויטש! פיין! — האָט קרווע זיך אַזוי צעלאַכט, אַז ער האָט זיך אַזש צוגעהאַלטן פאַרן בויך.

זיסקינד האָט נישט ליב געהאַט ראַבינאָוויטשן, אים געהאַלטן פאַר אַ טרוקענעם נפש, געפילט, אַז ער דאַרף ענטפערן, לאָז ער נישט מיינען, אַז געלט האָבן הייסט רייך זיין! ער האָט געהאַט אָן אַ שיעור פאַקטן, אויף וועלכע אים צו צעשלאַגן, זיך נישט געקאָנט באַפרייען פון אַ נאָר וואָס איבערגעלייענטע פראַזע, ווי פון אַ פאַר-עקשנטער פליג — אַז אָן ברויט קאָן יעדער מענטש לעבן אַ טאָג, אָבער אָן פאַעזיע נישט — און אַפגעוואָסן:

— ראַבינאָוויטש, איר זייט אומגערעכט...

— ניין, פריינט זיסקינד, — האָט ראַבינאָוויטש אים איבערגע-האַקט — אַ שאָד וואָס ס'איז איצט שפעט, מיר וועלן נאָך רעדן דערפון.

(1) צייט איז געלט.

ביי אַגעלעגנהייט, וועט איר זען, אז איך בין גערעכט – און ער
האָט זיך געווענדט צום עולם – יידן, ווער פון אייך גייט?
פרידקין און שוואַרץ האָבן זיך אויפגעשטעלט:

– אַ גוטע נאַכט!

– אַ גוטע נאַכט!

– אַ גוטע נאַכט! – האָט זיסקינד זיי באַגלייט און אָנגענומען
שוואַרצן פאַר אַ האַנט. – איר דאַרפט נישט הערן, וואָס ראַבינאוויטש
זאָגט אייך, דאָס איז אַ סוחר, יואָס האָט זיין אייגענע נשמה
פאַרהאַנדלט, אויב איר פילט, אז איר האָט וואָס צו שרייבן –
שרייבט.

– איר מיינט, כ'נעם זיך צום האַרצן וואָס יעדער זאָגט? –
האָט שוואַרץ האַרציק געדריקט זיסקינדס האַנט. – אויב אזוי וואָלט
איך שוין לאַנג געדאַרפט אויפהערן שרייבן! מען האָט גרעסערע פאַ-
עטן פון מיר אַרונטערגעריסן! נו, אַ גוטע נאַכט!

– אַ גוטע נאַכט! נו, קומט אָפטער!

אין אָפענעם שלאָפשימער, וווּ זיי זענען פאַרבייגעגאַנגען,
זענען געלעגן זיסקינדס ביידע יינגלעך אין ווייסע, לאַנגע נאַכט-
העמדער, געשלאָפן מיט פאַרוואָרפענע הענטלעך, איינער אַרום דעם
צווייטנס האַלז. אויף זייערע פנימער איז געלעגן אזא רויקייט, ווי
זיי וואָלטן געשמיכלט, און ס'איז שווער געווען פאַרבייצוגיין, מען
זאָל זיך נישט אָפּשטעלן. צוקאָפּנס איז געזעסן די באַבע מיטן צע-
עפנטן מויל, ווי אַן איינגעפאלענער קבר, געהאַלטן אַ טליח-קטנדל,
דערזאָגט די לעצטע ווערטער פון „המפיל" און זיך נישט געכאַפט,
אז די קינדער שלאָפן שוין.

שוואַרץ איז געבליבן שטיין אַ צעשטראַלטער, אָפּגעשטעלט זיינע
באַגלייטער:

– קוקט!

זיי האָבן זיך איינגעקוקט, ווי די קינדער שלאָפן, גאַרנישט
געזען און געהויבן מיט די אַקסלען:

– וואָס איז דאָ נתפעל צו ווערן, – האָט ראַבינאוויטש געעפנט
די טיר – ס'ערשטע מאָל זעט איר, ווי אַ באַבע לייענט מיט אייניקלעך
קריאת-שמע?

שוואַרץ האָט נישט געענטפערט, בלויז געפילט, ווי מען וואָלט
אים אָפגעגאַסן מיט קאַלט וואַסער.
אַז קרוזע איז געבליבן מיט זיסקינדן, האָט ער אים גע-
פרעגט :

— נו, ווי איז אייך געפעלן דער שיר ?
— ס'איז גאָרנישט.

— טאָ פאַרוואָס האָט איר עס אים נישט געזאָגט ?
— בין איך דאָס מהויב יעדן איינעם צו פאַרשאַפן עגמת-
נפש ? און אַז כ'וועל אים זאָגן, וועט ער אויפהערן שרייבן ?
אַ מענטש האָט אַ שטיקל נחת אין לעבן, דאַרף איך עס אים נישט
צעשטערן !

— פון אייער שטאַנדפונקט, — האָט קרוזע זיך געבייזערט — וואָלט
מען קיין קריטיק אינגאַנצן נישט געדאַרפט.

— ס'קאָן זיין אַז נישט, — האָט זיסקינד זיך פאַרקלערט —
איבעריקנס, האָב איך וועגן דעם קיינמאָל נישט געטראַכט.
— אויב איר וואָלט געווען אַ רעדאַקטאָר, — האָט קרוזע שוין
געשמייכלט — וואָלט איר יעדן „קרענק“ געדרוקט, האָ ?
זיסקינד האָט נישט געענטפערט.

— און איך, — האָט קרוזע צוגעלייגט אַ פינגער צום האַרץ —
וואָלט דעם גרעסטן יידישן שרייבער נישט געדרוקט, אויב אין זיין
זאַך וואָלט געפעלט דער יידישער באַגריף פון שיינקייט !

— קיין ניס, — האָט זיסקינד געשמייכלט — אחד העם האָט עס
שוין געטון פאַר דיר. כ'האָב דיר שוין נישט איינמאָל געזאָגט, אַז
איר האָט פאַרוואַנדלט דאָס יידנטום אין אַ דאָגמע, פון רמב"ם ביו
אחד-העמן, און מערקווירדיק, אַז ס'יידישע פאָלק האָט נישט געוואָלט
אייער טובה, אייך תמיד גערודפט !

— ווי איך זע רעדן פון דיר די „ספירות“ אַרויס, — האָט קרוזע
געקוקט אויף אים מיט אַ ביטול — וועסט שוין באַלד באַשאַפן אַ גולם
אויך, האָ ?

זיסקינד האָט נישט געענטפערט. עס איז געוואָרן אזוי שטיל,
אַז מען האָט געהערט, ווי די שלאָפנדע עטעמען אין צווייטן ציי-
ט.

מער. זיסקינד האָט געוואָלט גיין שלאַפן, אויס לאַנגווייליקייט יעדן אָונט געבליבן זיצן מיטן „באַרדער“, געוויסט, אַז קרוזע וועט זיך קלאַנגן, ער גייט שטאַרבן, ער וועט אים טרייסטן, אין האַרצן אָבער האָט ער זיך געשראַקן, פיל מאָל נישט געקאָנט איינשלאָפן, געמיינט, אַז קרוזע וועט זיך אַ וואָרף טון אויף אים מיט זיין געפאַלדעוועטן בויך, דעם טערמאַמעטער אין מויל און וועט אים דערשטיקן. פון קרוזעס פלאַן וועגן זיין העברעאישן וואָכנבלאַט, איז דער שמועס תמיד איבערגעגאַנגען אויף רעליגיע, פון רעליגיע אויף לערעריי, פון לערעריי אויף קרוזעס קרענק און אזוי אַן אָונט נאָך אַן אָונט.

— כ'דאַרף אויפגעבן די „היברו“, — האָט קרוזע צוריק אַריינ-גענומען דעם טערמאַמעטער אין מויל — כ'טאָר זיך נישט אויפגעגן, דאָס הרגעט מיך אַוועק!

— אַז דו טראַכסט צופיל פון מאַגן, — האָט זיסקינד זיך אַראָפּ-געלאָזט צופוסנס פון דער קאַנאַפע — הער אויף טראַכטן, וועסטו זיין געזונט!

— אַז ס'איז נישט בלויז דער מאַגן. — האָט קרוזע זיך פאַרענט-פערט. — הערט אויף דער מאַגן, טוט מיר וויי ט'הארץ, כ'שלאָף קיין נעכט נישט, מיט איין וואָרט, כ'פיל ווי די קרענק צעוואַקסט זיך אין מיר, ווי זי וואָלט געהאַט טויזנטער לאַפעס, יעדע לאַפע גראָבט זיך אַריין מיט אירע נעגל אין אַן אַנדער גליד און נאָנט, נאָנט מיר אַרויס דעם מאַרץ פון די ביינער! וואָס ווייסטו? כ'פיל, אַז אויב כ'וועל נישט אויפגעבן די „היברו“, איז נאָך מיר! נעכטן זיצן-דיק אין סקול האָב איך געמיינט, אַז ס'עקט זיך מיט מיר! ס'האַט מיר מיטאַמאָל גענומען שווינדלען פאַר די אויגן, און כ'האַב דערזען, ווי די קינדער אַרום מיר בלעקן אַרויס די צינגלעך. כ'ווייס נישט וואָס ס'איז געווען מיט מיר, נאָר ערן-וואָרט, כ'וועל שווערן, ווי די צינגלעך האָבן גענומען וואַקסן, געוואָרן דין ווי פלעמלעך, דורכגע-ברענט מיר די קליידער און ווי פיאַווקעס גענומען מיר נאָגן ביים האַרצן, אַז ס'איז מיר נישט גוט געוואָרן.

די מעשה האָט זיסקינדן דורכגעשוידערט. ער האָט מורא

געהאט צו קוקן קרווען אין די אויגן אריין, זיך אָבער געמאַכט קו-
ראַזש :

— אַז דו רעדסט אַזעלכע מעשיות, ביסטו דאָך אַן אמתער
משוגענער !

— קיינער ווייסט נישט וועמען דער שוך קוועטשט ! — האָט
קרווע אָפגעזיפצט און זיך אויסגעצויגן מיט פאַרוואַרפענע הענט, ווי
ער וואָלט אַוועקגעפאַלן.

עס איז געוואָרן נאָך שטילער. יעדער האָט געקוקט אין אַן
אַנדערע זייט, ווי זיי וואָלטן זיך נישט געוואָלט טרעפן איינער מיטן
צווייטנס בליק. קרווע האָט זיך איינגעקוקט אין דעם ברודיקן מאַן-
זשעט, וווּ די ציפערן זענען געווען אויסגעשטעלט, פאַרשנירלט דעם
שטערן און איבערגעריסן די שטיקלייט :

— פון בראַנשווייגער צעטעלעך האַלטטו עפעס ?

— ס'איז אַ ראַיעלע קאָטעריי.

— וועסט אפשר זיין אַ שותף צו אַ האַלבן לאָז ?

— וואָס פאַר אַ נומער האָסטו ?

— אַ נומער ! ? דאַכט זיך, באַלד — 2223.

— אויב דו קאָנסט קריגן ביי דיין „קאָלעקטאָר“ 4545, וועל
איך נעמען.

— רעכנסט דער נומער איז מער מזלדיק ? — האָט קרווע גע-
שמייכלט.

— כ'ווייס נישט, — האָט זיסקינד זיך פאַרלוירן — כ'ווייס נאָר,
אַז אויף 4545 האָט מיין טאַטע געווינען, דערנאָך מיינער אַ פעטער,
איצט מיינער אַ ברודער, דערצו איז יוד האַ וואָ האַ בגמטריה 45,
פאַרשטייסט ?

— זיסקינד ! זיסקינד ! — האָט זיך געהערט ווי בערטע רופט
פון אַן אַנדער צימער — צייט צו מאַכן נאַכט ! דער „גאַז-בילד“ (1) איז
שוין אַזוי אויך גרויס !

— טאַקע שפעט, — האָט זיך זיסקינד אויפגעשטעלט — אַ גוטע
נאַכט !

(1) השבון סוף גאז.

— אַ גוטע נאַכט! — האָט זיך קרוזע אויסגעדרייט צו דער
וואַנט, געטראַכט, אַז ער וועט מאַרגן אויסטוישן ס'צעטעלע, פרובירן
ס'מזל. ער האָט פאַרגעסן, אַז ער איז קראַנק, געבליבן ביז אַ שטיק
אין דער נאַכט נישט קיין אויסגעטונענער, געהלומט, אַז 4545 האָט
געווינען ס'גרויסע געווינס, און ער, קרוזע, גיט אַרויס אַ מאַדערנעם
העברעישן וואַכנבלאַט.

גרין איז געזעסן ביי זיך אין צימער און איבערגעשריבן א דרשה פון „אמעריקאנער רעדנער“ פאר זיינעם א תלמיד, וואָס האָט געדאַרפט די טעג בר-מצוה ווערן.

דאָס איבערשרייבן איז אים נמאס געוואָרן, האָט ער אַ שאַר געטון פון זיך דאָס פאַפּיר, פאַרצויגן אַ ציגאַרעט און געהאַט פאַר-דרוס, וואָס ער פטרט זיינע טעג אין אַ „היברו-סקול“, ווען אבערן גאַנצן לאַנד האַלט מען אין איין עפענען פּאָלקסשולן. ער האָט נעכטן געהערט, ווי אַ קלאַס יינגלעך מיט מיידלעך האָבן געזונגען זיינס אַ ליד, האָט ער אַזש געציטערט פון פרייד, געווען זיכער, אַז זיין אַרבעט איז נישט אַרויסגעוואָרפן, און די שטענדיקע ספקות, צי מען דאַרף שרייבן יידיש, זענען פאַרשווינדן. ער האָט אפילו געהאַט אַ פּלאַן ווי יידיש צו מאַכן פאַר אַ וועלט-שפּראַך. מען דאַרף נאָר אָנשרייבן אין יידיש אַ ווערק, וואָס זאָל מרעיש עולם זיין, וועלן שוין גוים אויך אָנהויבן צו לערנען יידיש. ווי איינפאַך!

ער האָט אַ קוק געטון אויף דער איבערגעשריבענער דרשה, צו-ריק דערפילט די וואַכעדיקייט, אַרויסגענומען דעם דינעם, שוואַרצן זייגער און זיך געחדושט, פאַרוואָס מיט שולץ קומט נישט. אים איז סתם געפּעלן, וואָס אַן אַמעריקאנער מיידל, אַ געצענדיקטע פון „נאַרמאַל“ קאַלעדזש, דרייט זיך אַרום אים, זעצט איבער זיינע לידער אין ענגליש, רעדט אַ קאָמישן יידיש, איז פאַראינטערעסירט אין די פּאָלקס-

שולן. ער איז זיכער געווען, אז מיסטער שולץ קלויבט זיך אים מאַכן פאַר פרינסיפאַל, און זיך שלעכט געפילט, וואָס דורך אים וועט מען צונעמען ביי פרידקינען די שטעל, כאָטש ער האָט גע- האַלטן, אז די פרידקינס זענען אַ קללה פאַר די אַמעריקאַנער תלמוד- תורות.

גריין האָט גענומען שפּרייזן איבערן צימער, יעדע וויילע אַרויס- גענומען פון דער אויבערשטער קעשענע, פון זיין פריש געוואַשענעם „פאַלם-ביטש“ אַנצוג, אַ ברייטן, ווייבערשן קאַם, שטאַלץ פאַרריסן דעם קאַפּ, פאַרקעמט די צעוואָרפענע האָר, וואָס זענען גלייך ווידער צעפאַלן פאַסמעסווייזן איבערן טטערן, און אינגאַנצן האָט ער דערמאָנט אי אַ דענדי, אי אַ פּריזירער.

ער האָט זייער געוואָלט פטור ווערן פון מאַדאַם בליאַש, אַ פרוי פון אַ יאָר פערציק, אַן אָנגעשטעלטע אין די פרויען-שוך-געזעלשאַפט, וואָס דערגייט אים די יאָרן מיט אירע ליבע-בריוו און סטראַשונקעס פאַר די לעצטע עטלעכע וואָכן. ער האָט היינט ווידער באַקומען פון איר אַ בריוו, וווּ זי זילט אים, רופט אים מערדער, בעט זיך, ער זאָל היינט צו איר קומען, סטראַשעט, אַז זי וועט זיך סמען.

גריין האָט געוויסט, אַז דאָס אַלץ איז אַ ליגן, אַז זי וועט זיך נישט סמען, אַז ווען זי שרייבט די אַלע סטראַשונקעס, שמירט און פודערט זי זיך בעת-מעשה, זי זאָל אויסזען יינגער.

ער האָט אויך געטראַכט פון מאַדאַם שאַפיר, דעם יינגלס-מו- טער, וועמען ער האָט צוגעגרייט צו בר-מצוה, און געפילט, אַז מען דאַרף זיך באַפרייען פון די ווייבער.

עס האָט זיך געהערט אַ קלאַפּ אין טיר.

גריין האָט אויף גיך באַהאַלטן מאַדאַם בליאַש בריוו און צו- געאַנגען צו דער טיר :

— ווער איז דאָס ?

— איך !

— אַ, בעסי ! הייסט עס, וווּ שטייסטו, וווּ ? הינטער דער

טיר ?

און ער האָט זי געעפנט.

פאַר אים איז געשטאַנען מאַדאַם בליאַש אין אַ לייווטענעם

„גארפאלק“ אָנצוג ביו צום טריט. אויפן קאָפּ האָט זי ווילעריש גע-
טראָגן אַ קליינע מענערישע פּאַנאַמע, אַרומגענומען מיט אַ קרעם
וואָל, וווּ פון הינטן האָט זי זיך נאָכלעסיק פּאַרקניפט, און וואָס איז
אַראָפּגעפּאַלן איבער די פּלייצעס ווי אַ פּליגל. אַ מישמאַש פון פּאַר-
פּומען האָט אים אַ זעץ געטון אין פנים אַריין.

גריין דערזענדיק מאַדאַם בליאַש, האָט זיך* עטוואָס פּאַר-
לוירן. ער האָט חשק געהאַט צו פּאַרמאַכן הינטער איר די טיר, זאָגן,
אַז ער וויל זי מער נישט זען, נאָר ער האָט פּלומרשט אַ שמייכל
געטון:

— האַללראָו, גוט וואָס איר זענט געקומען, כּהאַב זיך נאָר וואָס
געקליבן גיין צו אייך.

מאַדאַם בליאַש איז אַריין, זיך אַוועקגעזעצט אויף גרינס בעטל,
אַראָפּגעוואָרפן די פּאַנאַמע, זיך פּאַרריכט די האָר, איינגעצויגן די
ליפּן און אַרויסגעבלעזלט:

— טאַקע — און וווּ וואָלט איר בעסין געלאָזט?
— וואָס הייסט? — האָט גריין פון דער זייט אַ קוק געטון אויף
איר און געפליט, ווי די צונג פּלאָנטערט זיך ביי אים — כּוואָלט זי
מיטגענומען.

— איר ווייסט דאָך, אַז איך האָב פיינט „בייבעס“, ביי מיר
איז נישט קיין קינדער-גאַרטן — האָט זי גאַליק צונויפגעדרייט די
ליפּן ווי אַ שנוק, זיך אויפגעשטעלט און מיט פּאַרלייגטע הענט אויף
הינטן גענומען גיין איבערן צימער.
זי האָט פּונאָדערגעקנעפּלט דעם זשאַקעט, פּאַרבייגייענדיק אַריין-
געלאָזט אַ האַנט אין זיינע פּאַסמעס האָר און ווייך גערעדט, כּמעט
זיך געפיעשטשעט:

— קומט, גריין, לאָמיר צופּאַרן צום ים. ס'איז אַזאַ היץ...
גריין האָט דערפילט ווי שווערע נעפּלען פּאַרפּום הילן אים איין,
געשראַקן זיך, בעסי זאָל יעדע וויילע נישט אָנקומען, לייכט אַרויסגעדרייט
דעם קאָפּ פון איר האַנט און זיך געבעטן ביי איר:
כּקאָן איצט נישט פּאַרן, כּבין זייער פּאַרנומען. איר זעט —
האַט איר געוויזן אויף דער איבערגעשריבענער דרשה — כּמוז דאָס
פּאַרטיק מאַכן אין אַ שעה אַרום.

— הייכט עס, מען דארף איך לָאָזן אַליין. — האָט מאַדאַם בליאַש אויסגעשטרעקט דעם קאַפּ, ווי זי וואָלט זיך איינגעהערט. געזען, אַז גרין עטנפערט נישט, האָט זי זיך אויסגעגלייכט און אַ צישע געטון מיט די ציין. — שרעקט נישט, כוועל אייער בעסין נישט קאַליע מאַכן, אומשולדיקע מיידלעך שלעפּן זיך נישט אַרום ביז האַלבע נאַכט אין „טשאַניט און“! וואָס איך קאָן איר יאָ זאָגן איז, אַז זי זאָל זיך אויסוואַשן דעם קאַפּ!

— אָבער צו וואָס די אַלע רייד? — האָט גרין אַ זעץ געטון מיט דער פּויסט אין טיש אַריין. — איך בעט איך, לָאָזט מיך איצט אַליין!

— וואָס מיינט איר, וואָס? איר וועט דאָס מיך טרעטן מיט די פיס, מיין בלוט מיר צאָפּן לעבעדיקערהייט? — האָט מאַדאַם בליאַש פון כעס צעשפּרייט די הענט, אויסגעבויגן די פינגער מיט די פאַר-שאַרפטע, מאַנקיורטע נעגל, וואָס האָבן געפּינקלט ווי ביי אַ קאָץ. — אזוי באַהאַנדלט מען דאָך נישט קיין... פּאָדליעץ! ניין, כַּגיי איצט נישט אַרויס פון דאַנען! איר זענט דאָך אַ דאָן-זשאַן, אַ „יובאַטשניק“, און אייער סמאַרקאַטשקע וועל איך די אויגן אויסדראַפּען!

עס האָט זיך געהערט, ווי עמעצער לויפט איבער די טרעפּ, באַלד נאָכדעם אַ קלאַפּ אין טיר.

גרין איז איבער אַ רגע געבליבן זיצן אַ צעטומלטער, ווי ער וואָלט נישט געווסט וואָס צו טון, און אַ בלאַסער געעפנט די טיר. בעסי איז אַריין מיט צוויי טונקל-באַרדאָ טוילפאַנען אין דער האַנט. די אויבערשטע ליפּ איז געווען אזוי באַטעמט פאַרשאַרצט, די עטלעכע ציין האָבן פון צופיל ווייסקייט אַזש אַרויסגעבלענדט פון מאַטן פנים, אַז יעדער פאַרבייגייער, ווער עס האָט זי נאָר באַמערקט, האָט איר געמוזט נאָכאַמאָל אַריינקוקן אין פנים אַריין. זי האָט זיך געוואָלט אַרומכאַפּן מיט גרינען, נאָר דערזעענדיק מאַדאַם בליאַש, איז איר אויבערשטער טייל פון קערפער געבליבן אין אַ פּאָזע פון נישט קיין פאַרענדיקטער באַוועגונג. מאַדאַם בליאַש האָט זיך מיט איר באַגריסט ווי מיט אַן אַלטן גוטן פריינט.

— האַללאָ. בעסי דאַרלינג (טייבעלע)! וואָס מאַכט איר? איר זעט גוט אויס! אַ, גוט וואָס איר זענט געקומען. — האָט מאַדאַם

בליאש זיך גענומען צורעכט מאַכן די פריזורע. — כ'ארבעט שוין מיט גרינען איבער אַ שעה, ער זאָל קומען פאַרלעזן אויפן לייטעראַרישן אָונט פון די שטרייקנדיקע דרעס-מייקערינס (1). און עס גייט נישט. איך רעכן, אַז איר וועט געוויס ביי אים פוּעלן!

— מיסטער גרין, פאַרוואָס זאָלט איר טאַקע נישט גיין? — האָט בעסי זיך ביי אים געבעטן.

גרין האָט געשמייכלט, צוגעשטעקט ס'פנים צו די טולפאָנען און זיך אַ קרום געטון:

— דאָכט זיך זייער אַ שיינע פלום און שמעקט נישט.

— מען זאָגט דאָך: טולפאָנען זענען ווי שיינע מיידלעך, — האָט מאַדאָם בליאש אַריינגעוואָרפן — וואָס שענער — אַלץ פוס-טער!

— מיסטער גרין, זאָגט איר מיר צו? — איז בעסי צוגעשטאַנען צו אים.

— וואָס איז שייך, — האָט גרין אַ שאַקל געטון מיטן קאַפּ, און די האָר זענען אים אַריין אין די אויגן — אַז מיס שולץ הייסט, מוז מען! כ'האַב טאַקע אַ ניי ליד היינט אָנגעשריבן, כ'האַלט עס פאַר אַ מייסטער ווערק, די בעסטע זאַך, וואָס איך האָב ווען גע-שריבן!

— אַ, מיסטער גרין... — האָבן ביידע מיטאַמאָל גענומען זיך פיעשטשען, לעזט עס פאַר, פליעז!

גרין האָט גענומען דעם בויגן פאַפיר מיט דער בר-מצוה דרשה זיך געשטעלט אין מיטן צימער און מיט פאַטאָס געזאָגט:

— „ווערטער פאַטער, טייערע מוטער, פריינדע און געצרטעס פובליקום!

„איך האָטע דרייצן יאָר אַלט געוואָרדן...“

מאַדאָם בליאש האָט זיך געקייקלט פון געלעכטער. מיט שולץ האָט נישט געוואוסט, וואָס דאָ קומט פאַר, נאָר זעענדיק ווי מאַדאָם בליאש לאַכט, האָט זי אויך געלאַכט, זיך געבעטן ביי גרינען ער זאָל איר זאָגן וואָס דאָס איז.

(1) שניידערינס, מאָדיסטקעס.

דערווייל האָט זיך מאַדאַם בליאַש אַוועקגעזעצט שרייבן אַ בריוויל
גרינען. זי האָט געוויזן, אַז זי שטייט העכער פון אַלע קליינלעכ-
קייטן, לאַז ער נישט מיינען, אַז זי איז עפעס אַ יענטע, זי קאָן תמיד
פאַרבויען, ווען עס האַנדלט זיך וועגן איר, און אים עטלעכע מאָל
געבעטן, ער זאָל לָמען השם נישט פאַרגעסן צו זיין היינט ביי איר.
זי איז אויפגעשפרונגען פֿלומרשט אַ צופרידענע, זיך ווילעריש
אַנגעטון די פאַנאַמע, אַריבערגעבויען די וואָל פון פאַרנט און גע-
כאַפט אַ קוק אין שפיגל.

— איצט פאַק איך זיך שוין! גוד-באַי, בעסי, פאַרבלאַנדזעט
אַמאָל! און איר, — האָט זי זיך אויסגעדרייט צו גרינען — פאַרגעסט
נישט צו זיין איבער אַכטאַג זונטיק, פונקט אַכט אור אין אָוונט, און
אייער „מייסטערוערק“, — האָט זי זיך צעלאַכט — לאַזט אין דער
היים!

— ווי דען, ווי דען... — האָט גרין אונטערגעברומט, זי אַרויס-
באַגלייט און געדאַנקט גאָט, וואָס ער ווערט זי שוין פטור.
ביי דער טיר האָט זי אים אַריינגעשטעקט אין דער האַנט דאָס
בריוויל.

אַז זיי זענען געבליבן אַליין, האָבן זיי זיך דערפילט פרייער
און זיך צעשמייכלט. בעסי האָט זיך אַוועקגעזעצט ביים טיש, און
איידער גרין האָט זיך געכאַפט וואָס זי טוט, האָט זי שוין געהאַט
איבערגעלייגט יעדעס פאַפירל, יעדעס בוך, און אויפן טיש איז אויס-
געוואַקסן אַ באַרג שמות, ווי אַנגעגרייט אַרויסצוואַרפן.
— מיס שולץ, גאָט איז מיט אייך, — האָט גרין אַרויפגעלייגט
אַ האַנט אויף די אַנגעוואַרפענע פאַפירן — וואָס ווילט איר פון מיינע
כתבים?

— אַ אַנטשולדיקט, מיסטער גרין, — האָט בעסי זיך געכאַפט,
וואָס זי האָט דאָ אַפגעטון, געהאַלפן גרינען צוריק אַריינלייגן די
פאַפירן און גיך אַ פרעג געטון: — ווען גייען מיר אין גרינוויטש-ווי-
לעדזש?

— אין אָוונט. איצט איז נאָך צו פרי.
— ווייסט איר גאָר וואָס? — האָט בעסי אים אָנגעכאַפט פאַר
אַ האַנט, — קומט צו אונז, וועלן מיר עסן צוזאַמען אָוונט-ברויט און
דערנאָך וועלן מיר צופאַרן, גוט?
גריין האָט געקניטשט אַ וויילע דעם שטערן, ווי ער וואָלט גע-
ווען אין אַ פאַרלעגנהייט און אָנגעהויבן שטאַמלען:

— צו וואָס גייט איר איצט אַהיים? בלייבט דאָ. און אויב ס'הונ-
גערט אייך, וועלן מיר צוגיין אין אַ רעסטאָראַן!
— נאָ, מיסטער גריין, — האָט בעסי פאַרשאַרצט די אויבערשטע
ליפּ און געשמייכלט מיט צוויי ציין — כ'האַב צוגעזאַגט אַהיימצו-
קומען! איר האָט פאַרגעסן, אַז היינט איז פרייטאָג-צונאַכט? קומט,
מיין מוטער קאַכט אַזעלכע גוטע פיש, זיסע, ווי איר האָט ליב. קומט
מיט, איך בעט אייך!

גריין האָט נישט געענטפערט. זיך געוונדערט, ווי ר'נאָך איז אים
מיטאַמאָל פרידקין געקומען אויפן זינען, זיך דערמאָנט אָן די זיסע
פיש און זיך צעשמייכלט.

— כ'וועל אייך זאָגן דעם אמת, מיס שולץ, כ'האַב זיך שוין
אַזוי אָפגעווינט פון אַ פאַמיליע, אַז כ'פיל זיך נישט גוט צווישן על-
טערע מענטשן...

— אַ, קומט, — האָט בעסי זיך געפיעשטשעט, נישט איינגע-
שטאַנען אויף אַן אָרט און דערמאָנט אַ קעצל, ווען ס'זאַשטשעט זיך —
איר וועט זיך גוט פילן, איר וועט זען! איר דאַרפט שוין קאָנען
מיין פאָטער, ער איז דאָך אַזאַ גוטער, און כ'וועל אייך פאַרטרויען
אַ סוד, — האָט זי זיך צעלאַכט, געוואָרט אַ וויילע, אַבי אים צו פאַר-
אינטערעסירן — מיין מוטער גלייכט (ליבט) אייך, זאָגט אַז איר מוזט
זיין זייער אַ קלוגער...

— טאַקע? — האָט זיך גריין עטוואָס פאַרלירן.

זי האָט אַ כאַפּ געטון זיין שטרויענעם הוט, אים אָנגעטון גרינען
איבער אַן אויער, אים באַטראַכט פון אַלע זייטן, ווי אַ מאָדעל, און
זיך געבויגן פון געלעכטער.

גריין האָט מיטגעלאַכט, אָנגענומען מיס שולץ פאַר די הענט,

געקוקט איר אין די אויגן, האָט זי נישט אויסגעהאַלטן, זיך אַרויסגעדרייט
און אַן עפן געטון די טיר :
- קומט !

איבער די קליינע הילצערנע הייזלעך, נישט ווייט פון באַטאַנישן
גאַרטן, האָט זיך געצויגן אַ בלויער הימל, דורכגעשפרייט מיט בלוטיקע
פּאַסן. ערטערווייז זענען די פּאַסן געווען צעדריוולט, און די פעדים
האַבן זיך צעצווייגט אין דער בלויקייט ווי שטיקלעך רעגנבויגן. די
פּאַסן זענען געוואָרן טונקעלער, ברייטער, זיך צונויפגעגאַסן, און
איבערן הימל זענען געשוומען קאַלירטע בערג, טייכן און חיות.

זיי זענען גענאַנגען געאַרעמט, געקוקט, ווי די זון פאַרגייט, און
געשוויגן. פון ביידע זייטן וועג, אויף די גרינע לאַנקעס, האָבן מיידלעך
געשפילט אין טעניס, אין פילקע, געלעגן שורות-ווייז אויפן גראַז.
געזונגען, געגודערט, און מיט זייערע קאַלירטע, פלעיענדיקע קליידער,
לייכטע טריט, האָבן זיי פול געמאַכט די לופט און אויסגעזען פון
דער ווייטנס, גלייך מען וואָלט פונאַנדערגעלאָזט אַלע פייגל פון זאַלאַ-
גישן גאַרטן.

גריין איז געווען גוט געשטימט, געקוקט יעדעס מיידל, וואָס איז
פאַרבייגעגאַנגען, אין די אויגן, און אַלע האָבן דעמאַלט ביי אים אויס-
געזען שייך.

זיי זענען אַריין אין טראַמוואַי. דער טראַמוואַי האָט זיך אויפגעהויבן
באַרג-אַרויף - איז פאַר די אויגן געלעגן אַ שטיק פון באַטאַנישן גאַרטן.
קליינע נאָדל-ביימלעך, ווי קאַרליקעס, זענען געווען אויסגעזעצט שורות-
ווייז, ווי ווייט ס'אויג האָט געקאַנט כאַפן. צווישן די ביימלעך, אין
אַ קליין שטייענדיק וואַסער, האָבן זיך געטוקט עטלעכע ווייסע קאַטשקעס
און אויסגעזען ווי שטיקלעך דורכזיכטיקע וואַלקן.

גריין האָט פאַרגעסן ווו ער איז, געקוקט אויף די קאַרליקלעך-
ביימלעך, אויפן וואַסער, געפילט אין זיך די בלויע שטיקלייט וואָס
אַרום, און געווען זיכער, אַז באַלד וועט פון ערגעץ ווו זיך באַווייזן
אַ פרינץ מיט אַ פרינצעסן, אויך קאַרליקלעך.

דער טראַמוואַי האָט זיך אָפגעשטעלט. ס'איז ביי אים קיין ספק
נישט געווען, אַז מיס שולץ טראַכט דאָס זעלביקע וואָס ער, ווי אַנדערש

האָט נישט געקאָנט זיין, האָט ער געוווּן מיט דער האַנט אויף די
קליינע ביימלעך און זיך אַ קער געטון צו איר:
— ס'פעלט נאָר אַ פרינץ מיט אַ פרינצעסן, אמת?
זי האָט צעעפנט אַ פאָר אויגן, אים אָנגעקוקט ווי אַ חסר-דעה און
זיך צעלאַכט:

— אַז כ'ווייס נישט וואָס איר מיינט? רעדט מיט מיר פראָזע!
גרין האָט זיך עטוואָס פאַרלוירן און איר איבערגעגעבן, וואָס ער
האָט געמיינט.

דער טראַמוואַי איז אַראָפּ פון באַרג און מיט אַ קלינגעריי זיך
אַריינגעשניטן אין אַ שמוציקער גאַס. פון ביידע זייטן גאַס האָבן אָן
אַ סוף זיך געצויגן שורות מיט וועגעלעך. צעווייערענע איטאַליענערינס אין
טיכלעך, ווי קליינשטעטלידיקע יודישע ווייבער, אַרומגערינגלט פאַר די
קליידער מיט קליינע איטאַליענערלעך, זענען געגאַנגען פון איין וועגעלע
צום צווייטן, זיך געדונגען, געאַרבעט מיט די הענט, געקויפט מציאות.
זייערע געשרייען האָבן טויב געמאַכט, זיך געהויבן איבער די קעפּ,
געקרעלט אין האַלד. די רויטע בייטשן קרעלן, די לאַנגע גאַלדענע
אוירינגלעך, די שרייענדיקע זיידענע קליידער, די פערסישע שאַלטיכער,
די קופקעס ווייבער מיט קינדער אַרום יעדער טרעפּ, זייער גודערן,
די וועגעלעך מיט גרינס, וואָס נאָר איטאַליענער עסן, די קופקעס מיסט
אויף טריט און שריט — אַלץ האָט עדות געוואָגט, אַז די גאַס איז
אַ שטעטל פאַר זיך אין דעם גרויסן ניו-יאָרק.

— ווי געפעלט אייך עפעס דאָס איטאַליענישע שטעטל? — האָט
גרין זיך געווענדט צו מיס שולץ. — תמיד ווען כ'בין אין די מקומות,
דאַכט זיך מיר, אַז ס'איז גאָר קיין ניו-יאָרק נישטאָ! ס'זענען בלויז
פאַראַן גאַליציאַנער שטעטלעך, אונגאַרישע, סלאַווישע, כינעזישע...

— און די פינפטע עוועניו? — האָט אים בעסי איבערגעהאַקט.
— וואָס, איר מיינט טאַקע, אַז פינפטע עוועניו האָט צו טון מיט
אַמעריקע? — האָט גרין געשמייכלט. — גלויבט מיר, אַז די יודישע
העסטער סטריט איז אינערלעך מער אַמעריקאַניש ווי די פינפטע
עוועניו.

אַן עלטערער ייד, אַ פעדלער, באַלאָדן מיט קאַשיקלעך וויין איז
אַריין אין טראַמוואַי. ער איז געבליבן שטיין אָן אַ זייט, געוואָרפן מיט
די אויגן, ווי אַן איבערגעשראַקענער האָז, אויסגעמיטן צו טרעפן זיך

מיט עמעצנס בליק און יעדעס מאָל, וואָס די קאַר האָט זיך אַ טרייסל געטון, האָבן די קאָשיקלעך, וואָס האָבן אַראָפּגעהאַנגען פון זיינע אַקסלען, אים אָנגעהאַקט די זייטן. די פּאַסאַזשירן האָבן געלאַכט פון דעם איינ-געהויקערטן יידן, מיט דער אַריינגעמאַכטער באַרד אין וועסטל, ווי זיי באַטראַכטן אַ כינעזער, זיך געוויצלט אויף זיין חשבון, און גרין האָט געהערט ווי זיין שכן, אַ נעגער, האָט געגעבן צו פאַרשטיין דער נעגערטע, מיט וועלכער ער איז געזעסן, אַז דער פּעדלער איז אַ „קעטאַליק דזשו“ (קאַטוילישער ייד), און יענע יידן, וואָס אַרבעטן שבת, גאַלן די בערד, זענען „פּראָטעסטענט-דזשוס“ (פּראָטעסטאַנטישע יידן). גרין האָט פונם נעגערס אויסטייטשונג זיך אַזוי פונאַנדערגעלאַכט, אַז די גאַנצע טראַמוואַי מענטשן האָבן אים אָנגעקוקט. ער האָט זיך אויפגעשטעלט און געלאָזט דעם ייד זיך זעצן. דער פּעדלער איז געוואָרן דרייטער, אַפנים, זיך דערפילט זיכערער אין שכנות מיט אַ יידן און אַ שטופ געטון גרינען אין דער קני, ווי אַן אַלטן באַקאַנטן:

— לאַנג אין לאַנד?

גרין האָט זיך איבערגעקוקט מיט מיס שולץ, געשמייכלט און געענטפערט:

— נישט לאַנג.

— ס'אַראַ לאַנדסמאַן?

— אַ פּוילישער.

— כ'בין דאָך אויך אַ פּוילישער! — האָט דער פּעדלער אַרויס-געשלעפט פאַר שמחה די באַרד פון וועסטל, געוויזן מיטן גראָבן פּינגער פון דער פאַרמאַכטער האַנט אויף מיס שולץ — אייער ווייב? ער האָט געזען, אַז מיס שולץ האַלט זיך פאַר די זייטן פון לאַכן, האָט ער פאַרשאַרצט דעם שוואַרצן, שטרויענעם קאַפעליוש, וואָס איז אים געפאַלן איבער די אויגן, און נאַאיוו אַ פרעג געטון:

— אַוודאי אַ כלה?

ער האָט נישט געוואַרט אויף אַן ענטפער, אַרויסגענומען דעם זייגער, אַפנים, געשראַקן ער זאָל נישט אַריינפאַרן אין שבת אַריין, געזען ווי עס ווערט טונקל, האָט ער זיך פון עגמת-נפש פאַרקוועטשט די ליפן און גערעדט ווי צו זיך.

— ווי אויף צו להכעיס, שלעפט זיך היינט די קאַר!

— מאַכט איר כאַטש ביזנעס? — האָט גרין אים געפרעגט.

— געלויבט השם יתברך, נישט צו פארזינדיקן, — איז דאָס יידל
געוואָרן ערנסט — אַפּיסל מאַך איך, אַפּיסל די קינדער, מען קומט
דורך!

— און אַ היים, נאָך פּוילן מיין איך, בענקט זיך גאַרנישט?
— און אז ס'בענקט זיך? איך וועל שוין אַהיים נישט פאַרן. די
קינדער זענען אַלע דאָ, כ'האַב דאָרט קיינעם נישט. מען קאָן נישט
זאָגן, אין דער היים איז ס'לעבן געווען באַטעמטער. צי כ'וואָלט איצט
געקאָנט דאָרט זיין, ווייס איך נישט, נאָר גלויבט מיר, ווי כ'בין אַן
אַרעמאַן, וואָלט איך זיך פּונדעסטוועגן געלָאָזט קאָסטן אַ פּופּציקער,
כ'זאָל זיך אַייגמאַל דורכשפּאַצירן איבערן שטעטל.
דער ייד האָט אַפּגעזיפּצט, זיך פאַרטראַכט אַ וויילע און גע-
ענדיקט:

— מען זאָגט, כ'וואָלט עס נישט דערקענט, אזוי האָט עס זיך פאַר
די לעצטע יאָרן אויסגעבויט.
דער טראַמוואַי האָט זיך אַפּגעשטעלט. מיט שולץ האָט אָנגעכאַפט
גרינען פאַר אַ האַנט און זיך געלָאָזט צום אַרויסגאַנג:
— אַט זענען מיר!

זיי זענען אַריין אין שטוב. מיסטער שולץ איז זיי אַנטקעגן
געקומען. ער האָט האַרציק באַגריסט גרינען, אים אַריינגעפירט אין זאָל
און אַ געשריי געטון מען זאָל אַריינברענגען טיי. אַ שבתדיקער ריח
פון געקאָכטע פיש האָט זיך געטראָגן פון קיך.
— פון וואָן גייט איר? — האָט דער פּאָטער פּלאַחר יד אַ פּרעג
געטון.

— כ'האַב געטראָפּן מיסטער גרינען נישט ווייט פון אונזער הויז, —
האָט בעסי נישט טראַכטנדיק געענטפערט — האָב איך אים אַרויפגעבעטן.
— גוט, מיין טאָכטער!

גרינען האָט בעסיס לייגן אַ גרידץ געטון אין די אויערן. ער האָט
זיך דערמאָנט אָן מאַדאַם בליאַש און זיך געטראַכט, אז אַלע פּרויען
זענען גלייך.

מיסטער שולץ האָט אַרויסגענומען פון אַ לעדערנעם שידל אַ פאַר
ברילן, זיי אויסגעווישט מיט אַ פּאַפּירענעם דאָלאַר, זיי אָנגעטון, צעעפנט
איבערן טיש אַ יידישע צייטונג און גענומען לייצענען.

מיסטער שולץ איז אריבערגעקומען נאָך אמעריקע צו אַכצן יאָר. ער האָט מיטגעבראַכט מיט זיך אַ פּעקל מיט העברעאישע פּתבים, געחלומט צו ווערן אַ משורר, זיך באַלד אַרומגעזען, אַז קיינער דאַרף עס אין אמעריקע נישט, און ווי טויזנט אַנדערע אימיגראַנטן, איז ער אַרויס אויף דער גאַס פּעדלען. צום יאָר האָט ער געעפנט מיט אַ שותף אַ קליינעם פּלאַץ, שולץ ענד קאָ. אָנגעהויבן צו אַרבעטן זייער אַ ביסקע סאָרט הויזן און דער ערשטער גענומען פּונאַנדערשיקן אַרום ניו-יאָרק פּעדלערס מיט פּעק סחורה, וווּ סלאָוון און איטאַליענער האָבן געאַרבעט. מיסטער שולץ האָט אָנגעהויבן זיך אַרויפצואַרבעטן, גענומען קאָנקורירן מיט אַלטע פּירמעס און וואָס גרעסער די אימיגראַציע איז געוואָרן, אַלץ שנעלער איז ער געוואַקסן. גרינע יידן, וואָס האָבן נישט געוואָלט אַרבעטן אום שבת, זענען אָנגעקומען צו אים, געווען צופרידן וויפיל זיי האָבן געקראָגן, געאַרבעט אַזעלכע לאַנגע שטונדן ווי אין דער היים. דער פּלאַץ האָט דערווייל געהאַלטן אין איין פּאַרגרעסערן זיך, אויס-געוואַקסן אין אַ קורצער צייט אין אַ זעקס-שטאַקיקער געביידע, וואָס איז נאָר מעגלעך געווען אַ דאָגן דער ריויקער אימיגראַציע, און וווּ יידישע פּעדלערס זענען נאָר געווען בנמצא, האָבן הונדערטער דאָלאַרן געהאַלטן אין איין שטראָמען צו שולצן.

אַז די געשעפטן האָבן זיך שוין אַליין געפירט, האָט שולץ זיך אָנגעהויבן צו פאַרזאָרגן מיט אַ ביסל עולם-הבא. ער האָט געקויפט די שול, מחזיקי-תורה, וווּ ער איז געווען פּרעזידענט, געעפנט די תּלמוד-תורה, זיך אָפּגעגעבן מיט קהלישע זאַכן, מקרב געווען לומדים און געהאַפט, אַז זיין הויז וועט ווערן אַ בית ועד לחכמים. אויסערלעך האָט ער זיך כמעט אינגאַנצן נישט געביטן, פילע פון זיינע עלטערע אַרבעטער, צומיינסטן בן-תורה, זענען ביי אים געווען איינגייער, געקומען אַ שבת ראש-חודש, אַ יום-טוב, טריגן אַ גלעזל וויין. ער האָט פאַרנימען אַ געוויינלעכן שטאַק אין זיין אייגן הויז און האָט זיך געפירט ווי אַ היימישער רייכער בעל-הבית.

בעסי האָט אַריינגעבראַכט צוויי גלעזער טיי, אונטערגעטראָגן איינס דעם פּאָטער, דאָס צווייטע גרינען, אַליין האָט זי זיך אַוועק-געזעצט אויבן אָן גענימען אַ יידישע צייטונג און אָנגעהויבן אַזוי קאַמיש

ארויסצורעדן די ווערטער, אז אַלע האָבן זיך צעלאַכט.
 - אז דאָס רעדט ווי אַ גוי יידיש! - האָט דער פּאָטער אַ זופ
 געטון דעם טיי און זיך אויסגעדרייט צו גרינען. - איר ווייסט, כ'האָב
 באַשלאָסן צו מאַכן פּרידקינען פאַר אויס פּרינסיפּאַל, איר זענט גערעכט,
 דער מענטש פּאַסט לחלוטין נישט פאַר דער שטעל!
 - דאָס האָט איר שוין לאַנג געדאַרפט טון!
 - ווייסט איר עפעס פון אַ פּרינסיפּאַל?
 - גראַדע איצט נישט, נאָר איר דאַרפט נישט דאַגהן, איר וועט
 קריגן!
 - וואָלט איר אפשר געוואָלט אָננעמען די שטעל? - האָט מיסטער
 שולץ אַ שמייכל געטון און געקוקט, וואָס פאַר אַן איינדרוק עס וועט
 אויף גרינען מאַכן.
 - כ'וואָלט אָנגענומען, - האָט גרין זיך געקווענקלט.
 - וואָס מיינט איר - כ'וואָלט?
 - כ'וועל אייך זאָגן דעם אמת, - ס'וועט אויסקומען, אז איך האָב
 פּרידקינען אַרויסגעשטופט.
 - פּרידקין וועט בלייבן, - האָט אים שולץ באַרויקט - ער וועט
 אַפילו קריגן ביז סוף זמן די זעלביקע שכירות, נאָר פּרינסיפּאַל וועט
 ער מער נישט זיין. און אויף ווינטער וועט מען אים הייסן זוכן אַן
 אַנדער שטעל. נו, וואָס זאָגט איר?
 גרין האָט גלייך נישט געענטפערט, ווי ער וואָלט זיך געישובט,
 נישט געוואָלט אַרויסווייזן, אז ער איז שטאַרק צופרידן און געזאָגט -
 כלומרשט אַ גלייכגילטיקער:
 - גוט!
 - מאַדאַם שולץ האָט אַריינגעשטעקט דעם קאַפּ:
 - צייט ליכט בענטשן, האָ?
 זי האָט דערזען גרינען, זיס אַ שמייכל געטון:
 - האַללאָ מיסטער גרין, איר וועט מיטהאַלטן מיט אונז! נו, נו,
 קיינע תירוצים!
 שולץ האָט אויסגעטון די ברילן, זיי געלאָזט ליגן אויפן טיש,
 אַריין אין אַ צווייטן צימער, אין מען האָט געהערט ווי ער איז מקבל-
 שבת.
 - כ'האָב מורא, - האָט גרין זיך געווענדט צו מיט שולץ, אייער-

פאָטער וועט אייך נישט לֶאָזן גיין אין גרינוויטש-ווילעדזש ? 1.

— ער דאַרף נישט וויסן !

— און אַז ער וועט פרעגן, וווּ איר זענט אַזוי שפעט געווען ?

— ער וועט נישט פרעגן, — ער גייט באַלד נאָכן עסן שלאַפֿן.

— און די מוטער ?

— די מוטער גייט אויך שלאַפֿן !

— בעסי, בעסי, — האָט זיך געהערט פון עס-צימער דער מוטערס

קול — זיי אַזוי גוט און נעם אַרויס פון דער „סייף“ די לייכטער !

בעסי האָט זיך גענומען פאַרען ביי דער אייזערנער קאַסע, גרויס

ווי אַ האַלבע וואַנט, געדרייט ביים קעפל פון שלאַס, צונויפגעשטעלט

לויט אַ סאָרמעל די ציפערן און זי געעפנט. זי האָט אַרויסגענומען דריי

פאַר זילבערנע לייכטער, אַ זילבערנע קאַנדעליאַברע, ווי אַ מנורה,

אַ שמיכל געטון צו גרינען און אַרויס פון צימער.

גרינען איז געוואָרן אומהיימלעך. ווען ער וואָלט נישט געווען

קיין בן-בית ביי בעסיס עלטערן, וואָלט אים קיין זאַך נישט געאַרט,

אַזוי אַבער האָט ער געהאַט דאָס געפיל, ווי ער נוצט אויס די מענטשן,

באַנוצט זיך מיט זייער צוטרוי צו אים, טאָ מיט וואָס איז ער בעסער

פאַר פרידיקנען ?

אַז מיטער שולץ האָט אָפּגעדאַוונט, זענען אַלע אַריין אין עס-

צימער. דאָס צימער איז געווען אַזוי באַלויכטן, אַז ס'האַט אַזש געבלענדט

די אויגן. ביי אַ ווייס-געדעקטן טיש איז געזעסן די גאַנצע משפּחה

אויסגעזעצט לויט דער עלטער. דער באַלעבאַס האָט אָנגעגאַסן אַ גלאַז

וויין, זיך אויפגעשטעלט מאַכן קדוש און געקוקט צו דער טיר, ווי ער

וואָלט געוואַרט אויף עמעצן. אַ ייד האָט אַריינגעשטופּט אַן אויסגעבעט

וועגעלע, וווּ שולצעס פאָטער, אַ פאַראַלזירטער זקן, איז געלעגן. אַלע

זענען אַזוי געוויינט געווען מיטן זיידן, אַז קיינער האָט זיך צומאָל אויף

אים נישט אומגעקוקט. דער זיידע, אַ צעקנייטשטער, מיט אַ פאַר אויגן,

וואָס האָבן געקוקט אין איין ריכטונג, האָט געהאַלטן אין איין עפענען

און צומאָכן דאָס איינגעפאַלענע מויל, ווי אַ פיש, ווען ער טרינקט

וואַסער. גרין האָט זיך באַגענגט מיטן אַלטנס שטאַרן בליק, דערפילט

1) גרינוויטש-דארף, דער באַהעמע-קוואַרטאַל פון קינטלער אין ניו-יאָרק.

קאלטע דרעשטשעס און זיך אויסגעדרייט. נאָכן קדוש האָט דער ייד אַרויסגעפירט ס'וועגעלע, קיינער האָט וועגן זיידן אַ וואָרט גישט דער-מאָנט, ווי ער וואָלט גאַרנישט געווען אין שטוב. די באַלעבאַסטע איז געזעסן לעבן מאָן, אויסגעטיילט פאַרציעס פיש, און אַז אַ האַלבער טיש האָט שוין געהאַט אָפגעגעסן, האָט זי זיך איצט געמאַכט פלאַך, זיך אָנגעשפאַרט אָן טיש מיט ביידע עלנבויגנס, געזעסן איבער אַ שיסל מיט פיש און גרויס הנאה געהאַט פון עסן.

— נו מיסטער גרין, ווי שמעקן אייך מיינע פיש ? גענוג זיס ? —

האָט די באַלעבאַסטע אים געפרעגט.

— כ'האָב שוין לאַנג אַזאַ שטיקל פיש גישט געגעסן, מיט אַן

אמת ! — האָט גרין געענטפערט.

— ווייסט, — האָט שולץ אַ שטופ געטון דעם ווייב מיטן עלנבויגן —

אַ לעבעדיק פישל איז טאַקע געשמאַקער !

— זיי רייסן אָבער אַ הויט, די גנבים ! — האָט ס'ווייב געענטפערט —

ווייסן שוין אַליין נישט, וויפיל זיי זאָלן געמען פאַר אַ פונט פיש, נו,

איז עס גישט קיין רציחה, ביסט אַ מבין וויפיל כ'האָב געצאָלט ? זעכציק

סענט אַ פונט !

שולץ האָט גענומען נאָך די פיש אַביסל בראַנפן, צוגערוקט די

פלאַש צו גרינען און איינגעשטילט ס'ווייב :

— יידן דאַרפן פרנסה, געמען זיי, נו פטור, פטור !

— חכם, — האָט ס'ווייב געקלאַפט מיטן גאַפל אָן טעלער — גוט אַז

גאָט האָט דיר געהאַלפן און דו קאָנסט ! וויפיל מיינסטו קאָנען צאָלן

אַזאַ פרייז ?

— הויבט זיך אָן ! — האָט שולץ אויסגעצויגן די פיס אויף אַ שטול

און זיך פאַרטיפט אין דער צייטונג.

פון איין געריכט צום צווייטן האָט אַזוי לאַנג גענומען, אַז די

קלענערע קינדער זענען דערווייל אַפּערגעאַנגען פון טיש, זיך צעלייגט

אויף דער פליושענער אַטאַמאַנע, וואָס איז געשטאַנען ביים פענסטער,

און איינציקווייז איינגעשלאָפן.

ס'איז קיין חדוש נישט, — האָט די מאַדאַם זיך פאַרענטפערט פאַר

גרינען, וואָס די קינדער שלאָפן איין אין מיטן עסן — וואָס זיי צעאַרבעטן

אַ טאַג ! אַז דאָס רוט אַ מינוט נישט !

גרינען האָט געלאָנגווייליקט, ער האָט שוין געוואָלט זיין אויף דער גאַס. בעסי האָט עס באַמערקט, אָנגערירט מיט איר שוך זיין פּוס, האָט ער זיך אַ כאַפּ געטון, זיך באַגעגנט מיט איר בליק און ביידע האָבן זיך צעשמייכלט.

ביים צימעס האָט זיך מיסטער שולץ אַ פאַרשלאָפענער אויפגעהויבן פון טיש, זיך אַנטשולדיקט פאַר גרינען, אַז ער איז עפעס נישט מיט אַלעמען און זיך געבעטן:
- קינדער, בעטס מיר!

מיסעס שולץ האָט אויסגעטרונקען אַ גלאָז טיי, זיך אַריינגעזעצט אין אַ וויגשול, זיך אַ וויילע איינגעהערט, וואָס בעסי דערציילט, ביס-לעכווייז פאַרריסן דעם קאַפּ, געעפנט אַ מויל און זיך געלאָזט הערן איבערן צימער.

- מאַ, פליעז, מאַ (1) - - - האָט בעסי זי אָנגענומען ביי אַ האַנט.

זי האָט זיך אַ כאַפּ געטון, ווי מען וואָלט זי אָפגעגאַסן מיט קאַלט וואַסער, פאַרלוירן געטענהט, אַז זי שלאָפט נישט, זיך אויפגעשטעלט און זיך פאַרענטפערט:

- די היץ מאַטערט אויס! אַ גוטע נאַכט, מיסטער גרין!

- אַ גוטע נאַכט!

ביי דער טיר האָט זי זיך דערמאָנט אָן די קינדער, וואָס זענען געשלאָפן אויף דער אָטאָמאַנע, און זיך אַ ריס געטון:

- לאַמיר, בעסי, כ'וועל לייגן די קינדער!

- איך וועל זיי שוין לייגן, - האָט בעסי צוגעהאַלטן די מוטער -

גיי שלאָפן, כ'בעט דיר!

- אַל-רייט!

די ליכט האָבן געהאַלטן ביים אויסגיין, געקנאַקט, ווי מען זואַלט אויף זיי געשאַטן זאַלץ, און אָנגעפילט דאָס עס-צימער מיט אָנגעברענטס. די צערוקטע שטולן, די שיריים אויפן טיש, די אויסגעאַנגענע ליכט, אַלץ האָט געמאַכט די לופט געדיכטער און אָנגעיאַגט אויף גרינען דאָס בענקעניש פון אַ היימישן פרייטאַג-צו-נאַכט, ווען טאַטע מאַמע שלאָפן שוין, און אַליין דרייסטו זיך אויפן

(1) כ'בעט דיר, מאַמע.

געלעגער, ווייסט נישט וואָס דו ווילסט און אַלץ אין דיר וויל אַ גע-
שריי טון.

- וואָס איז? וואָס האָט איר זיך אַזוי פאַרטראַכט? - איז בעסי
לייכט אַרײַן אַ פאַרפּוצטע - קומט, איך בין גרייט!

אין דער „גרינע לאפע“ האָט זיך נעטומלט. די קליינע, נידעריקע צימערלעך פון אַ שמאַלער, צוויי שטאַקיקער געביידע, וואָס האָט אויס-געזען פון דערווייטנס ווי אַ פויעריש הייזל, זענען פול געווען מיט מענטשן. אַ הילצערנע, נישט קיין געפאַרבטע, טרעפּ, ווי אַ לייטער, מיט אַ פאַרענטש, וואָס האָט אונטער דער קלענסטער משה זיך אָנגעהויבן צו שאַקלען און קרעכצן, ווי זי וואָלט געהאַלטן ביים איבערברעכן זיך, האָט געפירט אין דעם רעסטאָראַן. נאַפּט און ליכט לאַמטערנעס האָבן קוים באַלויכטן דעם קאָרידאָר, וווּ אויף די טירן זענען געווען אויסגעמאַלט גרינע לאַפעס פון חיות און פייגל און דערמאָנט אָן כּשופּמאַכעריי. די צימערלאַך זענען געווען געפאַקט מיט מענטשן, וואָס מען זעט זעלטן אין נוי-יאָרקער גאַסן. די מענער נאָכלעסיק אָנגעטון, מיט פאַרזאָרגטע פּנימער אַפילו ווען זיי לאַכן; די פרויען אין האַלב-מענערישע קליידער, מיט אַרומגעשוירענע קעפלעך האָר, ציגאַרעטן אין מויל, האָבן געמאַכט ביים ערשטן בליק דעם איינדרוק פון איבערגעטוענע יינגלעך. און ס'האָט זיך געדאַכט, די אלע מענטשן שלאָפּן פייטאַג, און מיט דער נאַכט, ווען דאָס געזעץ דרעמלט איין אונטערן שלאָף פון אירע געהאַרכזאַמע קינדער, קריכן זיי אַרויס פון זייערע שלאָפּצימערלעך, שאַרן זיך אומבאַמערקט אַרום די ווענט פון די פילגאַרנדיקע הייזער און איינן זיך אין „ווילעדזש“ אַריין.

ביי גרין געפאַרבטע טישן זענען געזעסן יונגעלייט מיט מיידלעך, געטרונקען, גערויכערט, און דער טומל איז געשטאַנען איבער אַלעמענס

קעפ, ווי א פארע, געקרעלט אין האַלד. אויף די ווענט האָפן געהאַנגען
נישט קיין אויסגעגלייזטע קריגלעך, טעפלעך מיט לאַנגע העלדער, ליימענע
טעפ, וואָס דערמאָנען אין אויסגעגראָבענע אַנטיקן.

דער בעל-הבית פון פּלאַץ, אַ נידעריקער, אַ ברייטבייניקער, אָנגעטון
איין גאָט ווייסט פאַרוואָס, אין אַ נאַציאָנאַלע אונגאַרישע קאַפּאַטע,
אַרומגענומען אַרום בויך מיט אַ ברייטן גרינעם גאַרטל, וואָס האָט זיך
אין דער רעכטער זייט פאַרבונדן אין אַ קניפּ און פון צווישן די פּראַנזן
האָט אַרויסגעקוקט אַ האַלב-קייילעכדיקער ציבעק, באַצירט מיט קאַלירטע
קרעלן, איז געלאָפּן פון איין טישל צום צווייטן, נאַכלעסיק געהאַלטן
אין עק מויל אַ קליין פיפקעלע, גענומען באַשטעלונגען און מיט יעדן
איינעם גערעדט אויף זיין לשון.

זיין ווייב, אַן עלטערע ברונעטקע, אָנגעטון אין לויזע, שרייענ-
דיקע קליידער, וווּ גאַנצע שוורן מטבעות האָפן געלומפּערט אַרום האַלד,
אַרום די בלויע הענט, האָט אויסגעזען ווי אַ שפּאַנישע גאַסן-זינגערין.
אירע שוואַרצע אַרומגעשוירענע האָר, דורכגענומען מיט אַ שוואַרץ
סאַמעטל, זענען געפּאַלן איבער די באַקן און זי געמאַכט יינגער. זי האָט
זיך יעדע וויילע צוגעזעצט צו אַן אַנדער טישל, מיטגעטרונקען, גענומען
געלט און עס אַריינגעשטאָן אין די פּאַלדן פון איר קלייד, ווי אין
אַ קעשענע.

ביי אַ לאַנגן טיש זענען געזעסן אַ חברה יונגעלייט מיט מיידלעך
און געזונגען „טהע יענקס אַר קאַמינג“ מיטן ניגון פון „מה קא משמע
לן, דער רעגן“. עטלעכע גוים, וואָס זענען געזעסן דערלעבן, האָפן
מיטגעהאַלפּן.

פּעגנאיבער ביי אַ טישל איז געזעסן אַ יונגער גוי מיט אַ דאַמע.
ביידע מיט פאַרלאָפּענע אויגן. דער גוי האָט סקיצירט אויף דער וואַנט
דער דאַמעס בילד. פון גרויס באַגייסטערונג האָט זי געכאַפּט זיין האַנט
און אים אַ קוש געטון. דער גוי איז אויפגעשפרונגען, קוים איינגע-
שטאַנען אויף די פיס, נישט געקאָנט אָבער דערלאָזן אַ דאַמע זאָל
אים קושן די האַנט, צוגעפּאַלן מיט די ליפּן צו אירע און געשטאַמלט:
— יו מאַס'נט... ע ליירי מאַס'נט...

— אַ — האָט די דאַמע אַוועקגענומען די האַנט פון האַרצן, אויס-
געשניטן מיט איר אַ ברייטן זשעסט און אים נאַכאַמאָל אַ קוש געטון —
זאָל האַנט איז אַן ערע צו קושן.

דער גוי איז געפאלן דער דאמע צו די פיס, באהאלטן זיינע הענט, זי זאל זיי נישט געפינען, און געקושט איר קלייד. די דאמע האט דוקא געזוכט זיינע הענט, זיך געאמפערט מיט אים און ביידע זענען געבליבן ליגן איינער אין צווייטנס אָרעמס.

אין אַ ווינקל אויף אַ מאַטראַץ איז געזעסן דער רעדאַקטאָר פון „געצנדינער“, אַרומגערינגלט מיט זיינע מיטאַרבעטער, און געלייענט קאָרעקטורן.

ביים אַריינקומען איז בעסי געבליבן שטיין מיט אַ צעעפנט מויל, און יעדער, ווער עס האָט זי נאָר אָנגעקוקט, ווי זי וואָרפט מיט די אויגן אין אַלע זייטן, האָט דערקענט, אַז דאָס מיידל איז דאָ צום ערשטן מאָל.

עמעצער האָט באַמערקט גרינען, דער גאַנצער טיש האָט זיך אַ הויב געטון, גענומען אַפּלאַדירן און געזונגען מיטן יידישן ניגון - טהע יענסק אָר קאַמינג, קאַמינג, קאַמינג...

אַ מאַן פון אַ יאָר עטלעכע און פּערציק, מיט איינגעפּאַלענע באַקן, פינקלדיקע אויגן און אַ קליין קיילעכדיק פּליכל, ווי אַ טעלעראַל, האָט פון דער זייט אַ וואָרף געטון אַן אויג אויף בעסין, זיך אויפגעשטעלט, געמאַכט פּלאַץ, אויסגעשטעקט אַ האַנט צו גרינען און געקוקט אויפן מיידל:

— האַללאָ, גרין! וואָס באַקענט איר מיך נישט מיט אייער לייד? — אַז איר גיט מיר נישט קיין געלעגנהייט, — האָט גרין זיך פאַר-ענטפּערט און זיך אויסגעדרייט צו בעסין — באַקענט אייך: שלמה מאַנדל, מיט שולץ!

מאַנדל האָט געהאַלטן אַ וויילע מיט שולצס האַנט אין זיינער, דורכגענומען דאָס מיידל מיט זיינע עטוואָס שוין פאַרלאָפּענע אויגן, געוואָלט וויסן, וואָס פאַר אַן איינדרוק זיין נאָמען וועט מאַכן אויף איר, און ווען חברה לציים וואָלטן נישט ביים טיש געזעסן, וואָלט ער אַליין דעם מיידל, וואָס האָט זיין נאָמען צום ערשטן מאָל געהערט, פאַרטרויט, אַז דאָס האָט מען איר פאַרגעשטעלט דעם גרעסטן יידישן ראַמאַניסט. דער עולם אַרום טיש איז אַ וויילע אַנטשוויגן געוואָרן, מאַנדל איז געוואָרן אויפגעטרויט, וואָס אַ מיידל זיצט לעבן אים, זיך איבערגעקוקט מיטן עולם און אַ שטופּ געטון גרינען:

— פאַרוואָס באַקענט איר זי נישט מיט די איבעריקע?

און איידער גרין האָט צייט געהאַט אים עפעס צו ענטפערן, האָט שוין מאַנדל געהאַלטן בעסין אונטערן אָרעם און אָנגעהויבן אימיטירן אַ פּאָרויצער :

— דאָס איז נישט קיין אַנדערער, ווי אונזער גרויסער, אפשר דער גרעסטער הומאַריסט — משה חווק; איצט וועל איך אייך פּאַרשטעלן דעם זאָגענאַנטן גרויסן יידישן ראָמאַניסט — זאַלקינד.

— פאַרוואָס נישט דער גרעסטער? — האָט זיך עמעצער אָנגערופן. — ווייל איך בין דער גרעסטער! — האָט מאַנדל געענטפערט, זיך צעלאַכט פון דער אייגענער חכמה און ווייטער פּאַרגעשטעלט — ביג, ביג — אַ מאַלער, זיינע בילדער באַצירן די ווענט פון דער גרינער לאַפּע; ווייס — דער גרעסטער יידישער קריטיקער.

— אַז ווייס איז דער גרעסטער, טו וואָס בין איך? — האָט אַ בחור מיט אַ קאַפּ בלאַנדע האָר זיך אויפגעשטעלט.

— אַז כוועל האַלטן ביי דיר, וועסטו זיין דער גרעסטער! — האָט מאַנדל זיך אַזוי צעלאַכט, אַז ער האָט זיך אַזש אַוועקגעזעצט.

דער עולם האָט מיטגעלאַכט, בעסי, וואָס איז צום ערשטן מאָל געווען צווישן אַזאַ עולם, האָט זיך געפילט גליקלעך, ביי יעדער געלעגנהייט אַרויסגעוויזן ווי דאַנקבאַר זי איז גרינען. זי האָט געקוקט אויף די עטלעכע דאַמען, וואָס זענען געזעסן אַרום טיש, באַטראַכט זייערע קליידער, ווי זיי האַלטן זיך, און געווען ביי זיך זיכער, אַז זי קאָן מיט זיי אַלע קאָנקורירן.

מאַנדל האָט גענומען קלימפערן מיט די הענט אין די הויזן-קעשענעס :

— יידן, לאָמיר שטעלן אַביסל וויין!

באַלד האָבן אָנגעהויבן צו פליען זילבערנע מטבעות. אַ בלאַסער בחור מיט אַ שוואַרץ בערדל, ווי אַ גרימירטס, האָט צונויפגענימען דאָס געלט, און מאַנדל האָט אויפן קול גענומען רופן דעם באַלעפּאַס.

— פעטער, קומט נאָר אַהער!

דער אייגנטימער האָט זיך נישט געמאַכט הערן, אַפּנים, נישט אָן-געשטאַנען, וואָס מען רעדט צו אים יידיש, און זיך געדרייט ביי אַנדערע טישלעך. מאַנדל האָט צוגערופן די אייגנטימערין מיט אַ פינגער :

— איר רעדט דאָך יידיש?

- כ'האָב זיך דאָ אויסגעלערנט.
- וווּ, אין „וויילעדזש“ ?
- זי האָט זיך צעלאַכט.
- אָבער איר רעדט יידיש ? - האָט מאַנדל איר געגלעט די האַנט,
- און די אויגן זענען ביי אים געוואָרן שמאַלציק.
- יעס.
- ווי הייסט איר ?
- רעגינאַ.
- כ'מיינ אין יידיש ?
- רעגינאַ ! - האָט זי אַ צי געטון מיט די אַקסלען, און די שנורן
- מטבעוואַ האָבן זיך צעקלימפערט.
- אין יידיש הייסט איר גישט רעגינאַ, - האָט ער זי אַרומגענומען
- מיט אַ האַנט - אין יידיש הייסט איר רייזל, האַ ? נו, רייזעלע, וואָס
- הערט זיך מכוח אַ גלעזל וויין ?
- זי האָט זיך אַרויסגעדרייט פון מאַנדלס הענט און צוגעלאָפן צו
- אַ צווייט טישל, וווּ דער עולם האָט אָנגעהויבן אַרויסצוגיין.
- דער אייגנטימער האָט צוגעטראָגן עטלעכע קריגלעך וויין, גלעזער,
- און דער עולם האָט אָנגעהויבן צו טרינקען, געוואָרן אַלץ לעבעדיקער.
- אין מיטן זינגען האָבן די בענקלעך זיך גערוקט און די מענער האָבן
- זיך געדרייט אַרום די צעשטראַלטע דאַמען, ווי פליגעלעך אַרום אַ פלאַם.
- גריין האָט דערפילט, ווי בעסיס פינגער פלעכטן זיך אין זיינע,
- בייגן זיך, און זי רוימט אים איין אין אויער :
- ס'איז אַ יידיש פלאַץ ?
- ווי דען ?
- און ווער איז דער, וואָס זיצט אויפן מאַטראַץ ?
- דאָס איז דער רעדאַקטאָר פון „געצנדינער“.
- פון וואָס ?
- ס'איז אַ מאַנאַט-זשורנאַל, ס'הייסט „געצנדינער“.
- וואָס איז ער, אַן אינדיאַנער ?
- וואָס פאַלט דיר איין ? - האָט זיך גריין צעלאַכט.
- כ'ווייס, אינדיאַנער זענען געצנדינער - האָט זיך בעסי פאַר-

לירן.

— נו, ס'איז א ייד, מיר יידן האנדלען מיט אלץ! — האָט ער איר שטאַרקער געדריקט די האַנט.

הינטער גרינען ביי אַ קליין טישל איז געזעסן אַן עלטערער מאַן, כמעט גרוי, מיט אַ לאַנגהאַריקן יידן, אַ געבוירענער באַהעם, וואָס קיינער ווייסט נישט פון וואַנען ער קומט, וואָס איז זיין שפראַך. גרין האָט באַמערקט, ווי דער אייגנטימער פון פּלאַץ האָט זיך אויך צוגעזעצט, זיך איינגעהערט, ווי דער גרויער מאַן האָט גערעדט וועגן ענגלישן קעניג, עדוואַרדן, ווי וועגן זיינס אַ באַקאַנטן. און אַז ער האָט אַרויסגענומען אַ גאַלדן זייגערל און געוויון, אַז דאָס איז אַ מתנה פון קעניג, האָט דער באַלעבאָס פאַרבוירן זיין נאַציאָנאַלע אונגאַרישע קאַפּאַטע, אַ ווינק געטון מיט אַן אויג צום לאַנגהאַריקן ייד און אַריינגעוואָרפן אויף יידיש:

— ער האָט געטראָפּן אַ יאָלד מען זאָל אים גלייבן!
גרין האָט געוויון בעסין אויפן גרויען מאַן:

— זעסט, דער אַלטער ביים טישל, דאָס איז דער „דזשענטלמען“, וועגן וועמען אַסקאַר וויילד רעדט אין זיין „דע-פּראָפּונדיס“. אַז מען האָט וויילדן געפירט אַ געשמידטן אין תּפּיסה, און דער עולם האָט אים אויסגעפייט און באַשפּיגן, איז דער אַלטער מאַן געווען דער איינציקער, וואָס האָט געצויגן דעם ציילנדער און אים באַגריסט.

אַ מאַן איז געבליבן שטיין אין דער טיר, געזוכט מיט די אויגן, זיך אָפּגעשטעלט אויפן יונגן גוי מיט דער דאַמע, וואָס זענען געזעסן געאַרעמט. דער גוי האָט דערפילט, אַז מען קוקט אויף אים, האָט ער אַ דריי געטון מיטן קאָפּ, געוואָרן געל ווי קיט און זיך אַרויסגעדרייט פון דער דאַמעס הענט. דער מאַן האָט געמאַכט עטלעכע טריט, זיך אָפּגעשטעלט און גערעדט צו דער דאַמע:

— לוסי, כ'בעט דיך, גיי אַהיים, ס'קינד וויינט!

זי האָט נישט געענטפערט. מיט איין צי, ווי אַ חיה, איז ער געשטאַנען ביים יונגן גוי, אים אָנגעכאַפט פאַרן האַלס, אַראָפּגעלאָזט אים אַ פאַטש, אַז יענער האָט פאַרוואָרפן דעם קאָפּ, ווי ער וואָלט געווען פון גומע, און דורכגעזיעט דורך די ציין:

— טכויר! וואָס האָסטו מיר צוגענומען ס'ווייב.

גרין האָט געזען, ווי דער גרויער מאַן האָט זיי צענומען, גע-פּוועלט ביי דער דאַמע זי זאָל אַהיים גיין, געטרייסט דעם יונגן גוי, וואָס איז געזעסן און געכליפעט, צי דערפאַר וואָס מען האָט אים גע-

שלאָגן, צי דערפאַר וואָס די דאַמע איז אַוועק, און זיך דערמאָנט:
 Men have gone to heaven for smaller things than that.
 אַ יונג בחורל, נישט קיין ראַזירטער, איז אַריינגעקומען פון
 קיך. יעדער האָט גרייט געהאַט אַ שמיכל, געוואָלט כאַפן דעם בחורלס
 בליק, אים באַגריסן. נישט קוקנדיק אויף קיינעם, האָט ער דורכגע-
 וואָרפן אַלעמען, זיך צוגעשאַרט צו מאַנדלען און זיך אַוועקגעזעצט.
 ביים טיש איז געוואָרן לעבעדיקער. אַלע האָבן געוויסט, אַז איצט קאָן
 מען בעטן אויפן בחורלס חשבון, וואָס ס'האַרץ גלוסט. דער באַלעבאַס
 מיטן ווייב זענען געשטאַנען הינטער זיינע פלייצעס, גענומען באַ-
 שטעלונגען און געהאַלטן אין איין מאַכן קאַמפלימענטן. דאָס בחורל,
 אַ מידער, האָט קיינעם נישט באַמערקט, אָפגעשטופט די באַלעבאַטיים
 פון זיך און געהאַלטן אין איין טענהן צו מאַנדלען, וועלכער האָט
 אים קוים פאַרשטאַנען:

— נישט גוט צו זיין אַ זון פון אַ גרויסן מענטש! נישט גוט!
 — ערפינדעט מען אַליין אַ טעלעפאָן! — האָט מאַנדל אים געגעבן
 צו פאַרשטיין האַלב אין יידיש.
 — ס'וועט נישט העלפן! — האָט דאָס בחורל אים אַריינגערעדט
 אין אויער אַריין. — מען וועט סיי-ווי-סיי נישט רופן ביים נאָמען,
 מען וועט אַלץ הייסן דעם טאַטנס אַ זון!
 — איר ווילט ווערן באַרימט, — האָט מאַנדל אים אָנגענומען.
 פאַר אַ האַנט — איך האָב פאַר אייך אַ פלאַן!
 — וואָס פאַר אַ פלאַן?
 — דאָס טעאַטער, — האָט מאַנדל אָנגעהויבן — קאָן אייך נישט
 מאַכן באַרימט. ס'איז קיין נייעס נישט אין אַמעריקע! איך האָב פאַר
 אייך צפּעס אַנדערש! פאַלגט מיך און גיט אַרויס אַ יידיש וואַכנבלאַט,
 איר שמיכלט?

— וועט מען זאָגן, אַז כ'פטר דעם טאַטנס געלט! — האָט דאָס
 בחורל אָנגעשפּאַרט די פּויסטן אָן טיש און אויף זיי אַרויפגעלייגט
 די געמבע.
 איבער אַלעמענס קעפּ האָט זיך געטראַגן אַ וואַלס. אויפן צווייטן
 שטאָק האָט מען געטאַנצט. די דינע סטעליע האָט זיך אַזש געבויען

אונטערן וואָלס און ס'האָט אויסגעזען, אַז איין גוטער שפרונג, און די ברעטער וועלן זיך נעמען שיטן איבער אַלעמענס קעפּ. דער עולם איז נישט איינגעזעסן, זיך געהויבן צום טאַקט, און יעדער האָט געזוכט אַ דאַמע, מיט וועלכער צו כאַפּן אַ טאַנץ.

גריין האָט אַ כאַפּ געטון בעסין מיט אַ האַנט אַרום דער טאַליע. אַ צעשטראַלטע האָט זי זיך צוגעטוליעט צו אים, נישט געפרעגט ווהין ער פירט זי און אַרױפגעלאָפּן מיט אים אויפן צווייטן שטאַק. אין אַ גרויסן האַלבפּינסטערן זאַל, איבער אַ גלאַנציקער פּאָדלאָגע, האָבן זיך געדרייט עטלעכע פּאַרלעך אונטערן טאַקט פון אַ וואַלס. אַ הויכער, דאַרער מאַן איז געזעסן ביי אַ פּיאַנאָ און געשפּילט מיטן גאַנצן קערפּער.

גריין איז געשוומען מיט בעסין, נישט געפּילט ווי זי לייגט זיך אים אויף די הענט, אַזוי לייכט האָט זי זיך אים אויסגעדוכט. ער האָט זיך געדרייט, געלאָפּן מיט איר פון איין ווינקל אין צווייטן און, וווּ ער האָט דערווען אַ ליידיקע באַנק, זיך אַ לאָז געטון צו איר, איז יעדעס מאָל אויסגעוואַקסן אַ פּאַרל, פאַרנומען די באַנק און ער האָט זיך ווייטער געדרייט.

זיי זענען שטיין געבליבן, זיך אָנגעקוקט, זיך צעשמייכלט און גליקלעכע זיך צוגעזעצט. ביידע האָבן געפּילט איינער דעם צווייטן עפעס צו זאָגן, זיך פאַרשטאַנען אויפן בליק, און גריין, אַרױפלייגנדיק זיין האַנט אויף אירער, האָט סתם אַ פּרעג געטון:

— נו, ווי טאַנץ איך?

— פיין, זייער פיין!

אַ יונגערמאַן מיט אַ מידלשער טאַליע איז אונטערגעקומען מיט אַדאַמע:

— וואַלאָ, גריין!

— האַלאָ, ליפּשיץ.

ליפּשיץ האָט צוגעפירט זיין דאַמע עטוואָס נענטער און אָנגעוויזן אויף גרינען:

— באַקענט אייך. מיסטער גריין, אַ יידישער זיכטער, און דאָס איז מיס מאַער.

— זייער אָנגענעם, — האָט מיס מאַער עטלעכע מאָל איבערגעזאָגט

און זיך אַוועקגעזעצט נעבן גרינען — ס'ערשטע מאָל, וואָס כ'באַקען זיך מיט אַ יידישן זיכטער.

גרין איז געווען ביזן אויף זיך, פארוואָס ער האָט זיך פאַרלוירן
פאַר דער דאַמעס נאַמען, כאָטש ער איז נישט געווען זיכער, צי דאָס
איז דעם מיליאָנער מאַערס אַ טאַכטער. ער האָט זי פאַרגעשטעלט
בעסין, פאַמערקט, אַז זי האָט זיך אויך פאַרלוירן, חשק געהאַט עפעס צו זאָגן
מיס מאַער, אַז זי זאָל זיך באַליידיקן, און געבליבן אַנטשוויגן.

— ווי כ'זע, זענט איר דאָ ס'ערשטע מאָל. — האָט ליפשיץ זיך וווי-
לעריש געקלאַפט איבער דער קני מיט אַ זיידענער הענטשקע און אויס-
געזען צו זיין צופרידן מיט זיך.

— פאַרוואָס זענט איר אַזוי זיכער? — האָט בעסי אים אַ קוק אָן
געטון און געפילט, ווי זי ווערט רויט.

— פשוט דערפאַר ווייל כ'זע אייך דאָ ס'ערשטע מאָל. — האָט ער
זיך צעלאַכט, און די פולע באַקן האָבן זיך ביי אים גערויטלט, ווי ביי
אַן אָפגעמאַלט מיידל.

— איר קענט דען אַלעמען, וואָס קומען דאָ אַהער? — האָט בעסי
קוים געשמייכלט.

— כמעט, — האָט ער זיך איינגעקוקט אינם זייגערל, וואָס האָט ביי
אים געשטעקט אין אַ לעדערנעם בראַסלעט, פאַרשנאַלט אַרום דער
האַנט — כ'קום דאָ דריי מאָל אַ טאַג פאַר די לעצטע צען יאָר. פינף
בעלי-בתים האָבן זיך שוין געטוישט דורך דער צייט, און דער עולם,
פאַרשטייט איר מיך, איז אַ געקליבענער, וואַרפט זיך אַ נייער פנים
גלייך אין די אויגן! אָט ווייז איך אייך, כ'בין איצט דורכגעגאַנגען
מיט מיס מאַער, — ער האָט זיך בשעת-מעשה צוגעבויגן צו בעסין,
צוגעלייגט אַ האַנט צום מויל, גערעדט שטילער — דאָס איז דעם מיל-
יאָנער מאַערס יינגסטע טאַכטער — האָט יעדער איינער אונז נאָכגעקוקט.
גלייך דערקענט, אַז זי איז נישט פון „וילעדזש“. יעס, מיך קען דאָ
יעדער. צומיינסטן ווייסן צומאָל נישט, אַז כ'הייס ליפשיץ, אַלע רופן
מיך בעטהאַווען.

— איר זענט דען אַ קאָמפּאָזיטאָר? — האָט בעסי אים געפרעגט.
— נו, — האָט ער געמאַכט אַ מינע, ווי אַ פאַרשעמט מיידל — איך
בין אַ קריטיקער! אויב איר אינטערעסירט זיך מיט מוזיק און לייענט
„די צייט“, דאַרף אייך מיין נאַמען זיין באַקאַנט. כ'שרייב צוויי מאָל
אַ וואָך אונטערן נאַמען „ליאַ“.

בעסי האָט זיך געפילט שולדיק, וואָס זי האָט אַזאַ נאַמען קיינ-

מאָל נישט געהערט, איז זי רויט געוואָרן, זיך פאַרלוירן, וואָס זי איז
רויט געוואָרן און געשטאַמלט :
- געלייענט, אַוודאי געלייענט! זענט איר דאָס? אָ, זייער
אַנגענעם!

ליפשיץ, אַ צעשמאַלצענער פון נחת, האָט זיך עטוואָס אונטער-
געהויבן, געגעבן בעסין די האַנט, מעשה ספּאָרט, פון אויבן אַראָפּ, און
אינגאַנצן האָט ער אויסגעזען, ווי אַ יונג מיידל, וואָס קריגט דעם
ערשטן קאָמפּלימענט, ביי אים אין מוח האָט זיך עפעס אָנגעהויבן פּלאַנטערן
פון אַ מיט, ווי ביי אַ קנױל, וווּ מען קאָן קיין אָנהויב נישט געפינען, געזען,
אַ דאָס שווייגן פאַרציט זיך שוין אַביסל צו לאַנג און אַז דאָס קאָן
שטערן מיט מאַער דעם שמועס מיט גרינען, האָט ער אָנגעהויבן וואָס
ס'איז אים געקומען אין קאָפּ אַריין :

- יעס, מיט גרינען זענען מיר אַלטע פריינט! כ'בין אויך אַמאָל
מיט יאָרן צוריק געווען אַ העברעיִשער לערער, גוט אָבער, וואָס כ'בין
עס פטור געוואָרן! כ'פאַרשטיי טאַקע נישט, ווי ר'נאָך כ'האָב דעמאָלט
געלעבט? אַז אויף ציגאַרעטן גייט מיר היינט מער אַוועק וויפיל כ'האָב
דעמאָלט פאַרדינט! טענה איך מיט גרינען - וואָס דאַרפסטו עס? גרין
איז אַ טאַלאַנטפולער מענטש, און איך האָב אַ גרויס באַקאַנטשאַפט, איז
ווען ער וואָלט נישט געווען אַזאַ איינגעשפאַרטער וואָלט איך שוין פאַר
אים עפעס געקראָגן! דען לאָמיר זיך נישט נאַרן, ווען איך רייס זיך
נישט באַצייטנט אַרויס פון דער איסט-סייד, וואָס וואָלט פון מיר געוואָרן?
אַ גענאָסע! פונקט אַזאַ תכלית, ווי פון טויזנט אַנדערע, וואָס גיבן אַוועק
זייערע בעסטע יאָרן, פטרן קאַריערעס, אַבי אַ פאַר דעמאַגאָגן, זייערע
פאַרשטייער, זאָלן קאָנען לעבן ווי די גראַפן!

- לויט אייך, מיסטער ליפשיץ, - האָט בעסי אים איבערגעריסן -
זענען קיין אָרנטלעכע מענטשן נישט פאַראַן!
- פאַראַן, אָבער נישט צווישן פירער פון פאַרטייען. יעדער פירער,
פמעט אָן אויסנאָם, איז אַ דעמאַגאָג! איך בין איבערצייגט, אַז די
אמתסטע, אינטערעסאַנטסטע מענטשן זענען די שלעפער און מיליאָנערן.
ביידע דאַרפן קיינעם נישט חנפענען, דאַרפן קיינעמס טובה נישט...
יעס, וואָס האָב איך געוואָלט אויספירן? - האָט ליפשיץ איינגעקנייטשט
דעם שטערן. - יע, לעצטע וואָך בין איך געווען פאַרבעטן צו הילדהיימען
אויף אַוונטברויט - דאָס איז דער יינגסטער ברודער פון די קופער-מאַג-

נאטן. ביים עסן האָט ער מיר פאָרגעלייענט לידער פון אַ יונגן סער-
בישן דיכטער, גאַנץ טשיקאָווע לידער, האָב איך גראַדע געהאַט ביי זיך
גרינס לעצטע סעריע און זי אים פאָרגעלייענט. וואָס זאָל איך איך
זאָגן? ער וואָלט קיינמאָל נישט געגלויבט, אַז מען זאָל אין יידיש
קאָנען שרייבן אַזעלכע לידער און מיך זייער געבעטן, כּיזאָל גרינען
ברענגען צו אים. דאָכט זיך גוט, האָ? דאָרף מען אַ בעסערע געלעגנהייט?
טענהט גרין, אַז הילדהיים וויל אים זען, לאָז ער קומען צו אים, ער
האָט אויך אַן אַדרעס. זאָג איך אייך, אַז דאָס איז פון אים אַ משוגעת!
איך וואָלט פאַר איין לעזער ווי הילדהיים אַוועקגעגעבן די פאַר הונדערט
לעזער פון דער איסט-סייד! נאָר גאַרנישט, — האָט ליפשיץ געשמייכלט —
גרינען דאָרף מען אַלץ מוחל זיין! איר ווייסט, אַז ער איז אַ גרויסער
דיכטער?

— אַודאי ווייס איך! — האָט בעסי שטאַלץ געענטפערט און זיך
פאַרויטלט.

— איך שרייב אויך פאַעזיע, — האָט ליפשיץ אַריינגעוואָרפן, ווי ער
וואָלט גאַרנישט אויסן געווען — אַזוי פאַר זיך, כּדּרוק אָפּער נישט, יעס,
האָט איר מאָרגן צייט?
— וואָס איז דען?

— מאָרגן אַוונט זינגט קאַרוזאָ אין לאַ-באַהעם.
— כּווייס. ער זינגט אין סטאָדיום פון סיטי קאַלעדזש. כּיהאַב
אָפּער קיין בילעט מער נישט געקאָנט קריגן.
— אויב איר האָט נישט דאָקעגן, — האָט זיך ליפשיץ עטוואָס
אונטערגעהויבן און זיך פאַרנויגט — קאָן איך אייך מיטנעמען אין מיין
לאָזשע.

— אין געגנטייל, — האָט בעסי אים געדאַנקט, געוואָלט ער זאָל זיך
אָפּטשעפען פון איר, בייו געווען, וואָס גרין האָט זיך אַזוי פאַררעדט
מיט דעם מיליאָנערס טאָכטער, אַז ער האָט אָן איר אינגאַנצן פאַרגעסן,
און געטראַכט, ווי ר'נאָך אים געבן אַנצוהערן, אַז זי וויל גיין אַהיים.
— טאָ וווּ וועל איך אייך באַגעגענען מאָרגן? — האָט ליפשיץ זי
געפרעגט.

— וואָס? — האָט זיך בעסי אַ כאַפּ געטון. — וווּ איר וועט מיך טרעפן?
קומט אַריבער נאָך מיר אום זיבן אור, באַלד — גוט, קומט אום זיבן,
וועט איר קומען?

– וואָס פֿאַר אַ פֿראַגע? – האָט ליפּשיץ אַרויסגענומען אַ נאָטיץ-
פּיכל – וווּ ווױנט איר?

– גיט ס'פּיכל, וועל איך אייך פֿאַרשרייבן.
מיס מאַער האָט זיך דערווייל אויפגעשטעלט, זיך געזעגנט מיט
גרינען און אויסגעשטעקט אַ האַנט צו בעסין:

– אייער באַקאַנטשאַפט איז מיר זייער אַנגענעם! צום ווידערזען!
אַז מיס מאַער מיט ליפּשיצן זענען אַוועק, איז בעסי געפליבן זיצן
אַן אַנגעצויגענע מיט אַראָפּגעלאָזטע אויגן. גרין האָט נישט געווסט,
וואָס דאָס זאָל באַטייטן, און זיך צוגערוקט צו איר:

– וואָס איז בעסי? ביסט ברוגו?

– אַוודאי בין איך ברוגו!

– אויף מיר?

– אויף דיר!

– פֿאַרוואָס?

– פֿאַר... דו ווייסט...

– אסור. – האָט ער זי אַנגענומען פֿאַר דער געמבע.

– דו לאָזסט מיך זיצן אַזוי לאַנג, גיי!

– ביסט דאָך געזעסן מיט ליפּשיצן?

– ער איז אַ נאַר!

– ביסטו טאַקע ברוגו?

– אַוודאי בין איך ברוגו! – האָט זי אַנגעשפּאַרט דעם קאָפּ אָן

אים – כ'ווייס נישט, וואָס דו האָסט געהאַט צו רעדן אַזוי פּיל מיט מיס

מאַער? זי איז דאָך דיר אַ ווילד-פרעמדע?

– ווייל זי איז אַ פרעמדע איז דאָ וואָס צו רעדן. – האָט גרין

געשמייכלט.

– ווען זי וואָלט נישט געווען אַ מיליאָנערס אַ טאַכטער...

– וואָס? – האָט גרין איר איבערגעשלאָגן די רייד.

– גאַרנישט...

– שעם זיך, בעסי! גיי. – האָט ער אַ מאַך געטון מיט דער האַנט

און זיך עטוואָס אָפּגערוקט פֿון איר.

ער האָט מיטאַמאָל דערפּילט, אַז ער איז געפענטעט, חשק געהאַט

אין דער זעלביקער רגע אויסצורייסן אַלץ מיטן וואָרצל, קיין נאָך נישט

צו דערלאָזן, אַבי ער זאָל בלייבן פּריי. בעסי האָט אונטערגעשפּאַרט

דעם קאָפּ מיט אַ האַנט, פאַרשאַרצט די אויבערשטע לייפּ און געביסט
מיט די צוויי ציין די אונטערשטע. די אויגן זענען ביי איר פאַרלאָפּן,
און טרערן האָבן זיך געקייקלט איבער די באַקן. גרין האָט נישט
געקאָנט זען קיין טרערן, געפילט ווי דער פעס לאָזט נאָך, און זיך צוריק
צו גערוקט צו איר.

— נו, בעסי, באַרויק זיך!

— אַז כ'האַב דיך לייב!

— זאָג נישט, קינד מיינס!

— פאַרוואָס?

— ווייל דיין טאַטע וועט נישט נעמען אַ מלמד פאַר אַן איידעם!

— ער וועט יאָ נעמען!

— ער וועט נישט נעמען!

— וועל איך קומען צו דיר, גוט?

— גוט!

— מיין גרויס יינגל! ווייסט, ליפשיץ האָט מיך איינגעלאָדן,

כ'זאָל מאַרגן גיין מיט אים אין סטאַדיום, קאַרוואָ זינגט, זאָל איך גיין?

— גיי, פאַרוואָס נישט?

— און דיך וועט נישט אַרן?

— פאַרוואָס זאָל מיך אַרן?

— און איך וויל ס'זאָל דיך אַרן!

— ביסט אַ נאַרעלע!

— טאָ פאַרוואָס וואָלט מיך געאַרט, ווען דו גייסט מיט אַ צוויי-

טער?

— ווייל ביסט אַ נאַרעלע!

— מיין יינגל! ווייסט, כ'האַב זיך טאַקע שטענדיק פאַרגעשטעלט,

אַז אַ דיכטער איז אַן אַנדער מענטש, טוט נישט די אַלע מיאוסע זאַכן,

וואָס מיר טוען, אמת? הער איין, וואָס איז ליפשיץ, אַ קריטיקער?

— ער איז אַ גאַרנישט!

— וואָס מיינסטו?

— כ'מיין, — האָט גרינען באַנק געטון, צו וואָס ער האָט זיך אַרויס-

גערעדט און עס געוואָלט צוריקלאָפּן — ער איז אַ גאַנץ פעיקער יונגער-

מאַן... שרייבט איבער מוזיק... שרייבט לידער אויך, וואָס ווילסטו

נאָך?

- ניין, - האָט זי זיך געטויליגט צו גרינען - כ'וועל נישט גיין מיט אים.

- אַז דו וועסט נישט גיין, וועל איך מיט דיר זיין ברוגוז! - האָט גרין זי אַרומגענומען.

- כ'וועל אסור גיין! - האָט זי זיך געפיעשטשעט, ער האָט זיך צעלאַכט, זי אַרומגעכאַפט, געקושט, ווו ער האָט נאָר געטראַפן. גליקלעכע זענען זיי געזעסן אין דעם האַלבליידיקן זאַל, ביי אַן אָפן פענסטער, נישט באַמערקט, ווי פאַרלעך האָבן יעדע וויילע פאַרבייגעטאַנצט, נישט געזען, ווי די נאַכט האָט געשפּונען, געשפּונען, פאַרענדיקט דעם שוואַרצן געוועב, און דער פּרימאַרגן האָט דאָ און דאָרט זיך גענומען אַרויסדריווען אין העלע שטרייפן.

דער אייגנטימער, אַ פאַרשלאָפענער, אין אַ לויזן כאַלאַט, האָט יעדע וויילע אַריינגעשטעקט דעם קאַפּ, געקוקט, צי מען קאָן שוין פאַרמאַכן, און גערעדט עפעס צו זיך.

מיטן טאָג זענען זיי אַרויס אויף דער גאַס. ס'איז געווען שטיל. זיי זענען געגאַנגען געאַרעמט, מיט פאַרריסענע קעפּ. אַ מיטליעריקער איטאַליענער, וואָס האָט צוגענומען די פעסער מיסט, האָט אָפּגעשטעלט דעם וואָגן, זיי נאָכגעקוקט, געשאַקלט מיטן קאַפּ, ווי ער וואָלט זיך אָן עפעס דערמאַנט, האַסטיק אויסגעליידיקט אַ פאַס מיסט אין וואָגן אַריין. אַ טרייב געטון ס'פּערד און זיך פּונאַנדערגעפייבט.

פרידקין האָט געשפּרייזט איבערן חדר און זיך איינגעהערט ווי זיינע תּלמידים זאָגן עברי. און אַז די קינדער האָבן זיך צעזונגען אויף דער העכסטער אָקטאָווע, האָט זיך פּרידקין אַוועקגעזעצט אויף זיין שמאַלן און הויכן בענקל און מיט הנאה באַטראַכט, ווי די חברה מאַכן „פיסקעס“. אים פּלעגט זיך דאַכטן, אַז דער ברייטבייניקער דזשייקל מיט די הערעלעך ביז דעם האַלבן שטערן זעט פּונקט אויס ווי אַ ביקל, און אַז ער זאָגט נישט, נאָר ער שלינגט; סעם בלאָזט זיך אָן ווי אַן אינדיק, שפּריצט, און אַז ס'קומט צו „בן בג-בג“, דאַכט זיך, אַז ער שפּייט אויס די ווערטער; פּיליפּ האָט אַ פנים ווי אַ פּויגל מיט אַזאַ לאַנג דאַר נעזל, און דאָס יינגל שמייכלט תּמיד. פּרידקינען פּאַלט איין, אַז ס'וואָלט געווען אינטערעסאַנט צו מאַכן דעם יינגל ווינען – עס האָט זיך אים געוואָלט וויסן, צי זיין פנים וועט דעמאָלט אויך שמייכלען. ער האָט גענומען שפּרייזן מיט דער ווירע אין דער האַנט און מיטאַמאָל זי אַראָפּגעלאָזט איבער פּיליפּס הענטל.

פּיליפּ האָט אַ צאַפּל געטון, אויסגעשריען „אָוטש“, געכאַפט זיין הענטל צום מויל און בלאָזנדיק האָט ער זיך צעוויינט. דער גאַנצער קלאַס האָט אויפּגעהערט זאָגן, און אַלע האָבן מיט הנאה געקוקט, ווי דאָס יינגל וויינט. פּרידקין איז געשטאַנען און באַטראַכט פּיליפּ. ער האָט געוויינט, זיך פאַרגאַנגען אַלץ העכער, און אין צווייטן צימער האָט דער דערער אויך אויפּגעהערט צו זאָגן מיט די קינדער – האָט זיך פּרידקין עטוואָס דערשראָקן, אַז דער פּרעזידענט, וואָס האָט זיך

געדרייט אין קאָרידאָר, זאָל נישט דערהערן - האָט ער געהייסן אַלעמען זאָגן מיטאַמאָל, אַזוי אַז מען זאָל איבערשרייען דעם קינדס שטימע. אַליין האָט ער צוגעקלאַפט צום טאַקט מיט דער ווירע אין טיש, געגלעט פיליפן ביז ער איז טאַקע אַנטשוויגן געוואָרן.

פרידקינען איז מיטאַמאָל אינגעפאַלן, אַז ער איז אַ קאַמאַנדיר, און די אַלע ממזרים - זיינע זעלבער, מוזן אים פאַלגן, אָט: - בי קווייט! (זייט שטיל) - און דער גאַנצער קלאַס איז געבליבן שטיל.

גאָ אהעד! (גייט ווייטער) - און אַלע זאָגן!
ער האָט געשפרייזט אַ צופרידענער איבערן חדר, געקלאַפט מיט דער ווירע און געזונגען מיט אַ סקאַרפּאָון ניגון:
"--- מאין באת? מטפה סרוחה! ולאָן אתה הולך? למקום עפר, רמה ותולעה!"

און די קולות זענען געוואָרן אַלץ שטאַרקער, זיך געריסן פון די קינדערס מיילער, אָפּגעהילכט אין ענגן צימער, און אַז מען האָט זיך לאַנג איינגעקוקט, האָט זיך געדאַכט, אַז פון די געשרייען הענגט איבער די קינדערס קעפּ אַ שטויביקער נעפּל.

סידני, אַ פּוּרל פון אַ יאָר דרייצן, איז געזעסן מיט אַן אָפּן מויל, געשאַקלט מיט די ליפּן, אַפּנים אָפּצונאַרן דעם לערער, אַז ער זאָגט, בשעת מעשה געמאַכט קייקעלעך פון פאַפּיר, זיי גענעצט אין מויל און געשאַסן אין אַנדערע יינגלעך.

פרידקין האָט עס פאַמערקט, זיך געמאַכט נישט זעענדיק און הינטערוויילעכס אים אַראָפּגעלאָזט די ווירע איבער די פלייצעס. דאָס יינגל איז אויפגעשפרונגען, אַ געשריי געטון צום לערער: „גראַזי-היר!“ - און זיך צעוויינט.

די חברה זענען מיטאַמאָל שטיל געוואָרן, אויפגעשפרונגען אויף זייערע פלעצער, פרייט צעעפנט די נייגעריקע אויגעלעך און געמורמלט: - קיס הים, טיטשער, קיס הים! (טו אים אַ קיש, לערער).

פרידקין איז געוואָרן ווי פאַרטויבט פון דער פּלוצלינגער שטיל-קייט. ער האָט זיך פאַרשעמט פאַרן קלאַס און מיט פעס גענומען שלאָגן דעם יינגל. סידני האָט זיך צעקוויטשעט, אַרויס פון דער באַנק, איינגעקוועטשט די פויסטן, זיך געשטעלט אין אַ פּאָוע פון אַ „פייטער“ (פּאָקס-קעמפּער) און זיך פאַרמאַסטן אויפן לערער.

פרידקינען האָט דאָס בלוט אַ שלאָג געטון אין פנים אַריין. ער האָט געכאַפט דאָס בחור'ל, אים אויפגעהויבן, מכבד געווען מיט עטלעכע „בענקלעך“ אין געזעס אַריין, געעפנט די טיר און מיט אים אַרויס אין קאַרידאָר.

דער גאַנצער קלאַס איז אַרויף אויף די בענק און מיט אַ ווילדן „הוראַ“ באַגלייט דעם לערער מיטן תלמיד.

פרידקין איז צוריק אַריין אַ בלאַסער, ער האָט חשק געהאַט צו-צערייסן דעם גאַנצן קלאַס, געזוכט מיט די אויגן אויף וועמען אויסצו-לאָזן זיין פעס.

די חברה האָבן אינסטינקטיוו פאַרשטאַנען, אַז איצט איז אַ געפאַר אָנצוהויבן מיטן לערער, זענען זיי אַלע געזעסן מיט אַראָפּגעלאָזטע אויגן און זיך געשטיקט פון געלעכטער. פרידקין האָט אַ קלאַפּ געטון מיט דער ווירע אין טיש, און דער קלאַס האָט זיך ווידער צעשריען.

אים איז מיטאַמאָל אַלץ נמאס געוואָרן. דער ענגער קלאַס, די שמוציקע פנימער פון די קינדער און זייערע ווילדע קולות... ער האָט זיך גישט איינגעהערט, וואָס זיי זאָגן, בלוז געפילט ווי די קולות מישן זיך אויס, ווי עס גרילצט אין די אויערן, ווי די הייטלעך ציען זיך אָן ביז צום פלאַצן — — — און דאָס זעלביקע חזרט זיך איבער פאַר די לעצטע צוועלף יאָר. ער האָט פון פעס אַ רוק אַרויף געטון דאָס פענסטער, דערזען עטלעכע יונגעלייט, וואָס קוקן מיט ערשטוינטע אויגן אַרויף צו אים, ווונדערן זיך, וואָס דאָרט קומט פאַר — האָט זיך פריד-קין פאַרשעמט, צוגעהאַקט דאָס פענסטער און אַוועק אין אַ ווינקל. ער האָט געפילט, ווי די קולות פאַרטויבן אים, יאָגן אָן אַ שווערע מידקייט איבער אַלע זיינע גלידער און ער האָט זיך צוגעזעצט.

אים איז מיטאַמאָל איינגעפאַלן, אַז ער איז אַ מאַראַקער רבי, טראָגט אַ טורבאַן, זיצט אויף דער ערד מיט די פיס אונטער זיך, האַלט אַ יאַמבוס אין דער האַנט און שרייט, ממיתת די תלמידים. עס האָט זיך אים נישט געגלויבט, אַז דאָס קומט פאַר אין אַמעריקע, אַז פרידקין מאַכט דאָ אַזעלכע קולות, שלאָגט צום טויט די קינדער.

ער האָט דערפילט אין קאַרק ווי אַ פאַר אויגן קוקן אויף אים, אַ ציטער געטון און זיך אויסגעדרייט. פאַר אים איז געשטאַנען מיסטער טורש, איינער פון די גרינדער פון דער „היברו-סקול“. מיסטער טורש, אַ ייד אַ גביר, איז תמיד געגאַנגען מיט פאַרלייגטע הענט פון הינטן.

ער איז אריין לייכט מיט א פארריסענעם קאָפּ, אַ שאַקל געטון צום לע-
רער מיט זיין לאַנגער גרוילעכער באַרד אַזוי קונציק, אַז דאָס פנים
האָט זיך נישט באַווויגן, און זיך איינגעהערט ווי די יינגלעך זאָגן,
פאַרקוועטשנדיק איין אויג:

— קינדער, „דאָנט קעטש“ 1), — האָט ער זיך געווענדעט צום קלאָס
און אַליין גענומען מיטזינגען — טראַ — טאַ — טאַ — טאַ — טאַ — טאַ —
טאַ! — און צוגעקנאַקט מיט אַ פינגער.

ער האָט געפרעגט אַ יינגל די ברכה פאַר „פּלוימענצימעס“, גע-
בעטן פּרידקינען, ער זאָל יעדן טאָג זאָגן מיט די קינדער „ברכות-
הנהנין“, מער אַכט נג געבן אויף די „שוא נע און שוא נח“ — און גע-
קוואַלן, ווי די חברה זאָגן עברי.

פּרידקין איז געשטאַנען אין דרייען אַ געבויגענער, געהאַלטן
אויפן אויג יעדעס יינגל, זיך געווישט דעם נאַסן שטערן און געטראַכט,
אַז מען דאַרף עפעס אַריינזאָרפן אַ וואָרט, לאָז ער נישט מיינען, אַז
פּרידקין איז אַ תּם. ער האָט געוואָרט, מיסטער טורש זאָל אַ קוק טון
אויף אים, האָט ער געוויזן מיט דער האַנט אויף זיין נאַסן שטערן און
הכנעהדיק אַ שמייכל געטון:

— אַ חמימה...

— האַ, האַ, האַ — האָט זיך טורש הייליך צעלאַכט — ס'איז קיין
עין-הרע דאָ, וואָס ס'זאָל וואַרעמען! מה-דאָך — האָט ער אָנגעהויבן מיט
אַ ניגון — די גמרא זאָגט, אַז פון בליוזן הויך פון קינדער וואָס לערנען,
ווערט שוין וואַרעם, על אחת כמה וכמה...

דאָ האָט זיך טורש צעפּינטלט, נישט געוואוסט ווי צו ענדיקן די
„תורה“, אַ קלאַפּ געטון פּרידקינען אין דער פּלייצע, זיך פּונאַנדערגע-
לאַכט און גענומען אַרויסגיין. ביי דער טיר האָט ער זיך אַ כאַפּ געטון,
ווי ער וואָלט עפעס פאַרגעסן, זיך אויסגעדרייט, געשטעלט אַ טריט און
זיך געווענדט צו פּרידקינען:

— מיסטער פּרידקין...

פּרידקין איז אונטערגעלאָפּן, מאַדנע געשמייכלט, ווי ער וואָלט
געזאָגט: — איר דאַרפט זיך נישט מטריח זיין, מיסטער טורש, אָט בין
איך!

(1) כאַפּט נישט.

— מיר האָבן דאָך היינט עפעס אַ שטיקל „מיטינג“. דער ועד
עמי-הארצים, — האָט טורש זיך אַ כאַפּ געטון מיט דער האַנט פאַרן
מויל, זיך אַרומגעקוקט און געשמייכלט פון דער אייגענער חכמה —
כ'מיין דער ועד-החנודן וויל זיך דורכרעדן מיט די לערער. איר
ווייסט, — איז טורש געוואָרן מיטאַמאָל ערנסט — מיר געפעלט עס אינ-
גאַנצן נישט! וואָס וויל ער, מיסטער שולץ? דער „סיסטעם“ געפעלט
אים נישט?

— דאָס זאָג איך דאָך, — האָט פרידקין אָנגעהויבן צו שטאַמלען —
אונזער „היברו“ איז פונקט אַזוי גוט, ווי יעדער סקול אין „גרייטער-
ניו-יאָרק“, אלא-מה? עפעס אַ לערער גרין, וואָס שרייבט לידלעך אין
די יידישע צייטונגען — — —

— וואָס שרייבט ער? — האָט טורש צוגעלייגט אַ האַנט צום
אויזער ער זאָל בעסער הערן.

— לידלעך שרייבט ער, — איז פרידקין געוואָרן דרייטער — ער
שרייבט יידישע „סאַנגס“ (1), וויל ער איינפירן מען זאָל לערנען
זשאַרגאָן, ווי כ'בין אַ ייד!

— טע, טע, טע, — האָט טורש פאַרקוועטשט דאָס רעכטע אויג
און געשאַקלט מיטן קאָפּ — אַזוי גאָר? נו, מיר וועלן זען!

אַ טורש איז אַרויס, האָט פרידקין לייכטער אָפגעצטעמט. אים
האָט הנאה געטון, וואָס ער האָט גרינען אונטערגעשטעלט אַ פיסל. ער
האָט זיך אַוועקגעזעצט, זיך נישט איינגעהערט, וואָס די קינדער זאָגן,
עטלעכע מאָל פרובירט אַ טראַכט צו טון, וואָס גרינען צו ענטפערן,
גאָרנישט געקאָנט צוטראַכטן, און אַ מידער איז איב אויפן זינען גע-
קומען דעם סעקרעטאַרס טאַכטער, מיס קליין. ווער ווייסט, אפשר איז
עס טאַקע פאַר אים אַ שידוך? מען דאַרף געבן אָנצוהערן דעם סעק-
רעטאַר, אַז ער וועט זיין ביי אים אין אָונט, זאָל ער מיינען — — —
דערוויל קאָן ער ביים „מיטינג“ אַריינזאָרפן אַ וואָרט, שאָדן קאָן עס
נישט!

פרידקין האָט זיך אַרומגעקוקט. דער קלאַס איז נישט געווען
רויק. טייל יינגלעך זענען געשטאַנען, זיך געשפיגן איינער דעם

(1) זינג-לידער

צווייטן אין די פנימער, אַנדערע האָבן זיך געשלאָגן. ער האָט אַ קלאָפּ
געטון מיט דער ווירע און אַרויסגערופן אַ צעשראַקן, אויסגעשמירט
יינגל, וואָס איז געשטאַנען אויף אַ באַנק.

— גיב אַ האַנט !

סײַנגל האָט געקוקט אויפן לערער, אויף די קינרער, אויסגע-
שטרעקט אַ טרייסלענדיקע האַנט, געצאַטעוועט, פרידקין זאָל אים נישט
אַ קלאָפּ טון, און געהאַלטן אין איין כאַפּן די האַנט צו זיך.

— וויפיל ווירעס ווילסטו ?

דאָס יינגל האָט צעשראַקן געשמייכלט און געענטפערט :

— גאַרנישט.

פרידקין האָט אים דערלאָנגט מיט דער ווירע איבער דער האַנט

און אים אָנגענומען פאַר אַן אויער :

— וויפיל צאָלסטו אַ וואָך ?

— כ׳צאָל נישט.

— ביסט אַ יתום ?

— יעס-מעס !

אַלע האָבן זיך צעלאַכט.

— נו פרעג איך דיך, — האָט פרידקין אָנגענומען דעם יינגל פאַר

דער געמבע — אַ יינגל, וואָס האָט נישט קיין טאַטע, אַ יתום, וואָס

צאָלט נישט קיין שכר-למוד, זאָל זיין אַזוי שלעכט ? ווייסטו, אַז יעדע

מינוט, ווען דו ביסט נאָר שלעכט, וואַרפט מען דיין טאַטן מיט

אַ שטאַפל גידעריקער, אַז דיין טויטער טאַטע ליידט איבער דיר, קאָן

נישט ליגן אין קבר, ווייסטו עס ?

סײַנגל האָט זיך פאַרשעמט און מיט פאַרלאָפּענע אויגן ווי

אַ שולדיקער געענטפערט :

— איך זאָג יעדן טאָג קדיש !

— דאָס איז ווייניק, — האָט זיך פרידקין אויסגעגלייכט, הנאה

געהאַט, וואָס ער האָט איבערגעשראַקן דעם יינגל — אויב דו ווילסט

נישט דיין טאַטע זאָל זיין אין גיהנום, זיי גוט, טשעפע זיך מיט

קיינעם נישט, פאַלג דיין לערער, דען אַז מען האָט קיין טאַטן נישט,

איז דער לערער דער טאַטע, אַז נישט וועט מען אים בראַטן און

ברענען...

דער קלאַס איז געוואָרן רויק. די יינגלעך האָבן זיך איינגעהערט
און יעדן איז אויפן זינען געקומען אַן אַנדער מעשה וועגן טויט,
וואָס ער האָט געהערט פון זיין מוטער. אַלע האָבן געקוקט אויפן
יינגל, רחמנות געקראָגן, וואָס ער האָט קיין טאַטן נישט, און זיך גע-
שוקצט.

אַ צופרידענער, וואָס ער האָט אַזוי איבערגעשראַקן דעם קלאַס,
האָט פרידקין זיך צוגעזעצט, אַרויסגענומען דאָס זייגערל - נאָך
אַ פּערטל שעה.

די טיר האָט זיך פּלוצלינג אויפגעפראַלט, און אַ דאַרע, שוואַרצע
יידענע, ווי אַ שד, איז אַריין. נאָך איר האָט זיך נאָכגעשאַרט, אונ-
טערשפּרינגענדיק אויף איין פּיסל, דער געלער סידני מיט אַ פּלאַכנדיק,
גנבהש אויגל.

די יידענע האָט אַראָפּגערוקט דאָס טיכל פון קאַפּ, גענומען איר
געל בחורל פאַר דער האַנט און זיך אַ דריי געטון צו פרידקיגען מיט
אַ מצנה-לשון :

- דו ביסט דאָס זיין רבי? דו וועסט דאָס שלאָגן מיין קינד,
אזאַ שוואַך קינד, אַז דערשלאָגן זאָלסטו ווערן! זע נאָר, זע, אין
אַמעריטשקע ווערט דאָס אַ מלמד?! אַזאַ יון! אַזאַ גאַלע-מאַרדע!
אַ גליק, וואָס „מיינער“ איז נישט אין דער היים, אַז נישט וואָלסטו
זיך אַ וויסט יאָר אויסגעריכט!

פרידקין איז געשטאַנען אַ צעטראַגענער, נישט געוואוסט וואָס צו
טון, געקוקט אויף דער דאַרער יידענע, אויף איר שמדלניק סידנין,
ווי ער האָט אונטערגעוואונקען צו דער חברה מיט אַן אויגל...
און די יידענע האָט ווייטער געשריען:

- אַ חטא, סידני האָט נישט געוואוסט ווו ער האַלט! וועט ער
נישט זיין קיין רבי, בין איך ווייטער בדלות! מען שלאָגט נישט
היינטיקע צייטן, ס'איז נישט יוראָפ! (1).

פרידקין איז געשטאַנען ווי אויף הייסע קוילן, זיך געטרייסלט:

- אַרויס פון דאַנען, מכשפה!

באַלד איז אַריין דער סעקרעטאַר און אַלע זענען אַרויס פון קלאַס.

(1) אייראָפּע.

אז פרידקין איז צוריק אריין. זענען שוין די קינדער נישט גע-
ווען. ער האָט דערזען אויפן ברעט, וואָס האָט געהאַנגען אויף דער
וואַנט, אַן אויסגעמאַלטן מענטש מיט אַ שישקע אויף דער נאָז. אונטערן
מענטש איז געשטאַנען אויפגעשריבן: „פּראָפּעטאָר פּרידקין“. פּרידקין
האָט אַ ביטערן שמייכל געטון, אָפּגעמעקט זיין נאָמען, גענומען דעם
שטעקן און איז אַראָפּ אין שול צום „מיטינג“.

VIII

אז פרידקין איז געקומען צום מיטינג, זענען שוין אלע געווען איך שול. די שול איז געווען קוים באלויכטן. בליוז צוויי גאזרערן האָבן געברענט אויף דער מזרח-וואַנט, וווּ זער, ועד החנוך מיט די לערערס. זענען געזעסן און געוואָרט אויף פרידקיגען. די קליינע שול, מיט דער ווייסער געוואָשענער פּאָדלֶאָגע, וואָס האָט אַזש געפינקלט פון וויסקייט, מיט די ליידיקע, שטומע בענק, ווי אויף זיי וואָלט קיינמאָל קיינער נישט געזעסן, אַלץ האָט געווירקט. אַז יעדער איינער, ווער ס'איז אַריינגעקומען אין דער שול, האָט גענומען גיין פּאַמעלעכער, גערעדט שטילער, זיך איינגעהערט אין זיין אייגן קול, אַזוי פרעמד האָט עס אָפּגעקלונגען.

פרידקין האָט זיך פאַרלוירן, עפעס אַ שאַקל געטון צום פרעזידענט מיטן קאַפּ, ווי ער וואָלט אים באַגריסט, און זיך געזעצט אויפן ערשטן ליידיקן אָרט.

- אויף וואָס וואָרט איר, רבותי? - האָט טורש מיט אַ שמייכל צענומען זיין לאַנגע באַרד.

- טאַקע אויף וואָס? - האָט גאַנז, אַן עלעגאַנט ייִדל, געהאַלטן אין איין דרייען זיין ברייאַנטן פינגערל, וואָס האָט זיך געצונדן אין גרין-בלויע רויט, - מיר קאָנען דאָך אָנהויבן!

דער פרעזידענט האָט זיך אַרומגעקוקט, געוואָלט וויסן, צי אַלע זענען שוין דאָ, זיך פאַרלוירן און געוואָרן בלאַס, ווי איינער וואָס

גייט ס'ערשטע מאָל רעדן פאַר אַ פּובליקום. ער האָט זיך אַ וויש געטון מיט אַ טיכל דאָס מויל און אָפּגעהוסט :

— כ'מיינ — אַלע ווייסן צו וואָס מיר זענען זיך דאָ צונויפֿ-געקומען... מיר, דער „ועד-החנוך" — האָט ער אַ מאַך געטון מיט דער האַנט און געוויון אויף טורשן און גאַנזן — זעען איין, אַז אונזער סקול פירט זיך נישט ווי עס באַדאַרף צו זיין — — איך וויל דאָ חס וחסידה קיינעם נישט באַשולדיקן, איך מיינ, מיר דאַרפן זיך דורכ-שמועסן און טאַקע פרעגן ביי די לערערס, זיי פאַרשטייען זיך אויף „חנוך" בעסער ווי מיר, און צוזאַמען אויסאַרבעטן עפעס אַ נייעם „סיסטעם", וואָס זאָל בעסער אַרבעטן.

דער פרעזידענט האָט זיך אָפּגעווישט דעם שטערן, ווי ער וואָלט אָפּגעטון אַ שווער שטיקל אַרבעט, און געוואָרט עמעצער זאָל זיך אָנ-רופן. עס איז געוואָרן שטיל. די לערערס זענען געזעסן ערנסטע, גע-טראַכט וואָס צו זאָגן. ס'האָט זיך בלויו געהערט דאָס קלאַפן פון וואַנטזייגער, וווּ פון דער שויב האַבן אַראָפּגעקוקט גרויסע גאַלדענע אותיות: מרת חיה שולץ, נ"ע, אַ מתנה פון פרעזידענט נאָך זיין פאַרשטאַרבענער מוטער.

— נו, מיסטער פרידקין, — האָט טורש זיך געווענדט צום פרינ-סיפּאָל — וואָס שווייגט איר ?

— מיסטער פרידקין איז דאָ לענגער פאַר אונז אַלעמען, — האָט גרין זיך אָנגערופן — איז טאַקע אינטערעסאַנט צו הערן זיין מיינונג!

— איך, — האָט פרידקין גענומען שטאַמלען און געבלאָזן די באַקן, ווי ער וואָלט עפעס געקייט — כ'ווייס נישט, פאַרוואָס איר האָט אַלע מיטאַמאָל געוואָרפן אַן אומחן אויף אונזער סקול...

— הייסט עס, מיסטער פרידקין איז צופרידן מיט דער סקול ווי זי איז. — און דער פרעזידענט האָט זיך אַ קער געטון צו וואַקסמאַנען: וואָס זאָגט איר ?

וואַקסמאַן איז די גאַנצע צייט געשטאַנען ווי אַן אָנגעלאָדענער, גרייט אויסצושיסן. דער שטייפער קאַפעלוש פאַרשאַרצט, און די קורץ-געשוירענע האַר האַבן זיך ביי אים אויפגעשטעלט, ווי זיי וואָלטן געווען עלעקטריזירט. גלייך ווי ער האָט דעהערט זיין נאָמען, האָט

ער אַ רוק געטון דעם קאָפּעלוש, אויסגעצויגן דעם דאַרן האַלד, ווי
ביי אַן אָפּגעצופּטן האָן, אויסגעמיטן אַלעמענס בליקן און אַריינגע-
רעדט אין פּרוּכט :

— ווי די סקול פירט זיך איצט, איז זי אַ דורכפאַל, פּונקט אַזאָ
דורכפאַל, ווי הונדערט אַנדערע סקולס איבערן גאַנצן לאַנד! אונזער
סקול איז אַ נאָכקרימעניש נאָך די אַסימילאַטאָרישע סקולס. דאָרט
לערנט מען קאָטעכזום, ביי אונז — ברכות, אַ שטיקל חומש און אין
דעם באַשטייט דאָס גאַנצע ביסל יידישקייט!

ער האָט זיך פאַרקרעקט. עס האָט אויסגעזען ווי אַלע געדאַנ-
קען האָבן זיך ביי אים מיטאַמאָל אַ שפּאַר געטון אין האַלד אַריין און
אים נישט געלאָזט ווייטער רעדן. ער האָט אַ פינטל געטון מיט די
אויגן און פאַרטגעזעצט:

— וואָס דאַרפט איר מער? אונזער סקול עקזיסטירט שוין איבער
צוואַנציק יאָר, און איך וועל געבן פינף דאָלאַר אויפן נאַציאָנאַל-
פּאַנד, אויב איר וועט געפינען אַ יינגל אַ יאָר נאָכן ענדיקן, וואָס זאָל
קענען, נישט קיין סך, בלויז אַ פרשה חומש! איר וועט עס נישט
געפינען! טאָ צו וואָס, פּרעגט זיך, דאַרפן מיר די „היברו-סקול“? עס
איז דאָך אַרויסגעוואָרפן אייער צייט, אייער מי, — האָט וואַקסמאַן גע-
טייטלט מיט אַ פינגער אויפן „ועד החנוך“ — אַ שאַד יידיש געלט און
דער עיקר, — האָט ער געקלאָפט מיט אַ פּויסט אין אַ צעעפנטער האַנט,
געשנירט דעם שטערן, אַ פנים געזוכט אַ פּאַסיק וואָרט — איר וועט
עס דאָך תמיד האָבן אויף אייער געוויסן, וואָס איר האָט געמאַכט פון
יידישע קינדער גוים!

וואַקסמאַן איז געבליבן שטיין אַן אויסגעליידיקטער, ווי ער
וואָלט אַזיך פון זיך אַרויסגעשאַטן, נישט געווען צופרידן, וואָס דער
געדאַנק איז ביי אים פאַרלאָפן אויף אַ פּריער, און געזוכט אים צוריק-
צוכאַפן.

בשעת וואַקסמאַן האָט זיך געקאַכט, האָט טורש צענומען די
פּאַרד מיט די פינף פינגער פון זיין לינקער האַנט און געשמייכלט:
— טאָ וואָס איז אייער עצה?

— מיין עצה, — האָט וואַקסמאַן איבערגעחזרט די צוויי ווערטער
עטלעכע מאָל — יעס, מיר דאַרפן אינגאַנצן אויפגעבן דעם אַלטן

פראגראם און אָנהויבן זיך לערנען „עברית-בעברית“. ווען אַ יינגל וועט פאַרשטיין, וואָס ער זאָגט, וועט ער שוין במילא קענען „עברית“, וועט ליב קריגן זיין שפראך, וויסן וואָס אַ ייד איז, און אַז ער וועט ענדיקן די סקול, וועט ער אין אַ חודש אַרום נישט פאַרגעסן, וואָס ער האָט געלערנט. נאָך אַמאָל, מיין פלאַן איז מען זאָל איינפירן אין אַלע קלאַסן פון ערשטן ביז דעם לעצטן „עברית-בעברית“.

ער איז אַנטשוויגן געוואָרן, געפילט, אַז ער האָט אַ הונדערטסטל נישט אַרויסגעזאָגט, אַז די געדאַנקען האָבן זיך ביי אים אויסגעמישט און דעם עיקר האָט ער דורכגעלאָזט. אַן אויסגעמאַטערטער האָט ער זיך אוועקגעזעצט, אַ קוק געטון אויף זיינע צוויי חברים — ראָזען און מילער — געזען, ווי זיי זענען צופרידן מיט אים, האָט ער זיך אַביסל באַרויקט. בשעת וואַקסמאַן האָט גערעדט, האָבן ראָזען מיט מילערן אָנגעקוואַלן און געקוקט פון איין פנים אויפן צווייטן צו זען, וואָס פאַר אַן איינדרוק ס'מאָכן אַזעלכע קלאַרע, קלוגע רייד, ווי זייער חבר רעדט. זיי האָבן זיך יעדע וויילע אָנגעשטויסן מיט די עלנבויגנס, זיך איבערגעקוקט, און מען האָט געזען בהוש, אַז די צוויי בחורים ווערן ברייטער פון פרייר, אַזוי צופרידן זענען זיי געווען, וואָס וואַקסמאַן רעדט. און אַז ער האָט זיך אויסגערעדט פאַר עברית-בעברית, זענען זיי אַזש אונטערגעשפרונגען:

— יאָ, יאָ, וואַקסמאַן איז גערעכט!

— הייסט עס, — האָט דער פרעזידענט רעזומירט וואַקסמאַנס דרשה — איר זענט דערפאַר, מען זאָל לערנען „עברית בעברית“ — און ער האָט זיך געווענדט צום סעקרעטאַר, וואָס האָט די גאַנצע צייט זיך געחדוּשט, וואָס אַ יונגערמאַן ווי וואַקסמאַן זאָל זיין אין אַמעריקע אַזוי פאַנאַטיש און וועלן רעדן לשון קודש — מיסטער קליין, פאַרשרייבט וואָס וואַקסמאַן זאָגט!

— מיר שיינט, — האָט גאַנז זיך אָנגערופן אַן אומגעדולדיקער — אַז מילער און ראָזען זענען איינשטימיק מיט וואַקסמאַנען.

— דאָס הייסט, — האָבן זיך ביידע מיטאַמאָל אויפגעשטעלט און גענומען רעדן צוזאַמען — נישט אין אַלע פרטים גלייכן מיר זיך אויס, נאָר ס'מאַכט נישט, איר מעגט פאַרשרייבן, אַז מיר זענען איינשטימיק מיט אים.

— און איר, מיסטער גרין, — האָט דער פרעזידענט ליבלעך
אַ שמייכל געטון — זענט איר איינשטימיק מיט מיסטער וואַקסמאַנס
פּלאַן?

גרין האָט זיך געביסן די נעגל, כמעט זיך נישט איינגעהערט,
וואָס זיינע קאָלעגן רעדן, געוואָסט אַלע זייערע טענות אויף אויסווייניק
און געטראַכט, ווער ס'איז שעדלעכער פאַר די תּלמוד-תּורות: צי די
פּרידקינס, צי די וואַקסמאַנס? ער האָט זיך איינגעקוקט אין פרעזידענט
און געענטפּערט:

— איך בין נישט איינשטימיק מיט וואַקסמאַנען!
— וואָס איז אייער פּלאַן? — איז גאַנז אַריין אין דער מיט.
— כ'בין זיכער, אַז איר וועט מיין פּלאַן נישט אָננעמען, — האָט
גרין געלאָסן אָנגעהויבן און פאַרלייגט אַ פּוס אויף אַ פּוס — פּונדעסט-
וועגן וועל איך אייך בעטן, איר זאָלט מיך אויסהערן.
— בכבוד גדול, רעדט! — האָבן זיך עטלעכע מיטאַמאָל אָנגע-
רופן.

גרין האָט עטלעכע מאָל זיך אַ ביס געטון אין דער אויבער-
שטער ליפּ, ווי ער וואָלט אַזוי ר'נאָך זיך געוואָלט דעם ענין קלאָרער
מאַכן, און פאַרטגעזעצט:

— אַז דאָ האַנדלט זיך נישט, צי מען וועט לערנען עברית
בעברית, צי עברית-באַנגלית, די צרה ליגט טיפּער! די קינדער האָבן
פיינט די „היברו סקול“! ס'איז ביי זיי אַן אָפּקומעניש! זיי גייען
אַהינצו, ווייל זיי האָבן מורא פאַר די עלטערן. די גאַס, די פּאַבליק-
סקול, אַלץ אַרום איז קעגן יידישקייט, פרעגט זיך, וואָס האָבן די
„היברוס“ געטון אום צו קאַנען קאַנקורירן מיט דער אַמעריקאַנער
גאַס, מיט דער אַמעריקאַנער פּאַבליק-סקול? איך זע, איר שמייכלט,
נו טאַקע, ס'איז דאָך אפילו שווער זיך פאַרצושטעלן, די „היברו“
זאָל קאַנקורירן מיט דער גרויסער אַמעריקאַנער פּאַבליק-סקול, מיט
דער רוישנדיקער גאַס, וואָס בלענדט, שלינגט איין פאַר אונזערע
אויגן הונדערטער מענטשן יעדן טאָג, טוט זיי איבער, קראַצט זיי
אַרום, גיט יעדן אַ שטיקל גומע צו קיינען און שפייט אויס פאַרטיקע
אַמעריקאַנער. די זאָך איז אָבער נישט אַזוי. ווען איר וועט זיך צו-
קוקן אַ ביסל טיפּער, וועט איר באַמערקן, אַז די גאַס האָט אונז

אלעמען פארבלענדט. איבער נאכט קאָן מען פון דער אייגענער הויט נישט אַרויס. אפילו איינער, וואָס איז דאָ געבוירן געוואָרן, דורכגע- מאַכט פּאַבליק-סקול, איז נאָך נישט קיין אַמעריקאַנער! ס'מוז נעמען דורות, אַז אַ ייד זאָל זיך פּולשטענדיק אַמעריקאַניזירן! הייסט עס, אַז די גאַס, די פּאַבליק-סקול ווירקן אויסערלעך. ס'איז אַן אויסער- לעכער דרוק, און אַ קעגנזייטיקער דרוק וואָלט אים לייכט געקאָנט באַזייטיקן. און דאָס איז די איינציקע זאַך, וואָס די „היברוס“ דאַרפן אויפטון, איינפלאַנצן אין די קינדער ליבע צו אַלעס, וואָס איז יידיש! וואָס זאָג איך, איינפלאַנצן, דאָס האָבן שוין די מוטערס געטון. מען דאַרף די ליבע צו יידישקייט אַנטוויקלען, זען זי זאָל נישט אָפּ- שטאַרבן. די היברו-סקול האָט געדאַרפט זיין די קייט, וואָס פאַר- בינדט די עלטערן מיטן קינד — דערווייטערט זי נאָך דאָס קינד פון די עלטערן. אין אַלע „היברוס“, כמעט אַן אויסנאַם, שעמען זיך די קינדער מיט יידיש, מיט אַ יידישן נאָמען; הערט מען דאָס וואָרט „משה“, לאַכט מען פונקט אַזוי אין די פּויסטן און מען קרימט איבער, ווי פּאַליאַקן, ווען זיי דערהערן דאָס וואָרט „מאַשעק“. פּרעגט זיך, וואָס האָבן די „היברוס“ געטון, זיי זאָלן די אַלע מכשולים אַוועק- נעמען, זיי זאָלן דערנענטערן דאָס קינד צו די עלטערן? גאַרנישט! מיט זייער שלעכטן ענגליש האָבן זיי דאָס לעצטע שטריקל איבערגעריסן, אַוועקגענומען ביי די קינדער דעם רעספעקט צו די עלטערן, וואָס רעדן נישט קיין ענגליש (און דאָס זענען דאָך כמעט אַלע טאַטעס, וואָס שיקן זייערע קינדער אין די „היברוס“), און דער סוף איז, אַז זיי, די קינדער, וואַקסן קיין גוים אויך נישט, ס'וואַקסט עפעס אַ הויקער אויפן יידישן קערפער, אַ קאַלטן, וואָס מיר האָבן נאָך קיינמאָל נישט געהאַט.

גריין האָט אָפּגעווייטט די בלעזלעך פון די ליפן און ווייטער גערעדט:

— כ'וועל אייך דערציילן אַ פּאַל, און אַזעלכע פּאַלן וועט איר גע- פינען יעדן טאָג אין יעדער „היברו-סקול“, וועט איר זען, אַז אונזערע סקולס זענען קעגן יידישקייט. איך האָב עס אַליין בייגע- ווינגט. פאַר פּסח, ווען מען לערנט די פיר קשיות אין ענגליש, איז געקומען אַ יינגל צום לערער און געבעטן, ער זאָל מיט אים

לערנען די פיר קשיות אויף יידיש. זיין פאָטער, — האָט ער געטענהט — פאַרשטייט נישט קיין ענגליש. דער לערער האָט נישט געענטפערט. און אז ס'איז געקומען דאָס יינגל זאָל זאָגן די פיר קשיות, האָט ער אַ באַליידיקטער געענטפערט, אַז ער וועט נישט זאָגן. ער וויל נישט לערנען די פיר קשיות אויף ענגליש, ער וויל אויף יידיש. האָט דער לערער מיטן פרינספּאַל דעם יינגל גוט צעשלאָגן. און וואָס מיינט איר איז געווען דער סוף? ס'יינגל האָט נישט געזאָגט, געווען זייער אָן איינגעשפּאַרטער. פרעגט זיך — וואָס טראַכט זיך אַזאַ יינגל, ווען דער בעס גייט אים איבער? אַז זיין פּאָטער איז עפעס אַ ווילדער מענש, רעדט אַ לשון, וואָס אַלע שעמען זיך דערמיט. דערצו געהאַט, מסתמא, אַ פאַרשטערטן יום-טוב. ביים סדר האָט ער זיך געוויס דערמאָנט אָן די קלעפּ, זיין מוחל האָט נישט באַגריפּן, פאַרוואָס מען האָט אים געשלאָגן, און מער ווי אַ שנאה צו דער „היברו“ האָט ביי אים נישט געקאָנט בלייבן. אַזאַ זאַך, — האָט גרין זיך געקלאָגט — וואָלט נאָר געקאָנט פּאַסירן אין פּוילן, וווּ דייטשן לאָזן נישט די פּוילישע קינדער אפילו דעם קאַטעכיזם לערנען אויף פּויליש!

גרין איז אַנטשוויגן געוואָרן. אַלע האָבן געמיינט, אַז ער האָט געענדיקט. וואָקסמאַן האָט געהויבן מיט די אַקסלען, אָנגעקוקט די חברים און זיך אַ פרעג געטון:

— און וואָס איז מכח העברעיש?

— איך בין קעגן עברית-בעברית, — האָט גרין געענטפערט — ווייל ס'יידיש לעבן דאָ איז קעגן דעם. אין ארץ ישראל איז אפשר אַ פּלאַץ דערפאַר, נאָר דאָ איז עס אַ דורכפאַל. דער בעסטער באַווייז, אַז אין די עטלעכע ניו-יאָרקער „עברית-בעברית“ שולן ענדיקן יערלעך גאַנצע פינף קינדער, און דאָס זענען כמעט אַלע קינדער פון „פּלי-קודש“, וואָס וואָלטן אָן די שולן אויך געלערנט העברעיש, וווּ מען לערנט נישט קיין יידיש, הערט מען במילא אויף צו לערנען העברעיש, און וווּ מען האט פאַרביטן יידיש אויף דער לאַנד-שפּראַך, איז פון העברעיש און יידישקייט קיין זכר נישט געבליבן. מיר דאַרפן לערנען מיט די קינדער יידיש. יעדעס יינגל, וואָס קומט אין דער „היברו“, קען יידיש, פאַרשטייט וואָס מען דערציילט אים. די מוטער האָט אים איינגעווינט אין יידיש, אים געקושט און געשלאָגן אין יידיש, אים דערציילט פון זיידן און עלטערזיידן אין יידיש... מאַדנע,

כמעט יעדעס יידיש קינד, אז ס'קומט אָן אין דער „היברו“, איז עס אָנגעזאָפּט מיט פּאָלקלאָר, גלייך ווי ער הערט שלמהס נאָמען, ווייסט ער אַלע מעשות, וואָס זיין מוטער האָט וועגן אים געלייענט אין טייטש-חומש, און אין דער „היברו“ פאַרגעסט ער עס. ווען די לע-רערס וואָלטן מיט אים געלערנט יידיש, וואָלט ער עס במילא ליב באַ-קומען, דען ס'איז דאך אין זיין בלוט, און ער וואָלט זיך נישט נאָר געשעמט מיט זיין טאַטע-מאַמע, נאָר...

דאָ האָט זיך גרין אָפּגעשטעלט, גלייך ער וואָלט נישט געוויסט ווי צו ענדיקן, געקלערט אַ וויילע און אַ מאַך געטון מיט דער האַנט:

— אין קורצן, איך מײן מען זאָל לערנען דאווענען, ברכות, קדיש אין העברעיִש, און אויב אפילו דאָס קינד פאַרשטייט נישט, מאַכט אויך נישט אויס, דאָס איז ביי אונז אַ קולט, פונקט ווי קרבנות. אַמאָל ביי יידן! מען האָט נישט געוויסט, פאַרוואָס מען ברענגט קרבנות, דער זין איז געווען דעם עולם פרעמד, ס'האָט אָבער גאַנץ געמאַכט דאָס יידישע לעבן, אים געגעבן אַן אינהאַלט. די איבעריקע צייט דאַרף מען אָפּגעבן אויף אנדערע לימודים, און אַלע זאָלן ווערן געלערנט אין יידיש.

גרין האָט זיך אַוועקגעזעצט. טורש און גאַנז האָבן די אויגן נישט אַראָפּגעלאָזט פון אים, און ס'איז שווער געווען צו זאָגן, צי זיי זענען איינשטימיק מיט אים, צי זיי קוקן אים אָן ווי אַ משוגענעם. וואַקסמאַן האָט אויפגעהויבן אַ האַנט — געהייסן האָט עס, ער פאַר-לאַנגט אַ וואָרט. אַז דער סעקרעטאַר האָט פאַרשריבן גרינס פאַרשלאַג, האָט דער פרעזידענט זיך אָנגערופן:

— מיסטער וואַקסמאַן האָט ס'וואָרט!
וואַקסמאַן האָט זיך אויפגעשטעלט, קרענקלעך געשמייכלט, און ס'האָט אויסגעזען, אַז מיטן שמייכל אַליין וויל ער מבטל מאַכן גרינס טענות. דאָס מאָל האָט ער געקוקט אויף גרינען, עטלעכע מאָל אָפּ-געהוסט און אָנגעהויבן:

— ס'וונדערט מיך, ווי מיסטער גרין האָט גאָר געקאָנט מאַכן אַזאַ פאַרשלאַג? אונזער יחוס איז אַביסל עלטער פון טייטש-חומש!

צו וואָס אָנהויבן מיטן „צאינה-וראינה“, אז מען קאָן אָנהויבן מיט אברהם אבינו ?

— גוט, גוט! — זענען מילער מיט ראָזענען אויפגעשפרונגען, שטאַרק צופרידן מיט וואַקסמאַנס פאַרגלייך און הנאה געהאַט, וואָס דער „ועד-החנוך“ שמייכלט.

— מיסטער גרין טענהט, — האָט וואַקסמאַן אַ צופרידענער פאַרט-געזעצט — אַז זשאַרגאַן וועט דערנענטערן ס'קינד צום פּאָטער. אויב אַזוי, איז אין לדבר סוף! וועט שפּאַנאַליש דערנענטערן דאָס ספרדיש קינד מיט זיינע עלטערן, ענגליש — דאָס ענגלישע און אַזוי ווייטער. פּרעגט זיך, פאַרוואָס זאָל עפעס זשאַרגאַן האָבן די בכורה? מיסטער גרין ווייס פונקט אַזוי ווי איך, דאָס צייט מיר זענען אין גלות, האָבן מיר שוין נישט אויף איין שפּראַך גערעדט, און זיי אַלע זענען פאַר-געסן געוואָרן, פונקט אַזוי וועט מיט דער צייט פאַרגעסן ווערן זשאַר-גאַן! וואָס רעד איך, אין אַמעריקע איז זי שוין טויט! די גאַנצע יוגנט רעדט נישט און שעמט זיך מיט זשאַרגאַן.

— דאָס טענה איך דאָך — האָט זיך גרין אָנגערופן.

— אָט דאָס זעט איר, יאָ, — האָט וואַקסמאַן זיך נישט אָפּגע-שטעלט — די אַלע אוצרות, וואָס יידן האָבן געשאַפן אין פרעמדע שפּראַכן און דערנאָך זיי איבערגעטראָגן אין העברעיש... דאָס וועט אפשר זיין מיט זשאַרגאַן אויך, כאָטש כ'זע נישט ס'זאָל זיין וואָס איבערצוטראָגן? — האָט ער אַ שמייכל געטון. — אָבער נעמען זשאַרגאַן פאַר אונזער נאַציאָנאַלע שפּראַך, דאָס איז אַן אומזין! דאָס ווידער, וואָס מיסטער גרין שלאָגט פאַר, מען זאָל לערנען דאָוונען און ברכות אין העברעיש, פאַרשטיי איך נישט, וואָס ער מיינט דערמיט.

ווען וואַקסמאַן האָט זיך אַוועקגעזעצט, האָבן אַלע געקוקט אויף גרינען, געווען זיכער, אַז ער וועט אים ענטפערן. גרין איז געזעסן, די פאַרלייגטע הענט אָנגעשפּאַרט אָן די קני, כמעט זיך נישט צוגע-הערט, וואָס וואַקסמאַן האָט גערעדט, און געטראַכט אַז מען דאַרף אים נישט ענטפערן, די רייד זענען אַרויסגעוואָרפן. עס רעדט אַ מענטש, וואָס זעט לחלוטין נישט, וואָס עס טוט זיך אונטער זיין נאַז, חלומט וועגן די אַלע העברייער, וואָס האבן איינגענומען יריחו מיט שופרות.

נישט נאָר מיר, — איז גרינען איינגעפאַלן — נאָר אפילו די חכמי התלמוד
 האָבן שוין מיט די אַלטע העברייער קיין שייכות נישט געהאַט. עס איז
 אים מיטאַמאָל שטאַרק אומעטיק געוואָרן. ער האָט זיך געווונדערט, ווי
 נאָך האָט ער אַ מינוט צוריק געקאָנט רעדן מיט אַזאַ זיכערקייט וועגן
 יידיש? ער האָט דאָך פונקט אַזוי פיינט געהאַט יידישיסטן, ווי ער
 האָט פיינט געהאַט העברייער, געוויסט, אַז אין אַמעריקע איז עס אַ ביז-
 נעס. סיי דער יידישיסט, סיי דער העברייער האָבן נישט קיין ליבע
 צו דער זאך, האַנדלען מיט זייערע אידעאַלן, ווי מיט צוגעלעגענע
 באַזאַנעס, אין אַמעריקע שפּילט דער יחיד קיין ראָלע נישט. קומען זיך
 צונויף צען מענטשן, גרינדעט מען אַ סאָסייעטי, אַ יוניאָן, אַ פּאַרטיי,
 מען פאַרטרעט עמעצען! פונקט אַזאַ מסחר גייט דאָ אָן מיט העברעיִש
 און יידיש. מער נאָך מיט העברעיִש. אין נאָמען פון יידנטום קאָנ-
 קורירט מען איינער מיטן צווייטן, מען שטעלט זיך נישט אָפּ פאַר קיין
 זאך, אַלץ איז פּשר, מעג אפילו דאָס יידנטום אונטערגיין, אַבי אַ פּאַר
 פּלפּ-פּאַרוואָרגערס זאָלן זיך אַרויסשטופן אין די עפּנטלעכקייט. ער האָט
 געקוקט אויפן „ועד החנוך“. דער פּרעזידענט — אַ געוועזענער משפּיל,
 אַליין געשריבן „שירים“, איצט אַ ביזנעסמאַן, די געשעפטן גייען גוט,
 באַקאַנטע זענען ציוניסטן, גיבן זיך אָפּ מיט „חנוך“, דאַרף מען אויך
 באַזאַנגען אַהין. גאַנז — אַן אַמעריקאַניזירטער, רעדט מערסטן ענגליש,
 ווייס, אַז מען דאַרף דאָס יידנטום רעפּאַרמירן, יידיש איז עפעס אַ פרעמדע
 מכה, וואָס מיר האָבן מיטגעבראַכט, טויג נישט, דאַרפן מיר זען איבער-
 אַלץ, וואָס מיר האָבן מיטגעבראַכט, טויג נישט, דאַרפן מיר זען איבער-
 טוישן יידיש אויף ענגליש. גרין האָט געקוקט אויף גאַנזן, ווי ער איז
 אומגעדולדיק, האַלט אין איין דרייען דאָס בריליאַנטענע פינגערל, קוקט
 מיט בטול אויף די לערערס, און אים איז איינגעפאַלן, אַז אין דער
 היים וואָרט מען, מסתמא, אויף אים מיטן „פּאָקער“. בלויז דער אַלטער
 טורש איז גרינען געפעלן. אַ פשוטער ייד, איז אין פעס, וואָס יידן פאַר-
 דרייען זייערע נעמען, באַגרייפט נישט, אַז יידיש איז אַ פרעמדע
 שפּראַך. וואָס הייסט זיין קעגן יידיש? אמת, העברעיִש איז ביי אים
 הייליק, וועגן יידיש אָבער טראַכט ער נישט. פונקט ווי ער טראַכט
 נישט וועגן זיין געזונטן באַגן, ס'איז אין אים, ס'איז אַ שטיק פון זיין
 לעבן. גרינען איז אַ רחמנות געווען אויפן גרויען ייד, וואָס איז גע-
 זעסן די גאַנצע צייט, נישט פאַרשטאַנען זיינע, גרינס, טענות און

נאך ווייניקער פארשטאנען, וואָס וואַקסמאַן האָט גערעדט.
- איר ווילט אַ וואָרט? - האָט דער פּרעזידענט זיך געווענדט צו פּרידקינען, וואָס האָט געהאַלטן איין פינגער אין דער לופטן.
- כ'וויל באַמערקן, - האָט פּרידקין זיך פאַרלוירן - אַז אויב אַפילו מיסטער גרינס פּלאַן זאָל זיין אַ גוטער, אין וואָס כ'בין איבער-צייגט, אַז נישט...

- מיט וואָס זענט איר איבערצייגט? - האָט אים גרין איבערגע-האַקט די רייד, באַלד חרטה געהאַט, קוקנדיק אויף זיין אידיאָטיש פנים, געהאַט פאַריבל אויף זיך אַליין, צו וואָס ער האָט זיך נאַריש געמאַכט און פאַרמישט מיט זיין פּלאַן אַזאָ קאַשע.
פּרידקין האָט נישט געוואַסט וואָס צו ענטפערן, אים אַנגעקוקט און אַנגעהויבן צו שטאַמלען:

- וואָס האָב איך געוואָלט זאָגן? אַז מען האָט מיר איבערגעהאַקט די רייד! יאָ, כ'מיין דער פּלאַן וועט נישט קאָנען אַנגעווענדט ווערן אין דער פּראַקטיק. די קינדער וועלן די „טיטשערס“ די קעפּ אַראָפּ-דרייען, ווען זיי וועלן הערן, אַז מען לערנט חומש אין זשאַרגאַן. אַזוי איז אויך שווער צו האַלטן אַ קלאַס, ווי נאָך ווען מען וועט פאַרטייטשן אין זשאַרגאַן?

- ווער איז אייך שולדיק, אַז איר קאָנט נישט האַלטן קיין קלאַס? - איז טורש אים אַריין אין די רייד. - מען האָט אונז אויך פאַר-טייטשט דעם חומש אויף יידיש, נו, דעריבער? כ'פאַרזיכער אייך, אַז מיר האָבן מער דרך ארץ געהאַט פאַרן אַלטן מלמד, ווי די קינדער דאָ האָבן דרך-ארץ פאַר אייער ענגליש.

פּרידקין האָט זיך אַוועקגעזעצט. דער עולם האָט געשמייכלט. מיסטער גאַנז האָט אַרויסגענומען דעם גאַלדענעם זייגער, אַ שאַקל געטון מיטן קאַפּ און אונטערגעטראָגן דעם זייגער דעם פּרעזידענט.
- טאַקע שפעט! - האָט דער פּרעזידענט מעכאַניש אויך אַ קוק געטון אויף זיין אייגענעם זייגער און געזאָגט צו גרינען. - כ'וועל אייך זאָגן, ביי מיר האָט איר אַפילו געפועלט, מיסטער גרין, אייער פּלאַן איז נישט קרום, כ'פאַרשטיי, אַז יידיש לערנען וואָלט דערנענטערט דאָס קינד צו די עלטערן, כ'מיין אַז מען זאָל פאַרטייטשן דעם חומש אויף יידיש, נאָר איר ווייסט דאָך, אַז מיר זענען נישט די איינציקע בעלי-בתיים, פאַראַן נאָך דירעקטאָרן, וואָס שטיצן די סקול, און אַז זיי וועלן

עס הערן, וועט ווערן א ויצעקו. פיל, בין איך זיכער, וועלן זיך אָפּוואַגן פון דער סקול. מען דאַרף אַלץ נעמען אין אָנבעטראַכט, נישט געאיילט זיך - האָט דער פרעזידענט געצויגן די ווערטער און זיך געווענדט צו גאַנזן: - וואָס זאָגט איר מיסטער גאַנז?

גאַנז האָט זיך אויפגעשטעלט, ווי צום גיין, פאַרריכט דעם לאַנגן שניפּס, פאַרקנעפּלט דעם ראָק אויפן אונטערשטן קנעפּל און אים גלייך צוריק אויפגעקנעפּלט און גערעדט סתּם אַזוי. - איך בין קעגן זשאַרגאָן. זעט, וואַקסמאַנס פאַרשלאַג טאָר מען נישט אַוועקמאַכן מיט דער האַנט, מען דאַרף אים אויפנעמען. ביים צווייטן, מיטינג, זונטיק אָוונט, דאַכט זיך, האָבן מיר דעם, נעקסטן מיטינג, האָ? - האָט ער זיך אויסגע- דרייט צום סעקרעטאַר, געוואַרט ביז יענער וועט אַ שאַקל טון מיטן קאָפּ אויף יאָ און ווייטער גערעדט. - וועלן מיר זיך באַקענען מיט דער פּראַגע גרינטלעך און באַשטימען, וואָס מיר האָבן צו טון, נישט וואַר?

- מען דאַרף זיך נישט איינרייסן מיט מיסטער גרין, - האָט דער פרעזידענט געשמייכלט - מאַרגן קאָן ער באַשרייבן אונזער, מיטינג אין די „פּיפּערס“ (צייטונגען).

- וואָס מיינט איר? - האָט אים גאַנז איבערגעפרעגט.
- איר ווייסט גאָרנישט? - האָט זיך דער פרעזידענט געחודשט, - מיסטער גרין איז דאָך אַ שרייבער, ער האָט נעכטן אויך געהאַט אַ „שטיקל“ - זיך בשעת-מעשה אויסגעדרייט צו גרינען - און אַ גוט שטיקל, כאַ, כאַ, כאַ!

גאַנז האָט אָפּגעמאַסטן גרינען פון אויבן אַראָפּ, און ס'איז שווער געווען צו זאָגן, צי דער קוק איז געווען ביטול, צי דרך-ארץ, ווייל ער שרייבט אין די „פּיפּערס“.

גרין האָט זיך פאַרלוירן. זיך געפילט באַליידיקט, געזען אין גאַנ- זעס לייכטן שמייכל, אַז ער האַלט נישט שטאַרק פון יידישע שרייבער, טראַכט מסתּמא, ווען ער וואַלט געהאַט אַ רויקן קאָפּ, וואַלט ער אויך עפעס אָנגעשריבן. אַ קונץ צו שרייבן אין יידיש! ער האָט נישט גע- קאָנט פאַרטראַגן גאַנזעס זאַטן פנים און זיך פאַרנייגט:

- אַ גוטע נאַכט!
- מיר גייען אויך, - האָט וואַקסמאַן אים נאָכגעשריען - וואָס איילט איר זיך אַזוי?

די לערערס זענען ארויס פון שול, לייכטער אָפגעטעמט און גע-
בליבן שטיין.

— ס'גייט עמעצער פון אייך אין קאפע? — האָט גרין זיך אַ פרעג
געטון.

— לאָמיר גיין. — האָט זיך עמעצער אָנגערופן.
אלע האָבן זיך אַ שאַט געטון אין מיטן דער גאַס, געגאַנגען אין
אַ ברייטע שורה און געשוויגן.

וואַקסמאַן האָט אין מיטן אַרויפגעלייגט אַ האַנט אויף גרינען :
— נו, דאַרף מען פאַר זיי שרייבן ? גאַנז, דאַכט זיך, אַ באַלעזענער
ייד, און ווייס נישט, אַז גרין איז אַ יידישער שרייבער ! פּאָלגט מיך
און שרייבט העברעיִש, דאָרט וועט איר האָבן אמתע פאַרערער און
דערצו עולם-הבא !

— געוויס, געוויס, — האָט מילער מיט ראָזענען אונטערגעכאַפט —
מיט אייער אַרט שרייבן וואָלט איר אין העברעיִש געמאַכט אַ „היט“ ! (1).
גרין האָט געפילט, אַז מען דאַרף זיי צעשלאַגן, מאַכן לעכערלעך,
און דאָס איז דאָך אַזוי גרינג ! ער האָט אָבער קיין חשק נישט געהאַט.
אים האָט געערגערט, פאַרוואָס דאָס יידישע פּאָלעק האָט קיין באַדער-
פעניש נישט פאַר שרייבער. דער אַלטער מחבר מיטן פעקל אונטערן
אַרעם, וואָס איז פאַרשוונדן פון דער יידישער גאַס, פעלט זיי נישט,
און אויף אַ שרייבער קוקט מען, ווי אויף אַ הפקר-מענטש, אַ קונדס מיט
אַ גרינגן קאַפּ, וואָס באַשרייבט יעדע גאַרישקייט. אים זענען אויפן
זינען געקומען פיל פון זיינע באַקאַנטע. כמעט אַלע, אַז זיי רעדן מיט
אים, זאָגן די זעלביקע אויסגעדראָשענע ווערטער : „אי, מיסטער גרין,
אַ שאַד וואָס איר זענט דאָרט נישט געווען, איר וואָלט געהאַט וואָס צו
באַשרייבן !“ די ווערטער פלעגן אים תמיד דענערווירן, ווי זיין עובדה
אין לעבן וואָלט געווען צו באַשרייבן יעדע קריגעריי און רכילות !
ראָזען מיט מילערן האָבן אַריינגענומען פרידקינען אין דער מיט.
— איר גייט דאָך מיט אונז, האַ? — האָט מילער זיך אָנגע-
רופן.

— מען זאָגט, דאָרט זענען פאַראַן שיינע מיידלעך, כאַ כאַ, כאַ. —
האָט זיך פרידקין צעלאַכט ווי אַ בהמה.

(1) אַ פּוראָר.

- איר זענט נאך קיינמאל נישט געווען אין וועקסלערס קאפע ?
האָט זיך ראָוען אָנגערופן.

- נאָ !

- גוט, מיסטער פרידקין, כ'וועל אייך באַקענען מיט די שענסטע
מיידלעך. - האָט ראָוען אים גענומען אונטערן אָרעם און אַ קיצל גע-
טון.

- וואָס מיינט איר ? - האָט פרידקין ווילדעריש אַ זאָג געטון. -
ס'פעלן מיר מיידלעך ? אַט יאָגט מיך דער סעקרעטאַר אַרום שוין עט-
לעכע וואָכן, וויל מיר געבן זיין טאָכטער !
- נו, אין וואָס גייט עס ?

נישט קיין מיאוס מיידל, - האָט פרידקין ערנסט געזאָגט - מיט
קאָלירן אין פנים, ווי זי וואָלט איצט געקומען פון יוראָפּ, נאָר די צרה
איז, וואָס זי איז אַ גאַנצִיאַנגערין, ס'האַרץ לאָזט מיך עפעס נישט !
- אויב זי געפעלט אייך, - האָט מילער זיך אָנגערופן - ווי זאָגט
די גמרא : „כל הפיות שוות“, מען נעמט און מען האָט חתונה, גאַלי-
ציאָנגר מוידן זענען נאָך בעסער ווי ליטוואַטשקעס, ווי כ'בין אַ ייד. -
און ער האָט אים עפעס איינגערוימט אויפן אויער.

פרידקין האָט זיך געבויגן פון לאַכן, אָנגעכאַפט ראָוענען, אים
עס איבערדערציילט, געוויזן אויף מילערן און געשריען :
- אַי, איז דאָס אַ חזיר !

ער איז געווען גוט אויפגעלייגט, וואָס גרינס פלאַן איז דורכגע-
פלאַן, זיך געפילט לייכט, און וווּ די לערערס וואָלטן אים נישט גע-
רופן, וואָלט ער מיטגעגאַנגען.

גריין האָט זיך נישט איינגעהערט, ווי די מענטשן אַרום אים וואָלטן
געווען פרעמדע. ער האָט געשפרייזט מיט פאַרקוועטשטע פויסטן, עט-
לעכע מאָל זיך אָנגעשלאָגן אָן אַ דורכגייער, זיך נישט אַנטשולדיקט
און געגאַנגען ווייטער. זיי זענען אַריין אין קאַנעל סטריט. עס איז
שוין געווען פינסטערלעך. צוויי גרויסע פאַסן ליכט האָבן דורכגעשינטן
די פינסטערניש, געצייכנט צעשוומענע סילועטן איינעם העכער פונם
צווייטן, און פון דער ריזיקער ווילווירט געפיידע האָט אַ בלאַס קיי-
לעכדיק ליכט, ווי אַ מאַטע לבנה, געקוקט ווי פון אַ טונקעלן שלייער,
אויסגעשינטן אין דער נאַכט אַריין צוויי פאַסן, ווי פון מאַטן זילבער-
נעם שטויב, זיי דורכגעקרייצט ווי אַ דרייעק, באַלויכטן די שטאַלענע

פֿאַרענטשעס פֿון דער הענגבריק, וואָס האָבן פֿון דערווייטנס אויסגעזען,
ווי ריזיקע האַרפֿן. אויפֿן האַרצן איז מיטאַמאָל געוואָרן אזוי שווער.
אַלע האָבן זיך אָפֿגעשטעלֿט, געקוקט אויף די גרויע פֿאַסן לֿיכט, אויף
די ריזיקע האַרפֿן, ווי פֿון פֿיאָלעט, אויפֿן בלֿייכן שטיק פֿיער, וואָס
האַט געהאַנגען איבער קאַנעלֿ סטריט, ווי אַ באַהאַלטן אויג פֿון דעם
גאַט פֿון שטאַל און אייזן, האָבן זיך אַלע מיטאַמאָל איבערגעקוקט, פֿאַר-
גאַסטע אַרויסגעלאָזט אַן אַה—ה' און שטומע זיך געשלעפט אין קאַפע
אַריין.

IX

דער קיילעכדיקער טיש, ווו גרין מיט זיינע חברים האָבן זיך אוועקגעזעצט, איז באַלד געוואָרן פאַרנומען. פון אַלע זייטן האָבן באַקאַנטע געשלעפט בענקלעך און זיך אַרומגעזעצט. דער קאַפּע איז געווען געפאַקט. מענטשן אָן רעק זענען געזעסן איבער גלעזער טיי, איבער קאַווע, הויך געשמועסט, כמעט געשריען, און ווען אַ פּרעמדער וואָלט אַריינגעקומען, וואָלט אים אויסגעדאַכט, אַז מען קריגט זיך. גרין האָט געזופּט אַ גלאַז קאַווע און געמיטלעך זיך איינגעהערט, ווי זיין קאָלעגע קאַץ, אַ פאַרזעעניש מיט אַ משופּעדיק פנים, וואָס מאַכט דעם איינדרוק אַז אַט-אַט צעוויינט ער זיך, האָט אים דערציילט זיין בריהשקייט אין „הלכות-נשים“. גרין האָט געוואוסט, אַז קאַץ זאָגט קיין אמת וואָרט נישט, אַז דער בחור פאַרלירט זיך אינגאַנצן אין געגנוואָרט פון אַ פרוי, ווערט שטום, די אויערן צעפלאַמען זיך ביי אַים, און איינגאַנצן זעט ער אויס, ווי אַ צעמעקעט קאַלפּ. ער האָט זיך מער נישט איינגעהערט, וואָס קאַץ האָט דערציילט, דערזופּט די קאַווע און זיך געוואונדערט, ווי מענטשן ווערט נישט דערעסן צו רעדן אַלץ דאָס זעל-ביקע.

וואַקסמאַן האָט צוריק אַרויפגעבראַכט די פּראַגע וועגן יידיש און העברעיש. דער עולם אַרום טיש האָט זיך געהיצט, זיך געריסן און ס'האַט אויסגעזען, אַז די מענטשן באַלאַנגען צו צוויי פאַרשידענע ראַסן. דאָ האָט מען קיין זאַך נישט געשווינט. טאַטע-מאַמע, אַלץ איז פאַרשווינדן, און מיט שוים אויף די ליפּן, מיט פאַרקוועטשטע פּויסטן

האָבן די העברער געוואָלט מאַכן צונישט די יידישע ליטעראַטור, און פאַרקערט - די יידישיסטן האָבן דאָס זעלביקע געטון מיט דער העברעיִשער רעישער.

- און מענדעלע? - איז אַ בחור אויפגעשפרונגען און ס'האָט אויסגעזען, אַז ער פליט וואַקסמאַנען אין די אויגן אַריין. - די העברער האָבן נישט אַזאָ ריז, ווי מענדעלע!

קרוזע, וואָס איז די גאַנצע צייט געזעסן אָן אַ זייט איבער אַ צע-ריבענעם, טאָמייטאָ-הערינג מיט ציבעלעס, ווי די דעפאַטע וואָלט אים נישט אָנגעגאַנגען, געקייט דעם הערינג און שטיל אַריינגעטענהט אין אַ יונגמאַן די גויטווענדיקייט דאָ אין אַמעריקע פון אַ גוט העברעיִש וואַכנבלאַט, איז מיטאַמאָל אַריין דעם בחור אין די רייד:

- מענדעלע האָט דאָך געשאַפן אַ נייעם סטייל אין העברעיִש! ער האָט נישט איבערגעזעצט, ער האָט איבערגעשריבן אַלע זיינע ווערק אויף דאָס ניי, און יעדער מיט אַ ביסל געשמאַק וועט זאָגן, אַז אין העברעיִש זענען זיי פיל בעסער!

- פונקט מענדעלע? - איז ראָזען מיט אָפגעגעסענע ציין אַריין קרוזען אין דער מיט. - די בעסערע שרייבער האָבן דאָך אַלע געשריבן העברעיִש! נעמט פרזן, נאָמבערגן, כ'ווייס - נאָר די, וואָס קענען נישט העברעיִש זענען קעגן! האָבן זיי אַ שניאור, אַ טשערניכאָוסקין? כ'רעד שוין נישט פון קיין ביאַליק!

- זע נאָר, ווי זיי נעמען זיך איבער מיטן העברעיִש? - האָט אַ יונגערמאַן מיט עפעס פויגלשעס אין פנים אַרויסגענומען די פיפקע פון מויל און אויסגעשפיגן. - און ווי מיינט איר איז באַשאַפן געוואָרן די פויגלישע ליטעראַטור? זיי האָבן אויך געהאַט זייער העברעיִש - געשריבן אין לאַטיין. און דער ערשטער פויגלישער שרייבער, וואָס האָט נישט געקענט קיין לאַטיין און געשריבן אין פויגליש, איז געווען דער פאָטער פון דער פויגלישער ליטעראַטור.

- אַז כ'ווייס? - האָט זיך עמעצער אָנגערופן. - האָבן זיי אַ שלום-עליכם? איין אַש שאַקלט אַלעמען אויס פון אַרבל! אַז העברעיִש איז גאַרנישט מסוגל צו האָבן אַזעלכע, העברעיִש איז קעגן לעבן! אויף-העברעיִש קאָנט איר האָבן אַזעלכע, בלאַפערס ווי שניאור, קינה-זאָגערס, ווי ביאַליק, אַבער אַ שרייבער, וואָס זאָל זיך ביי אים אָפּשפיגלען דאָס-אמתע יידישע לעבן, דאָס וועט איר נישט האָבן!

די טענות האָבן גרינען געגרילצט אין די אויערן. ער האָט אַוועק-
 געדרייט דעם קאָפּ, געזוכט אַן אַנדער טישל, וווּ זיך אַוועקצוזעצן. פֿון
 דער קיך האָט זיך געהערט אַ ריח פֿון געפרעגלטע פּיש, וואָס האָט
 געאיבלט און געקרעלט אין האַלן. גרינען זענען מיטאַמאָל נמאס געוואָרן
 אַלע אַרום טיש, דער גאַנצער קאַפּע. ער האָט זיך איינגעקוקט אין סאָניען,
 אַן עלטער מיידל, וואָס זיצט תמיד אין קאַפּע, טראָגט פּאַרויכטיק צו
 דאָס סיגאַרעטל צו די ליפּן, איז אים איינגעפאַרן, אַז זי האָט, מסתמא,
 קיין הנאה נישט פֿונם רויכערן, ס'איז ביי איר אַן אַפּקומעניש, טוט עס
 בלויז, מען זאָל זי האַלטן פֿאַר אַ פּאַרטגעשריטענע.
 ער האָט געזען, ווי סאָניע האָט אויסגעצויגן דאָס דאַרע העלזל,
 ווי ביי אַ יונג הענדל, געהאַלטן דאָס רויכנדיקע סיגאַרעטל צווישן צוויי
 פינגער און איינגעטענהט אין שושנהן, אַן ארץ-ישראל מיידל מיט
 אַ מאַנספּילש פנים, אַז העברער זענען די אמתע אַסימילאַטאָרן. שושנה
 האָט סאָניען נישט געלאָזט ענדיקן, זיך איבערגעבויגן צו איר, און וואָס
 סאָניע האָט זיך אַלץ ווייטער אָפּגערוקט, אַלץ מער האָט זי זיך גערוקט
 צו איר, ביסלעכווייז אויסגעשטרעקט אַ האַנט, דעם גאַנצן קערפּער,
 זיך געצאַטעוועט ווי אַ קאַץ, ווען זי גייט כאַפּן אַ מויו. זי האָט מיטאַמאָל
 אָנגעכאַפט סאָניען פֿאַר ביידע הענט, אָפּגעטעמט און מיט אַ הייזעריקן
 באַס זי גענומען איבערצייגן, אַז די יידישיסטן זענען מהיפּית יידן.
 גרין האָט זיך אויסגעבויגן מיטן בענקל און געווען זיכער, אַז
 ערגעץ אין אַ ווינקל זיצן בלויזע יידישיסטן אַרום אַ טישל און מיט
 דער זעלבער התפעלות, מיט דער זעלביקער שנאה קריגט מען זיך,
 ווער עס האָט מער בייגעטראָגן צו דער יידישער ליטעראַטור — ליט-
 ווישע, פּוילישע, צי גאַליציאַנער יידן, און ווער ווייט ? מעגלעך, אַז
 צווישן ליטווישע און גאַליציאַנער יידישיסטן איז די שנאה אפשר
 גרעסער, ווי צווישן העברער און יידישיסטן ? און צו וואָס דאַרף מען
 דאָ די אויסגעדאַרטע סאָניע מיט די סיגאַרעטלעך ? די צעיוירענע מוידן
 פֿון „שרון“, וואָס גיבן אין נדן אַריין דעם „שלו" ?
 אַן אַלטער בחור אין פענסנע אויף אַ דין שטאַלן קייטעלע, איז
 אונטערגעקומען מיט קאָרעקטורן אין די קעשענעס און מיט אַ פעקל
 כתבים אונטערן אַרעם. ער איז געגאַנגען פֿון איינעם צום צווייטן מיט
 אַ „שלו“, אונטערגעטראָגן עטלעכע יונגעלייט דעם לעצטן „השלח“,
 געפירט חשבונות. ער האָט געזען, ווי קרווע עסט „טאַמיטאַ-הערינג“,

איז ער געוואָרן אַ צעשטראַלטער און גענומען דערציילן דעם עולם,
אַז פאַר טאַמייטאָ-הערינג' איז צוגעקומען אין העברעיש אַ ניי וואָרט
און ווי דאָס קלינגט עכט ביבליש!

גריין האָט דעם בחור ליב געהאַט, זיך בלויז געוונדערט, ווי
אַ מענטש קאָן אַלץ מקריב זיין צוליב אַ שפראַך, גייט שוין אַזוי אַרום יאָרן
איבער ניו-יאָרקער גאַסן און קומט אומעטום אויס מיט דער, הברה הספרדית,
שטעלט יעדן שבת אָפּ דעם רב-הכולל, מוסרט אים, פאַרוואָס ער רעדט
נישט קיין העברעיש, און דער רב, אַן אַלטער, קלוגער ייד, טרייבט
אים נישט פון זיך, ענטפערט אויפן „שבתא טבא“ מיט אַ ברייטן „גוט
שבת, מיסטער ראַפסקי!“ גריין האָט געוואוסט, אַז ראַפסקי גיט אַוועק
זיין נאַנצן פאַרדינסט אויף העברעישע אויסגאַבן, זאַמלט, גייט תמיד
אַרום מיט אַ פושקע, רייסט פון טויטע און לעבעדיקע און שיקט דאָס
געלט נאָך פאַלעסטינע, נאָך רוסלאַנד, שטיצט העברעישע אויסגאַבן,
פלאַנעוועט דאָ מיט קרוזען אַרויסצוגעבן אַ וואַכנבליאַט, און געטראַכט,
פאַרוואָס האָט יידיש נישט אַזעלכע „פאַרלס“.

— שלום, מר ראַפסקי. — האָט גריין אַ זאָג געטון אויף העברעיש.
— שלום, שלום, — האָט ראַפסקי אים אַריינגעשטעקט צוויי פינגער,
אַראַפגענומען דעם הוט, ווו דער קאַפּ איז געווען אַפגעגאַלט, און
דערמאָנט אָן „עלה קרח“ — האָט איר שוין געזען דעם לעצטן „השלח“?
איר מעגט לייענען, שניאור האָט דאָ אַ ווונדערבאַר ליד!
גריין האָט ביי אים גענומען דעם „השלח“, איבערגעקוקט דעם
אינהאַלט, געוויזן מיט דער האַנט, ראַפסקי זאָל זיך זעצן און שטיל
געזאָגט:

— בלויז מיר ביידע זענען אויף צרות!

— וואָס מיינט איר?

— כ'מיון, דער עולם האָט חתונה!

— יע, דער עולם האָט חתונה. — האָט ראַפסקי איבערגעזאָרט גרינג

זוערטער.

— נו?

— וואָס נו?

— און איר ראַפסקי?

— איך וועל אויך חתונה האָבן, — האָט ראַפסקי גוטמוטיק געענט.

פערט — קאַרג מיידלעך זענען פאַראַן? מען דאַרף זיך נאָר פריער

איינארדנען, איצט גראדע בין איך א ביסל פארררייט, מען דארף
אוועקשיקן נאך ירושלים א צוויי הונדערט דאלאר, מען דארף האָבן
טויזנט דאלאר דאָ אַרויסצוגעבן אַ וואָכנבלאַט...

— האַללאָ, מיסטער גרין, — איז מאַדאַם בליאַש אונטערגעקומען
פון אַ זייט און אים אַריינגערוקט אַ האַנט — ווי גייטס? קומט צו
אונזער טישל!

— כ'דארף דאָ זען עמעצן, — האָט גרין זיך געוואָלט אַרויס-
דרייען פון איר און זיך אומגעקוקט, צי ראַפסקי שטייט נאָך.
ראַפסקי איז שוין נישט געווען, בלויז זיין „שלום“ האָט זיך
געהערט פון אַן אַנדער טישל.

— וועט איר צוקומען? — האָט זי אים אַ דריק געטון די האַנט.
— יע.

אין טיר פון קאָפּע האָט זיך באַוווּזן דער ראָמאַנען שרייבער,
העלד. ער איז אַריין ווי אַ רוח, מיט צעפּלויגענע פּאָלעס פון צע-
קנעפּלטן ראָק, מיט ברייט צעעפנטע אויגן, געלעפּן פון איין טישל
צום צווייטן און עפעס געזוכט. ער איז צו צו גרינס טישל, עפעס
אַ ברום געטון, דערזען מאַדאַם בליאַש, אַ שוויס געטון צו איר, זיך
וואַרעם באַגריסט. ער האָט זיך אוועקגעזעצט דערלעבן, אַראָפּגעוואָרפּן
דעם קאָפּעליוש, און אַ קוטשמע שוואַרצע האָר ווי דראַטפעס האָבן
זיך צעשטאָטן ביז איבער די אויגן.

ער האָט גענומען רופן מיטאַמאָל אַלע קעלנערס, באַשטעלט
וועגעטאַריאַנער מאַכלים, זיך געזידלט.

גרין האָט אים נישט געקאָנט פּאַרטראָגן און ביז געווען אויף
זיך, פּאַרוואָס ער פּאַרגינט אים נישט מאַדאַם בליאַש.

מיט אַ ווילדן „האַללאָ, גרויסע מענטשן“ איז אַריין אין קאָפּע
דער דיכטער קליין, אַ ברייטבייניקער בחור מיט אַ פּויל מויל צונג.
ער האָט זיך אוועקגעשטעלט אין מיטן שמאַלן דורכגאַנג פון קאָפּע,
זיך נישט איינגעהערט וואָס די חברה רעדן, גענומען שלעפּן פון די
קעשענעס פּראָגראַמען פון פּאַרשידענע קאָנצערטן, געזונגען שטיקער
פון שטראַוסעס אָפּערע.

העלד, אַן אויפגעקאָכטער, וואָס קליין לעזט אים נישט רעדן,
האָט אים אַ שטופּ געטון פון זיך, און ער איז געפּאַן אויפן קעלנער.

וואָס איז דורכגעגאנגען מיט אַ שיסל זופּ. דער קעלנער האָט געוואָלט דערכאַפּן די שיסל, נאָר עס האָט זיך באַלד דערהערט אַ מזל-טוב פּון די אַרומיקע טישלעך.

קליין האָט זיך דערשראָקן, צונויפגעשאַרט די פּראָגראַמען, אַ קלאַפּ געטון וויסן איבער די פּלייצעס און געמאַכט פּליטה.

אַ ספרדיש מיידל פּון אַ יאָר דרייצן איז צו צום טישל מיט אַ פּאַק צייטונגען.

— האַללע, קייד, שלום, שלום, — האָט אַ קאַרטוניסט מיט אַ פּיפקע אין מויל אַ ווונק געטון צום מיידל — טאַנץ אַ „דושיג“, קויף איך ביי דיר צוויי „פּייפּערס“.

דאָס מיידל האָט גערעדט ענגליש, האַלב העברעיש, געקענט אַלע-מען ביי די נעמען, געוונקען פאַרשייט מיט אַן אויגל:

— מיסטער העלד, קויפט אַ „טאַג“, מיסטער קאַץ — אַ „פּאַרווערטס“. העלד האָט גענומען אַ צייטונג, איר צוגעוואָרפּן אַ ניקל און זיך געווענדט צו מאַדאַם בליאַש, אַז אַלע אַרום האָבן געהערט:

— נו, זאָגט אַליין, וואָס טויגן אירע אַנשטאַלטן? איר האָט געזען דאָס ספרדישע מיידל, ווי זי שענקט שוין באַצייטנס אַ צוואַג צו דער צייטונג? וואָס טוט איר פאַר זיי?

גריין האָט נישט געקאָנט הערן, ווי העלד פרעדיקט מאַראַף, געוואָלט אַרויס אויף דער גאַס, געפילט ווי טיף אין אים זיצט עפעס אַ מענטשל, לאָזט אים נישט גיין, וויל נישט, אַז ווייס זאָל בלייבן מיט מאַדאַם בליאַש. ער האָט זיך דערמאָנט, אַז מאַרגן קומט צו אים בעסי, נישט געוואָלט טראַכטן דערפון, נישט ווילנדיק זיך אַרוק געטון מיט דעם שטול און זיך איינגעהערט, ווי פּרידקין רעדט מיט שושנהן:

— אין ארץ ישראל, זאָגן אַלע, זענען פאַראַן שיינע מיידלעך, — האָט פּרידקין אָנגעפלאָזן אַ פאַר באַקן, און מען האָט דערקענט, אַז ערגעץ דאָרט טיף אין בויד שמיכלט ער — איר זענט אויך פון ארץ-ישראל?

— איך בין אָבער נישט שוין. — זאָגט שושנה קאָקעטיש געענטפערט און געמאַכט בשעת מעשה אַזאַ מינע, ווי זי וואָלט זיך מיט אַן אמת געהאַלטן פאַר אַ שיינע.

— און לויפן קאָנט איר? — האָט פּרידקין געשמייכלט.
— וואָס מיינט איר? — האָט דאָס מיידל אים אָנגעקוקט, נישט

פארשטאנען, וואָס ער פרעגט זי. - וואָס פאַלט אייך איין, צי איך קאָן
לויפן ?

- איך מײן, - האָט פרידקין איינגעצויגן די געמבע - איך מײן,
אַז ארץ-ישראל-מידלעך דארפן קאָנען רייטן, לויפן. איר האָט אַמאָל
געלייענט „אשמת-שומרון“ ?

- מאַפּוס, מײנט איר ?

- יע.

- געלייענט.

- דאָרט, געדענק איך, - האָט פרידקין געלאַכט אין זיך - האָב
איך געלייענט, ווי אַ מידל איז געריטן אויף אַ פּערד. איך געדענק נאָך
ס'לשן - „סוס דוהר“. ער, מאַפּוס מײן איך, האָט געקענט לשון-קודש,
כאַ, כאַ, כאַ !

גרין האָט זיך צעלאַכט. ס'איז אים געפּעלן געוואָרן, ווי פרידקין
טענהט איין מיט אַ מידל. אַנשטאַט צו מאַכן איר אַ קאָמפּלימענט,
פרעגט ער זי, צי זי קאָן לויפן. ער האָט געקוקט אויף די בחורים
מיט די בלייכע פּנימער, וואָס זענען מיטאַמאָל אַנטשוויגן געוואָרן,
געבליבן זיצן איבער די אויסגעטרונקענע גלעזער טיי און קאָועס. דער
שווייס איז גערונען איבער די שטערנס. דער פּאַרדומפּעסטער ריח
פון געפּרעגלטע פיש האָט געקערעלט אין האַלז און אין די אויגן. אין
די אַרפּאָגעלאָזענע קעפּ איז געלעגן אַזאַ טיפע גלייכגילטיקייט, אַז ס'איז
שווער געווען צו גלויבן, צי די מענטשן האָבן עפּעס אָן אינטערעס אין
לעבן.

אַ בלאַסער יונגערמאַן מיט אַ געפּלאַכטן קעסטעלע אויף דער האַנט
איז צוגעקומען צום טישל. ער האָט אַרויסגענומען אַ קליין קישעלע, עס
אַ קוועטש געטון, האָט עס זיך צעמיאַקעט ווי אַ קעצל.

- קויפט יידן, קויפט ! פינף סענט אַ שטיק !

קיינער האָט זיך צומאָל נישט אומגעקוקט. דער יונגערמאַן האָט שוין
געוואָלט גיין ווייטער, האָט קרווע פּונקט אויפּגעהויבן די אויגן און
אים באַגריסט :

- האַללאַ, שוואַרץ ! וואָס מאַכט איר ?

שוואַרץ האָט זיך פּאַררויטלט, נישט געחלומט דאָ צו טרעפּן באַ-
קאַנטע, און געטראַכט ווי ר'נאָך זיך אַרויסצוכאַפּן פּון דאַנען. קרווע
האָט עס באַמערקט, אים פּריינטלעך אַוועקגעזעצט לעבן זיך :

– וואָס מאַכט איר ?
– ווי איר זעט, מיסטער קרווע.
– אויס מ'למד ?
– יעס.

– נו, ביים „פעדלען“ מאַכט איר בעסער אויס ?
– פאַרדינען פאַרדינט מען מער, – האָט שוואַרץ געוואָרפן די אויגן
אין אַלע זייטן – נאָר „פעדלעריי“ איז נישט פאַר מיר ! ס'איז אַ מיאוסע
באַשעפטיקונג !

– איר וועט אפשר טרינקען אַ קאַווע ?
– נאָ, כ'דאַנק !
– און וואָס הערט זיך מכה שרייבן ?
– מ'שרייבט צוביסלעך, – האָט שוואַרץ זיך פאַרלוירן ווי אַ מיידל,
אַוועקגעשטעלט דאָס קעסטל מיט שפילצייג, זיך אַרומגעקוקט, פאַמעלעך
אַרויסגעשלעפט אַ מאַנוסקריפט – כ'האַב אַנגעהויבן אַ גרעסערע זאַך,
פון אַמעריקאַנער לעבן... כ'ווייס... איר האַלט נישט פון מיין שרייבן,
פונדעסטוועגן, – האָט זיך שוואַרץ פאַרהוסט, און קרווע האָט געזען,
ווי הענט און פיס ציטערן ביי אים, ווי ער וואָלט זיך געבעטן ביי
אַ מערדער, ער זאָל אים שענקען ס'לעבן – פונדעסטוועגן, וואָלט
איך אייך געבעטן, אויב איר האָט אַ מינוט צייט, אַזוי גוט צו זיין,
כ'מיין...

קרווע האָט נישט געקאַנט צוקוקן דעם צער פון דעם יונגמאַן,
גענומען ביי אים דעם מאַנוסקריפט, געווען ביז אויף זיך, פאַרוואָס ער
זאָגט אים נישט, אַז ער טאָר נישט שרייבן, אַז דער מאַנוסקריפט איז
גאַרנישט ווערט, אַז... אַז...

שוואַרץ האָט אים אַריבערגעקוקט איבערן אַקסל, נאָכגעפאַלגט
יעדע באַוועגונג, געוואָלט וויסן, וואָס פאַר אַן איינדרוק עס מאַכט אויף
קרווען, און מיטגעלייענט מיט די אויגן, מיטן גאַנצן גוף. ער האָט
פאַרגעסן, אַז ער איז אַ „פעדלער“, אַז היינט איז דער לעצטער טאָג
פאַר די מיאַוקנדיקע קישעלעך, מאַרגן וועט זיין אין „מאַרקעט“ אַ נעגערל
מיט אַ קעפל פון אַ מאַלפע, און אויב ער פאַרקויפט נישט היינט דאָס
קעסטל שפילצייג, מעג ער עס מאַרגן אַרויסוואַרפן.

אַרום טיש איז געווען שטיי. סאַניע האָט דורך די פאַרמאַכטע
ציין פאַרצויגן עפעס אַ פאַלקס-לידל. די בחורים האָבן געוואָרפן

קרענקלעכע בליקן אויף איר, אפנים זי, געהאלטן פאר א שיינע, מקנא
געווען יענע אין שכנות, וואָס האָבן איר בשעתן זינגען געגלעט די
הענט. שושנה האָט פון אומעט פארביסן די אויבערשטע לייפ, געוואָלט
איבערגיוואָלט פארטרייבן די מרה-שחורה פון אַלעמענס פנימער און
אַנגעהויבן ווילעריש :

— שיר, שיר, שיר, שיר !

— גילו, גיל, גיל, גיל !

סאָניע האָט זיך אויפגעשטעלט. אַ הויכע, אַ דאַרע, מיט אַריינגע-
זעצטע אויגן, מיט צו לאַנגע הענט, האָט זי אַנגענומען מיט די שפיץ-
פינגער איר קלייד, געמאַכט מיט די איינגעפאלענע אַקסלען צום טאַקט,
געדרייט מיטן אויסגעדאַרטן האַלז, און ס'האַט אויסגעזען, ווי דער
טויט וואָלט געטאַנצט איבערן טישל.

קיינער האָט נישט מיטגעהאַלפן. די בחורים האָבן אַפּערגעוואָרפן
די פיס, איינגעגראָבן די קעפּ אין די אַקסלען, אויסגעמיטן צו קוקן
אויף סאָניען, וועמעס באַוועגונגען זענען געוואָרן אַלץ פאַרשייטער, ווי
זיי וואָלטן זיך געטראַכט — נו, אַז מען וועט שוין זינגען אַ פריילעכס,
ועט לייכטער ווערן ?

— לאַמיר ערגעץ גיין, האָט זיך איינער אַנגערופן.

— ווהיין ? — האָט אַ צווייטער געפרעגט.

— אומעטיק.

— טאַקע אומעטיק.

— זאָל איך אַהיימפאַרן ? — האָט קאַץ אַ צו געטון מיט די אַקס-

לען.

— פאַר, פאַר ! — האָט גרין אים געטריבן מיט דער האַנט. — דיין

ווייב וואָרט דאָך מסתמא אויף דיר !

— אַז דאָרט איז נאָך אומעטיקער, ברודער ! — האָט קאַץ אַ מאַך

געטון מיט דער האַנט און טיפער זיך אַריינגעזעצט אין בענקל.

גרין האָט נישט געקאַנט הערן, ווי העלד לאַכט, פאַרברענגט מיט

מאָדאַם בליאַש. ער האָט זיך אויפגעשטעלט, געוואָלט אַרויסגיין, דערזען

פאַר זיך העלדן, האָט ער אָן אַלעם פאַרגעסן און זיך אַ ווענד געטוי

צו מאָדאַם בליאַש :

— איר גייט ?

— כ'גיי !

עס איז געוואָרן שטיל. דער עולם איז געבליבן זיצן מיט אַראָפּ-
געלאָזטע קעפּ, ווי יעדער וואָלט זיך אַריינגעקוקט אין זיין אייגן האַרץ.
פון דער קיך האָט זיך געטראָגן דעם ריח פון געפרעגלטע פיש מיט
אַקנאַקעריי, גלייך ווי מען וואָלט געשאַטן אין פּייער אַריין זאלץ.

פרייטיק, ווען פרידקין איז אַהיים געקומען עסן אָוונטברויט, איז
 אים די באַלעבאָסטע אַנטקעגן געקומען:
 – אַ מיידל האָט דאָ געפרעגט אויף אייך, מיסטער פרידקין.
 אַ חידוש, איר האָט זי נישט באַגעגנט? זי איז נאָר וואָס אַרויס פון
 שטוב.

– איר האָט דאָך איר געקאָנט הייסן וואָרטן! – האָט פרידקין
 אָנגעבלאָזן אַ געמבע.

– אוודאי האָב איך איר געהייסן, – האָט זיך די באַלעבאָסטע
 פאַרענטפערט – כ'האַב איר געזאָגט, אַז איר דאַרפט יעדע מינוט אָנקו-
 מען, איז זי געבליבן זיצן אַ ווילע, דערנאָך האָט זי מיר איבערגעלאָזט
 פאַר אייך אַ בריוו, געזאָגט, אַז זי וועט דאָ זיין אין אָוונט.
 פרידקין האָט געעפנט דעם בריוו, דערקענט אַז עס איז פון
 שושנה, און זיין אָנגעבלאָזענע געמבע האָט אָנגעהויבן שמייכלען. ער
 האָט באַטראַכט דעם בריוו, אַ שמעק געטון און גענומען לייצען מיט
 די אויגן:

„... קיינמאָל טרעפט מען אייך נישט! און צו וואָס האָט איר זיך
 פאַרקליבן אַזוי הויך? און אייער באַלעבאָסטע געפעלט מיר אויך נישט!
 וואָס האָט זי אַזוי געקוקט אויף מיר, ווי איך וואָלט געקומען עמעצען
 ביי איר צונעמען. וואָרט אויף מיר, כ'וועל זיין פונקט גיין אין אָוונט.
 קומט אַנטקעגן, כ'וויל קיינעם נישט באַגעגענען

אייער שושנה.”

פרידקין איז געווען גליקלעך. א מיידל האָט נאָך קיינמאָל צו אים
אַזוי נישט געשריבן. ער האָט עטלעכע מאָל איבערגעלייענט דאָס
בריוול, חשק געהאַט עס צו ווייזן דער באַלעבאַסטע, זיך געקווענקלט,
געקוקט אויפן בריוול, אויף איר, מיטאַמאָל זיך פונאַנדערגעלאַכט און
אַריין צו זיך אין צימער. אַ באַליידיקטע האָט אים וויערע אָנגעקוקט,
אינסטינקטיוו דערפילט, אַז אין בריוו איז עפעס געווען וועגן איר, נישט
ווילנדיק אַ קוק געטון אין שפיגל, וואָס איז געהאַנגען קעגנאיבער, און
זיך געטרייסט, אַז זי איז פיל שענער פאַרן שוואַרצן מיידל, וואָס איז
דאָ געווען.

פרידקין האָט באַטראַכט זיין צימער, אַוועקגערוימט אַלע נישט
נויטיקע זאַכן, איבערגעשטעלט דאָס טישל, געקלערט וואָס נאָך צו טון,
אַ קלייניקייט, ס'ערשטע מאָל וואָס אַ מיידל דאַרף צו אים קומען! ער
האַט אויפגעזוכט עטלעכע שווערע ביכער, זיי אָפּגעשטויבט, אַרויפגע-
לייגט אויפן טיש, אַרויסגענומען פון זיין קאַפּער אַ פּאַטאַגראַפיע פון
אַ שיין מיידל, וואָס ער האָט אַליין נישט געקענט - זי געהאַט צוגע-
נומען ביי אַ באַקאַנטן פּאַטאַגראַפּיסט - און אָנגעשטאַכן דאָס בילד מיט
שפּילקעס איבער זיין בעט. לאָז שושנה נישט מיינען, אַז זי איז איין-
און-אינציג, אַז זי דאַרף זיך צופיל איבערנעמען, נישקשה, ס'זענען פאַראַן
שענערע מיידלעך פון איר!

פרידקין איז געבליבן שטיין פאַרן שפיגל. ער האָט לאַנג געדרייט
דאָס אָפּגעבליאַקעוועטע פנים, געמאַכט גרימאַסן, באַטראַכט זיין הויט,
די נאָז, די אויגן און געקומען צום באַשלוס, אַז כאַטש ער איז שוין נישט
יונג, איז ער אָבער ווייט נישט קיין מיאוסער, והא ראה - שלאַגט זיך
אַ מיידל אַליין אָן צו קומען צו אים.

אַן אויפגערוימטער האָט ער זיך גענומען איבערטון, געזוכט אַ ריין
העמד, האָט זיך פונקט געמאַכט, אַז אַלע זיינע העמדער זענען געווען
אין דער וועש. ער איז געבליבן שטיין אין פאַרלעגנהייט, געשאַלטן די
באַלעבאַסטע, צו וואָס זי האָט אַוועקגעגעבן וואָסן די העמדער, און געטראַכט,
אַז איצט אַראַפּצוגיין קויפן אַ העמד איז נישט פּאַסיק. יידן האָבן שוין,
מסתמא, מקבל-שבת געווען, גייען פון די שולן, און ער, פרידקין, איז
גוט באַקאַנט אין דער געגנט, זעט מען אים קויפן אום שבת, זאָגט מען
אים גלייך אָפּ פון דער שטעל. ער האָט זיך געישובט אַ ווילע, גענומען
זיך אַליין באַרויקן, אַז דאָרט, ווו ער וועט קויפן, איז אַ קריסטלעכע

געגנט, און באַשלאָסן, אַז נאָכן עסן וועט ער אַראָפּגיין און זיך קויפן אַ ספּאָרטיש העמד.

אַן אויפגעלייגטער האָט ער זיך גענומען ראַזירן, דערנאָך האָט ער זיך איינגעוואָשן, אָנגעריבן די באַקן ביז צום בלוט, און מיטן האַנ-טוך אַריבערגעוואָרפן איבערן אַקסל, איז ער אַריין אין קיך און גע-וואָרן רעדעוודיקער.

— קאָן איך אפשר היינט פריער אָפּעסן ?
— איר דאַרפט אַוועקגיין ? — האָט די באַלעבאָסטע טאַרווכט די זופ און אַ פּרעג געטון.

— היינט אַוונט קומט צו מיר אַ גאַסט. — האָט פּרידקין זיך איינגע-האַלטן, ער וואָל נישט שמייכלען.

— דאָס מיידל קומט צו אייך ? — איז די באַלעבאָסטע געוואָרן נייגעריקער.

— יעס, זי איז אַ פּאַלעסטינער, רעדט העברעיש, ווי מיר — יידיש. מיר קענען זיך שוין יאָרן. — האָט פּרידקין אַ מאַך געטון מיט דער האַנט און געמאַכט בשעת מעשה אַזאַ מינע, ווי דאָס מיידל וואָלט געווען זיינס אָן אַלטע געליבטע, פון וועלכער ער וואָלט שוין לאַנג געוואָלט פטור ווערן.

— פאַרוואָס איז זי ביז איצט נישט געקומען צו אייך ? — האָט די באַלעבאָסטע געפּרעגט און איז רויט געוואָרן.

— זי איז נישט געווען אין ניו-יאָרק. — האָט פּרידקין אָפּגעהוסט.

— צייט, צייט, מיסטער פּרידקין. — איז זי נאָך רויטער געוואָרן — לאַמיר האָבן נחת, איר זענט דאָך שוין נישט קיין בחורל.

פּרידקין האָט געפילט, אַז ער איז היינט דער העלד, ווי די גאַנצע וועלט וואָלט זיך אינטערעסירט מיט אים, און פּונקט ווי יעדער מאַנס-ביל האָט ליב צו רעדן מיט אַ פּרוי וועגן זיינס אַ באַקאַנטע, אַזוי האָט פּרידקין גרויס חשק געהאַט צו פּרעגן די באַלעבאָסטע, ווי שושנה איז איר געפּעלן.

ער האָט מיט איין האַנט אַרומגענומען די באַלעבאָסטע פאַר דער טאַליע, זי אַ דריק געטון צו זיך, עטוואָס איבערגעבויגן און געפילט, ווי די קיך, די פּאַדלאָגע הויבן אָן אַוועקצושווימען פון אונטער זיינע פיס. ביידע האָבן זיך איבערגעקוקט, דערנאָך האָט זיך די באַלעבאָסטע

ארויסגעדרייט פון אים, זיך אָפגעשאַקלט, זיך גענומען פאַרען ביי די טעפלעך און געזאָגט צו פרידקינען :

— זעצט אייך אַוועק, גיב איך אייך עסן !

פרידקין האָט זיך געדרייט, געשמעקט, נישט חשק געהאַט אַרויס-צוגיין פון קיך און זיך געשראַקן נישט אָנצוטערען דעם קינד, וואָס האָט זיך געשלעפט אויף אַלע פיר, די הענטלעך, ווו ער האָט זיך אַ דריי געטון, איז אים דאָס קליינע מיידעלע מיט די קלוגע אויגעלעך געווען אין וועג, און ער האָט געהאַט ס'געפיל, אַז ס'וועט זיך וואַרפן אויף אים ווי אַ הינטל.

ער האָט גיך געגעסן, פמעט נישט געקייט, און די געדאַנקען זענען געלאָפן פון שושנה צו דער באַלעבאַסטע. ער האָט אַליין נישט געוואָסט, וואָס פאַראַ ס'געפעלט אים בעסער. ער האָט נאָך איצט געפילט אַן אָנ-גענעמע וואַרעמקייט פון דער באַלעבאַסטעס ווייכן קערפער.

נאָכן עסן האָט פרידקין אָנגעטון דעם ראַק מיטן קאַפעליש און איז אַרויס פון שטוב. אויף די טרעפ איז אים עמעצער אַנטקעגן גע-קומען, זיך נישט איינגעקוקט ווער דאָס איז, און אַז ער איז שוין געווען אין קאָרידאָר, האָט ער זיך דערמאָנט, אַז ס'איז געווען זיין באַלעבאַסט, סאַשע. אים האָט באַנג געטון, פאַרוואָס ער האָט אים נישט באַגריסט, געוואָלט היינט מיט אַלעמען זיין גוט, מורא געהאַט, אַז עמעצער זאָל אים נישט באַליידיקן אין שושנהס געגנוואַרט.

אָרויסקומענדיק אויף דער גאַס, האָט ער באַלד וועגן אַלעם פאַרגעסן. עס איז שוין געווען טונקל. פמעט אַלע יידישע שפייז-געוועלפן זענען שוין לאַנג געווען פאַרמאַכט. עלטערע יידן זענען געגאַנגען פון שול. פרידקין האָט זיך געהיט, געשפרייזט דורך הינטערשטע געסלעך, נישט געוואָלט מען זאָל אים באַמערקן, ווי ער גייט אַריין אין אַ גאַלאַנטעריי-געוועלפ. ער האָט זיך אַריינגעגנבעט, געבעטען דעם קרעמער, מען זאָל אים ווייזן העמדער. דער קרעמער האָט אָנגעהויבן אָנצוואַרפן אויף דער צאָלבאַנק קעסטלעך, שאַכטלעך. פרידקין האָט געזוכט, אונטער-געטראָגן יעדעס העמד צום ליכט, פרובירט מיט די פינגער די סחורה, באַטראַכט דעם קאָליר.

עטלעכע יינגלעך האָבן אים דערזען, ווי ער שטייט און קויפט אום שבת, האָבן זיי גענומען אַריינשרייען אין געוועלפ :

— האַללאָ, רבי ! האַללאָ, רבי !

דער קרעמער האָט זיי גענומען טרייבן פון דער טיר, איז באַד
די קופּקע גרעסער געוואָרן, צווישן די קינדער זענען געווען פיל פון
זיינע תלמידים, די קינדער האָבן זיך געשושקעט, באַלד האָבן זיי
אויפגעזוכט אַן אַלטע בלעך, זיך אויסגעשטעלט אַרום געוועלב, ווי
אַ קאָפּעליע, און אָנגעהויבן צו זינגען מיט אַ סקאַרפּאַון נגון :

— טאַ-טאַ, טאַ-טאַ, טראַ-טאַ, טאַ-טאַ ! האַללאַ, רבי ! האַללאַ, מיט-
טער פּרידקין !

פּרידקין האָט געזילט, ווען אַ גרוב עפנט זיך פאַר אים, וואָלט ער
אַריינגעשפרונגען. ער האָט נישט געוואוסט, וואָס ער זאָל טון, געפרעגט
דעם קרעמער, צי ס'איז נישטאָ עפעס אַ הינטערטיר, ס'איז נישט גע-
ווען. דערווייל זענען די געשרייען געוואָרן גרעסער. פאַרבייגייענדיק
האָט דער עולם גענומען קוקן אין געוועלב אַריין, גאָרנישט געזען און
זיך אויך אָפּגעשטעלט

דער קרעמער האָט זיך נישט געקאָנט אָפּיאַגן פון די יינגלעך,
געשראָקן זיי זאָלן נישט אויסברעכן דאָס פענסטער, נישט פאַרשטאַנען,
וואָס דאָ קומט פאַר, געזען, אַז דער קונה שטייט אַן איינגעקאָרטשעטער
מיט אַ פאַר צעשראָקענע אויגן, איז אים איינגעפאַלן, אַז טאָמער איז
עס אַ משוגענער. זייערע בליקן האָבן זיך באַגעגנט. דער קרעמער האָט
קיין אויג נישט אַראָפּגענומען פון פּרידקינען, זיך געוואָלט איבערצייגן,
צי איז עס טאַקע אַ משוגענער, און פּרידקין האָט פון גרויס שרעק
נישט געקאָנט איבערטראָגן דעם קרעמערעס בליק, האָט ער נאָך ברייטער
צעעפנט די אויגן, נישט קיין ריר געטון מיט זיי און געקוקט אין
דערוועלביקער ריכטונג. דער קרעמער האָט נישט אויסגעהאַלטן, אַראָפּ-
געלאָזט די אויגן, אַ צעשראָקענער זיך אַהינטערגעשאַרט הינטער דער
צאָלבאַנק, פון זיכערקייט וועגן געכאַפט די אייזערנע מאָס אין דער
האַנט און זיך געבעטן ביי פּרידקינען :

— אויב איר וועט נישט אַרויסגיין, וועלן די באַמס' די הוינ-
דע' (1) מיר אויסהאַקן !

פּרידקין האָט אַראָפּגערוקט דעם שטייפן קאָפּעליש איבער די
אויגן, אויפגעשטעלט דעם קאָלינער פון רעקל, פעסט געהאַלטן דאָס
העמר אונטערן אַרעם און איז אַרויס פון קראָם. די קינדער האָבן זיך

(1) פענסטער.

צעשטאָטן, געווען אז ער ציט אָפּ, האָבן זיי צוריק זיך אַ לעָזן געטוין נאָך
אים מיט אַ הוראַ, און וואָס איינער האָט נאָר געכאַפט אין דער האַנט
אַריין, האָט ער אים נאָכגעוואָרפן. זיי האָבן אים אַרומגערינגלט, פאַר-
לאָפן אין פנים אַריין, און אַ קאַצנמוזיק האָט אים באַגלייט

– האַללאָ, מיסטער פרידקין! אַי, וואַי!

– האַללאָ, רבי!

– רבי, רבי, רבי! אַי, וואַי, וואַי!

– שבת-גוי!

– שבת-גוי!

– אַ בראַך צו דיין קאַפּ, מיסטער!

– אַי, וואַי, וואַי, געפילטע פיש!

פרידקין איז געלאָפן. ער האָט זיך עטלעכע מאָל אַ שטעל אָפּ
געטוין, געפילט, אז אויב ער וועט כאַפן אַ יינגל, רייסט ער אים אויס
אַ האַנט, וועט אים אָנכאַפן פאַר ביידע אויערן, דרייען אזוי לאַנג,
ביז ער וועט אים ס'קעפּל אַראָפּדרייען, וועט אים אַ שטיק באַק אויס-
רייסן, וועט אים צעפאַסטעווען, צעשניידן אויף שטיקער. יעדעס מאָל
ווען ער האָט זיך אָפּגעשטעלט, האָבן די חברה זיך צעשאַטן, און ווי
ער האָט זיך נאָר אויסגעדרייט, זענען זיי שוין ווידער געווען אַרום
אים. אין מיטן לויפן איז אים איינגעפאַלן, אז מענטשן מיינען, אז
אַ משוגענער טראַגט זיך איבער די גאַסן, און אַ באַנדע יינגלעך לויפן
אים נאָך. ער האָט געזען, ווי מען שטעלט זיך אָפּ קוקן, מורא געהאַט,
אַז אַ באַקאַנטער פון „היברו-סקול“ זאָל אים נישט אַנטקעגן קומען, איז ער
אַריין אין ערשטן פילגאַרנדיקן הויז, וואָס ער איז פאַרבייגעלאָפן. ער איז
אַרויף אויפן העכסטן שטאַק, געשטאַנען דאָרט נישט טויט, נישט לעבע-
דיק, גלייך אַראָפּצוגיין אויף דער גאַס וואָלט געהייסן געהרגעט צו
ווערן. ער האָט געהעשעט, ווי אַן אויסגעמאַטערטער הונט, געפילט
אַ ווייטיק אין דער זייט פון צופיל לויפן, און מיטאַמאָל האָט ער זיך
געכאַפט, אַז דאָ צו שטיין איז נישט קיין פּלאַן – ס'קאָן נאָך אַרויסקו-
מען אַ פרוי און אים אָננעמען פאַר אַ גנב, ביים קלענסטן שאַרף האָט
זיך אים אויסגעדאַכט, אַז מען עפנט אַ טיר, מען באַפאַלט אים, און
ס'ערשטע מאָל אין לעבן האָט ער דערפילט, אַז מלמדות איז אַ מיאוסע
פרנסה, ערגער ווי צו זיין אַ שינדער, אים האָבן זיך געפלאַנטערט אין
קאַפּ עטלעכע יינגלעך, און ער האָט געשווירן, אַז זונטיק וועט ער זיך

מיט זיי אָפּרעכענען, פּאַמעלעך גענומען גיין אַראָפּ פון איין שטאָק
אויפן צווייטן, געציילט די טרעפּ און זיך געשראַקן, די קינדער זאָלן
אים ווידער נישט אָפהאַלטן.

דעם קאָרידאָר איז ער דורכגעגאַנגען אויף די נעגל, קוים געעפנט
די טיר און אַרויסגעקוקט. די קינדער זענען זיך שוין געהאַט צעגאַנגען.
ער האָט זיך גיך אַרויסגעכאַפט און גענומען שפּרייזן אַהיים. איצט
ערשט האָט ער זיך דערפילט מיט. אַז ער איז אַהיים געקומען, האָט ער
מיט קיינעם קיין וואָרט נישט אויסגערעדט, זיך פאַרמאַכט ביי זיך אין
צימער און געפליבן זיצן אין דער פינסטער אָן פּחות. ס'רעפּן איז אים
נישט געווען ניהא. ער האָט געטראַכט, אַז גוט וואָס ער איז געגאַנגען
אַליין. וואָס וואָלט ער אָבער געטון, ווען ער גייט מיט שושנה, צי מיט
אַן אַנדער מיידל? פינסטערע מחשבות האָבן זיך געלייגט איבער פּריד-
קינען, געטענהט צו אים, אַז אויב ער בלייבט אַ מלמד, בלייבט ער אַן
אייביקער בחור. נו, טאַקע, ווי וועט ער זיך ווייזן מיט דעם ווייב אויף
דער גאַס? ער דאַרף זען וואָס גיכער פטור צו ווערן פון דער פּרנסה,
זיך איין מאָל פאַר אַלע מאָל צושלאָגן צו עפעס. דורך פּראָטעקציע קאָן מען
אַלץ דערגרייכן! ער האָט זיך דערמאַנט אָן סעקרעטאַר, אָן זיין מיידל,
נישט געזען קיין ביי, וואָס זי איז אַ גאַליציאַנער, אַז ווען ער וואָלט
גענומען דעם שידוך ערנסט, וואָלט ער אפשר שוין היינט געהאַט אַ קאָג-
גרעגיישאַן, פון דעם, וואָס ער פאַרדרייט זיך אַ קאָפּ מיט שושנה, וועט
קיין פּרנסה נישט זיין!

אַ מידער און אויסגעמאַטערטער האָט פּרידקיין זייער געוואָלט
שושנה זאָל היינט נישט קומען, איר געווינשן, זי זאָל ברעכן הענט און
פּיס, וווּ זי איז, דען ווען נישט זי, וואָלטן די אַלע צרות נישט געווען.
ער האָט אַ ציטער געטון - מען האָט אָנגעקלונגען. דאָס האַרץ
האַט אים געזאָגט, אַז שושנה קומט. ער האָט נישט געוואוסט, וואָס צו
טון מיטן העמד, פאַר פּעס, וואָס ער קאָן עס נישט אָנטון, האָט ער עס
צעקנייטשט, אַריינגעוואָרפן אין דער מלבושים שאַנק און זי פאַרהאַקט.
ער האָט אינסטינקטיוו זיך פאַרקעמט מיט די פינף פינגער די האַר, זיך
אָפּגעפּוצט מיט די הענט דאָס רעקל און איר אַנטקעגן געגאַנגען. ער
האַט באַמערקט, ווי סאַשע זיצט אין עסציימער אָן אָנגעפלאָזענער, זיך
דערמאַנט, נאָן אויף די שטיגן האָט ער אים נישט באַגריסט, האָט ער
איצט אַ שאַקל געטון צו אים מיטן קאָפּ. סאַשע האָט עס נישט באַמערקט.

געהאלטן די פיסט אויף א שטוב, און אז פרידקין איז דורך, האָט ער זיך אויפגעשטעלט, אים נאָכגעקרימט דעם גאַנג, געשטעלט די פיסט ווי אַ צעפנטע שער און גערעדט צו זיך :

— אַ נו יעוואָ ק'טשאָרטו !

פרידקין איז געשטאַנען אין דער צעפנטער טיר, געוואָרט מען זאָל אַרויפקומען. סאַשע איז אויך צוגעקומען, גערעכנט, אפשר קומט מען צו אים, עטלעכע מאָל אַראָפגעשריען, ווער עס גייט, און אז פרידקין האָט אים פאַרויכערט, אז דאָס גייט מען צו אים, איז סאַשע נאָך אַלץ געבליבן שטיין.

שושנה האָט זיך מיט פרידקינען באַגריסט און אָפגעעטעמט :

— איר ווינט אַזוי הויך !

פרידקין האָט געשמייכלט און געוויזן אויף דער אָפנער טיר :

— קומט אַריין !

סאַשע איז זיי נאָכגעגאַנגען, די הענט אין די הויזן-קעשענעס, געפילט ווי די נכפה עסט אים, און זיך געטראַכט, ס'זאָל אים גיין אין לעבן, וועט ער זיי אָפּשפּילן אַ חתונה. ער האָט געשליידערט מיט די פיס, וואָס ס'איז אים געשטאַנען אין וועג, אַריין אין קיך, ווו ס'ווייב איז געזעסן איבער אַ בוך, און אויסגעשאָסן :

— כ'מאָך דעם אינטעליגענט נאָך היינט צו „מופן“ ! (1).

— וואָס שוין ווידער ?

— כ'ויל נישט אין שטוב ביי מיר קיין מוידן ! — האָט סאַשע

אַרויסגעכאַפט די הענט און זיך געהיצט, — פאַר זעקס נישטיקע דאָלאַר

אַ חודש זאָל יעדער מעגן קומען צו מיר אין הויז אַריין ? ! ווי כ'בין

אַ ייד, וויערע, אז פונקט צען אַ זייגער פאַרשליס איך דעם געז-מי-

טער (2) און כ'מאָך נאָכט ! און אויב דעם אינטעליגענט גע-

פעלט נישט, קאָן ער מאַרגן „מופן“ !

— סאַשע, — האָט ס'ווייב אים געוואָלט באַרויקן — גיי שלאָפן

און מאַך נישט קיין לייטישע געלעכטער !

— איך גיי נישט שלאָפן, ביז די מויד וועט נישט אַרויס פון

(1) אַרויסציען זיך פון דירה.

(2) אַפּאַרט, וואָס באַווייזט, וויפיל מען פאַרברויכט גאָז.

מיין שטוב! איך דערלייג נאָך צו אים! מיר קאָסט אַליין דער ציי-
מער זעקס דאָלאַר, און איצט וווּ איז וועש און ווער איז דאָס מחויב
אים צו באַדינען, וועט ער מיר נאָך ברענען גאַז אויך? אַ ווייטיק
אים אין די זייטן!

— סאַשע, אויב דו גייסט נישט שלאָפן, גיי איך אַרויס פון
שטוב! — האָט וויערע צוגעמאַכט דאָס בוך און אַריין אין צווייטן
צימער זיך בעטן דאָס בעט.
פרידקין האָט לייכט געעפנט די טיר, דערווען די באַלעבאָסטע
און זי געפרעגט:

— האָט איר אפשר אַ גלֶאָז טיי? —
— אפילו צען. — האָט די באַלעבאָסטע אַ שמייכל געטון, אויפ-
געהערט בעטן און אַריין מיט אים אין קיך.
סאַשע האָט זיך פאַרשעמט פאַר פרידקינען און זיך גענומען
פאַרען ביים האַנט-פאַס. אים האָט געקערענט, פאַרוואָס פרידקין באַ-
מערקט אים נישט, געווען ביז אויפן ווייב, פאַרוואָס זי שמייכלט,
זייער געוואָלט ווייזן פרידקינען, אַז ער, סאַשע, איז דאָ דער באַלע-
באָס, און ווען וויערע האָט געהאַלטן אין אָנגיסן דעם טיי, האָט ער
זי מיטאַמאָל אַ פרעג געטון:

— וווּ האַלטסטו די „ריסיטס“ (1) פון דער מאַשין?
— גייסט דאָך שלאָפן, וואָס דאַרפסטו די „ריסיטס“?
ער האָט נישט געענטפערט, אָן עפן געטון דעם בופעט און
גענומען וואַרפן אויף דער פּאָדלֶאָגע, וואָס ס'איז אים געקומען אין
דער האַנט אַריין. ער האָט די קוויטאַנציעס נישט געפונען, האָט ער זיך
אַ דריי אויס געטון צום ווייב מיט פאַרקוועטשטע פויסטן:
— איך רעד און אַ הונט בילט איז ביי דיר אַלץ איינס! ווי
כ'בין אַ ייד, כ'גיי היינט אַוועק פון שטוב! וואָס מיינסטו, כ'וועל
אַרבעטן פאַרן טייוול, און דו וועסט ליינען ביכער? איצט, אַז דו
האַסט נישט די „ריסיטס“, גיי און באַצאָל זינגערן נאָך אַמאָל פאַר
דער מאַשין! אַז נאָך פאַר דער חתונה האָב איך געוויסט, אַז ס'איז
נישט קיין שידוך פאַר מיר!

(1) קבלה, חשבון.

— משוגענער, — האָט ס'ווייב פֿלומרשט געלאַכט, זיך געשעמט
פֿאַר פֿרידקינען און געוואָלט פֿאַרגלעטן, ס'זאָל אויסקומען ווי אַ שפּאַס —
וואָס וואַרפֿסטו אַלץ אַרויס? ס'ליגט נישט דאָרט!
— וווּ דען ליגן זיי? — האָט ער אַ געשריי געטון, אַז ס'ווייב
האָט זיך אַזש אָפּגערוקט.

— ביסט טאַקע דער באַלעבאָס, — האָט זי מער זיך נישט געקאָנט
איינהאַלטן — נאָר ווייז נישט דינע הינטישע שטיק! מען ווייס אַזוי
אויך ווער דו ביסט!

— כ'געפֿעל דיר נישט, מיין געלערנטע דאָמע? האָסט אַ ברירה!
אַפֿילו יעצט! — איז סאַשע אונטערגעגאַנגען נענטער צום ווייב.

פֿרידקין האָט זיך דערשראַקן, מורא געהאַט, סאַשע זאָל אים
אַמאָל נישט אָפּשפּילן אַ חתונה, האָט ער געכאַפט די צוויי גלעזער טיי
און מיט אַ געבען־פֿנים אַריין צו זיך אין צימער.

שושנה איז געשטאַנען ביים שפיגל, זיך איבערגעקעמט די האָר,
זיי אַריבערגעוואָרפֿן אין צוויי פֿאַסמעס איבער די אַקסלען, געקוקט
פֿונם שפיגל אויף פֿרידקינען, געזען, אַז ער איז גלייכגילטיק, האָט
זי פֿאַרדרייט די פֿאַסמעס אין אַ קנופּ, אים פֿאַרשטאַכן מיט האָר-
נאָדלען, זיך אַוועקגעזעצט אויפֿן בעטל און אַ הויב געטון מיט די
אַקסלען:

— טיי.

זי האָט עטלעכע זופּ געטון, איבערגעוואָרפֿן אַלע ביכער, וואָס
זענען געלעגן אויפֿן טיש, באַקוקט די רעפֿראָדוקציעס, וואָס זענען
געהאַנגען אויף דער וואַנט, אַריינגעקוקט אין דעם קליידערשראַנק,
איז פֿרידקינען איינגעפֿאַלן, אַז זי קאָן נאָך אויפרוקן דעם שופֿלאָד
מיט די ברודיקע וועש. ער האָט זיך אַזוי אַוועקגעשטעלט, ער זאָל
פֿאַרשטעלן דעם שופֿלאָד, געוואָלט פֿאַרפֿירן אַ שמועס, נישט געוויסט
ווי, און סתם אַ זאָג געטון:

— פֿאַרוואָס טרינקט איר נישט, דער טיי ווערט דאָך קאַלט?

— איר וויסט, מיסטער פֿרידקין, — האָט שושנה זיך צוריק

אַוועקגעזעצט אויפֿן בעטל — כ'דאַרף זיך לערנען ענגליש!

— איר קענט דען נישט?

זי האָט אַ שאַקל געטון מיטן קאַפּ אויף ניין און זיך אָנגערופן
מיט אַ שולדיקער מינע :

— קריגט מיר עפעס אַ לערער ?

— פאַר פּערציק סענט אַ לעסאָן קאָנט איר קריגן אַ גוטן לערער ?

— כ'האָב קיין געלט נישט. -- האָט שושנה אַ הויב געטון מיט די

אַקסען.

— ר'ווייסט, ווען ס'מאַכט זיך מיר, כ'זאָל איינעם לערנען העב-

רעיש, און דערפאַר זאָל מען מיר לערנען ענגליש...

— אַז איר ווילט, וועל איך איך לערנען. -- האָט פּרידקין

איר פאַרגעשלאָגן, און געטראַכט, אַז אַזוי ר'נאָך הויבן זיך אָן אַלע

ליבעס.

— איר קענט דאָך בעסער העברעיש פון מיר ! -- האָט שושנה

נישט ווילנדיק אָנגערירט מיט די שפיץ פּינגער זיין האַנט.

— רעדן קען איך נישט !

— גוט, נו, -- האָט שושנה אַ פאַטש געטון איין האַנט אָן דער

צווייטער און איז אויסגעשפרונגען -- ווען פּאָנגען מיר אָן ?

— אַפילו איצט !

זי האָט געטון עטלעכע זופּ, אַוועקגערוקט דאָס גלאַז טיי, גע-

נומען פון טיש אַ ליידיק זייטל פּאַפּיר און עס גענומען רייסן אין

שטיקלעך, די שטיקלעך אין נאָך קלענערע און באַשאַטן מיט זיי דעם

טיש.

פּרידקין האָט דערוויל גענומען זוכן צווישן זיינע ביכער און

זי אַ פרעג געטון :

— איר קענט גאָר קיין ענגליש נישט ?

— אַביסל פאַרשטיי איך !

אין אַ וויללע אַרום זענען זיי ביידע געזעסן ביי אַ קיילעכדיקן

טיש, און וווּ זיי האָבן זיך נישט געזעצט, געוואָלט ס'זאָל אויסקומען

באַקוועמער, האָבן זייערע פּיס זיך אַלץ צוזאַמענגעטראַפּן. שושנה

האָט געלייענט אַ מעשה וועגן אַ שלאַפּעדיקער פּרינצעסין, הנאה געהאַט

פון אַרויסרעדן די ווערטער, און ס'האָט אויסגעזען, אַז דער בלויוזער

פּראַצעס פון לייענען באַפּרידיקט זי. פּרידקין איז געזעסן ווי אין פיבער,

געפילט, ווי זיינע פּיס ציטערן, און עס ווערט אים אַלץ וואַרעמער.

ער האָט געקוקט פון דער זייט, באַטראַכט איר ברוינעם האַלז, דעם קאָפּ האָר, געזען ווי פון דער אָפּשטייענדיקער בלוזע קוקט אַרויס אַ בלווי שליפּף, און די ברוסטן, צוויי קליינע, שטייפע עפעלעך זעען זיך אַרויס ביז אין דער העלפט. ער האָט נאָך אַזעלכע קליינע ברוסטן קיינמאָל נישט געהאַט געזען. ער האָט געלייענט, געהערט פון חברים, אַז מיינסטן ראָמאַנען הויבן זיך אָן פון אַ לעקציע, עפעס נישט געגלויבט, און אין דער זעלביקער צייט האָט אים דער בלויוזער געדאַנק, אַז ס'קען עפעס ווערן, געלאַשטשעט און גערעגט. ער האָט געפילט, ווי זיינע פיס וויגן זיך אין אַן אָנגעזעמענע וואַרעמקייט, עפעס פּלאַנטערט זיך אַרום אים, געווען אין אַ פאַרלעגנהייט, ווי ר'נאָך מען קריכט אַרויס פון דעם פּלאַנטער, און פיל מאָל נישט גע- כאַפט, וואָס שושנה רעדט צו אים. מיטן שכל האָט ער פאַרשטאַנען, אַז אַ צווייטער אויף זיין פּלאַץ וואָלט אין מיטן לייענען זי אַרומגע- נומען אַרום דער טאַליע, גאַרנישט מאַכנדיק זיך דערפון, וואָלט זיך נענטער צוגערוקט, און דער געדאַנק האָט זיך ביי אים אַזוי אויס- געשפּיצט, אַז פון בלויוזן רוקן זיך נענטער וואָלט איינער אַריין אינם צווייטן. זי וואָלט אַלץ געהאַלטן אין איין לייענען, וואָלט געווען אַזוי פאַרטון אין דער שלאַפּנדיקער פּרינצעסין, אַז זי וואָלט קיין זאַך נישט באַמערקט. דערנאָך, אַז מען האַלט זי שוין פעסט, פאַרוואַרפט מען איר קאָפּ צו זיך אויף דער ברוסט, דאָס ביכל פאַרמאַכט מען, צי מען וואַרפט עס אַרונטער אויף דער פּאָדלאָגע און... דאָס אַלץ האָט פּרידקיין פאַרשטאַנען מיטן שכל, געפילט ווי די הענט רירן זיך נישט פון אָרט, ווי זיי וואָלטן געווען געליימט. אים איז מיטאַמאָל אויפן זינען געקומען, ווי די קינדער האָבן אים געיאָגט, ווי ער איז געלאָפּן ווי אַ משוגענער איבערן גאַס, מענטשן האָבן נאָכגעקוקט, און איצט זיצט ער מיט אַ מיידל, איז אים אַלץ אויסגעקומען אַזוי וואָכענ- דיק, און ער איז נאָך מער ביי זיך געפאַלן.

— איר שלאַפּט? — האָט זי אים אָנגענומען פאַר אַ האַנט. — ווי לייענט מען דאָס וואָרט?

פּרידקיין האָט זיך פאַרלירן, נישט געקאָנט איר קוקן אין פנים אַריין, ווי זי וואָלט געווסט זיינע רעיונות, איבערגעלייענט דאָס וואָרט און אין געדאַנק זיך גענומען זידלען. ער האָט באַמערקט, ווי שושנה

דייענט אלץ פאמעלעכער, ווי זי וואָלט זיך געקליבן איינשלאָפן, אירע פיס ליגן כמעט אויף זיינע, אירע שפיץ פינגער בריען אים, און אין צימער איז מיטאַמאָל געוואָרן אַזוי הייס, דאָס טישל האָט זיך געלייגט אויף אים, ווי אַ שווערע משא, האָט פרידקין אַליין נישט וויסנדיק ווי ר'נאָך, דערפילט שושנה קאָפּ אויף זיך. דאָס ביכל איז טאַקע אַראָפּגעפאַלן, געלעגן אונטער זייערע פיס. די שווערע, פלייש-קע שושנה איז געזעסן אויף זיינע קני, און האָט זיך געחדושט, ווי לייכט זי איז.

שושנה האָט זיך מיטאַמאָל אַרויסגעריסן פון זיינע הענט:
— מען גייט !?

פרידקין האָט זיך איינגעהערט און זי גענומען באַרויקן:
— וואָס פאַלט אייך איין, ס'גייט קיינער נישט!
זי איז געבליבן זיצן אויף אַ ווינקל פון בעט, די האַר צעשאַטן, געקוקט אַזוי ווילד און אומבאַהאַלפן אויף פרידקיןען, ווי ער וואָלט זי אומגליקלעך געמאַכט.

פרידקין האָט נישט געקאָנט אויסהאַלטן איר קוק, פון זיכערקייט וועגן גענומען פאַרשליסן די טיר.

שושנה האָט זיך אַ וואָרף געטון צו אים:

— כ'בעט אייך, דאָס טוט נישט, פאַרשליסט נישט...

ער האָט זי אַרומגענומען, אָנגעהויבן באַרויקן, געפילט אויף זיינע הענט אירע טרערן, געוואָלט זי צוריק אַוועקזעצן, האָט זיך שושנה צוהעשעט.

פרידקין האָט נישט געוואוסט וואָס צו טון, מורא געהאַט מען זאָל נישט דערהערן. אין צווייטן צימער, ווי זי וויינט, און געשטאַמלט:
— וואָס איז, שושנה, ס'איז אייך נישט גוט? איר ווילט אפשר אַביסל וואַסער?

זי האָט נישט געענטפערט, געבליבן מיטן פנים אויף זיינע הענט, געוויינט און געציטערט ווי אַ פיש. פרידקין האָט נישט פאַרשטאַנען, פאַרוואָס זי וויינט. ער האָט דאָך איר גאַרנישט געטון? נו, אַז מען טוט אַ מיידל אַ קוש, דאַרף מען מאַכן אַזאַ חתונה? און ווען נישט זי, וואָלט ער איר אפשר קיינמאָל קיין קוש נישט געטון! פון פאַרדרוס האָט ער איר געגלעט דעם קאָפּ און זיך געבעטן:

— שושנה, נו, בארויקט איך, שושנה... מען קאן נאך אריינ-
קומען...

זי האָט זיך געווישט מיט אַ טיכל די אויגן, דערנאָך גענומען
זיין האַנט אין אירע אים געפרעגט:

— האָסט מיך לייב?

פרידקין האָט זיך צעפּינטלט, נישט געוואוסט וואָס צו ענטפּערן,
און געשטאַמלט:

— כ'מיינ... כ'ווייס... ווי דען...

— איר דאַרפט וויסן, — איז שושנה געוואָרן דרייטער און זיך
גענומען שפּילן מיט זיינע פינגער — אַז מיך האָט נאָך קיינער נישט
געקושט, אַז איר ווילט נישט, גלויבט נישט, נאָר כ'פּאַרויכער איך,
אַז איר זענט דער ערשטער!

פון צווייטן צימער האָבן זיך געהערט גוואַלטן, ווי מענטשן
וואַלטן זיך געאַמפּערט. פרידקין מיט שושנה האָבן זיך אַ וויילע
איינגעהערט און געבליבן זיצן אַרומגענומענע אויפן בעטל. זי האָט
אים געגלעט דאָס פנים:

— כ'וועל איך זאָגן דעם אמת, פון ערשטן מאָל, ווען כ'האַב מיט
איך גערעדט, זענט איר מיר געפּעלן געוואָרן... און איינזאַמער,
עלנטער בחור, און אַז מען איז נישט שייך, טאָ וואָס? דאָס איז נישט
אַלץ! איך בין אויך עלנט, האָב איך געטראַכט, אַז מיר וואַלטן געווען
אַ גוט פּאַרל! נו טאַקע, איר וואַלט נישט געדאַרפט נעמען אויף זיך
אַן איבעריקן עול! מיר וואַלטן געלעבט ווי איצט, איך פּאַרדין פּאַר
מיר! איבעריקנס, אַז כ'וועל זיך אַביסל „אויסגריינען“, רעכנן איך אַליין
צו עפּענען אַ פּלאַץ.

— וואָס, איר זענט אַ גוטע שניידערן?

— כ'מאָך אַליין אַ גוט שטיקל אַרבעט! ווען כ'וואַלט נישט גע-
קענט, וואַלט איך נישט געאַרבעט אין אַזאַ רייכן פּלאַץ!

די קולות אין צווייטן צימער זענען געוואָרן העכער. זיי האָבן
זיך איבערגעקוקט, געהויבן מיט די אַקסלען.

— מען קריגט זיך? — האָט שושנה געפרעגט.

— מיינ באַלעבאַס איז אַ משוגענער!

דער גאז-פלאם האָט זיך אָנגעהויבן צו זעצן, און אין צימער
איז געוואָרן טונקל.

— די געז גייט אויס. — האָט שושנה זיך אויפגעשטעלט.
פרידקין האָט גאָרנישט געענטפערט, אַ צעטראָגענער געקוקט,
ווי דאָס פלעמל ווערט אַלץ קלענער, געוויסט, אַז דער גאז קאָן נישט
אויסגיין, ס'איז נישט קיין „קוואַדער-מיטער“, און זיך געישובט, צי ער
זאָל אַריין צו סאַשן, צי נישט. מיטאַמאָל איז געוואָרן שטאַק-פינסטער.
פרידקין האָט אָן עפן געטון די טיר. נישט געוויסט, וואָס ס'איז מיט-
אַמאָל געוואָרן, געבליבן שטיין אין דער טיר און זיך איינגעהערט.
— איך דאַרף נישט מען זאָל ברענגן מיין געז! — האָט זיך
געהערט סאַשעס קול, — איך דערלייג צום באַרדער! מיך קאָסט מער
ווי זעקס דאָלאַר דאָס צימער! לאָז ער „אַרויסמופן“! איך וועל יעדן
אָוונט אָפּשליסן די געז!

— ביסט אַ גראַבער יונג, — האָט וויערע וויינענדיק געענטפערט —
ווי באַליידיקט מען אַזוי מענטשן? מען לאָזט זיי זיצן אין דער פינ-
סטער? ווילסט טייערער פאַרן צימער, זאָג, נישט פאַרדרייען די געז,
ווען אַ פרעמדער מענטש איז אין הויז!

פרידקין האָט זיך געכאַפט, אַז סאַשע האָט אָפּגעשלאָסן דעם גאז,
און אַ באַליידיקטער צוריק אַריין צו זיך. ער האָט נישט געוויסט, וואָס
צו טון פון פאַרדרוס, אַ לענגערע צייט געשטאַנען מיט שושנה ביי
דער טיר, געוואַרט און זיך איינגעהערט, ווי זיי וואָלטן מורא געהאַט,
מען זאָל זיך נישט וואַרפן אויף זיי. פאַמעלעך האָט ער געעפנט די
טיר, געשטאַנען אַ ווילע מיט אָן אָנגעשפיצט אויער, און אַז ער האָט
גאָרנישט מער געהערט, האָט ער מיט שושנה זיך גענומען גנבענען
אויף די שפיץ נעגל, געטאַפט אין דער פינסטער, און ביז ער האָט
געעפנט די טיר און אַרויס אין קאָרידאָר אַריין, איז אים עטלעכע
מאָל הויץ געוואָרן ביים האַרצן, יעדעס מאָל געמיינט, אַז סאַשע באַ-
פאַלט אים.

צומאָרגנס איז פרידקיין געלעגן ביז אַ שטיק אויפן טאָג אין בעטל
און אַלץ געטראַכט, אַז ער וועט מוזן זיך גיין זוכן אַן אַנדער צימער.
ער וועט זיך ניט לאָזן באַליידיקן פון אַזאַ גראָפן יונג, ווי סאַשע!
דערצו האָט ער צוגעזאָגט שושנה, אַז נאָך היינט גייט ער זוכן אַ דירה.
בו טאַקע, ס'קומט צו אים אַ מיידל צו גאַסט, שליסט מען אָפּ דעם גאַז
און מען לאָזט אים זיצן אין דער פינסטער! וואָס, ער צאָלט ניט?
אַ שווייבעריי! וואָלט לאַנג זיך שוין אויפגעהויבן, האָט ער אָבער
אַפגעמאַכט מער ניט אַריינצוגיין צו די באַלעבאַטיים, געלעגן אַביסל
לענגער, ער זאָל זיך איינשפּאַרן דעם אָנבייסן און קאָנען גלייך גיין
עסן מיטאָג. נאָך היינט לאָזט ער זיי וויסן, אַז ער ציט זיך אַרויס.
טיף אין האַרצן האָט אים באַנג געטון, נאָך וואָס ער האָט פאַרפירט
אַן עסק מיט שושנה, און צומיינסטן האָט ער זיך געערגערט, צו וואָס
ער האָט זיך געאיילט איר געבן אַ וואָרט.

איז עס טאַקע אמת, אַז אַ בחור זאָל זי קיינמאָל ניט האָפן געקושט?
אַ מיידל וואָס דרייט זיך תמיד צווישן בחורים און אַ גוואַלטיק שיינע
איז זי אויך נישט? דערצו, אויב ער פאַרבינדט זיך מיט איר, מוז ער
אויפגעבן אַלע פלענער, וועט בלייבן אויפן גאַנצן לעבן אַ מלמד... ער
וואָלט זייער גערן זיך געוואָלט אַרויסדרייען פון איר, געפילט, אַז ער
קריכט אַריין אין אַ פלאַנטער. צו אַלע צרות איז נאָך איצט צוגעקומען
אַ נייע - גיי און זוך אַ צימער. און דו ווייסט שוין, וווּ דו פאַלסט אַריין?
דאָ איז ער שוין צוגעווינט, זיך אַיינגעלעבט מיט דער באַלעבאַסטע,

און מיטאמאָל נעם אַראָפּ די בילדער פון די ווענט, די ביכער פון טיש, פּאַק אַלץ איין, און דער איטאַליענער, וואָס פירט אייז, וועט דיך אויף זיין נאַס וועגעלע איבערציען. פרידקין האָט פון יעדער קלייניקייט געמאַכט אַ וועזן, גענומען יעדע זאַך אַזוי שווער, אַז ער האָט זיך געהאַלטן פאַר אַן אומגליקלעכן מענטשן.

שפעט אויפן טאָג איז ער אַרויס פון בעטל, זיך געשעמט צו גיין זיך אַרומוואַשן, לאַנג געשטאַנען הינטער דער טיר און זיך איינ-געהערט. ס'איז געווען שטיל. ער האָט לייכט געעפנט די טיר, זיך ווידער איינגעהערט און זיך גענומען גנבענען אין באַד-צימער אַריין. אַן אַרומגעוואַשענער האָט ער דערפילט, אַז ס'הונגערט אים, באַמערקט, אַז אין שטוב איז קיינער נישטאָ און געכאַפט אַ קוק אין קיך. אויפן טיש איז געשטאַנען אַנגעגרייט דער אַנבייסן פאַר אים. ער האָט אים כמעט שטייענדיקערהייט אַריינגעכאַפט, זיך עטוואָס באַרויקט און ווי אַ יינגל, ווען ער וויל נישט גיין אין חדר, נעמט זוכן תירוצים, אַבי נישט צו האָבן קיין געוויסנסביסע, אַזוי האָט פרידקין איצט גענומען אויסזוכן בלוזי מעלות און שבחים אויף זיין באַלעבאַסטע, אַבי נישט צו דאַרפן גיין זוכן אַן אַנדער צימער.

ער האָט געהערט, ווי זיין באַלעבאַסטע מיטן קינד זענען אַג-געקומען פון דער גאַס, איז ער צוריק אַריין צו זיך. ער האָט חשק געהאַט אַרויסצוגיין צו איר, זיך מיט איר אויסשמועסן, סאַרוואָס ס'איז אים געקומען אַזוי גראָב צו באַהאַנדלען, געהאַט די גאַנצע דרשה אויף דער שפיץ צונג, זיך עטלעכע מאָל אָפגעשטעלט און געבליבן יעדעס מאָל שטיין ביי דער טיר. ער האָט געהערט, ווי זי שלעפערט איין דאָס קינד, נישט געהאַט קיין מוט אַרויסצוגיין און זיך צוריק אַוועקגעזעצט. ער האָט זיך געוויגט אויף דעם שטול, זיך צוגעהאַלטן מיט איין פינגער אָן טיש, ער זאָל נישט אָנווערן דעם גלייכגעוויכט, און זיך געפלאַנטערט ווי אין אַ שפינוועבס. ער האָט אָפגעפטרט מער ווי אַ האַלבן לעבן, גאַרנישט געטון פאַר זיך און איצט איז אים נאָך פרגער, ווי מיט פופצן יאָר צוריק, ווען ער איז נאָר אַריבערגעקומען. ער האָט זיך מיטאמאָל דערפילט אַלט, צעבראַכן מיט אַ צעקנייטשט פנים, און אַ שרעק, אַז ער וועט שוין אַזוי ס'גאַנצע לעבן אָפּמינסטערן אין אַזאַ צימערל, האָט אים אַרומגענומען. ער האָט פאַרמאַכט די אויגן, גע-

וען, ווי די פליגן וואָס אויף דער וואַנט, אויף דער סטעליע, צע-
וואַקסן זיך, ווערן פאַרוואַנדלט אין שפינען. די שפינען רעדלען זיך
אַרויף, אַראָפּ, ציען אָן פעדים פון אַלע ווינקלען, פלעכטן זיך אַרום
אים.

די באַלעבאַסטע איז אַריין אַ בלאַסע, געוואָלט אַ שמיכל טון,
געזען פרידקינס צערודערט און ערנסט פנים, איז דער שמיכל ערגעץ
אינווייניק ביי איר געבליבן שטעקן, און אַן איבערגעשראַקענע האָט
זי געשטעלט אַ טריט אויף צוריק, ווי זי וואָלט געוואָלט צוריקגיין,
און אָנגעהויבן צו שטאַמלען :

— מיסטער פרידקין... איר דאַרפט זיך גאַרנישט מאַכן דערפון...
ער איז משוגע...

— דאַרף מען מיך אַזוי באַליידיקן און אויסלעשן דעם גאַז ?
— אַז ער פאַרשוואַרצט מיר תמיד ס'פנים, — האָט די באַלעבאַסטע
זיך גענומען ווישן די אויגן — וואָס האָב איך ביי אים ? איר זעט
דאָך ! כ'וואָלט געגאַנגען פאַר אַ קעכין, וואָלט איך מער געהאַט !
כ'טענה מיט אים, משוגענער, מיסטער פרידקין ברענט אויס צופיל
גאַז, בעט נאָך אַ האַלבן דאָלאַר אַ חודש, נישט — גייסט אָפּשליסן דעם
גאַז ? פאַלגט ער מיך ? ער האָט דאָך שיר מיך נישט געוואָלט
אויפּעסן !...

די באַלעבאַסטע האָט געווישט די רויטע אויגן, געשטאַנען אין
דער טיר און לייכט געהעשעט. פרידקין האָט זיך איינגעקוקט, זי גע-
וואָלט באַרויקן און אַ זאָג געטון :

— וווינט מען נישט מיט אים !

— דער סוף וועט זיין, אַז מיר וועלן זיך צעגיין, — האָט די
באַלעבאַסטע אַרויסגעוויינט — איר זענט גאַר אַ מבין, וואָס דער מענטש
טיילט מיר אויס ? וווּ כ'גיי מיט אים, האָב איך הרפות און בושות !
מער ווי ס'לעפל עסן ביי אים האָב איך נישט, דאַרף מען שטיין מיט
אַזא נישט ?

פרידקין האָט זיך גענומען דרייען אַרום איר, ווי אַן אַלטער
קאָטער אַרום אַ הייסע שיסל מיך. ער האָט געפריסקעט, געשמעקט,
זי באַרויקט און נאָך אַ לענגערן ישוב-הדעת זי אָנגענומען פאַר די
הענט :

— נעמען זיך שטארק צום הארצן דארף מען אויך נישט!
— אז איר ווייסט נישט, מיסטער פרידקין, — האָט זי לייכט זיך
ארויסגעדרייט פון זיינע הענט און אָנגעשטעלט אַ שנעבעלע — וואָס
איך האָב איבערגעלעבט פון נעכטן אָן! כ'בין דאָך שיר נישט
משוגע געוואָרן!

פרידקין איז געוואָרן גערירט און איר גענומען גלעטן די האָר.
זי האָט עטוואָס איינגעבויען דעם קאָפּ, געגלעט מיט אירע אויסגע-
אַרבעטע פינגער זיינע הענט. זייערע פינגער האָבן זיך איינגעפלאַכטן,
געציטערט, און ביידע האָבן זיך מיט גלאַנציקע פאַרלאַפּענע אויגן
אָנגעקוקט איבער אַ מינוט. אַ כוואַליע היץ האָט מיטאַמאָל אַ שלאַג גע-
טון איבער זייערע קעפּ, זיי צוגעפירט צום נישט אויפגעבעטן בעטל.
זי האָט אויף שטום-לשון זיך עפעס געבעטן ביי אים מיט די אויגן,
זיך לייכט געווערט, אים אַ קוש געטון. ער האָט קיין זאָך נישט גע-
זען, געפילט בלויו, ווי די כוואַליע היץ פאַראַליזירט אים.

אין אַ וויילע אַרום האָבן זיי האַלב-פאַרשעמטע זיך אָנגעקוקט.
יעדער פון זיי האָט געוואָלט וואָס גיכער פטור ווערן פון צווייטן,
בלייבן מיט זיך. סיי פרידקין, סיי וויערע האָבן נישט געגלויבט,
וואָס דאָ איז פאַרגעקומען. יעדער פון זיי האָט געפילט פון זיינע
אייגענע הענט דאָס לייב פון צווייטן.

וויערע האָט איינגעגראָבן דאָס פנים אין קישן און אזוי געבליבן
ליגן. פרידקין האָט זיך געפילט שולדיק, אויפגעהויבן איר קאָפּ און
זיך געבעטן:

— וויערע, ביסט בייז? זיי נישט בייז!
— כ'בין נישט, — האָט זי אַ פאַרשעמטע געענטפערט און אים
נישט געקאָנט קוקן אין די אויגן אַריין — קוקט נישט אויף מיר אזוי.
איר זעט אויס, ווי איר וואָלט געטרונקען אָפּיום.
— דו ווייסט, — האָט זי פרידקין אַרומגענומען — כ'האָב שוין
לאַנג געבענקט נאָך דיר.
— האָב איך אייך די ערשטע צייט פיינט געהאַט! — האָט וויע-
רע געשמייכלט און נישט אויפגעהויבן די אויגן.
— פאַרוואָס?
— ביידע האָבן זיך מיטאַמאָל אָנגעקוקט, ווי איינער וואָלט גע-

לייגט די שולד אויפן צווייטן און זיך אויפגעשטעלט. מען האָט
אַנגעקלונגען.

— עפנט נישט. — האָט וויערע אָפגעשטעלט פרידקינען.

— אפשר איז עס צו מיר ?

— אָל-רייט, כ'עפן גלייך. — האָט וויערע זיך צורעכט געמאַכט די
האַר און אַרויס פון צימער.

פרידקין איז געבליבן אין דער טיר, געווען נייגעריק, ווער עס
קאָן איצט צו אים קומען. אָן די טריט האָט ער דערקענט סאַשען, עפעס
נישט געגלויבט און אַ פאַרציטערטער זיך איינגעהערט. ס'איז געווען
סאַשע. פרידקין האָט אויף גיך צוגעמאַכט די טיר, זי פאַמעלעך צוגעשלאָסן.
קוועטשנדיק דעם שליסל, מען זאָל נישט הערן, און געווען זיכער, אַז
ער איז אַ פאַרפאַלענער. סאַשע וועט געוויס דערקענען, וואָס דאָ איז
געווען, וועט באַלד אויפברעכן די טיר, אים פרעגן אַ פּרעטענזיע, ער
האָט אָנגעשפּיצט די אויערן, געהערט טעמפע קולות, באַלד אַ פאַרשטיקט
געוויין, און אַ בלאַסער, מיט אַ הוילקייט ביים האַרצן, ווי עס וואָלט זיך
דאַרט עפעס אָפגעריסן, האָט ער געוואַרט מען זאָל אָנקלאַפן אין טיר.
ער האָט אַ קוק געטון דורכן פענסטער, געקלערט צי מען קאָן זיך נישט
אַפטרעגן. זי הויך האָט אים אַ שווינדל געטון פאַר די אויגן, און ער
האָט זיך אָפגערוקט, פון זיכערהייט וועגן האָט ער געעפנט זיין קליין
מעסערל, אַז אפשר וואָס ווען, זאָל ער האָפן מיט וואָס זיך צו פאַרטיידיקן,
און געבליבן שטיין ביי דער טיר. קאַלטע טראַפנס שווייס האָפן אַרויס-
געשלאָגן ביי אים אויפן שטערן, און ער האָט זיך דערמאַנט, אַז ער
האָט ערגעץ געלייענט פּונקט אַזאַ מעשה, ווי ס'האָט מיט אים דאָ פאַסירט,
דער אונטערשייד איז, וואָס דאַרט רופט מען זיך אַרויס אויף אַ דועל.

— מיסטער פרידקין... פליעו, מיסטער פרידקין...

פרידקין האָט געפילט, ווי די פוחות גייען אים אויס, ווי סאַשע
וואַרפט זיך אויף אים. ער האָט קוים געעפנט די טיר, פעסט געהאַלטן
דאָס צעעפנטע מעסערל און געוואַרט.

— איר וועט מיר אַנטשולדיקן, מיסטער פרידקין, — האָט סאַשע
פאַרלוירן געשמייכלט — כ'מיין, איר דאַרפט זיך דערפון גאַרנישט מאַכן,
וואָס ס'איז נעכטן געווען... — ס'טרעפט אַמאָל, כ'האַב נעכטן אין
אַ רומענישן קעלער איבערגעכאַפט די מאָס, איר ווייסט דאָך, האַ,
האַ, האַ !

מען האָט אָנגעקלונגען. סאַשע איז געלאָפֿן עפענען די טיר.
אַ קרענקלעך צעפלאַמטער, מיט אַ פּאַר פּאַרלאַפּענע אויגן, איז ער געבליבן
שטיין. ער האָט אינסטינקטיוו דורכגענומען זיינע פינף פינגער איבערן
צעשויערטן קאָפּ האָר, וווּ פון פּאַרנט זענען זיי געווען שיטער און
אויפֿן סאַמע פּראָנט זיך אַוועקגעשטעלט אין צוויי צונויפֿגעפלאַנטערטע
שפיצן, ווי מען מאַלט געוויינלעך די הערנער ביים טיילור.

פון זיינע אייגענע פינגער האָט אים אַ שלאָג געטון אין פנים
אַריין דער ריח פון וויערעס לייב, און וווּ ער האָט זיך נישט אַ דריי
געטון, האָט ער געפילט דעם ריח פון פודער און שווייצער קעז. ער
האַט באַמערקט אַרום איינעם פון זיינע קנעפלעך אַ לאַנגע שוואַרצע האָר,
זי אַוועקגענומען און איבער אַ רגע נישט געקאָנט פטור ווערן פון איר.
ווי ער האט זי נישט געוואָרפֿן, האָט זיך די האָר ווי אַ דין שלענגל
געדרייט, זיך נישט געוואָלט אָפּוויקלען, ביז ער האָט פון פּעס זי נישט
צעריסן אויף שטיקלעך.

— האַללאַ, פּרידקין. — איז קרוזע אַריין.

פּרידקין איז אַזוי איבעראַשט געוואָרן, זעענדיק פּאַר זיך קרוזען,
אַז ער האָט אַפילו פּאַרגעסן אים צו באַגריסן.

דער דיקער קרוזע האָט זיך אַוועקגעזעצט, געפרייכט ווי אַ גאַנז,
און איידער פּרידקין האָט צייט געהאַט עפעס צו זאָגן, האָט ער אים
געפרעגט:

— וואָס איז דער מער, פּרידקין? ביזט נישט געזונט? זע נאָר
ווי דו זעסט אויס? ווי אַ האָן נאָך תּשמיש!

פּרידקין האָט זיך פּאַרלוירן, צוגעגאַנגען צום שפיגל, זיך פּלומרשט
געחדוּשט, צי ער זעט טאַקע שלעכט אויס, און אַ הויב געטון מיט
אַן אַקסל:

— כ'בין עפעס נישט מיט אַלעמען!

קרוזע איז נישט איינגעזעסן, זיך איבערגעגאַנגען איבערן צימער
און זיך צוגעזעצט אויסן בעטל. ער האָט גענומען אין דער האַנט
אַריין אַ האַרנאָדל, וואָס איז דאָרט געלעגן, זי געבויגן, דערנאָך זי
באַטראַכט, זיך אַ כאַפּ געטון און עס אונטערגעטראַגן פּרידקינען מיט
אַ שמיכל:

— פון וואָן קומט עס צו דיר?

פּרידקין איז בלאַס געוואָרן, גענומען פון אים די האַרנאָדל, ווי

ער וואָלט צום ערשטן מאל געזען, און זיך מיטאַמאל איינגעקאָרטשעט
ווי אַן אַלטער, ערטערווייז אויסגעצופטער האָן :

— כ'ווייס טאַקע נישט !

— ע, זיי זיך מודה. — האָט קרווע אים אַ קיצל געטון אונטערן
אַרעם.

— האָסט נישט פאַרגעסן דיינע אַלטע שטיק ! — האָט פרידקין אים
אַקלאַפּ געטון איבער די פלייצעס און זיך פלומרשט אויך צעלאַכט — נו,
וואָס הערט זיך ?

— ווייסט, זיסקינד לערנט שון נישט אין דער תלמוד-תורה !

פרידקין האָט אָן אַלעם פאַרגעסן און אויסגעגלאַצט אַ פּאַר אויגן :

— מען האָט אים אָפּגעזאָגט ?

— ער האָט זיך אַליין אָפּגעזאָגט !

— וואָס הייסט, ער האָט אָן אַנדער שטעל ?

— יאָ !

— וווּ ?

קרווע האָט זיך אויפגעשטעלט, זיך דורכגעגאַנגען עטלעכע מאל
איבערן צימער, זיך צוריק אוועקגעזעצט, זיך פאַרטראַכט, אַפנים, פאַרגעסן,
אַז פרידקין וואַרט אויף אָן ענטפער.

— וואָס, ס'איז עפעס געשען מיט זיסקינדן ?

— אָ, — האָט קרווע זיך אַ כאַפּ געטון — ברעכט ער דעם קאָפּ,

כ'פאַרגין זיי נאָך אַ משומד. אַז אַ צווייג, פאַרשטייטו מיר, נעמט

איינדאַרן, איז וואָס גיכער זי ברעכט זיך אָפּ, פאַלט אַרונטער, אַלץ

געזונטער פאַרן בוים... ווען נישט דאָס ווייבל, וואָלט איך אַ שפיי געטון

און פטור ! זאָגסטו, ער איז נישט געווען דאָ ?

— מיינסט עס מיט אָן אמת ? — האָט פרידקין אָן איבערראַשטער

אַנגעכאַפט קרווען פאַר אַ האַנט. — ער האָט מיר געזאָגט, אַז ער האָט

אַרבעט פאַר אַ „מישאָן-הויז", ועצט פאַר זיי עפעס איבער אין יידיש,

נאָר ס'זאָל האַלטן אַזוי ווייט...

— האָסט גערעכנט, אַז אַזאַ אַרבעט גיט מען רבנים ? — האָט קרווע

מאָדנע געשמייכלט. — דער, וואָס גלויבט נישט אין יעזוסן, אָדער אַמווייניגסטנס

מאַכט נישט דעם אָנשטעל, אַז ער גלויבט, וועט אַזאַ אַרבעט נישט קריגען !

(1) מיסיאָנערן-הויז.

— ווער זאָל זיך ריכטן אויף אַזאַ משוגעת? — האָט פּריד-
קין אַ הויב געטון מיט די אַקסלען. — כ'בין אָבער זיכער, אַז ער
גלויבט נישט!

בשעת זיי האָבן גערעדט, איז זיסקינד שטיל אַריין, געבליבן
שטיין אין דער טיר, זיך איינגעהערט, און ביי די לעצטע ווערטער
האָט זיין בלאַס פנים אַ צוק געטון, ווי ער וואָלט איבערגעטראַגן
אַ ווייטיק.

— דאַרפסט נישט זיין אַזוי זיכער, — איז זיסקינד צוגעגאַנגען
צום טיש — כ'וואָלט נישט געגלויבט, וואָלט איך אַהין נישט אָנגעקומען.
דערזענדיק זיסקינדן, האָבן ביידע געעפנט אַזעלכע אויגן, ווי
מען זעט ביי אַ מענטשן, ווען ער קריגט אַ שטאַרקן קלאַפּ איבערן קאָפּ.
קרווע האָט געהאַלטן, אַז פאַר אַ ייד דאַרף זיין אַ פּחיתת-הכבוד
אַפילו אַנצוקוקן אַ משומד, און ער האָט זיך אַוועקגעדרייט, ער האָט
איינגערוימט פּרידקינען, ער זאָל אים דאָ פאַרהאַלטן ביז בערטע וועט
קומען, און איז אַרויס פון צימער.

פּרידקין האָט זיך געוונדערט, פאַרוואָס זיסקינד, פאַר וועמען ער
האָט שטענדיק דרך-אָרץ געהאַט, איז אים געוואָרן פרעמד און דערווידער.
ער האָט מער אין אים נישט געזען קיין חבר. דער אַלטער האָט און
פאַראַכטונג, וואָס ליגט אומבאַוואוסט אין יעדן ייד צו אַ משומד, האָט
זיך איצט דערוועקט ביי פּרידקינען און ער האָט געפילט, אַז ער וועט
אים באַלד באַליידיקן, מיאוס באַליידיקן. דאָס קליינע מענטשל, ביי וועמען
אַלץ איז געווען איינגעטיילט אין העכערע און גידעריקע ראַנגען, וווּ
דער מיטל-פונקט איז ער, פּרידקין, דאָס מענשל האָט ביים וואָרט
„משומד“ צעמישט די ראַנגען, זיך אויפגעהויבן העכער און זיך דערפילט
בפּוח אַנצושפייען זיסקינדן אַ פול פנים, נישט קונדיק אויב ער איז
אַפילו גערעכט. דאָס ערשטע מאָל אין יאָרן האָט זיין פאַרזשאַווערטער
מוח געאַרבעט שנעל, ספּאַזמענהאַפט. ער האָט חשק געהאַט צו
פאַרפירן מיט זיסקינדן אַ ויפּוח, געלייטן, וואָס ער ווייסט נישט
„מה להשיב לאַפיקורס“ און זיך געהאַלטן אין איין חזון — נו,
אַז ס'וועט זיין ס'גרעסטע געפאַר פאַר מיינס אַ קינד, כ'מין, אַז
מל צו זיין מיינס אַ קינד וועט שמעקן מיט ספּנות-נפשות, וועל איך עס
נישט מל זיין?

ער האָט געקוקט אויף זיסקינדן, ווי ער איז געזעסן אַ פאַרלירענער,

בערוועז געמישט דאָס קליינע תנכ"ל, וואָס איז געלעגן אויפן טיש, און ס'האָט אויסגעזען, אָז ער קלויבט זיך צו פאַרטיידיקן. שפּרייזנדיק האָט זיך פּרידקינען געדאַכט, אָז מען האָט אָנגע-קלונגען. ער איז נישט געגאַנגען עפענען. אין אַ ווילדע אַרום האָט ער זיך עס נאָכאַמאָל דערמאָנט, געטראַכט, אָז מען איז שוין, מסתמא, אַוועקגעגאַנגען, האָט מען פונקט דעמאָלט אָנגעקלאַפט אין טיר.

בערטע איז אַריין. זיסקינד האָט זיך אויפגעשטעלט, געמאַכט צוויי-טריט, זיך פאַרלירן און זיך צוריק אַוועקגעזעצט. — אויף אַזאַ גאַסט האָב איך זיך גאַרנישט געריכט. — האָט פּרידקין אַ שמיכל געטון און איר געשטעלט אַ שטול. זי האָט גאַרנישט געענטפערט, — זיך אַוועקגעזעצט, פאַרבראַכן די הענט, ווי זי וואָלט געהאַט אַ מסופּנדיקן חולה אין שטוב, און זיך געווענדט צו פּרידקינען:

— נו, מיסטער פּרידקין, וואָס זאָגט איר צו מיין אומגליק?
— ס'אַראַ אומגליק? — האָט פּרידקין זיך געמאַכט תּמעותאַטע. דאָס ווייב'ל האָט אים אַ קוק אָן געטון מיט אַזאַ בטול, און פּרידקין האָט זיך פאַרלירן, געפילט ווי ס'פנים ווערט ביי אים נאַריש, און ער האָט אָנגעהויבן שטאַמלען:
— גלויבט מיר, מיסעס זיסקינד, אָז ער מיינט עס אַליין נישט!

איר קענט אים נישט?
— וואָס מיינט איר? — האָט דאָס ווייב'ל זיך אָנגעהויבן קאָכן. — אַ מענטש לייגט גאַנצע טעג אין „טשורטש“ (קלויסטער), וועט איר מיר אַיינרעדן, אָז ער מיינט גאַרנישט דערמיט? אָז די חברים נעמען זיך נאָך אָן פאַר אים, וואָס קאָן איך מיר, אַרעמע, העלפן? ווען אַזאַ אומגליק פאַסירט צווישן פּראָסטע יידן, וואָלט מען אים די ביינער צעבראַכן! און דאָ, „היברו טיטשערס“... כ'ווייס, מען פאַרליבט זיך אין אַ שיקסע, אָבער צו ווערן מיטאַמאָל אַזוי משוגע... זי האָט זיך אָנגעהויבן ווישן מיט אַ טאַשנטיכל די נאָז און זיך שטייל פונאַנדערגעוויינט, עס איז מיטאַמאָל שטייל געוואָרן. דאָס אָפּגעהאַקטע העשען האָט זיך געלייגט ווי אַ משא, פול געמאַכט דעם צימער, איז פּרידקינען ענג געוואָרן, זיך נישט געקאַנט קיין ריר טון, ווי דער צימער וואָלט געווען אָנגעפאַקט מיט מענטשן. פּרידקין, ביי

וועמען ס'גרעסטע פארגעניגן איז געווען צו מאכן וויינען אין קלאס אַ יינגל, האָט זיך איצט אַליין געחדוּשט, פאַרוואָס ביי זיך אין צימער קאָן ער קיינמאָל נישט הערן, ווי מען וויינט. ס'איז אים איינגעפאַלן, אַז די באַלעבאַסטע שטייט הינטער דער טיר, הערט זיך איין, וואָס דאָ קומט פאַר, האָט ער זי אַן עפּן געטון, קיינעם נישט געזען און ס'האָט אים פאַרדראָסן, פאַרוואָס אַזעלכע נאַרישקייטן קומען אים איצט אין קאָפּ אַריין. ער האָט געטראַכט, אַז ס'ווייבל איז גערעכט, מען דאַרף זיסקינדן גוט אַנזידלען און געפילט, אַז דער חוב ליגט איצט אויף אים.

זיסקינד איז געזעסן אַ בלאַסער, געפינטלט מיט די אויגן, געהויבן מיט די אַקסלען, ווי ער וואָלט נישט געוואָסט, וואָס מען וויל פון אים, און זיך אויסגעדרייט צום ווייב:

— כ'ווייס נישט, וואָס דו וויינט? אַז מיט דיר קאָן מען נישט רעדן! דו ביזט נישט פאַראַנטוואָרטלעך פאַר מיר! וואָס אַרט מיך נישט, סאַרע איבערצייגונגען דו האָסט?

— איבערצייגונגען? — האָט ס'ווייבל אים איבערגעריסן, צענומען די הענט און אויפגעשפרונגען מיט אַ וויינענדיק געלעכטער. — אַ מענטש גייט זיך שמדן און רעדט וועגן איבערצייגונגען! נו, וואָס שווייגט איר? — האָט זי זיך אויסגעדרייט און אַ געשריי געטון אויף פרידקינען. — וואָס זאָגט איר אים גאַרנישט?

פרידקין האָט זיך פאַרלירן, גענומען גיין צו זיסקינדן, געבליבן אין מיטן צימער, פאַרוואָרפן נאַריש דעם קאָפּ און בשעת-מעשה זיך געטראַכט, וואָס וויל מען פון אים, וואָס איז ער דאָ שולדיק? ער איז געווען ביז אויף זיך, פאַרוואָס ער איז אַזאַ בטלן, געווען זיכער, אַז ביי אַ צווייטן וואָלט עס אַרויסגעקומען אַזוי נאַטירלעך און, ווי איינער וואָס וויל נישט טראַכטן, פאַרקוועטשט די אויגן און שלינגט אַראָפּ אַ לעפל ריצנאיי, פונקט אַזוי האָט זיך פרידקין אַלדזאָ געטון צו זיסקינדן, אים אָנגעכאַפט פאַר אַ לאַץ פון ראָק, אַז יענער האָט זיך אַזש פון שרעק אונטערגעהויבן, און ווילד אים אויסגעשריען אין פנים אַריין:

— ווילסט מיר טאַקע איינרעדן, אַז דו טוסט עס אויס איבערצייגונג?

— אויב דו קאָסט זיך ווי מיין ווייב, וויל איך דיר נישט

ענטפערן!

— ווער קאכט זיך? — איז פרידקין רויט געוואָרן און געשריען
זאָך העכער. — כ'לייד נאָר נישט קיין עוולות! וואָס לייגסטו אַריין די
יראה אין דער טומאה? ווילסט זיך שמדן, שמד זיך! ברעך דעם קאָפּ!
געדענקסט, דו האָסט מיר אַליין אַנומלט געזאָגט, אַז דו ליידסט דערפון,
וואָס דו מוזסט לערנען מיט די קינדער דינים פון שולחן ערוך, און זיך
געוונדערט, פאַרוואָס מען פאַלט אָן אויף אַ מיסיאָנער? אַז דו ביסט
נישט בעסער!

— אמת, — האָט זיסקינד געלאָסן געענטפערט — כ'האָב אין קיין
זאָך נישט געגלויבט, תמיד אָבער געפילט, אַז מיר פעלט אַ גלויבן...
מיין פרוי ווייסט עס, נישט איין מאָל האָב איך מיט איר וועגן
דעם גערעדט...

— און דאָס יידישע גלויבן, — האָט פרידקין אָנגעהויבן.
— דאָס יידישע גלויבן האָט מיך נישט באַפרידיקט, — האָט זיסקינד
אים נישט געלאָזט ענדיקן — כ'האָב דאָרט גאָרנישט געפונען... ווייניקסטנס,
גאָרנישט פאַר מיר...

— אָבער „יאָסעלע פאַנדריק"? — האָט ס'ווייב זיך היסטעריש
צעלאָכט. — דאָרט האָסטו געפונען די ישועה, האָ אַ קלאָג, וואָס פון דיר
איז געוואָרן, מיין מאַן!

זיסקינד האָט גאָרנישט געענטפערט, געועסן אַ בלאַסער, און מען
האָט געקאָנט זען, אַז ער ליידיט זייער.
— און דאָס קריסטלעכע גלויבן האָט דיך באַפרידיקט? — האָט
פרידקין ווידער געפרעגט.

— יאָ, איר מעגט לאַכן, שפייען מיר אין פנים אַריין, נאָר גלויבט
מיר, ווען נישט דאָס קריסטנטום, וואָלט איך שוין היינט געווען אויפן
עולם-האמת!

— הלואי, רבוננו של עולם! — האָט ס'ווייבל צעשפרייט די הענט.
— פאַר די לעצטע צוויי חדשים, — האָט זיסקינד ווייטער גערעדט —
בין איך אַרומגעגאַנגען, ווי אין אַ הינערפלעט, מיינע ליידין זענען
געווען שרעקלעך, כ'האָב געמיינט, אַז כ'וועל פון זינען קומען, און
מיטאַמאָל, ווי פון זיך, האָט אַ געהיימע האַנט אַראָפּגענומען פון
מיינע אויגן אַ הייטל, און ס'איז מיר ליכטיק געוואָרן. איך האָב פון
זיך אַליין אים דערקענט, דערפילט אין זיך דעם, וואָס האָט
געליטן פאַר די מענטשנס זינד. מיינע ליידין האָבן אויפגעהערט, די נשמה

האָט זיך באַרויקט, און איר, - האָט ער מיט די הענט געווינן אויפן
ווייב און פרידקינען - איר איינגעקשנטע, בלינדע, קאָנט עס נישט
באַגרייפן!

- משוגע! - האָט ס'ווייבל פאַרבראַכן די הענט. - ער איז מיט אַן
אמת משוגע!

- כ'פאַרשטיי נישט, - איז פרידקין געוואָרן ערנסטער - אום ס'זאָל
דיר לייכטער ווערן, האָסטו באַדאַרפט דוקא דעם קריסטלעכן גאָט,
האָסט דאָך געקאָנט זיך ווענדן צום יידישן?
- ער איז צו ווייט... צו ווייט פון אונז... - האָט זיסקינד אויפ-
געהויבן די אויגן.

- און דער קריסטלעכער?
- ער איז צווישן אונז, - האָט זיסקינד אַ צעשטראָלטער געענט-
פערט - אין מיר, אין דיר, דאַרפסט נאָר וועלן, דאַרפסט נאָר תשובה
טון...

- רעדסט דאָך טאַקע ווי אַ מיסאַנער! - האָט זיך פרידקין צע-
לאַכט.

- נו, וואָס זאָגט איר צו מיין אומגליק? - האָט ס'ווייבל זיך
אויפגעשטעלט, איז צוגעגאַנגען צום מאַן, אַרויפגעלייגט אויף אים ביידע
הענט און זיך געבעטן מיט טרערן אין די אויגן. - אויב דו האָסט נישט
רחמנות אויף מיר און אויף דיר אַליין, האָב רחמנות אויף דייע צוויי
קינדער! יידן וועלן דאָך אונז אויסמיידן ווי אַ פעסט, כ'בעט דיך, ווי
לאַנג ס'איז נישט שפעט, פאַרעכן וואָס דו טוסט...
זיסקינד האָט אַרומגענומען מיט איין האַנט דאָס ווייב, איר אַ קוש
געטון אין שטערן און גאַרנישט געענטפערט.

- נו, כ'בעט דיך...
- זינדיק נישט, מיין ווייב!
זי האָט זיך אַריס געטון פון אים, פאַרוואָרפן דעם קאַפּ מיט די
גרינדעכע אויגן, ווי אַ שלאַנג, ווען זי גייט אַ ביס טון, און אים אַ שפיי-
געטון אין פנים אַריין!
- משומד!

ער האָט געמאַכט צוויי טריט אויף צוריק, זיך גענומען ווישן
דאָס פנים, איז זי אַ צערייצטע מיטן פאַרריסענעם קאַפּ צוגעלאָפן און
אים גענומען שלאַנג, וווּ זי האָט נאָר געטראָפן, וואָס זי האָט אַראָפגע-

געלאזט אַ פאַטש, איז די האַנט ביי איר ווי לייכטער געוואָרן, און ס'האָט אויסגעזען, אַז זי וועט אים דערהרגענען. ער האָט זיך נישט געווערט, געשטאַנען מיט אַן אַראָפּגעלאָזטן קאָפּ און געפינטלט מיט די אויגן.

פון די קולות האָט וויערע געעפנט די טיר און אַן איבערגע-שראַקענע אַריינגעקוקט. איר קינד איז געקראַכן אויף אַלע פיר, געזען ווי מען שלאָגט זיך, האָט עס זיך פונאַנדערגעוויינט.

— וואָס שטייט איר ווי אַ גולם? — האָט וויערע זיך געווענדט צו פרידקינען. — זי וועט דאָך אים דערהרגענען!

פרידקין האָט זי קוים אָפּגעריסן פון מאַן. זי האָט עפעס גע-נומען זוכן אין אַלע ווינקעלעך, מיטאַמאָל זיך געכאַפט, אַז איר קאָ-פעליוש זיצט ביי איר אויפן קאָפּ, און גענומען אַרויסגיין. אין דער טיר האָט זי זיך צוריק אויסגעדרייט און גענומען גראזשען דעם מאַן!

— צווישן אונז איז אַלץ געענדיקט! זאָלסט נישט דערוועגן אַריבערטעטן מיין שוועל, כ'וועל דיך אַרויסבריען, משומד דו!

זיסקינד האָט זיך מיטאַמאָל אויסגעלייכט און מיט צער אין פנים האָט ער אָפּגעשטעלט דאָס ווייב מיט אַ פינגער:

— פאַרוואָס שלאָגסטו מיך? וואָס האָב איך דיר געטון?

דאָס ווייבל איז אַרויס מיט וויערען. זיסקינד האָט זיך אַראָפּ-געלאָזט אויפן בעטל, אָנגעשפּאַרט דאָס פנים אָן די הענט און אַזוי געבליבן זיצן.

פון צווייטן צימער האָט זיך געהערט, ווי דאָס ווייבל אַ פאַר-וויינטע קלאָגט זיך פאַר וויערען, וואָס פאַראַ אומגליק ס'איז איר גע-שען.

דעם לעצטן טאָג פון „שבעה“ איז שולץ אָפגעזעסן אַ גאַנצן אָונט ביז שפעט אין דער נאַכט און געוואָלט אָנשרייבן אַ שיר פאַר דער מצבה פון זיין פאָטער. עס האָט זיך אָבער נישט געשריבן. די ווערטער זענען אַרויס פון קאָפּ, ווי ער וואָלט קיינמאָל קיין העברעיש נישט געקענט. אַ דענערווירטער האָט ער אָוועקגעלייגט די פּעדער, גענומען שפּרייזן פון איין צימער אין צווייטן, געזען, ווי בעסי איז געלעגן ביי זיך אין שלאָפּצימער אין די קליידער, האָט ער אויסגע- שטרעקט אַ האַנט, געוואָלט זאָגן, אַז ס'איז צייט זי זאָל זיך לייגן, זיך דערמאָנט, אַז ער רעדט נישט מיט איר, און אויף די נעגל איז ער צוריק אַרויס פון צימער.

ווען ס'ווייב האָט אים איבערגעגעבן, אַז בעסי איז פאַרליבט אין גרינען און מיינט מיט אַן אמת מיט אים חתונה צו האָבן, האָט שולץ זיך אַ הויב געטון, אָוועק פון טיש, ווו ער האָט געגעסן מיטאָג, דורכגעגאַנגען עטלעכע מאָל דעם עסצימער און זיך געווענדט צו בעסין, אַרויפלייגנדיק זיין האַנט אויף איר אַקסל?

— ס'איז טאַקע אַן אמת, וואָס די מאַמע דערציילט ?

— און אַז'ס איז אַן אמת ? — האָט בעסי זיך אַ רוק געטון, זי זאָל

קאָנען קוקן דעם פאָטער אין די אויגן.

— וויל איך טאַקע, אַז דו זאָלסט זיך מיט אים מער נישט זען.

— נישט געפונען קיין אַנדער צייט זיך אויסצושמועסן, ווי ביים

עסן ! — האָט ס'ווייב זיך אַריינגעמישט.

— וואָס הייסט? — האָט בעסי זיך נישט צוגעהערט צו דער מו-
טער.

— דערווייל בין איך נאָך דיין פּאָטער, — האָט שולץ נישט גע-
לאָזט דער טאָכטער ענדיקן — און דו דאַרפסט מיך פּאַלגן.

— אַז דו דאַרפסט עס גאָר נישט פאַרלאַנגען פון מיר.

— כ'פרעג דיך נישט! — האָט שולץ אַ געשריי געטון, זי אָנגע-

נומען פאַר אַ האַנט און גערעדט ווייכער. — זאָגסטו מיר צו, אַז דו
וועסט זיך מיט אים מער נישט זען?

— משוגענער, הערסט אויף, אַז נישט גיי איך אַוועק פון טיש!

— גיי, גיי, ביסט נישט בעסער פון איר! — און ער האָט זיך

צוגעבויגן צו דער טאָכטער. — זאָגסטו מיר צו?

— ניין!

— אויב אַזוי, גיי שוין אַוועק פון טיש, — האָט ער זי אַ שלעפּ

געטון — אויב דו ווילסט מיך נישט פּאַלגן, ווייז זיך נישט פאַר מיינע

אויגן!

גלייך ווי בעסי איז אַוועק פון טיש, איז אים דער פעס אַרי-

בער, געוואוסט אַז מיט בייוו וועט ער גאָרנישט מאַכן און באַשלאָסן

מיט איר זיך דורכצושמועסן, די זעלבע נאַכט איז זיין פּאָטער גע-

שטאַרבן. דער סעקרעטאַר פון דער „היברו“ האָט אים אַפילו געהאַט

אָנגעזאָגט, אַז גרין האָט רעזיגנירט, ער איז אָבער געווען אַזוי דער-

שלאָגן, אַז קיין זאַך איז אים נישט געגאַנגען אין קאַפּ אַריין. איצט

זענדיק בעסין, ווי זי איז געלעגן אַ נישט אויסגעטונגענע, האָט ער

רחמנות געקראָגן אויפן מיידל, זיך אַליין געחדושט, פאַרוואָס ער האָט

אַזוי אָנגעשריען אויף איר, נישט געוואוסט, פאַרוואָס ער איז קעגן גרי-

נען... די שטילקייט פון דער נאַכט, דעם פּאָטערס טויט, די טאָכטער

אין די קליידער, אַלץ האָט אויף אים געוירקט, און ער האָט באַשלאָסן

זיך נישט צו מישן, און אויב בעסי וויל דוקא גרינען, לאָז זיין גרין.

ער איז צוריק אַריין אין דער טאָכטערס שלאָפּצימער און זי לייכט

אַ צי געטון פאַר אַן אַרבל. בעסי האָט זיך אויפגעכאַפט, דערנען דעם

פּאָטער, האָט זי צעעפנט די אויגן און אַרויסגעשטאַמלט:

— אַ? וואָס איז, טאַטע?

— באַרויק זיך, ס'איז גאָרנישט, טאָכטער, — האָט דער פּאָטער זי

געגלעט איבערן קאַפּ — טו זיך אויס, ס'איז שפעט!

ער האָט געפילט, ווי עפעס שטיקט אים, נישט געקאָנט וען, ווי בעסי שטייט אַ פאַרלזירענע, מורא געהאַט, סױאַל זיך באַלד נישט אָפּ-שפילן אַ חתונה, האָט ער אַ קוש געטון בעסין אין קאָפּ:
- אַ גוטע נאַכט, טאַכטער! אַ גוטע נאַכט...

ער האָט אויפגעזוכט אין אַ קופער זיינס אַ פעקל מיט אַלטע כתבים, גענומען לייענען שירים געשריבן לכבוד יום-טוב, לכבוד אַלעק-סאַנדער דעם צווייטן, דעם „מלך-חסד“, זיך געוונדערט, וואָס פאַר אַ לשון ער האָט אַמאָל געהאַט, אָפט געזיפצט - שוין אַפילו געהאַט פאַרגעסן דעם טייטש פון אַ סך ווערטער - און ביסלעכווייז האָט ער כמעט גענומען צווייפלען, צי ער האָט עס געשריבן, אַזוי פרעמד האָט עס אים אויסגעזען. צום סוף האָט זיך שולץ מיאש געווען עפעס אַליין אָנצושרייבן און באַשלאָסן צו קריגן עמעצן, מעג עס קאָסטן וויפיל עס איז.

דער שוין כמעט גרויער שולץ איז געזעסן איבער די כתבים, געשריבענע מיט עטלעכע און צוואַנציק יאָר צוריק, פאַרגעסן אַז ער איז אַ פאַבריקאַנט, אַז ביי אים אין „שאַפּ“, „לויפן“ הונדערט מאַשינעס, אַריינגעטעמט דעם אַלטן ריח פון די האַלב-אויסגעריבענע פאַפירלעך, וואָס ער האָט געשריבן בחורווייז ביי זיין טאַטן אין שטוב, און אַן אָנגענעמע ריח פון דער היים האָט אַ בלאַז געטון אויף אים. געווען אַמאָל אַ חלום - ער האָט געהאַפט צו ווערן אַ יידישער משורר. די בלויע ערינערונג האָט אים צענומען. ס'איז אים מיטאַמאָל שטאַרק באַנג גע-וואָרן, ווי די בענקשאַפט וואָלט דורכגעדרונגען זיין פאַרוואַקסן מיט שמאַלץ האַלז, און אַ צעפליגלטער איז שולץ ס'ערשטע מאָל אין יאָרן געוואָרן פאַרביטערט אויף אַמעריקע, געפילט, אַז ער האָט צו טייער באַצאָלט פאַר די מאַשינעס.

צומאָרגנס איז ער אַריינגעקומען צו זילבערמאַנען, דעם מצבה-קריצער, אין „אַפּיס“ (ביוראָ) אַריין.

- האַללאַ!

- האַללאַ!

דער אייגנטימער, אַ קיילעכדיק יידל מיט קורצע הענט און פּיס, וואָס איז געזעסן ביים שרייבטיש, האָט זיך אַ דריי געטון צוזאַמען מיט דער שטול, געבליבן זיצן מיטן פנים צו שולצן, און זיינע קורצע פּיס האָבן זיך געוואַקלט, נישט אָנגערירט די פאַדלאַגע:

- וועל, מיסטער ?
 - כ'וואָלט געוואָלט באַשטעלן אַ מצבה.
 - זיצט, - האָט זיבבערמאַן געווינן אויף אַ שטול לעבן זיך - וואָס
 פאַר אַ מצבה וואָלט איר געוואָלט ? כ'מיינ... פאַר אַן עלטערן ?...
 ס'ווענדט זיך, וואָס פאַר אַ שטיין איר ווילט.
 - פאַר מיינעם אַ פּאָטער.
 דער אייגנטימער האָט אַרויסגענומען אַ קאָטאָלאָג און געוויזן
 שולצן פאַרשידענע מצבות. זיי זענען מושה געוואָרן. שולץ האָט אים
 געגעבן צוואַנציק דאָלאַר האַנטגעלט. זיבבערמאַן האָט אַרויסגענומען פון
 אַ הינטער-קעשענע אַ קנויל מיט פּאַפּיר-געלט, צוגעוויקלט דאָס האַנט-
 געלט, און זיך געווענדט צו שולצן :
 - זייט אַזוי גוט, מיסטער שולץ, און לאָזט איבער דעם נאָמען
 פון אייער פּאָטער און ווען ער איז נפטר געוואָרן.
 - ווער וועט דען מאַכן דעם אויפשריפט ? - האָט שולץ גע-
 פרעגט.
 - וואָס הייסט ווער ? - האָט דער אייגנטימער צופרידן גע-
 שמייכלט - מיר דאַרפן נאָר וויסן דעם נאָמען און דעם „דייט“ (דאָטום),
 דאָט'ס אָל ? דעם נוסח האָבן מיר אַ פאַרטיקן ! אייער פּאָטער אַ כּוהן
 געווען ?
 - יעס, אָבער איר פאַרשטייט, - האָט שולץ געשטאַמלט - איך וויל,
 עס זאָל זיין אַ שיר אויף דער מצבה...
 - דאָס קענען מיר אויך, - האָט דאָס יידל נאָכלעסיק געשמייכלט -
 נאָר איר וועט מוזן מושה ווערן מיט מיינעם אַ מענטשן, דאָס באַ-
 לאַנגט צו אים. ער איז אַ בריה אויף די זאַכן, זאָג איך אייך. ער
 פאַרפּאַסט שירים מיטן נאָמען פון פּאַרנט, אין דער מיט, וווּ איר ווילט
 נאָר אַליין ?
 דער אייגנטימער האָט זיך געווענדט צו אַ מיידל, וואָס איז גע-
 זעסן ביי אַ שרייבמאַשין און געקלאַפט מיט די פינגער.
 - סיידע, פיר אַריין דעם דזשענטלמען צו שמחהן, האַררי אָפּ !
 דער „שאַפּ“, וווּ מען האָט געקריצט די מצבות, איז געווען שמאַל
 און לאַנג, ווי אַ קאָרידאָר אָן פענסטער. עטלעכע גוים זענען געזעסן
 אין די בלויע קעפּ ביי צאַפּלדיקע גאַז-פּלעמעלעך און געאַרבעט. אין
 דער לופט איז געשטאַנען אַ ווייסער שטויב, וואָס האָט געקרקעלט אין

דער נאָז און אין האַלץ. די גוים האָבן יעדע ווילדע געקוקט אויף די געפחטיגהטע פּאַפירן, וואָס האָבן געהאַנגען פאַר זייערע אויגן, און אַז איינער פון זיי האָט אויסגעצייכנט אַן אות אויף דער מצבּוה, האָט ער דעם זעלביקן אות דורכגעשטאַכן אויפן פּאַפיר מיט אַ שפּילקע, ער זאָל קיין טעות נישט האָבן און נאָך אַמאָל צייכענען דאָס זעלביקע.

דאָס מיינדל האָט געוווּזן שולצן מיט דער האַנט אויף אַ גרויען יידן מיט אַ באַוואַקסענעם קאָפּ, ווי ביי אַ חכם.

– אַט איז ער !

שולץ איז צוגעגאַנגען :

– מיסטער זיבערמאַן האָט מיך צו אייך געשיקט. כּווייל איר זאָלט מיר אָנשרייבן אַ שיר אויף אַ מצבּוה.

דער אַלטער האָט אויפגעהויבן דעם פאַרשטויבטן קאָפּ, געקוקט אויף שולצן פון אונטער די מעשענע שפּאַקולן, זיי אַרויפגערוקט אויפן שטערן און געשאַרט די יאַרמלקע הין און צוריק :

– ס'וועט אייך קאָסטן אַ טאַלער.

– אַל-רייט, כּוואָל נאָר זיין צופרידן, גיב איך אייך צוויי.

דער אַלטער האָט אַרויסגענומען פון אַ בוועם-קעשענע אַ העפט מיט אַ בלייפּעדער, זיך אַוועקגעזעצט אויף אַ שטיין, אַראָפּגעלאָזט די ברידן אויף דער נאָז און זיך גענומען אויספרעגן :

– ווי האָט אייער פּאַטער געהייסן ?

– אברהם בן יוסף הכהן.

– גוט, גוט, ס'פילט זיך אַ רחבות אין דעם נאָמען. – האָט דער אַלטער ווי צו זיך גערעדט – פאַראַן נעמען, וואָס ס'וויילט זיך פון זיי גאַרנישט מאַכן... געווען אַ למדן אייער פּאַטער, האָ ?

– נאָ, געווען אַ פּראָסטער, ערלעכער ייד,

– מסתמא געווען אַ מכניס-אורח ?

– געווען.

דער אַלטער האָט גענומען די באַרד אין דער האַנט אַריין, זיך פאַרשטעלט מיט איר דאָס מויל, פאַרקוועטשט די אויגן, זיך געמוחט און שטיל געזונגען מיט אַ ניגון פון פיוט :

– וועט מען שרייבן אַזוי :

א-יש ישר הולך תמים

ב-לחמו סעד עניים צמים

ר-עבים השביע והרוה נפש
ה-לך בצל קורתו נפש
מ-עשהו זה לנפשו נופש
כ-עת במרום תמריא לחופש
ה-לך לעולמו בן ע"ז
ג-יניו יתאבלו מאתם גז.

אין צען מינוט צייט איז דער שיר געוואָרן פּאַרטיק. דער אַלטער
האַט אָפּגעזיפּצט, ווי ער וואָלט אָפּגעטון אַ שווער שטיקל אַרבעט,
אַרויסגענומען פון וועסטל-קעשענע אַ שקעטעלע מיט טאַפּאַק, גוט פּאַר-
צויגן און מכבד געווען שולצן :
— נעמט אַ שמעק טאַפּאַק !

ער האָט פּאַרקרימט דאָס פנים, זיך געקליבן אַ נאָס צו טון, פון
פּאַרדרוס, וואָס דער נאָס האָט זיך אים נישט איינגעגעבן, האָט דער מצבה-
קריצער געווישט די הענט אין זיין באַפּלעקטער באַרד, נאָכאַמאָל דורכ-
געקיקט דאָס ליד און עס אונטערגעטראָגן שולצן :

— נו, ווי געפעלט עס אייך ?
אַ שולץ האָט געלייענט, האָט שמחה איינגעבויגן אויף אַ זייט
דעם גרויען קאַפּ, ער זאָל בעסער הערן, געציילט די זילבן, צוגעקלאַפּט
צום טאַקט מיטן רעכטן פוס, זיך נישט געקאָנט דערוואַרטן ביז שולץ
וועט ענדיקן און אים איבערגעריסן :

— מיט אַן אמת, זאָגט, וואָלט מען געקאָנט אויף אַ פּראָסטן יידן
זאָגן אַ בעסערן שבת, ווי איך האָב געזאָגט ?
— ס'איז גוט, זייער גוט. — האָט שולץ דעם אַלטן געדריקט די
האַנט.

— כ'ווייס, אין דער היים, — איז שמחה געוואָרן אויפגערוימטער —
אַז כ'פלעג אָנשרייבן אַ שיר, האָבן מענטשן, וואָס פּאַרשטייען זיך אויף
לשון, די אמתע מבינים, זאָג איך אייך, האָבן די פינגער געלעקט.
פרעגט יעדן קאָוונער, וועט ער אייך זאָגן, אַז איך, שמחה דער מצבה-
קריצער, האָב אָנגעשריבן אויף ר' יצחק אלחננס טויט אַ שיר, האָט
אַ וועלט געקלונגען דערמיט. האָט דאָרט געשטעקט אַ רעיון, פשט, וואָס
פרעגט איר ! וואָס ברויכט מען מער ? מען האָט עס געזונגען אין יעדן
הויז ! און אַז אַ גביר האָט חתונה געמאַכט ? ווער, מיינט איר, האָט
געשריבן דעם שיר אויף דער חתונה-קאַרט ? אַלץ שמחה דער מצבה-

קריצער! און אז אַ חתן האָט געדאַרפט שיקן אַ שלח-מנות דעם שווער, צו וועמען מיינט איר איו מען געקומען? צו מיר! איז געווען אַ מחלוקה אין שטאָט, האָב איך עס באַשריבן אין „המליץ“. האָט אַ בחור אין שטאָט אָנגעשריבן אַ רעיון, האָט ער עס געבראַכט צו מיר, געוואָלט מיין הסכמה. אַלץ איך! האָט מען טאַקע לייכטער געמאַכט אַ קערבל, נישט געדאַרפט אַרבעטן מיטן האַמער, און דער עיקר געווען אַן אָנ-געזעענער מעטנש אין שטאָט. האָט זיך מיר אויף דער עלטער פאַרגלוסט אַמעריקע, נו, נו, זעט איר דאָך... בויגט מען די אַלטע פלייצעס פון דער פרי ביז ביי נאַכט... אַ יידישער משורר האָט פון תמיד אָן אַ פינס-טער מזל! כ'וועל איך פאַרטרויען אַ סוד, - איז דער אַלטער נענטער צוגעגאַנגען צו שולצן - דאָס יידישע פאַלק איז דאָס ערגסטע אויף דער וועלט. איר גלויבט נישט? נו, פרעג איך אייך, איר זענט דאָך אַ יודע סופר, וואָלט אַזאַ משורר ווי איך... כ'רים זיך נישט, איר האָט דאָך אַליין געזען, ווי לאַנג האָט מיר גענומען אָנצושרייבן דעם שיר? צען מינוט! נו, פרעג איך אייך, וואָלט אַזאַ משורר ווי איך ביי אַן אַנדער פאַלק זיך אויך אַזוי געמאַטערט, געדאַרפט האַקן שטיינער אום צו מאַכן אַ לעבן, האַ? נאָר גאַרנישט, אונזער פינסטער מזל, איך בין נישט דער איין-אין-איינציקער. דער אבן-עזרא איז נאָך געווען מער קבצן פאַר מיר...

וילבערמאַן איז ברייט אַריין אין „שאַפּ“ מיט די קורצע הענט אין די הויזנקעשענעס. די גוים האָבן אָנגעהויבן שנעלער צו אַרבעטן. דער אַלטער מצבה-קריצער האָט אויפגעהערט רעדן, זיך אַרומגעקוקט, ווי ער וואָלט עפעס געזוכט, גענומען מיט אַ פאַרשט אַפרייניקן דעם שטיין און בשעת מעשה זיך געווענדט צו שולצן:
- זייט אַזוי גוט, מיסטער, און באַצאָלט, כ'מוז זיך נעמען צו דער אַרבעט.

דער אַלטער האָט אַריינגעשטעקט די צוויי דאָלאַר אין וועסטל-קעשענע, געדאַנקט, זיך אַרומגעקוקט, צי קיינער זעט נישט, גענומען קלאַפן מיטן האַמער אין דער דלאַטע, זיך געבויגן אין דרייען, און שטיקלעך שטיין זענען געפליגן אין אַלע זייטן, געשפריצט דעם משורר אין פנים אַריין, אַפגעווייסט דעם אַזוי אויך גרויען קאַפּ, און יעדן קלאַפּ באַגלייט מיט אַ קרעכץ.
שולץ איז אַרויס אויף דער גאַס אַ צערודערטער, געטראַכט, אַז

זוען ער בלייבט ביי די שירים, וואָלט ער געהאַט אַזאַ עלטער ווי שמחה, נישט געוואָלט מער קלערן דערפון, גיכער געלאָפן אין „שאַפּ“ אַרײַן, און אין מוח אױ אים אַלץ געקראַכן גרין, זיך געוואָלט נפּעס קלאָר מאַכן, ווי גרי און שמחה וואָלט ביי אים געווען אײנס און דאָס זעל-ביקע. ביי אים אױ אױסגעקומען, אַז ווען ער מאַכט התונה בעסין פאַר גרינען, הייסט עס פאַר שמחה, און אַן אױפגערעגטער זיך אָפּגעשטעלט, זױ ער וואָלט געוואָלט אין עפעס זיך פונאַנדערקלױבן.

ער אױ געשטאַנען אױף דער באַוערי 1). אַ יונגע געזונטע פרוי, אין אַ שווערן פּילצענעם הוט, צעקנעפּלטע מענערשע שיך און אין אַ ווייס-באַלאָווע קלייד, אױ געשטאַנען אין מיטן גאַס אַ שפורע און פאַרטשעפּען, ווער עס אױ נאָר פאַרבייגעגאַנגען. אַ יונגער פּאָליסמאַן אױ אונטערגעקומען און זי גענומען אונטערן אָרעם. די פרוי האָט זיך אַ רױס געטון און גענומען שרייען:

— דו האָסט קיין רעכט נישט, אָפּיסער, אױך בין נישט שפור! דער פּאָליסמאַן האָט זי ווידער אָנגענומען, געהייסן זי זאָל מיט אים מיטגיין, האָט די פרוי זיך אַ צי אױס געטון, ווי גרויס זי אױ גע-ווען, פאַרוואָרפן דאָס זיידענע קלייד אױבערן קאַפּ און זיך אױנגעגראָפן מיט די הענט און פּיס אין רינשטאַק.

דער פּאָליסמאַן, אַ דאַרער, נישט קיין הויכער, האָט געשוויצט ווי אַ ביבער, געשטאַנען אױבער דער פרוי, זי געריסן און נישט געקאָנט רירן פון אָרט. און וואָס מער מענטשן עס האָפּן זיך אַרומגעשטעלט, אַלץ אױנגעקעקשטער אױ דער פּאָליסמאַן געוואָרן, זיך געראַנגלט מיט דער פרוי מיט אַלע פּוּחות, און די פרוי האָט געמאַכט אַזעלכע קולוח, ווי מען וואָלט פון איר די הױט געשונדן.

צום סוף האָט דער פּאָליסמאַן, אַן אױסגעמאַטערטער, זי אָפּגע-לאָזט, אַ פאַרשעמטער זיך אַרומגעקוקט און אַרױפגעלייגט זיין האַנט אױפן ערשטן מאַן, וואָס אױ געשטאַנען נעבן אים:

— ביסט אַ סיטיזען (אַמעריקאַנער בירגער)?
— נאָ סער!

ער האָט זיך אַ דריי געטון, ווי ער וואָלט מורא געהאַט צו פאַר-לירן צייט און אָנגעכאַפט אַן אַנדערן פאַר אַ האַנט:

(1) אַ גאַס אין ניו-יאָרק.

- ביסט אַ סיטיווען ?

- יעס.

- העלף מיר !

שולץ האָט געזען, ווי אַ מיטלעריקער מאַן, מיט אַ צעשראָקן פנים, ווי ביי איינעם, וועמען רויבער שטעלן אָפּ אין מיטן דער נאַכט, האָט זיך אַרזיסגערוקט פון עולם. דער מאַן האָט געוואָרפן בליקן אין אַלע זייטן, אַפנים, פון שרעק, גאַרנישט געזען און שטום געבעטן, מען זאָל אים צורו לאָזן, די שרעק פאַרן פּאָליסמאַן האָט גובר געווען, און דער מאַן האָט אָנגענומען די פרוי, ווי דער פּאָליסמאַן האָט געהייסן. זיי האָבן זי אויפגעשטעלט, גענומען פירן איבער באַוערי אונטער דער באַגלייטונג פון אַ קאַצנמוזיק.

שולצן האָט זיך געדאַכט, אַז דאָס איז פרידקין, פון נייגעריקייט זיך דורכגעשטופט צווישן עולם און זיי פאַרלאָפן דעם וועג. פרידקין, דערזעענדיק שולצן, האָט פאַרוואָרפן דעם קאַפּ, ווי ער וואָלט זיך געקליבן חלשן, אים אָנגעקוקט אַרגע, אָפגעלאָזט די פרוי און גענומען אָפציען. דער עולם האָט זיך געשטיקט פון געלעכטער. שולצן האָט דערעסן די גאַנצע חברה. ער האָט פאַר זיך געזען אַ גלייכע ליניע - שמחה, גרין און פרידקין, און באַשלאָסן ס'זאָל אים גיין אין לעבן, וועט ער נישט דערלאָזן דעם שידוך צווישן גרינען און בעסין.

נאך דער סצענע ביי זיך אין שטוב מיט זיסקינדן איז פרידקין עטלעכע טעג אַרומגעגאַנגען אַ צעטראַגענער. דאָס ערשטע מאָל האָט ער דערפילט, אַז ביז איצט האָט דאָס אַרומיקע לעבן אים נישט אָנגע-רירט, תמיד פאַרבייגעשווימען, ווי אַ פלאַכער טייך צווישן הויכע ברע-געס, אים קיין מאָל נישט פאַרטשעפעט און אויף אים קיין שפור נישט געלאָזט. אים האָט באַנג געטון, וואָס ער האָט געפטרט מער ווי אַ האַלבן לעבן מיט גאַרנישט, טראַכטנדיק תמיד, ווי זיך בלויו אויסערלעך צו פאַרבעסערן און באַקוועמער מאַכן דאָס לעבן. עטלעכע טעג איז ער אַרומגעגאַנגען ווי אַ נעכטיקער, און וואָס ער האָט דעמאָלט נישט געטון, אָדער געטראַכט — אין אַלעם האָט ער בלויו געזען עוולות. די קינדער אין סקול האָבן זיך איבערגעקוקט, נישט פאַרשטאַנען, וואָס מיט פריד-קינען איז געוואָרן. ער איז זיך באַגאַנגען מיט זיי העפליעך, ווי מיט דערוואַקסענע מענטשן, זענען די קינדער טאַקע געזעסן רויקער. און אַז פרידקין האָט פונאַנדערגעלאָזט דעם קלאַס, האָט ער ס'ערשטע מאָל אין יאָרן זיך נישט געפילט אויסגעמאַטערט, אַ פרישער אַראָפּ פון די טרעפּ, אַן אויפגערוימטער זיך באַגריסט מיט די לערערס און זיך גע-טראַכט, אַז ער איז שוין אויפן וועג פון אַ נייעם לעבן.

פרידקין האָט זיך געשאַפט אַ „ברית-חדשה“, אָפגעזעסן ביי זיך אַ שטיק אין דער נאַכט און געלייענט מיט התמדה, אַזוי זענען דורך עטלעכע טעג. זייער אָפט זיצנדיק איבערן „ברית-חדשה“, האָט ער מעכאַניש געזאָגט די ווערטער, נישט וויסנדיק דעם אינהאַלט, און אַין קאַפּ זענען אים געקראַכן בייזע מחשבות וועגן אַ יידישו פויפסט, וועגן

יידישע קארדינאלן, וועגן דעם מיסיאָנער זיסקינד. ער האָט זיך אָפּט געזען אויפן פויפסטס גאָלדענעם שטול, געוואסט בשעת מעשה, אַז ס'איז אַן אוממעגלעכע זאַך, און פונדעסטוועגן הנאה געהאַט אויפצונעמען יידי-שע דעפוטאַציעס וועגן עלילת-דם, אַרויסגעלאָזט „בולעס“ צו אַלע פעל-קער, אַז עלילת-דם איז אַ מיאוסער בלבול אויף יידן. און יעדעס מאָל, ווען ער איז צוגעקומען צום עלילת-דם, איז אים תמיד אויפן זינען גע-קומען כוואַלסאַן, און פון אַ פויפסט איז ער געוואָרן אַ פראָפעסאָר, דוקא אין קייזערלעכן הויף און געהאַט איין עובדה – ווייזן דער וועלט דאָס גרויסקייט פון יידן. דער „ברית-חדשה“ איז אים גיך דערעסן, דערצו איז שושנה ביי אים געווען כמעט יעדן אָונט, נישט געלאָזט טראַכטן, און ביסלעכווייז איז אים די מעשה מיט זיסקינדן אַרויס פון קאַפּ. שושנהס וויזטן האָבן אים אויך אָנגעהויבן ווערן דערווידער, און ער האָט געקלערט ווי ר'נאָך פטור צו יוערן פון איר. פונקט דעמאָלט האָט אים דער סעקרעטאַר פון סקיל איבערגעגעבן דעם בריוו, ער זאָל זיך זוכן אָן אַנדער שטעל. דער בריוו האָט אים אינגאַנצן צעטומלט, אַרויס-געשלאָגן ביי אים אַלץ פון קאַפּ, און פרידקין האָט געהאַלטן אין איין טראַכטן וועגן אַ תכלית, געקלערט ווי ר'נאָך זיך צוצישלאָגן צו עפעס. ער האָט געזוכט פראָטעקציע ביים סעקרעטאַר. געגעבן אָנצוהערן, אַז ער איז גרייט צו יעדער צייט חתונה צו האָבן מיט זיין טאָכטער, גע-שריבן פאַסקווילן אויף גרינען, אַז ער איז אַ מחלל-שבת – קיין זאַך האָט נישט געהאַלטן. און וואָס נענטער די צייט האָט זיך אונטערגערוקט, ער זאָל פאַרלאָזן די שטעל, אַלץ דערשלאָגענער איז ער געוואָרן. ער האָט זיך אַרומגעזען, אַז ער האָט קיינעם נישט אין דעם גרויסן ניו-יאָרק, האָט צומאָל נישט פאַר וועמען ס'האַרץ זיך אָפצוקלאָגן, ער איז פרעמד, ווי ער וואָלט איצט נעכטן אַראָפּ פון דער שיף.

און דאָ שטייט שושנה מיט אויסגעשפרייטע הענט, וויל אים, ווי ער איז, איז אים עפעס וואַרעמער געוואָרן פון בלויון געדאַנק. ער האָט זיך דערמאָנט, אַז זי איז אַ שניידערין, קאָן עפענען אַן אייגן פלאַץ. און ס'זאָל אַוועקגיין – איז ער אַ פאַרוואַרגטער. און יעדעס מאָל, ווען אים האָט זיך געדאַכט, אַז ער דאַרף נאָר איבעררייסן די באַציונגען צווישן אים און שושנהסן. קריגט ער גלייך אַ בעסערן שידוך, איז זי, זוי אויף צו להכעיס, יעדעס מאָל געקומען אין אַלץ לייכטערע, דורכ-ויכטיקערע קליידער, אים זעלטן צוגעלאָזט צו זיך און געשפילט זיך

מיט אים, ווי אַ קעצל מיט אַ קנויל באַוול. און וואָס מער זי האָט אים גערייזט, אַלץ שטאַרקער האָט ער פון איר געוואָלט פטור ווערן און אין דער זעלביקער צייט שוין גאַרנישט געקאָנט טון עטלעכע שעה איידער זי האָט געדאַרפט קומען, געשפּרייזט איבערן צימער אַן אויס-געפּוצטער.

שושנה איז אַריינגעקומען און זיך נישט באַגריסט. זי איז געבליבן זיצן אין הוט און ווי אַ שולדיקע, אומבאַהאַלפענע האָט זי געקוקט אויף דער פּאָדלאָגע און געשוויגן.

— וואָס איז דער מער, שושנה? — האָט פּרידקין זי געפרעגט. זי האָט אַ קוק געטון אויף אים מיט פאַרלאָפענע אויגן, געמאַכט אַ ליפּ, ווי זי וואָלט געהאַלטן ביים פּונאַנדערוויינען זיך, זיך איינגע-ביסן מיט די ווייסע ציין אין דער אונטערשטער ליפּ און געבליבן זיצן אין דער זעלביקער פּאָזע וואָס פּריער.

— שושנה, זאָג, וואָס איז? — איז פּרידקין צוגעגאַנגען צו איר און זי אָנגערירט מיט דער האַנט פאַרן אַקסל. — ס'האַט דיך עמעצער באַ-ליידיקט?

— גאַרנישט, לאָז מיך צופּרידן. — האָט זי זיך אַ דריי געטון, ווי זי וואָלט געוואָלט אַראָפּשאַקלען פון זיך זיין האַנט, און זיך שטיל פּונאַנדערגעוויינט.

— וואָס איז, שושנה? — האָט פּרידקין זיך אָנגעהויבן בעטן ביי איר — וואָס וויינסטו? מיר דאַרפסטו זאָגן. איך בין דיר נישט קיין פּרעמדער! ס'האַט דיך עמעצער באַליידיקט? וואָס שווייגסטו?

זי האָט אויפגעהויבן די אויגן, זיי אָפּגעווישט, געעפנט ס'מויל און זיך נאָך שטאַרקער פאַרגאַנגען. פּרידקין האָט איר גענומען קושן די הענט, נישט געוויסט, וואָס ער רעדט:

— שושנה, וואָס וויינסטו? כ'בעט דיך, דערצייל מיר! נו, שושנה?

— איך קאָן נישט. — האָט זי שטיל אַרויסגערעדט.

— וועסט מיר אויף מיין וואָרט דערציילן! — האָט פּרידקין זי גע-

האַלטן אין איין קושן. - פאַר מיר דאַרפסטו זיך נישט שעמען! וואָס
אַ פרעמדער בין איך דיר?
שושנה האָט אַ שלוקערץ געטון, זיך אָנגעכאַפט מיט אַ האַנט
פאַרן האַרצן און פאַרוואַרפן דעם קאַפּ, ווי זי וואָלט געהאַלטן ביים
חלשן.

- אַ ביסל וואַסער? - איז פרידקין אויפגעשפרונגען.
זי האָט אַ שאַקל געטון מיטן קאַפּ אויף יאָ. פרידקין האָט אַרייני-
געבראַכט אַ גלאָז וואַסער, באַשפּריצט איר ס'פנים, איר אַריינגעגאַסן
אַ ביסל אין מויל אַריין און זי אויסגעצויגן אויפן בעטל. זי איז געקו-
מען צו זיך, אים געוויזן מיט דער האַנט, ער זאָל זיך זעצן לעבן איר,
און געבעטן, ער זאָל איר עטוואָס לויז מאַכן דעם קאַרסעט. פרידקין
האַט פונאַנדערגעקנעפלט דעם קאַרסעט, איר אונטערגעלייגט נאָך אַ קישן
צוקאַפנס און זיך געבעטן ביי איר, זי זאָל זיך באַרויקן. שושנה האָט
זיך מיטאַמאָל אויפגעזעצט, אַראָפּ פון בעטל, זיך צוריקגעזעצט אויף
דער וויגשטול און, נישט קוקנדיק אויף פרידקינען, האָט זי קוים אַרויס-
געזאָגט:

- כ'טראָג.

- וואָס? - האָט פרידקין געעפנט אַ פאַר אויגן, ווי אַ קאַלב צו
דער שחיטה.

- וואָס דו הערסט. - האָט שושנה ווידער אָנגעהויבן וויינען.
- פון וואָן ביסטו אַזוי זיכער? - איז פרידקין נענטער צוגעגאַנגן-
גען.

זי האָט נישט געענטפערט, פאַרשטעלט ס'פנים מיט בידע הענט
און זיך צעכליפעט.

דאָס מאָל האָט פרידקין פאַרקוועטשט די ליפן, איינגעצויגן די
טעמפע געמבע, גאַרנישט געענטפערט און גענומען שפרייזן איבערן
צימער. טויזנטער געדאַנקען זענען ביי אים דורך אין איין רגע אין
קאַפּ. קיין איינער פון די געדאַנקען זענען ביי אים נישט געבליבן, זיך
פונאַנדערגעפלוין, און ער האָט מיטאַמאָל דערפילט אַזאָ פוסטקייט, אַז
ס'איז אים אַזש הוייל געוואָרן ביים האַרצן. ער האָט זיך אַראָפּגעלאָזט
אויפן בעטל, זי אָנגעקוקט אַ וויילע מיט פאַרשלאָפענע אויגן, ווי ער
וואָלט נאָרוואָס אויפגעקומען, און זי איבערגעפרעגט:
- טראָגסט? - און זיך צעשמייכלט.

— גלויבסט נישט! — האָבן די נאַז-פליגל ביי איר געציטערט, און פון די אויגן האָבן זיך געגאַסן טרערן. — וווּ וועל איך זיך איצט אַהינטון? וואָס האָסטו פון מיר געוואָלט?
— כ'ווייס נישט וואָס דו ווינסט? — איז ער מיטאַמאָל צו איר צוגעגאַנגען — דו זאָגסט, ס'איז פון מיר?

— פון וועמען דען? — האָט זי זיך אַ שטעל אויף געטון מיט אַ פּאָר ווילדע אויגן, ווי ביי אַ סאַמקע, ווען זי פאַרטיידיקט די קינדער.
— איך גלויב דיר, כ'גלויב דיר, — האָט פרידקין צעשראַקן געשטאַמלט — נו וואָס ווינסטו? ס'איז מיין קינד, זאָגסטו? גוט! גוט!
שושנה האָט געמאַכט עטלעכע טריט צו פרידקינען, אים אַ ווילדע אָנגעקוקט, ווי זי וואָלט זיך געקליבן עפעס זאָגן, אַ דערשלאָגענע אַרױפגעלייגט ביידע הענט אויף זיינע אַקסלען, אָנגעשפּאַרט דעם קאָפּ אָן זיין ברוסט און זיך שטיל צעוויינט. פרידקין האָט זי צוגעפירט צום בעטל, זיך אַוועקגעזעצט מיט איר און זי גענומען באַרויקן:
— כ'בעט ד'ך, שושנה, באַרויק זיך! ס'וויינען וועט דאָך דיר גאַרנישט העלפן! נו, שושנה?

זי האָט זיך גענומען ווישן די אויגן. געבליבן זיצן אָנגעשפּאַרט אָן פרידקינס אַקסל ווי פריער, אויסגעמיטן צו באַגעגענען זיך מיט זיין בליק און געשוויגן.

פרידקין איז געזעסן אַ פאַרלירענער. דאָס חתונה האָבן, וועגן וועלכן ער האָט אַזוי אָפט געטראַכט, איז איצט ביי אים פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ שטריק, וואָס אַ פאַרבאָרגענע האַנט האָט פאַרוואָרפן אַרום זיין האַלז און יעדע מינוט גרייט געווען אים צו דערשטיקן. ער האָט געקוקט אויף שושנה, געזען איר פּראָפּיל מיט די דינע שוואַרצע הערעלעך אַרום דער באַק, וואָס האָבן זיך אַזש געבויגן פון דינקייט, געפילט די הייסע פאַרע פון אירע נאָזלעכער, און ער האָט אויפגעשוידערט. ער האָט נישט באַגריפן, וואָס מען וויל פון אים, בלויז געפילט, ווי עס ווערט אים ענג, קאָן נישט עטעמען, זיך דערמאָנט, ווי ער האָט געהאַלפן דעם פּאָליסמאַן שלעפן די דאַמע אין באַלאָוון קלייד, גרייט געווען אַלץ אַוועקצוגעבן, אַבי מען זאָל אים באַפרייען פון איר.

— וואָס שוויינסטו? — האָט שושנה מיטן אינסטינקט פון אַ פרוי איבערגעריסן די שטיקקייט און זיך גענומען טוליען צו אים.

- וואָס זאָל איך זאָגן? - האָט פּרידקין אומבאַהאַלפּן אַ צופּ געטון מיט אַן אַקסל.

- כ'וע, אַז דו ליידסט, - האָט זי אַריינגעלאָזט אַ האַנט מיט צעשפּרייטע פינגער אין זיינע שיטערע האָר, עטוואָס איינגעצויגן דעם שטערן, ווי זי וואָלט געקלערט וואָס צו זאָגן - ווייסט, אַ מאַן ליידט שענער פּון אַ פּרוי, רויקער, אמת-טראַגיש. ביי אַ פּרוי - איז עס מעלאָדראַמאַטיש. ווייסט, כ'האָב פיינט צופּרידענע, זאָטע מענער מיט אויסגעפּולטע פּנימער... אַ מאַן, וואָס לויפט נאָך פּרויען, אַ דאַמען-פּאַרערער, האָב איך נישט לייב, דאָס איז קיין מאַן נישט... כ'מיין נישט, אַז אַ מאַן דאַרף זיין גלייכגילטיק צו פּרויען, ניין, אַ מאַן אָבער, וואָס זיין עובדה איז צו וויילן מיידלעך, פּטרן טעג און נעכט צו לייב אַ קוש, איז ביי מיר ערגער ווי אַ מאַן אַ געמבלער! (1) - און איך זאָג דיר, - האָט שושנה אַרומגענומען פּרידקינען אַרום האַלז מיט אירע נאַקטע הענט - אַז מיר וועלן האָבן אַ באַקוועמע היים און דער עיקר וויפיל דו וועסט פּאַרדינען, וועט זיין גוט! אויב וועסט מאַכן צען טאָלער אַ וואָך, וועט מען לעבן פאַר צען. מאַכסט דען מער?

- געוויס, - האָט פּרידקין זיך אָנגערופן, געפילט אַז איצט האָבן זיי זיך געביטן מיט די ראַלן - אין סקול אַליין האָב איך זעכצן דאָלאַר אַ וואָך, איצט לעסאַנס, בר-מצוות, כ'קאָן מאַכן אַ פינף און צוואַנציקער!

-- וועלן מיר טאַקע שפּאַרן, - איז שושנה געוואָרן אויפגערוימט - ס'קומט צונויף... כ'האָב אויך לייגן אַ פּאַר טאָלער... זיי האָבן זיך אַ וויילע אָנגעקוקט, זיך צעלאַכט. שושנה האָט אים אויסגעקושט ביידע אויגן, אים געגלעט מיט די ליפּן איבערן אויער און שטיל איינגערוימט:

- מאַרגן וועלן מיר גיין זען צימערן, גוט? וועסט זען, ווי ריין כ'וועל האַלטן, אַז ס'וועט שמעקן פּון יעדן ווינקעלע! ווען דו ווייסט, ווי גוט כ'קאָן קאָכן? באַקן אויך! מיר וועלן נישט מאַכן קיין אָפיציעלע חתונה, - האָט זי זיך געפיעשטשעט - צו וואָס פּטרן געלט? אַ שאַד! מיר וועלן אַריינגיין צו אַ רב און שטעלן אַ חופּה. האַ, וואָס זאָגסטו?

(1) קאַרטן-שפּילער.

— אַל-רייט, — האָט פּרידקין געענטפערט, געפילט בשעת-מעשה, ווי דער פּאַרוואָרפענער שטריק ציט אים אַלץ מער צונויף דעם האַלז, און צום לעצטן מאָל זיך פּרובירט צו ווערן — שושנה, פון וואָן ביסטו אַווי זיכער? כ'מין, פון וואָן וויסטו, אַז...
— אַז וואָס?

כ'מין, — האָט פּרידקין געשטאַמלט — פון וואָן וויסטו, אַז...
האָסט געפרעגט אַ דאָקטאָר? — כ'מין, ביסט טאַקע זיכער, אַז דו שוואַנגערסט?

— וואָס בין איך עפעס אַ מיידלע? — האָט שושנה זיך געפילט באַליידיקט — רעדסט, זאָלסט מיר אַנטשולדיקן, ווי אַ... פּאַרוואָס זאָל איך נישט וויסן? און כ'וועל דיר זאָגן דעם אמת: די ערשטע מינוט האָב איך זיך געפילט אומגליקלעך, איצט בין איך צופרידן. אַז מען האָט ליב אַ מאַן, דאַרף מען וועלן פון אים האָבן אַ קינד!

פּרידקין האָט גאַרנישט געענטפערט, אָנגעשפּאַרט די עלנבוינגס אָן די קניען, איינגערעמט דעם קאָפּ אין די הענט און אַ טאַר-צווייפלטער, ווי אַן אומגליק וואָלט אים געשען, געקוקט אין איין פונקט.

שושנה האָט אָפּערגענומען פּרידקינס אַ האַנט, זי געגלעט, זיך געטויליעט צו אים, אינסטינקטיוו געפילט, אַז מען טאַר איצט נישט זיין פּריילעך, דער לייכטטער פּלירט וועט אים נאָך מער דערשלאָגן, האָט זי געשוויגן אַ וויילע, געמאַכט די שטימונג שווערער, דערנאָך טיף אָפּגעזיפּצט און אָנגעהויבן:

— וויסט, ס'איז אַ מיאוסע וועלט! אַז כ'טו אַ טראַכט, האָב איך דאָך נישט געהאַט קיין איין גליקלעכע מינוט אין מיין לעבן!
זי האָט אים אַ וויילע אָנגעקוקט, צוגעלייגט זיך זיין האַנט דאָ צו דער רעכטער, דאָ צו דער לינקער באַק, זי אַרויסגעלאָזט און געוואָרן נאָך ערנסטער:

— אַז כ'בין קיין מאָל קיין קינד נישט געווען! צו פינף יאָר, נאָך מיין מוטערס טויט, האָב איך געדאַרפט האַדעווען צוויי קליינע שוועסטערלעך. כ'האָב זיי געוואָשן, געקעמט, געהיט די שטוב, און אַז איינע פון די שוועסטערלעך איז געפאַלן און זיך צעקלאָפּט, האָט מען מיך געשלאָגן. דער טאַטע איז געווען אַ בייזער ייד, אַ שלעכ-

טער, כ'האָב פון אים קיין מאָל קיין גוט וואָרט נישט געהערט. כ'גע-
דענק, ווי היינט, — האָט שושנה ווידער גענומען פרידקינען פאַר
אַ האַנט — כ'בין דעמאָלט אַלט געווען אַ יאָר זיבן, מען האָט מיר
געמאַכט אַ ניי קליידל אויף פסח, און באַלד דעם ערשטן טאָג, ווי
כ'האָב עס אָנגעטון, אַרויס אויפן הויף, האָב איך זיך פאַרטשעפעט
אַן אַ טשוואַק, און געמאַכט אַ גוואַלט-ריס. האָט דער טאַטע מיך דעמאָלט
געשלאָגן! אוי, האָב איך אים דעמאָלט פיינט געהאַט! שפעטער
האָב איך דורכגעמאַכט אַ פּאַגראָם, געלעגן פאַרשפאַרט איבער
אַ מעת-לעת אויף אַ בוידעם. וואָס ווייסטו? דערנאָך די רייזע נאָך
ארץ ישראל מיט אַ פאַרטיע יתומים... כ'האָב שוין אַ ביסל דורכגע-
מאַכט!

— אַ קומסט דאָך פון קעשינעוו, — האָט פרידקין זיך אָנגע-
רופן.

— יעס, כ'האָב דורכגעמאַכט דעם ערשטן קעשינעווער פּאַגראָם, —
האָט שושנה אַ בליץ געטון מיט די אויגן און ס'האָט זיך געפילט, אַז
זי דערציילט שוין די געשיכטע צום הונדערטן מאָל, פילט, אַז זי
געמט מיט איר אויס — כ'בין געלעגן אויף אַ בוידעם, קיין פּיפס
נישט געטון און גענאָגט אַ פינגער. און אַז ס'האָט מיך אָנגעהויבן
שטאַרקער צו הונגערן, האָב איך אַרויסגעלאָזט דעם פינגער פון מויל
און אַריינגענומען אַן אַנדערן. און וועסט לאַכן, יעדעס מאָל, ווען
כ'האָב אַריינגענומען אַן אַנדער פינגער, האָב איך געפילט לייכטער!
מיין טאַטע איז געזעסן אין אַ בונד שטרוי, יעדע וויילע אַרויסגע-
שטעקט דעם קאָפּ און געקוקט וואָס איך טו און מיך געטרייסט, אַז
מען וועט באַלד אונז אַרויפשיקן עסן. מאַדנע, תמיד ווען דער טאַטע
קומט מיר אויפן זינען, דערמאָן איך זיך, וואָס פאַראַ אױגן ער האָט
דעמאָלט געהאַט. גרויסע, צעשראָקענע, ווי ביי אַ משוגענעם. צו-
מינסטן האָט מיך געאַרט, פאַרוואָס ער טענהט זיך מיט מיר אויס,
ווי כ'וואָלט איבער נאַכט אויסגעוואַקסן, געוואָרן אַן אמתע מאַמע.
און אַז דער טאַטע האָט גענומען גיין איבערן בוידעם, האָט מיך
יעדעס מאָל אַ גרויל אַרומגענומען, ווי נישט דער טאַטע וואָלט גע-
גאַנגען, נאָר דער בונד שטרוי, און פון היימלעכקייט וועגן האָב איך
אים יעדעס מאָל גערופן, געוואָלט זיך איבערצייגן, צי איז ער טאַקע ער.

זי איז אַנטשוויגן געוואָרן, זיך אויסגעווישט די פאַרלאַפּענע
אויגן און זיך פאַרטראַכט.
— און וואָס איז געווען דער טוף? — איז פרידקין געוואָרן
נייגיריק.

— וואָס פרעגסטו! — האָט זי אָפּגעזיפּצט. — פאַרטאָג, מיר האָבן
זיך געקליבן אַראָפּצוגיין, זענען עטלעכע כוליגאַנעס אַרויף אויפן
בוידעם, אַלץ צעוואָרפן, און איינער האָט פאַרבייגייענדיק אַריינגע-
שטעקט אַ האַנט אין דעם בונד שטרוי און גענומען אַרויס שלעפּן דעם
טאַטן.

— כ'וועל קיינמאָל נישט פאַרגעסן, ווי ער האָט דעמאָלט אויס-
געזען! דאָס בערדל איז ביי אים געוואָרן אַזוי שיטער, אַז מען האָט
געקאָנט איבערצייילן יעדע האָר באַזונדער. ער האָט אויסגעמיטן צו
קוקן אויף מיר, אָפּנים, זיך געשעמט, און מיט אַ פאַר גרויסע אויגן
האַט ער זיך אַ וואָרף געטון די גוים צו די פיס, זיי אַרומגעכאַפּט,
גענומען קושן און זיך צעוויינט מיט אַזאַ פרעמד שטעכיק קול, אַז
מיר זענען נאָדלען דורך איבערן גאַנצן לייב... כ'האַב זיך נאָך
שטאַרקער איינגעטוילעט, פאַרקוועטשט די אויגן און זיך מיטאַמאָל
שטאַרק פיינט געקראָגן, פאַרוואָס איך וואָרף זיך נישט אויף די גוים,
בייס נישט עמעצען אָפּ אַ פינגער... כ'האַב דאַכט זיך שטאַרק צוגע-
קוועטשט די אויגן און פונדעסטוועגן האָב איך געזען, ווי די גוים
האַבן אים באַזוכט, צוגענומען, וואָס ער האָט נאָר געהאַט ביי זיך.
אַ יונגער שייגעץ האָט אים אַ זעץ געטון אין פנים אַריין, איז ער
געפאַלן אויף די קני און זיך באַגאַסן מיט בלוט. כ'האַב געפילט, ווי
אַלץ אין מיר פּלאַצט, וויל מיר וואָרפן אויפן שייגעץ. כ'האַב זיך
געביסן די פינגער, זיך אויסגעקנייפט שטיקער פלייש, פאַרוואָס כ'לאָז
שלאָגן אַ טאַטן, און געפילט, אַז גלייך ווי כ'וועל זיך אויפשטעלן, וועט
מיר עמעצער אָפּמעסטן מיט אַ דראָנג איבערן קאַפּ...

— דערוויל האָבן זיי דעם טאַטן געהאַלטן אין איין שלאָגן,
צעריסן די קליידער אויף אים, געוואָלט וויסן, ווו ער האָט באַהאַלטן
דאָס געלט, ער האָט פּלויז געקרעכצט און זיך נישט אויפגעהערט צו
בעטן ביי זיי, געקושט די הענט, וואָס האָבן אים געשלאָגן, געקושט די
פיס, וואָס האָבן אים געטראַטן, און מיטאַמאָל זיך פונדאָדערגעוויינט;

— רייזעלע, רייזעלע! זיי וועלן מיך דערהרגענען! טאָכטער
מיינע, זיי וועלן דערהרגענען דיין טאָטן...

— ס'ערשטע מאָל האָב איך געהערט, ווי מיין טאָטע, פאַר ווע-
מען כ'האָב תמיד געציטערט, וויינט און בעט, אַז איך, זיין אַכט יע-
ריקע טאָכטער, זאָל אים ראַטעווען. כ'האָב געשלאָנגען הייסע טרערן,
זיך איינגעביסן אין מיין רעכטער האַנט ביז צום בלוט, פאַרוואָס איך
הויב זיך נישט פון אָרט, און די שרעק, אַז מען וועט מיך אָפּמעסטן
מיט אַ דראַנג איבערן קאָפּ, האָט מיך צוגעשמידט און איך האָב זיך
קיין ריר נישט געטון.

— דערווייל האָט אַ יונגער פויער אָנגענומען מיין טאָטן פאַרן
שיטערן בערדל און אים גענומען אַראָפּפירן פון בוידעם. דער טאָטע,
אַ פאַרבלוטיקטער מיט קיילעכדיקע גרויסע אויגן, האָט געקוקט אַזוי
אומבאַהאַלפן, אַז איך האָב אַ קוויטש געטון, פאַרגעסן, אַז כ'קאָן
דערהרגעט ווערן, מער נישט געקאָנט זען, ווי מען באַליידיקט מיין
טאָטן. מיט איין שפּרונג האָב איך זיך אַ וואָרף געטון אויף מיין טאָטן,
זיך איינגעפלאַנטערט אין אים מיט הענט און פיס און געשריען:
— טאָטע, גיי נישט! טאָטע!

— איך האָב דערפילט, ווי אַ פאַר שטאַרקע הענט נעמען מיך
אַרום, הויבן מיך און מיט פונקן פאַר די אויגן בין איך געפלאָיגן
אויף דער שטיינערנער פּאָדלאָגע...

בשעת שושנה האָט דערציילט, האָט פרידקין איר געקוקט אין
די אויגן אַריין, געוואָרן מיטגעריסן מיט דער מעשה און געפילט, ווי
זי וואָקסט ביי אים ביסלעכווייז אויס אין די אויגן. אַלע שוועריקייטן,
וואָס דאָס פאַרהיירעטע לעבן ברענגט מיט זיך מיט, האָט ער איצט
דורכגעלאָזט דורך די פינגער און זיך געוונדערט, פאַרוואָס ער האָט
ביז איצט זיך אַזוי געשראַקן חתונה צו האָבן. ער האָט אַלץ גענומען
זען אין העלע קאָלירן, נישט געוואָלט טראַכטן, געוואָסט, אַז אַנדערע
האָבן נאָך ווייניקער פרנסה געהאַט פאַר אים, פונדעסטוועגן לעבן זיי
מיט ווייבער, האָבן קינדער.

פרידקין איז געוואָרן גוט אויפגעלייגט, געמאַכט שושנה קאָמ-
פלימענטן, געלאָכט און כאַטש ער האָט נישט געוואָלט טראַכטן, האָט
פונדעסטוועגן, פון זיך אַליין, ביי אים זיך געפלאַנטערט, וואָס פאַראַ

געריכטן זי וועט אים קאכן, וואָס פאַר אַ מעבל זי וועט קויפן. אים האָט זיך עפעס נישט געגלויבט, אַז ער גייט ווערן אַ טאַטע און אַזוי לייכט! וואָס איז דער אונטערשיד פון היינט ביז נעכטן, ווען ער איז נאָך געווען אַ בחור? נישט איין נאַכט איז ער אויף געווען, געלעגן אין בעטל און פאַנטאַזירט, ווי זיין חתונה וועט צוגיין, און דאָ, מיטאַמאָל, איז צו אים געקומען אַ מיידל און אים פאַרטרויט, אַז ער האָט שוין חתונה געהאַט, אַז אין גיכן וועט ער ווערן אַ טאַטע. ער האָט געקוקט אויף שושנה, באַטראַכט אירע צעפאַטלעכע האָר, די שוואַרצע אויגן, געוואָלט געפינען עפעס ענלעכעס צו זיך און כאָטש עס איז צווישן זיי קיין ענלעכקייט נישט געווען, האָט ער פונדעסט-וועגן אויסגעפונען, אַז אין איר פנים שפּיגלט זיך אָפּ עפעס פון אים, ווען ער קוקט איר אַ לענגערע צייט אין די אויגן.

שפעט אין דער נאַכט האָט ער זי אָפּגעפירט. ער איז געווען גליקלעך, אָפּגעמאַכט מאַרגן צו גיין זען אַ דירה און איבערמאַרגן צו בעמען חופּה וקדושין.

אַז שושנה איז אַריין אין דעם הויז, וווּ זי האָט געוואוינט, איז פּרידקין נאָך שטיין געבליבן. ער האָט זיך איינגעהערט, ווי זי גייט איבער די טרעפּ, רוט זיך אָפּ מיט אַ זיפּן אויף יעדן שטאַק, גע-הערט ווי זי שליסט אַ טיר, פאַרמאַכט, און ס'איז מיטאַמאָל שטיל גע-וואָרן. ער איז נאָך געשטאַנען אַ וויילע, מקנא געווען שושנה, וואָס זי קאָן גלייך אַריין אין בעט און אַ מידער זיך גענומען שלעפּן אַהיים.

דאָס שטילקייט פון די גאַסן, די איינגעקאָרטשעטע מענטשן, וואָס האָבן זיך דאָ און דאָרט געאייילט, פאַרשווינדן אין די פינסטע-דע הייזער, אַלץ האָט געווירקט אויף פּרידקינען, און זיין גוטע שטימונג איז ביסלעכווייז פון אים אַוועק.

פון אַ זייטיקער גאַס איז אים עמעצער אַנטקעגן געקומען. דער פרעמדער, אַ הויך געוויקסיקער, איז געגאַנגען מיט פעסטע טריט און געמאַכט מיט די הענט, ווי מיט פליגלען. פּרידקין האָט אינ-סטינקטיוו, פון זיכערקייט וועגן, שוין געוואָלט אַריבערגיין אויפן צווייטן טראָטוואַר, זיך דערמאַנט אַז ער גייט חתונה האָבן, נעמט זיך אונטער צו באַשיצן אַ ווייב, האָט ער זיך געמאַכט קוראַזש, גענומען

גיין אויפן פרעמדן און געציטערט. ער האָט געשטעלט נאָך עטלעכע
טריט, נישט אויסגעהאַלטן און שוין גענומען אַראָפּגיין פון טראָטואַר,
ווי ס'איז אים מיטאַמאָל לייכטער געוואָרן און ער האָט זיך אויפגע-
הערט צו שרעקן — דער פרעמדער האָט געטראָגן ברילן.

צייט גרין איז אוועק פון דער „היברו“, האָט ער גאַנצע טעג זיך גענומען אַרומשלעפּן איבערן „וויצעדזש“, געגאַנגען פון איין „קניפּע“ אין דער צווייטער, זיך איינגעהערט ווי מענטשן רעדן, געשלאָפּן ביו אַ שטיק נאָך מיטאַג און געפילט, ווי אונטער אים שאַקלט זיך עפעס, קנאַקט, געווען זיכער, אַז היינט, מאָרגן וועט אַלץ פון אונטער זיינע פיס אַפערשווימען און ער וועט בלייבן אין דער לופטן. ער האָט געהאַט פאַרדרוס, צו וואָס ער גייט אין „ווי-צעדזש“, געזען ווי מענטשן קאָכן זיך, האַלטן אין איין איבערקייען זאכן, וואָס מען האָט שוין אין אייראָפּע לאַנג פאַרדייט, זענען גרייט זיך צו שלאָגן איבער קלייניקייטן, וואָס גייען קיינעם נישט אָן. ער האָט געזען, ווי אַ באַקאַנטער איז געשטאַנען אַרומגערינגלט מיט מענטשן, עפעס פאַרטיידיקט מיט שוים אויפן מויל, האָט גרין אַרויפגעלייגט אויף אים אַ האַנט, אים אָפּגעפירט אָן אַ זייט און געפרעגט:

— מה רעש?

דער באַקאַנטער האָט געעפנט אַ פּאָר אויגן, פאַרלוירן אַ צוק געטון מיט די אַקסלען, ווי ס'וואַלט אים מיטאַמאָל קשה געוואָרן — צו וואָס טאַקע קאָכט ער זיך?
 גרינען איז איינגעפאלן, אַז אַלע אַרום די טישלעך זענען היפּ-נאַטיזירט. בערג מיט שמות, פאַרשימלטע בלעטער, האַלב אָפּגעריבענע, האַלב צעריסענע ביכער ליגן איבער אַלעמענס קעפּ, מאַכן טוכלע די

לופט, שלעפערן איין, און ווי און וואָס די אָפּגעריבענע שמות ווילן, אזוי האַנדלען די מענטשן. ער האָט געפילט, אַז מ'דאַרף זיך באַפרייען פון די שמות, מ'דאַרף אַליץ צעשטערן, ווערן דער באַלעבאָס איבער זיך, און אין דער זעלביקער צייט איז ער יעדן אָונט גע- גאַנגען פון אַ טישל צו אַ טישל, מיטגעשלעפט געוואָרן, ווי מען ווערט מיטגעריסן נאָך אַ מאַסע מענטשן, וואָס באַווייזט זיך מיטאַמאָל אין גאַס.

טיפּ אין דער נשמה האָט זיך עפעס געבלעזלט ביי אים, עפעס מטושטשעס, אָן ווערטער, און ער האָט זיך בלויז געחדוּשט, ווי ר'נאָך האָט ער ביז איצט געקאָנט גלויבן, אַז די ישועה וועט קומען פון די פּאָלקס-שוין? און אַז יינגל וועט שוין זינגען „מה קא משמע לן, דער רעגן“, טאָ וואָס פאַר אַ באַטרעף האָט עס? אַ טראַגעדיע איבער אַ פאַר צעריסענע שיד! לאַז דער ישיבה-בחור ווערן אַ וואַ- סערטרענער, אָדער ווייסט איר גאָר וואָס? מיר זענען דאָך בני- רחמים, וועלן מיר זיך צונויפלייגן, אים קויפן אַ פאַר שיד און אויס טראַגעדיע! מיט אַזאַ באַגאַזש קאָן מען אפילו קיין איין טריט נישט שטעלן, דער קלענסטער הויך איז גענוג ער זאָל דאָס ביסל אַרעמקייט צעבלאָזן... הייסט עס, אַז וואַקסמאַן איז גערעכט? ניין, טוינט מאָל ניין! ער, גרין, מעג אָפּלאַכן, מעג אפילו שמייסן, ווייל ער האָט געווייטיקט, ווייל טויזנטער פעדים בינדן אים צונויף מיט די „ווינט- מילן“, וועלן מסתמא אים קיינמאָל נישט לאַזן אַרויספלאַנטערן זיך און אויב ער וועט איבערשניידן די פעדים, וועט ער איצט פאַרגיין אין בלוט, נישט זיין שולד, וואָס ער האָט צופיל האַפנונג געלייגט אויפן קינד, לאַמיר צוגעבן נישט קיין געראַטן קינד, אָבער זיינס אַ קינד, און די וואַקסמאַנס דאַרפן שווייגן, זיי זענען פרעמדע, און אַז זיי גייען צו, דאַרפן זיי אויסטון די שיד.

גרין האָט מער נישט געוואָלט טראַכטן, זיך געוואָלט באַפרייען, זיך געקאַרטשעט און זיך מער פאַרפלאַנטערט.

„לאַז די עמיגראַציע אויפהערן, וועט אייער גאַנצע אַרבעט זיין אַרויסגעוואָרפן! די יוגנט רעדט נישט און פאַרשטייט גישט קיין יידיש! נאָך אַ דור — און יידיש וועט אונטערגיין!“

גרין האָט אויפגעשוידערט, ווי עמעצער וואָלט פון אים אַרויס-

גערעדט. ער האָט זיך אַרומגעקוקט, געזען, ווי אַ דאַרער באַוואַקסענער בחור מיט לאַנגע הענט און פיס, ווי ביי אַן אוראַנג-אויטאַנג, שפּריצט מיטן מויל, האַלט אַ מיטל-יעריקן יידן, מיט אַ פאַרטראַכטן, קלוגן פנים, פאַר אַ לאַץ און רעדט אין אים אַריין. גרין האָט געקאָנט דעם יידן. דאָס איז געווען דער פּובליציסט ניטען – דער טאַטע פון די פּאַלקס-שוילן. ניטען האָט דעם בחור גאַרנישט געענטפערט, אים גוטמו-טיק אָנגעקוקט, און זיין קלוגער שמייכל האָט, דאַכט זיך, געטענהט: – דאָס אַלץ וואָס דו טענהסט, מיין פריינט, איז אמת. כ'וואָלט דיר נאָך אַ פאַר אמתן געקאָנט זאָגן, וואָס דו ווייסט נישט! וואָס קרימסטו זיך? כ'האַב דיר, דאַכט זיך, גאַרנישט געטון! כ'רעד זייער גוטמוטיק. קאָנסט נישט אויסהאַלטן מיין בליק? אַז ביסט ווידער אַזוי זיכער, וואָס לאַזסטו אַראָפּ די אויגן? אַפנים, דיינע אמתן זענען קיין אמתן נישט...

גרין האָט פאַרמאַכט די אויגן, געזען פאַר זיך דעם גוטמוטיקן ניטען, דעם בעל-תשובה, דעם צוריקגעקומענעם, און זיך געטראַכט, אַז ער וואָלט אים נישט פאַרטוישט פאַר אַלע העברעישע מעצענאַטן. ער האָט זיך בלויו געווונדערט, פון וואָן נעמט זיך צו אים אַזוי פיל גלויבן? ווי ווערט דאָס אַ מענטש נישט מיד דאָס גאַנצע לעבן צו האַלטן אין איין בויען? בויען אויף זומפן, אויף זאַמדן, קלאַפן פלעקער אין וואַסער אַריין, אַבי עפעס צו טון! זאָל זיין, אַז דער מענטש מוז אין תוך וועלן עפעס ממשותדיקעס? אויב אַזוי האָט ער, גרין, ביז איצט נישט געגלויבט אין מענטש? – פאַרוואָס הויבן זיך ביי אים די הענט נישט צו טון? ער און דער בחור מיט די לאַנגע הענט און פיס און טויזנטער אַנדערע – זענען גלות-יידן, דער גלות האָט זיך איינגעגעסן אין זייערע אַדערן, אַפגענומען ביי זיי הענט און פיס, און ווי פליישיקע געוויקסן זיצן זיי אויפן יידישן קערפער, טוען גאַרנישט און נאָגן זיין בלוט. און די ניטענס? מעגלעך, אַז זיי זענען די לי'ניקעס, אויף וועמען די וועלט שטייט! מעגלעך! און אַז זיי וועלן גאַרנישט אויסבויען? זיי וועלן אויסבויען, זיי וועלן! און אויב נישט, וועט אַלץ אונטערגיין, און קיין האַרץ וועט נישט בלייבן, ס'זאָל זיך קאַרטשען און ווייטיקן...

גרין האָט געפילט, ווי זיין יידיש לעבן ווערט חרוב, צעפאלט

אין אלע פיר זייטן ווי פארוועלדקטע בלעטער. ס'האָט אים וויי געטון, נישט געוואָלט זען אין אלעם צופאַל, דעם זעלביקן צופאַל, דורך וועלכן ער איז געקומען אויף דער וועלט קעגן זיין ווילן. ער האָט זיך אַראָפּגעלאָזט אין דער אייגענער נשמה, טיפער זיך איינגעהערט אין דעם רוש און געווען זיכער, אַז דאָס קומט נישט פון חורבות, אַזוי קאָן נאָר רוישן די יוגנט, ווען זי קלאַפט אין די טירן, זאָגט אָן אַז זי קומט.

אין דער טיר זענען געשטאַנען בעסי מיט ליפשיצן. גרין איז געוואָרן נערוועז, געוואָלט זיין גלייכגילטיק, נישט געוואָלט זיי באַ- מערקן, זיך געהאַלטן אין איין קנאַקן די פינגער און זיך געפילט געקרענקט, וואָס מען האָט ביי אים עפעס צוגענומען.

צומאָרגנס נאָכן סקאַנדאַל מיטן פּאָטער איז בעסי געקומען צו אים אַ פּאַרוויינטע, צוגעשטאַנען אַז גרין זאָל גלייך גיין נעמען אַ דירה, אַז זי וועט מער נישט אַהיימגיין, אַז זי וועט זיך אַ מעשה אָנטון, אַז ער איז אַ שלעכטער, האָט זי נישט ליב, באַגייט זיך מיט איר ווי מיט אַ קינד, וואָס שווייגט ער? זי האָט אים פיינט!

זי האָט זיך אַוועקגעזעצט ביים טיש, צעעפנט אַ בוך, פאַרביסן גענומען קנייטשן די שפיצן פון די בלעטער, מיטאַמאָל פאַרגעסן, אַז זי האָט נאָרוואָס געוויינט, אַ שמייכל געטון, און די אויגן זענען ביי איר געוואָרן שענער, קלאַרער, ווי די זון נאָך אַ רעגן:

— ווייסט, כ'האַב נעכטן געטראָפּן ליפשיצן, ער האָט מיר גע- געבן אַ „גוט-טיים“, נישט ווי דו — — ער האָט מיך באַקענט מיטן דיריגענט, מיט עטלעכע טעאַטער-קריטיקער, האָבן מיר געהאַט „פּאָן“ האַ, האַ, האַ! ליפשיץ שרייבט דאָך לידער אויך, ער האָט אונז פאַר- געלייענט, דער דיריגענט, ער איז אַ גוי, האָט קיין וואָרט נישט פאַר- שטאַנען, האָבן מיר געלאַכט! ווייסט, נאָך אלעמען איז ליפשיץ אַ קאַ- מיש-ווילער יוגג. דיר געפעלן זיינע לידער?

גרין האָט געפילט אין בעסיס קול, אין דעם איינציען פון דער אויבערשטער ליפ, אַז זי האָט שוין לאַנג פאַרגעסן, דאָס זי איז צע-

קריגט מיטן פאָטער, אַז זי וועט זיך קיין מעשה נישט אָנטון. דאָס סימולירט זי עפעס אַ העלד. בעסי וועט זיך קיינמאָל קיין מאָן נישט איבערגעבן, ביז דער פאָטער און מוטער, פון וועלכע זי אַנטלויפט, וועלן נישט נעמען דאָס אונטערפירנס.

זי האָט אים דערמאָנט אָן באַלזאַקס געליבטע — די פּוילישע, פּראָווינציעלע צנועה, וואָס האָט אים איינגערעדט, אַז זי שטאַמט פון קעניגלעכן הויף, וואָס זי האָט אים צוגעשיקט סוועדענבאָרגס ביי-כער, ער זאָל האָבן פון וואָס צו לערנען. און דער ריז באַלזאַק, וואָס האָט גענומען מיט זיינע פּרויען-טיפּן אייראָפע מיט שטורם, איז גע-בליבן ביין טויט אַ „סנאַב“. דרייצן יאָר זיך געשלעפט נאָך דער האַלב מיסטישער, האַלב זינדיקער אין געדאַנק דאַמע, וואָס האָט אים פאַר-נודיעט מיט אירע בריוו, אַז פּרויען דאַרפן זיין זעלבסטשטענדיק, פריי און זיך אים פאַר קיין פאַל נישט געוואָלט איבערגעבן, ביז זי האָט אים אַזש פון פאַריי אַראָפּגעשלעפט נאָך בערדיט שווי, גאַנץ פּוילן זאָל זיין אַן עדות.

דעם זעלבן אָוונט האָט גרין זיך געטראָפּן מיט ליפּשיצן, אים געגעבן אַנצוהערן, אַז ווען ער וואָלט זיך געדרוקט, וואָלט בעסי אים ליב געקראָגן. ליפּשיץ האָט געשטאַמלט, זיך גערויטלט און אוועקגע-גאַנגען פון גרינען מיט צוויי לידער. אַז די לידער האָבן זיך אָפּ-געדרוקט, איז בעסי געקומען צו לויפן מיט דער צייטונג אָן אַן אָטעם.

— וואָס זאָגסטו אויף ליפּשיצן? שיינע לידער? האָסט זיי גע-לייענט? נאָ!

גרין האָט געשמייכלט, נישט גענומען די צייטונג אין האַנט. — דיך דאַרף נישט פאַרדריסן, — האָט בעסי אויף אים אַרויפגע-לייגט אַ האַנט — איך פאַרגלייך אים נישט צו דיר, כ'ווייס אַז צו דייע לידער קומען זיי נישט...

— פאַרקערט, — האָט גרין זי, מעשה פאָטער, אַרומגענומען און געגלעט איבער די האָר — כ'בין צופרידן.

— איך אויך, — האָט זיך בעסי צעלאַכט און זיך מיטאַמאָל אַ כאַפּ געטון — כ'האָב גאָר פאַרגעסן! כ'האָב עמעצן געלאָזט אונטן, וועסט מיר אַנטשולדיקן, כ'גיי צו אַ קאָנצערט, מאָרגן וועלן מיר זיך

זען - און זי האָט אונטערגעשטעלט אַ באַק - גוד-באָי!
- גוד-באָי.

גריין איז געבליבן אַליין אין שטוב, זיך איינגעהערט, ווי בעסי
לויפט איבער די טרעפּ, און וואָס ווייטער און שוואַכער עס זענען גע-
וואָרן די טריט, אַלץ באַנגער איז אים געוואָרן, געפילט אַז צווישן
זיי איז אַלץ געענדיקט און געווען זיכער, נישט וויסנדיק פאַרוואָס,
אַז ליפּשיץ האָט געוואַרט אויף איר. ער איז צוגעגאַנגען צום פענסטער.
ליפּשיץ האָט זי געפירט אונטערן אַרעם.

איצט, זעענדיק זי מיט אים, האָט גריין זיך געפילט באַליידיקט,
זיך געשעמט פאַר זיך אַליין, וואָס פאַר אַ ראַליע ער שפילט דאָ, און
זייער געוואַלט בעסי וואָל אים נישט באַמערקן.

- האַללאָ, גריין, - איז בעסי כמעט צוגעלאָפּן צו אים, אָנגעכאַפט
זיינע ביידע הענט, זיי האַרציק געדריקט און גערעדט מיט איין אָטעם -
וועסט מיר אַנטשוואַדיקן, כ'האַב נעכטן נישט געקאַנט זיין ביי דיר,
האַט דען געוואַרט? אָ-אַ?!

זי האָט זיך נישט איינגעהערט, וואָס גריין האָט געענטפערט, זיך
אויסגעגלייכט, זיך אַרומגעקוקט, ווי זי וואַלט עמעצען געזוכט, און אין
איר טונקעלן אַנצוג ביז צום טריט, די גרויסע וואַל, וואָס האָט פאַר-
דעקט ס'פנים, נאָכלעסיק געפאַלן אַרום האַלז, אַלץ האָט דערמאַנט אַן
ענגלענדערן אויף דער רייזע.

גריין האָט זי קיינמאָל נישט געזען אַזוי אָנגעטון, געווען דענער-
ווירט, וואָס אירע ווייכע אויגן שמייכלען צו עמעצן, די צוויי אויבערשטע
ציין קוקן פאַרשייט, האָט ער זי אַ פּרעג געטון:

- פאַרסט ערגעץ?

- וואָס פאַלט דיר איין?

- אַז דו האַסט זיך אַזוי אויסגעפּוצט!

זי האָט זיך נישט געמאַכט הערן, אַ שמייכל געטון צו ליפּשיצן,
וואָס איז געבליבן שטיין מיט אַ באַקאַנטן, אים צוגערופן און זיך איינ-
געבויגן צו גרינען:

- ווען דו ווייסט, ווי ליפּשיץ האַלט פון דיר! טענהט באַנצע

טעג, אַז דו ביסט דער גרעסטער יידישער דיכטער. וואָס
שמיכלסטו ?

ליפשיץ איז אונטערגעקומען נישט קיין דרייטער, זיך פאַרלוירן
פאַר גרינען, מורא געהאַט ס'זאָל זיך עפעס נישט אָפּשפּילן און אויס-
געזען אַזוי אומבאַהאַלפּן, אַז ס'איז אַ רחמנות געווען אויף אים.
גריין איז געוואָרן אויפגערוימטער, זיך געטראַכט, אַז ליפשיץ
איז ביי אים אין דער האַנט לָאָז ער זיך שפּילן, פאַרקריכן אַלץ וויי-
טער, און געפילט אַ מאַדנעם רייך, וואָס דער פּלאַנטער וויקלט זיך
אַרום אים. מעשה פּילאַנטראַפּ האָט ער צוגעוואָרפּן ליפשיצן אַ שאַקל
מיטן קאַפּ, און כאַטש ער האָט אָפּגעמאַכט ביי זיך נישט צו באַמערקן
אים צווישן מענטשן, האָט זיך פּונדעסטוועגן ביי אים אַרויסגעכאַפּט :

— נו, ווי שרייבט זיך עפעס ?

ליפשיץ האָט זיך פאַרוויטלט, עפעס אַ שטאַמל געטון אונטער
דער נאָז און אָנגעהויבן צו רעדן וועגן עפעס אַנדערש.

— ווי שיין ער פאַרלירט זיך, — האָט בעסי אַ שטראַלנדיקע אַ שטופּ
געטון גרינען און געוויזן אויף ליפשיצן — אסור, אַ זעכציגער יק מיידל ! ער
איז דער איינציקער פון דעם גאַנצן „באַנטש“ שרייבער, וואָס ער רעדט
נישט וועגן זיך !

ליפשיץ האָט זיך נאָך שטאַרקער פאַרוויטלט, זייער געוואַלט בעסי
זאָל אויפהערן צו רעדן וועגן אים, אויסגעמיטן צו טרעפן זיך מיט גרינס
בליק און איר געוויזן אויף אַ ליידיק טישל :

— ווילסט זיך אפשר צוועצן ?

בעסי האָט זיך געכאַפּט, אַז ליפשיץ פילט זיך שלעכט אין גרינס
געגנוואָרט, ווייס, מסתמא, אַז צווישן איר און גרינען איז עפעס פאַרגע-
קומען, האָט זי אַרויפגעלייגט אויף גרינען אַ האַנט. — איר וועט דאָך דאָ
זיצן ? — און זיך געזעצט מיט ליפשיצן ביי אַן אַנדער טישל.

גריין האָט צוגערופן דעם קעלנער, עפעס געשטאַמלט, געזען ווי
באַקאַנטע רוקן זיך אַרום בעסיס טישל. ער האָט געקוקט פון דער זייט,
מיט איין אויג, באַמערקט ווי בעסי פירט דעם שמועס, גיט דעם טאָן,
די אויגן פינקלעך, האָבן אין זיך אַוואַנטורישעס, און די יונגעלייט רוקן
זיך אַלץ נענטער, כאַפּן התפעלות פון יעדן וואָרט אירס, דרייען זיך
אַרום איר,

און כאַטש גריין איז געווען גלייכגילטיק צו איר, האָט עס אים

מונדעסטוועגן פארדראָסן, זיך דערפילט מיטאַמאָל איינזאַם, אויסגעשפילט, ווי מען וואָלט ביי אים עפעס איבערגעוואָלט צוגענומען. ער האָט זיך געסטאַרעט נישט צו קוקן אויף בעסין, נישט ווילנדיק אָבער האָט ער יעדע וויילע געוואָרפן אויף איר אַ בליק פון דער זייט און געפילט בשעת-מעשה, ווי עס ווערט אים הויל ביים האַרצן.

צו בעסיס טישל איז אונטערגעקומען אַ סקיצן-שרייבער, אַ גאַלי-ציאַנער יונגעראַן אין בריילן, מיט אַ גלאַז טיי אין דער האַנט. ער האָט געזופט דעם טיי און גערעדט:

— איר ווייסט, יידן, ליפשיץ איז אַן אמתער פּאָעט! דער בחור „בלאָפּט“ נישט! אָט לעזט זיין לעצטע ליד — האַפּמאַנסטאַל וואָלט זיך אסור נישט געשעמט דערמיט...

— וואָס מיר האַפּמאַנסטאַל? — האָט אַ לייטוואַק, וואָס רעדט מיט דער „שין“, זיך אָנגערופן — אַזעלכע לידער געפינט איר נאָר ביי שאַ-לאַגובן...

— אויב איר געפינט זיי ביי „שאַ-לאַגובן“ — האָט גרין נאָכגעקרימט דעם בחור און אויפן אָרט חרטה געהאַט, וואָס ער מישט זיך אַריין — דאַרף מען ליפשיצעס לידער נישט...

בשעת גרין האָט גערעדט, איז ליפשיץ בלייבן געוואָרן, געפילט, ווען עס עפנט זיך אַ גרוב, וואָלט ער אַריין. אַלע האָבן עס באַמערקט און יעדער האָט זיך געטראַכט, אַז אין ליפשיצעס שרייבן פילט זיך נאָך די אומשולד, ער האָט זי נאָך נישט פאַרלוירן, דעריבער אַזוי פיל פייער, אַזאַ גלויבן אין זיינע לידער.

— איר זענט אַ קינד, — האָט העלד, דער ראַמאַנען-שרייבער, אויפ-געהערט עסן אוו זיך געווענדט צו גרינען — איר וועט ביי סאַלאַגובן קיינמאָל אַזעלכע לידער נישט געפינען! סאַלאַגובס לידער זענען צוגע-טראַכט...

העלד האָט אַריינגעמאַכט אַ פּאַפירענעם טישטוכל הינטערן ווייסן קאָלנער, געשמאַק איינגעביסן מיט זיינע ווייסע ציין אַ געבראַטענע פּאָלקע פון אַ קאַטשקע און ווייטער גערעדט:

— כ'האַב באַלד געזאָגט, ווען כ'האַב דורכגעלייענט זיינע ערשטע לידער, אַז אין ליפשיצן האָבן מיר אַ דיכטער פון ערשטן גראַד.

בעסי האָט אָנגעקוואַלן, געקוקט פון איינעם אויפן צווייטן, וואָס פאַר אַ איינדרוק העלדס ווערטער מאַכן.

— געוויס, געוויס, — האָט אַ קאַריקאַטוריסט זיך אָנגערופן — זיי וואָלטן נאָך בעסער געווען, ווען ער שרייבט זיי אינגאַנצן נישט. ווער דאַרף דאָס האָבן גראַמען, ווער? דער עיקר — ליפשיץ איז אַ ברייטער יונג, און אַ הלאַה קריגט מען ביי אים אַפילו אין מיטן דער נאַכט, דאַטס אַז!

— ביסט אַן אידיאָט! — האָט העלד אַרויסגעברומט פון דער שיסל. גרין האָט איראָניש געשמייכלט. אים האָט פאַרדראָסן, פאַרוואָס דער עולם האָט נישט אַרונטערגעריסן די לידער. ער האָט זיך טיפער אַריינגעזעצט אין בענקל, שנעל גערויכערט אַ סיגאַרעט און זיך מער נישט איינגעהערט, וואָס די חברה רעדן. פון לאַנגווייליקייט האָט ער אַרויסגענומען פון דער קעשענע אַ פאַק מיט פאַפירן, זיי גענומען איבער-קוקן, עבערגיש געריסן איין פאַפירל נאָכן צווייטן, ווי ער וואָלט דער-מיט געוואָלט שטילן דעם פעס. ער האָט אינסטינקטיוו אַ קוק געטון צו ליפשיצן, געוואָלט נעמען ביי אים אַ פאַר דאָלאַר, באַמערקט ווי ליפשיץ מיידט אים אויס, האָט ער אים מיטאַמאָל פיינט געקראָגן, חשק געהאַט אָנצונעמען פאַר אַן אויער און איינרוימען בעסין אַ סוד, אַז די לידער זענען גרינס.

ער האָט זיך נערוועז פונאַנדערגעלאָכט. אַלע האָבן זיך איבערגעקוקט, געקוועטשט מיט די אַקסלען. העלד האָט געהאַלטן בעסין פאַר ביידע הענט און גערעדט געלאָסן, ווי עפעס פאַר אַ גרויסן מענטשן. ער האָט גערעדט וועגן ליפשיצעס לידער, וועגן דעם, אַז יידישע פרויען זענען צו קלוג צו קאַנען ליבן און וועגן אַנדערע „לעבנס-ווייזהייטן“.

גרין האָט נישט געקאָנט הערן, עטלעכע מאָל געוואָלט צורופן ליפשיצן, זיך אויך געוואָלט קלאָר מאַכן, פאַרוואָס ס'איז אים מיט-אַמאָל געקומען אויפן זיבען שלעגל, וועמען היינע באַשולדיקט, אַז ער האָט גענומען שטיצע פון זיין ווייבס אָפגענאַרטן מאַן, נישט געקאָנט צונויפנעמען די געדאַנקען, בלויו געפילט, ווי דאָס וואָרט שלעגל פיקט ביי אים אין מוח, ווי דאָס צופן פון אַ צאָן איידער די ווייטיקן קומען אָן. אים האָט זיך געדאַכט, אַז אַלעמענס בליקן זענען געווענדט צו אים, אַז אַלע ווייסן, דאָס ליפשיץ האָט ביי אים צוגענומען בעסין, און זיי טראַכטן זיך מסתמא, אַז דעריבער זיצט ער אַזא דערשלאָגענער. פון פאַרדרוס האָט ער אַ קלאַפ געטון מיט דער האַנט איבער די שפיציקע

צאן-העלצלעך, נישט געפילט ווי זיין האנט בלוטיקט, און מיט אַ בייער
פמעט אַ געשריי געטון:

- ליפשיץ, קומט נאָר אַהער!
- וואָס איז? - איז ליפשיץ אונטערגעקומען הכנעהדיק.
- איר האָט ביי זיך געלט?
- וויפיל דאַרפט איר?
- צען דאָלאַר.
- אָל-רייט.

ליפשיץ האָט אויפן אָרט אויסגעשריבן אַ „טשעק“. גרין האָט
אַראָפּגערוקט דעם קאַפעליש ביז איבער די אויגן, געוואוסט, אַז מען
וועט אים באַלד נעמען אויפן צימבל, זיך מיט קיינעם נישט געזעגנט
און איז אַרויס.

- גרין האָט היינט געמוזט אויפשטיין אויף דער לינקער זייט, -
האָט אייבער זיך צעגענעצט.

- דער בחור איז אויסגעשפילט, אַראָפּ באַצייטנס פון דער
סצענע, - האָט אַ צווייטער אַריינגעוואָרפן.

- איז ער בדלות, - האָט זיך דער קאַריקאַטוריסט אַריינגעמישט -
וויבלעך ליבן אים אָן לידלעך אויך.

- איר רעדט אַלע ווי קינדער, - האָט העלד מיט אויטאָריטעט גע-
זאָגט - גרין, דאָס איז אַן ארכי-בלאָפער, ער האָט קיינמאָל נישט געהאַט
וואָס צו זאָגן. ער איז געקומען מיט זיינע דריי-גאַריקע שורות, האָט
בשעה-מעשה געמאַכט אַ שטיקל רושם. און ווייטער? ווייס איך!.. אַ קוק
טוענדיק אויף זיין פנים, זעט מען גלייך, אַז דאָס איז די אימפּאַטענץ
אַליין.

בעסי האָט אים גענומען פאַרענטפערן. זי האָט פאַרגעלעזן זיינע
ערשטע לידער, און אַלע האָבן אויסגעפונען אַן ענלעכקייט צו ליפשיצעס.
ליפשיץ איז מיטאַמאָל רויט געוואָרן. ביים אַרויסגיין האָט ליפשיץ זיך
געהייסן געבן דעם חשבון פאַר אַלעמען און איז אַוועק מיט בעסין.

ארויסגייענדיק האָט גרין צום הונדערטסטן מאָל אָפּגעמאַכט ביי זיך מער אַהין נישט צו גיין. ער האָט געפילט אַ שלעכטן נאָך-טעם. אין איין רגע האָט ער דורכגעוואָרפן כמעט אַלע באַזוכער פון פּלאַץ, נישט געקאָנט פאַרשטיין, ווי מענטשן לעבן אין אַזאַ קליין וועלטלע, וווּ איינער דעם צווייטן פאַרגינט נישט, וווּ יעדער איז דער גרעסטער, וווּ אַלץ איז אַזוי נישטיק קליין – קליינע השגות, קליינע אַמביציעס, פּבוד אויפן שפיץ מעסער. מענטשן קוויקן זיך מיט אינטריגעלעך, טרייבן רכילות ווי סריסים, און פּונקט ווי אַלטע, קראַנקע פּערד ליגן און עסן פון אונטער זיך, אַזוי זיצן זיי גאַנצע טעג, פאַרברענגען פּלומרשט צווישן זיך, און איין חבר שרייבט אויפן צווייטן אַ פאַשקוויללעך אויף אַ האַלבן, אויף אַ פּערטל שפּאַלט פון אַ צייטונג. מער קיין כּוח איז נישטאַ. נאָכדעם קומט מען זיך צונויף, מען שמייכלט ווי איינער האָט דעם צווייטן אַריינגעקיבעצט, און ס'דאַכט זיך, אַז דאָ זיצן נישט קיין מענטשן, נאָר פאַראַדיעס, וואָס שפּילן די ראַלעס פון מענטשן.

גרין האָט געליטן, געזען דאָס גאַנצע יידישע לעבן ווי עפעס אַ פאַראַדיע, געפילט, אַז אַנדערש וואָלטן זיי זיך נישט געקאָנט דער-האַלטן אין גלות, און געטראַכט, צי ס'האָט זיך געלוינט אַזוי פיל צו ליידן צוליב ר' יוחנן בן זכאי'ן? פאַרלייקענען דעם קערפּער, אויסמעקן דעם אַלטן יידישן פאַגריף, הדם הוא הנפש' – דאָס איז דאָך אין אמתן נישט מער ווי די פּסיכאָלאָגיע פון שוואַכן.

עס זענען אים אויפן זינען געקומען די אַלע אַרגומענטן פאַר און

קעגן דעם יידישן „קהל“, וואָס קיין גוי האָט עס נאָך ביז היינטיקן טאָג נישט פאַרדייט, ווייל ס'איז אים פרעמד, ס'וועט אים תמיד זיין פרעמד, און דער „קשה-עורף“ אין אים האָט זיך אויף אַ רגע דערפילט שטאַלצער, וואָס קיינער פאַרשטייט אים נישט, וואָס מען האַסט אים. ער איז געגאַנגען פון איין גאַס אין דער צווייטער, זיך איינגע-הערט צו אַן איבערלעכע שטימע, אַז אַ מענטש וואָס פאַרקויפט זיין געוויסן צוליב אַ קאַפּריז צוליב אַ מיידל, אַזאַ מענטש דאַרף שווייגן. דאַרף צו קיינעם קיין טענות נישט האָבן. און ער, גרין?

ער האַנדלט מיט זיך, מיט זיינע לידער, מיט דער אייגענער נשמה... נו, דעריבער?

האָט וויליאָנען עפעס געשאַדט די אָפטע גנבות, דאָס זיצן אין תּפּיסה? ער איז סיי-ווי-סיי פאַרבליבן דער פּאָטער פון איינפאַכסטן, שענסטן פּערז, דער פּאָטער פון דער נייער פּראַנציוזישער פּאָעזיע. — און ר' יוחנן בן זכאי? און הונדערטער אַנדערע?

איז עס אַזוי שיין, מיינט איר, אַוועקצולייגן די שווערד, ווען ס'גייט אָן ביים אייגענעם פּאָלק אַ מלחמה אויף טויט און לעבן, פּאַלן די זיגרייכע רוימער צו די פּיס און שווערן, אַז ער איז קעגן דער מלחמה, אַז ער — — אַז אַלע אמתע יידן זענען קעגן דער מלחמה, זיי האָבן גאַרנישט צו טון מיט די מחללי-שבת, די צדוקים, זיי פאַרלאַנגען בלוין, מען זאָל זיי לאָזן זיצן מיט דער תּורה אין יבנה און — ? און ר' יוחנן בן זכאיס שוואַכקייט האָט אונז אויפגעהאַלטן!

גרין האָט געוואָסט, אַז דער פאַרגלייך הינקט אונטער, נישט דאָס האָט ער געוואָלט זאָגן און פאַרט געפילט אַ שייכות, וואָס לאָזט זיך נישט אַנטאַפּן.

ער איז געגאַנגען גיכער, זיך צוגעהערט צו דער איבערלעכער שטימע, אַז ווי געניאָל אַ פּאַיאָן אָדער פּאַשקויליסט זאָל נישט זיין, קאָן מען זיי העכסטנס באַוונדערן, אָבער קיין אַנשטענדיקער מענטש וועט זיי קיין האַנט נישט געבן.

— אַזוי? האַ, האַ, האַ! אַן אַנשטענדיקער מענטש!
איז ראַבעלע דערפאַר קלענער, וואָס ער האָט געשריבן פּאַשקווילן?
דעריבער?

עס האָט אים דורכגעשוידערט, זיך דערפילט פרעמד צווישן דעם

שטראָם מענטשן, וואָס האָט זיך געצויגן פון די „שאַפן“. קיינער קען אים נישט, ווייסט נישט אָז ער, גרין, איז אַ יידישער דיכטער, אַז נאָך נעכטן האָט ער געגלויבט, דאָס די ישועה וועט קומען פון די פּאָלקס-שולן, געפלאַנט זיי צו עפענען איבערן גאַנצן לאַנד, בויען עפעס. ער איז געווען גליקלעך, דער גליקלעכסטער. און היינט? היינט פאַרקויפט ער די אייגענע נשמה, פילט אַז וואָס ווייטער וועט ער טיפער זינקען, און דעמאָלט? אַן אומעט פון אַ פאַרבלאַנדזשעט קינד האָט זיך גענומען גנבענען אין אים, זיך פאַרצויגן ווי אַ נעפל, גענומען אַרײַן אַפּטעמפּן, האָט זיך אים געדאַכט, אָז ער איז אַ בלעזל פון אַ שטראָם, וואָס האָט זיך געצויגן מיט הונדערטער יאָרן צוריק. ער איז אַן אָפּגעריסן גליד, וואָס קאָן זיך נישט צופאַסן צו די אייליקע פּנימער, וואָס לױפּן ווי פאַרסאַמטע מייז פון די „שאַפן“. נו, דעריבער, איז וואָס? איז ער מער יחסן?

וואָס איז אינגאַנצן אַ מענטש?

אַ בלינדער צופאַל, אַ רינצל אין דעם אומענדלעכן וואַסער, וואָס הייסט לעבן. ס'רינצל גלייכט זיך אויס און ס'בלייבט קיין זכר נישט. יא, ס'בלייבט קיין זכר נישט!

— יידן, באַבעס, הייסע אַרבעט, קויפט יידן, אַ סענט אַ גלעזל!
 דאָס קול איז גרינען געווען באַקאַנט. ער האָט זיך אויסגעדרייט, דערזען שוואַרצן אין העמד מיט הויזן, דאָס פנים חושך, איינגעפאַלן, שטייט איבער אַ קאָשיקל מיט אַרבעט, רופט די פאַרבייגייער מיט די אויגן, מיטן גאַנצן קערפּער. זעלטן ווען אַ פאַרבייגייער האָט זיך אָפּ-געשטעלט, אים איינגעשטעקט אַ סענט, זיך אַריינגעשיט אין דער קע-שענע אַ גלעזל אַרבעט און געלאָפּן ווייטער.

גרינען איז איינגעפאַלן, אַז דער צעבראָכענער, פאַרחושכטער שוואַרץ רייסט זיך דעם האַלז און טראַכט בשעת מעשה, ווי אַנצושרייבן אַ שיר, וואָס ער זאָל געפעלן קרווען. ער האָט זיך פאַרשעמט, ווי ער וואָלט דערזען דאָס אייגענע געוויסן און גענומען אַוועקגיין. שוואַרצס דערשראָקענע אויגן, וואָס האָבן געקוקט צו די פאַרבייגייער, זיך גע-בעטן מען זאָל אים געבן צו לייזן אַ סענט, האָבן גרינען פאַרפּאָלגט, און ער האָט זיך אומגעקערט.

— האַלץ, שוואַרץ!

— האַלץ. — האָט שוואַרץ אַראָפּגעלאָזט פון הרפה די אויגן

און גרינען האָט באַנג געטון, צו וואָס ער איז אונטערגעקומען.
 — לייזט זיך כאָטש?
 — נישט גוט, נישט גוט, — האָט ער אָפגעזיפצט — מען מאַטערט
 זיך! און איר גרין האָט אינגאַנצן אויפגעהערט שרייבן? כ'האַב שוין
 אַ לאַנגע צייט נישט געזען פון אייך קיין ליד!
 גרין האָט באַמערקט, אַז גלייך ווי ער האָט אָנגעהויבן צו רעדן
 וועגן שרייבן, האָט זיך ס'פנים ביי אים געביטן, די אויגן מילדער,
 און אינגאַנצן איז ער געוואָרן אַן אַנדערער.
 — איר פֿלעגט דאָך פּעדלען מיט שפּילצייג?
 — איצט איז נישט דער סעזאָן, דערצו איז ביי מיר ס'ווייב
 קראַנק, מען דאַרף געלט, גייט מען אין גאַס אַריין מיט וואָס עס
 מאַכט זיך נאָר.
 — וואָס איז אייער ווייב?
 — כ'ווייס, שוין זעקס וואָכן ווי מיין ווייב איז געלעגן געוואָרן, —
 האָט ער זיך פאַררויטלט — מסתמא געכאַפט אַ צוג, ליגט די גאַנצע
 צייט. כ'וואָלט געהאַט געלט, וואָלט איך געטוישט די דירה, אפשר
 שאַדט איר דער ווילגאַטש, כ'ווייס?
 — באַרגט ביי מיר אַ פאַר דאָלאַר, — האָט גרין אַרויסגענומען
 ליפשיצעס טשעק און אים אַוועקגעגעבן — איר וועט האָבן וועט איר
 מיר אָפגעבן.
 שוואַרץ האָט נישט געוואוסט פון גרויס פרייד וואָס צו טון. גע-
 האַט אַ מינע, ווי ער קלויבט זיך אים אַ קוש טון. גרין האָט אים
 געדריקט די האַנט, זיך געזעגנט און גיך גענומען אַוועקגיין.
 אַז ער איז אָפגעגאַנגען עטלעכע קוואַרטאַלן, האָט ער זיך דערמאַנט,
 אַז ער האָט אַוועקגעגעבן דעם לעצטן סענט. ער האָט זיך נישט גע-
 קאַנט באַפרייען פונם פאַרחושכטן שוואַרץ, ביסלעכווייז זיך אויסגע-
 ניכטערט און באַטראַכט, אַז מען דאַרף צוגיין אין דער היברו-סקול,
 וואָס האָט היינט אַנאַנסירט פאַר אַ העברעישן לערער.

אין „אָפּיס“ האָבן געוואַרט עטלעכע בחורים מיט הויכע, קיי-

לעכדיקע פלייצעס, שלעכט ראזירט, ווי זיי וואָלטן זיך געגאָלט מיט טעמפע מצסערס. די בחורים האָבן געשפּרייזט איבערן אָפּיס, זיך פאַרהאַלטן ווי קאָנקורענטן, און פון לאַנגווייליקייט האָט יעדעס מאָל אַן אַנדערער אַרויסגעשלעפט די צייטונג פון קעשענע, וווּ ס'איז גע- ווען אַנאַנסירט, אַז מען זוכט אַ לערער, זיך אַוועקגעשטעלט ביי אַן עלעקטריש לעמפל און איבערגעלייענט די אַנאַנס, וואָס ער האָט שוין געקענט אויף אויסנווייניק.

— אַנטשולדיקט, — איז אַ בחור אַנטקעגנגעקומען און אָפּגעהוסט — זענט איר נישט מיסטער גרין ?
— יעס.

— מיך קענט איר מסתמא נישט, דערפאַר קען אייך יעדער — האָט דער בחור געשמייכלט, ווי ס'וואָלט אים שטאַרק הנאה געטון, וואָס ער קען גרינען — איר ווייסט, אין דער „מחזיקי“, וווּ איר זענט געשטאַנען, גייט אָן אַ שטרייק.

— שוין לאַנג ?
— נעכטן זענען זיי אַרויס.
— וואָס, זיי ווילן גרעסערע שכירות ?
— זיי ווילן דער מינימום. זאָל זיין צוואַנציק דאָלאַר אַ שעה.
— און וויפיל צאָלט מען דאָ ?

— דאָכט זיך פופצן. כ'האַב אָבער געהערט, אַז די צווייטע וואָך וועט מען פון דאַנען אויך אַראָפּנעמען די לערערס.
גריין האָט זיך געחדושט וואָס פרידקין שטרייקט, זיך פאַרשעמט פאַרן געדאַנק, וואָס איז פון זיך אַליין אַרויסגעשפרונגען, צי מען וואָלט אים איצט צוגענומען, כאָטש ער איז צעקריגט מיטן פרעזי- דענט.

דער פּרינסיפּאַל, אַ מיטל-יעריקער מיט אַ בערדל ווי ביי „אַנקל סעס“, איז אַרויס פון אַ קלאַס, באַטראַכט די לערערס מיט איין אויג, ווי ער וואָלט געזוכט אַ באַקאַנט פנים. די לערערס האָבן אים אַרומגערינגלט און די מער רעדעוודיקע האָבן זיך גענומען רע- קאָמענדירן.

— איך בין נאָך אַ לערער פון דער היים, געהאַלטן אַ קלאַס אין גמרא.

- כ'רעד העברעיש פליסיקער ווי זשארגאן.
 - כ'האָב געלערנט אין וואָלאָזשין, באַזויך אַ גוטן העברעיש, עני-
 גליש פּוירפּעקט, נישטאָ קיין וואָרט, כ'זאָל נישט קענען "ספּעלן" ! (1)
 דער פּרינסיפּאַל האָט אויפּגעהויבן ביידע הענט, זיך פאַרשטעלט
 די אויערן :

- לאָזט אָפּעטעמען ! אַז איר רעדט אַלע מיטאַמאָל !
 ער האָט אַ ווונק געטון אַ לערער, אים אַריינגעלאָזט אין זיין
 פּריוואַטן צימער און פאַרמאַכט הינטער זיך די טיר.
 די איבערגעבליבענע האָבן זיך דערפילט נאַריש, גענומען שפּרייזן
 איבערן צימער, זייערע בליקן זאָלן זיך נישט באַגעגענען.
 גרין איז אַריין דער לעצטער. ביים אַריינקומען האָט דער פּרינ-
 סיפּאַל נישט אויפּגעהויבן די אויגן, געהאַלטן אין איבערקוקן אַ לייסטע
 מיט בעמען. אַז ער איז פאַרטיק געוואָרן, האָט ער אָפּגעהוסט און געוווּן
 אויף אַ שטול בעפן זיך :

- זיצט. וווּ האָט איר פּריער געלערנט ?

- אין דער מחזיקי.

- עברית-באנגלית ?

- יע.

- פאַרוואָס זענט איר פון דאָרט אַוועק ?

- כ'האָב זיך צעקריגט מיטן פּרינסיפּאַל.

- אַזוי גאָר ? - האָט ער פאַרקוועטשט אַן אויג און פאַטראַכט גרי-

נען מיט חשד. - ווי לאַנג ווי איר זענט אַוועק פון דאָרטן ?

- אַ וואָך.

- שווער תיינט צו קריגן אַ גוטן לערער, - האָט דער פּרינסיפּאַל

אַ קוק געטון אויפן זייגער - טרעפט זיך שוין אַ בחור, וואָס ער ווייס

זיין פאַך, קאָן ער נישט האַלטן קיין קלאַס, און פאַרקערט - אַ בחור

וואָס האַלט גוט אַ קלאַס, איז צומייסטן שוואַך אין די פינטעלעך. ווען

כ'קריג דעם פאַסיקן לערער, בין איך נישט אויסן נאָך אַ פאַר דאָלאַר.

יעס, הייסט עס, - האָט ער זיך אויפּגעשטעלט, געוווּן גרינען מיט דער

האַנט, ער זאָל אים נאָכגיין - זייט זשע מוחל.

זיי זענען אַריין אין אַ חומש-קלאַס. דער לערער, אַ צעטראַגענער,

(1) פּוירפּעקט - גלענצנד. ספּעלן - אויסלייגן.

האָט געוואָרפֿן מיט די אויגן, ווי אַן איבערגעשראַקענער האָז, אַ דער-
שלאָגענער געקוקט אויפֿן פֿרינסיפּאַל, זיך געבעטן מיט די אויגן ביי
די קינדער, וואָס זענען געזעסן אויף די בענק, פֿאַרריסן די הענט, די
פיס, גוואַלטעוועט, ווי זיי וואָלטן אַליין געווען אין קלאַס.

דער פֿרינסיפּאַל האָט געוויזן גרינען אויף די קינדער, געשמייכלט
און גערעדט צום לערער:

— דער עיקר דאַרף מען קאָנען האַלטן אַ קלאַס! וואָס טויג מיר
אייער העברעיש, אַז די קינדער הערן אייך נישט, קוקט!

די קינדער זענען געוואָרן ווילדער, גענומען רעדן העכער, און
באַלד האָט זיך אַ יינגל פּונאַנדערגעוויינט.

פֿון אויפֿרעגונג האָט דער לערער פֿאַרלוירן דעם קאָנטראָל איבער
זיך און אָפּגעמאַסטן אַ יינגל מיט דער ווירע איבער די פֿלייצעס. דאָס
יינגל האָט זיך צעשריען, ווי מען וואָלט פֿון אים די הויט געשינדן.

— דאָס איז קיין וועג נישט, מיסטער, — האָט דער פֿרינסיפּאַל די
קינדער אין די אויגן גענומען שטראָפֿן דעם לערער — מיט שלאָגן וועט
איר נאָר צעטרייבן די קינדער!

גריין האָט חשק געהאַט אָנצווידלען דעם פֿרינסיפּאַל, פֿון פֿאַרדרוס
אַ קלאַפּ געטון מיט דער ווירע אין טיש, גענומען אויפֿן אויג יעדעס
יינגל, ווי ער וואָלט זיי אויפֿגעצויגן אויף אַ שטור, קיין אויג נישט
אַראָפּגעלאָזט פֿון די ווילדסטע, האָבן זיי איינציקווייז אָנגעוואָרן הענט
און פיס, זיך געדרייט, אַנטשוויגן געוואָרן, און אין קלאַס איז מיטאַמאָל
געוואָרן אומהיימלעך שטיל.

— אָט דאָס איז אַ לערער! — האָט דער פֿרינסיפּאַל אַ שטופֿ געטון
דעם צעשראַקענעם יונגמאַן און אים איינגערוימט, אַז גריין האָט גע-
הערט — פֿון פֿלויון קוק האָבן די קינדער דרך-ארץ!

— זייט אַזוי גוט און פֿאַרטייטשט דעם קלאַס, לכה דודי. — האָט
דער פֿרינסיפּאַל אויפֿגעמישט אַ סדור און אים אונטערגעטראָגן גרינען.
גריין האָט מאָדנע אַ קוק געטון אויפֿן פֿרינסיפּאַל, אַז יענער האָט
זיך פֿאַרלוירן, געמאַכט אַ מינע, ווי ער וואָלט נישט דערהערט און
איבערגעפרעגט:

— וואָס?

— כּמיינ, — האָט דער פֿרינסיפּאַל געשטאַמלט און אַריינגעזעצט
די גראַפֿע פינגער פֿון בידע הענט אין די וועסטל-קעשענעס — כּוואָלט

אַ בעל'ן געווען צו הערן, ווי איר פאַרטייטשט די קינדער „לכה-דודי“.
גרינען האָט זיך זייער געוואָלט אַ וואָרף טון דעם נאַרישן יידן
דעם סדור אין פנים אַריין און אַרויסגיין. ער האָט געהייסן די קינדער
אויפמישן „לכה-דודי“ געוואָלט זיך פונאַנדערלאַכן פון דעם עקזאַמען,
וואָס מען גיט אים, און אָנגעהויבן:
- לכה, דודי, לקראת כלה.

Come, my friend, to meet the bride.
- אַנטשולדיקט, - האָט דער פרינסיפאַל אים איבערגעהאַקט -
כ'וואָלט „דודי“ פאַרטייטשט „מיי אָנקל“.

גריין האָט זיך אים פונאַנדערגעלאַכט אין פנים אַריין.
- וואָס לאַכט איר? - אודאי ווייס איך, אַז מען מיינט דאָ פנסת-ישראל,
נאָר קינדער דאַרף מען פאַרטייטשן פשוט - „דודי“ - „מיי אָנקל“.
גריין האָט נישט געענטפערט, געפילט ווי עפעס האָט זיך אים אַוועק-
געשטעלט אין האַלד, ווי מען וואָלט איבערגעוואָלט אָנגעטון אַ היטל
מיט גלעקלעך, נישט געגלויבט, אַז דאָס יידל אין קאַפּל זאָל פון אים,
גרינען, קאָנען מאַכן אַ פאַיאַץ. ער האָט מיטאַמאָל פאַרמאַכט דעם סדור,
אים צוריקגעגעבן דעם פרינסיפאַל, האָט יענער געעפנט אַ פאַר אויגן:
- כ'מייין, אויב „לכה-דודי“ איז צו שווער, מישט אייך אויף אַנ-
אַנדער שטיקל! כ'וועל אייך זאָגן דעם אמת, איר געפעלט מיר...
גריין האָט אים נישט געלאָזט ענדיקן, אים אָנגענומען פאַרן בערדל,
זיך איינגעהאַלטן, ער זאָל דעם קאַפּ נישט אַ וואָרף טון אָן דער וואַנט,
און דורכגעזיט דורך די ציין:
- פעטער, איר זענט אַ שוטה!
- וואָס?

- איר זענט אַ שוטה, אַ פרא אָדס, אַ מלמד!
- אַרויס, שייגעץ! - האָט דער פרינסיפאַל אַ ריס געטון דעם
קאַפּ, מורא האָפנדיק זיין פאַרד זאָל נישט בלייבן ביי גרינען אין דער
האַנט. - שלאָגן נאָר? אַזא יוגאַטש! עמעזער איז אים שולדיק, אַז ער
קען קיין עברי נישט! געהערט? טאַ-טאַ-טאַ!
גריין איז גיך אַרויס פון צימער, זיך געפילט באַפרידיקט, וואָס
ער האָט דאָס יידל אַזוי באַליידיקט, און באַשלאָסן מער קיין היברו-
סקול' נישט צו זוכן. ער האָט זיך מיטאַמאָל צעלאַכט, נישט געגלויבט,
אַז ער איז פּעיק געווען צו רייסן דעם פרינסיפאַל פאַר דער פאַרד.

און נישט געפילט, אז אַ קאַלטער רעגן שפּריצט. ער האָט זיך אָפּגעשטעלט
אונטערן „עלעווייטער“ (1). אַ צוג איז דורך מיט אַ געפילדער. גרין
האַט אַראָפּגעכאַפט דעם קאַפעלוש און זיך צעשריען. ער האָט געפילט
ווי זיין קול וואַקסט, הויבט זיך העכער, שטייגט איבער דעם געפילדער
פון דעם צוג, היכט אָפּ אויף מייַלן און אים איז לייכטער געוואָרן.

(1) שטאַט-באַן.

XVI

פארנאכט איז ראַבינאָוויטש געלאָפן אַריין אין דער „מחזיקי-תורה“
און אינגאַנצן האָט ער אויסגעזען, ווי אַ יונגערמאַן, וואָס קומט אַנדינגען
ס'ערשטע קינד. נאָך אים האָט זיך נאָכגעשאַרט אַ בחור מיט אַ שטעקעלע,
וועמעס לאַנגע הענט און פּיס האָבן זיך יעדן געוואָרפן אין די אויגן.
ראַבינאָוויטש האָט זיך חשוּדיק אַרומגעקוקט, דערנאָך האָט ער אַריינגע-
שטעקט דעם קאַפּ אין אָפּיס, וווּ מיסטער קליין, דער סעקרעטאַר, איז
זיך געזעסן אין קאַפּל, די פעדער הינטערן אויער, געהאַלטן אַן
אַפגעשיילטע באַרנע, געשניטן מיט אַ מעסערל רייפלעך און זיך
באַלעקט.

אַז דער סעקרעטאַר האָט דערזען די ביידע יונגעלייט, האָט ער
די איבעריקע באַרנע אַריינגעכאַפט אין מויל, נישט צעקייטערהייט
אַראָפגעשלאָנגען, אָפגעווישט די הענט אינם שרייבטיש און זיך געווענדט
צו זיי:

— וואָס פאַרלאַנגט איר ?

— מיר זענען געקומען אַראָפּנעמען די לערער. — האָט ראַבינאָוויטש
זיך אָנגערופן, בשעת מעשה אַרויסגענומען אַ בריוו, אים געעפנט,
אונטערגעטראַגן דעם סעקרעטאַר און אָנגעוויזן מיטן פינגער אויף דער
חתימה פון דער „אגודת המורים“.

— וואָס ? — האָט דער סעקרעטאַר באַלד נישט פאַרשטאַנען וואָס
מען וויל פון אים, זיך געכאַפט אַז ס'איז העברעיש, געווען אין
אַ סאָרלעגנהייט, ווי ער וואָלט זיך געשעמט צו זאָגן, אַז ער פאַרשטייט

נישט, און אוועקלייגנדיק דעם בריוו אויפן טיש, האָט ער צוויידייטיק
אַ זאָג געטון: - טאָ וואָס ווילט איר ?
- איר ווייסט, אַז ס'גייט אָן אַ שטרייק צווישן העברעישע
לערער ? - האָט דער בחור מיטן שטעקעלע אָפגעשטופט ראַבי-
נאָוויטשן.

- נו ?

- נו, זענען מיר געקומען אַראָפּנעמען די לערער פון אייער
תלמוד תורה !

- הייסט עס, - האָט דער סעקרעטאַר אַרויסגענומען פון וועסטל-
קעשענע אַ צאָן-העלצל און אָנשטאַט צו רייניקן די ציין, האָט ער
עס גענומען ברעכן צווישן די פינגער - איר ווילט אונזערע לערער
זאָלן אויך שטרייקן ?
- יעס !

- דאָס וואָס איר ווילט, - האָט דער סעקרעטאַר געשמייכלט - איז
נאָך ווייניק, די לערער דאַרפן אויך וועלן !

- אָט ווייז איך אייך, אַז אַלע לערער גייען גלייך אַרונטער. -
האָט דער יונגערמאַן מיטן שטעקעלע זיך געלאָזט צו די קלאַסן.

- אין די קלאַסן גיין האָט אייך קיינער נישט ערלויבט ! - איז
דער סעקרעטאַר פלינק אים פאַרלאָפּן דעם וועג.

- וואָס ? - איז דער בחור אין פעס געוואָרן. - קיינער פרעגט
נישט ביי אייך ! גייט, רופט אַ פּאַליסמאַן, גייט טאַקע באַלד, לאָזט מיך
אַרעסטירן, נו, וואָס שטייט איר ? רופט פּאַליציי !

- אַז כ'וועל רופן, וועל איך זיך ביי אייך נישט אָנפרעגן, -
איז דער סעקרעטאַר געוואָרן בלייך - נאָר דאָס זאָג איך אייך :
איר זאָלט נישט וואַגן צו גיין אין די קלאַסן, כ'וועל אייך פון אַלע
טרעפּ אַראָפּשליידערן !

- איך ווייס, אַז איר וועט רופן, - האָט דער בחור געאַרבעט מיט
די לאַנגע הענט - טאָ רופט באַלד, סטראַשעט קיינעם נישט ! וויפיל
נעמט איר אַ וואַך דאָ ?

- כ'וועל אייך לאָזן וויסן דורך פּאַסט !

- שעמט אייך, אַ ייד אין די יאָרן זאָל פאַר פּופצן דאָלאַר אַ וואַך
פאַרקויפן די נשמה מיט לייב און לעבן !

- וואָס טויגן די געשרייען, - איז ראַבינאָוויטש אַריין צווישן

סעקרעטאָר און דעם בחור - דאָרף מען זיך קריגן, אַז מען קאָן אויסקומען מיט גוטן! מיר זענען דאָך נישט קיין שניידערס, צי שוסטערס, מיר האָבן דאָך צו טון מיט אינטעליגענטע מענטשן, טאָ צו וואָס די קולות, אַז מיר קאָנען אין גוטן זיך דורכרעדן...

- דאָס זענען אַנדערע דבורים, - איז דערסעקרעטאָר צו געשטאַנען צו ראַפּינאָוויטשן און אים אָנגענומען פאַר אַ קנעפּל פון ראָק - נישט ס'קומט צו דיר אַ ווילד-פרעמדער און זידלט דיך נאָך... כ'האַב אויך אַמאָל געשטרייקט. מיט יאָרן צוריק, אַז כ'בין נאָר אַריבערגעקומען, אַ גרינער, וואָס טוט מען? גייט מען אין שאַפּ אַריין. האָט אויסגעפראַכן אַ שטרייק. אַ שטרייק? נו פאַרפאַלן, שטרייקט מען מיט. וואָס זאָל איך אייך דערציילן? מען זאָגט אַן אַרבעטער איז אַ גראַפער נפש, ס'איז אמת. אַזוי פלעגן זיי לעקן דעם באַלעבאַס, חנפענען, און אַז זיי זענען אַרויס אין שטרייק, איז להשמיד ולהרוג! איך, פאַרשטייט איר מיר, בין אַ בוקאָווינער, ווייס וואָס ביזנעס איז, און אַז מען האָט אַ ביזנעס-אידעע קומט מען דורך מיט דער גאַנצער וועלט. איז אַז דער שטרייק האָט אויסגעבראַכן, האָב איך פאַרשטאַנען, אַז נאָכצוגעבן אַלע פאָדערונגען איז אַן אוממעגלעכע זאַך, האָב איך זיך דורכגערעדט מיטן באַלעבאַס, דורכגעקומען מיט אים, און וואָס מיינט איר איז געווען דער סוף? זיי האָבן פאַרזירן דעם שטרייק, געמוזט אָנקומען נאָך אויף קלענערע שכירות, און איך האָב געאַרבעט לייכטער ווי פריער און דערצו נאָך געהאַט אַן הוספה. טענה איך, צו וואָס די גאַנצע חתונה? איך זע, אַז איר פאַרשטייט, ביזנעס, ווייסט איר דאָך, אַז נאָכצוגעבן די באַדינגונגען איז אוממעגלעך, מען וועט מוזן די "היברו" פאַרמאַכן, איז מיין פלאַן צו העכערן אַ פינפערל יעדן לערער אַ חודש. איך בין אַ ייד, וואָס וויל קיין זאַך נישט בחנם, ס'האַנדלט זיך נישט וועגן אַ פאַר דאָלאַר, פאַר אייער טרחה וועט איר אויך קריגן אַ פופצן דאָלאַר און איר וועט אונטערשרייבן, אַז מיט דער, מחזיקי-תורה איז דער שטרייק געסעטלט¹, כ'מיינן...

ראַפּינאָוויטש האָט געקוועטשט מיט די אויגן, געטראַכט אַז מען דאָרף דעם פלאַן זיך איבערלייגן און זיך אַרומגעקוקט, ווו זיין חבר איז.

(1) עלעדיקט, אייגענאָרנט.

בשעת דער סעקרעטאר מיט ראַבינאָוויטשן האָבן געהאַלטן אין רעדן, איז זיך דער בחור מיטן שטעקעלע געגאַנגען פון איין קלאַס אין צווייטן און אויף העברעיש מיט דער „הברה הספרדית“ אויפגעפאָדערט יעדן לערער אין דעם נאָמען פון דער אגודה, זיי זאָלן אַרונטערגיין. די קינדער האָבן זיך גענומען שיטן אין אַן אומאַרדנונג, מיט אַ הוראַ, אַז זיי האָבן שיר ס'הויז נישט איינגעלייגט.

— כ'מיי, — האָט דער סעקרעטאר זיך אַרומגעקוקט פון וואָן דער טומל קומט — וואָרט אונטער אַ ביסל, דער פרעזידענט דאַרף באַלד אַנקומען, כ'פאַרזיכער אייך, אַז מיר וועלן דורכקומען, מיר לעבן דאָך נישט צווישן גולנים!

אַז דער סעקרעטאר האָט דערזען, ווי די קינדער שיטן זיך פון די קלאַסן, איז ער געבליבן שטיין ווי אַן אָפגענאַרטער, גאָר נישט גערעדט. ראַבינאָוויטש האָט זיך געשראַקן פאַר זיין אייגענעם געדאַנק, אויפגעגעבן פיי זיך די פאַרהאַנדלונגען מיטן סעקרעטאר און געוואָרט די לערער זאָלן אַרונטערקומען.

די לערער זענען געווען צופרידן, וואָס מען וועט זיי העכערן די שכירות, געווען אָבער צעשראַקן, נישט געגלויבט די באַלעבאַטיס זאָלן נאָכגעבן, און ס'האַרץ האָט יעדן געזאָגט, אַז זאָל מען אָנהויבן לערנען העברעיש אין יידיש, וועט די תלמוד תורה האָבן הונדערט לערער פאַר איינעם, און זיי וועלן בלייבן אָן ברויט.

וואַקסמאַן איז געשטאַנען צווישן מילערן און ראָזענען, געשפּריצט בשעתן רעדן און זיי איבערצייגט אין העברעיש, אַז דער איינציקער וועג צו פאַרבעסערן דעם מצב פון די לערערס איז צו שטרייקן. פרידקין איז אַרומגעגאַנגען אַ גלייכגילטיקער. ער האָט סיי-ווי-סיי נישט געהאַט וואָס אָנצווערן, געוואָסט, אַז ער האָט נאָך אינגאַנצן דאָ צו שטיין אַ חודש, זיך שפּאַצירט איבערן פּאָדער-הויז אַן אויפגעלייגטער און געשיט דעם סעקרעטאר זאָלן אויף די ווונדן:

— האַ, צייטן, מלמדים שטרייקן, פייך, פייך! נאָך די מלמדים וועלן די סעקרעטאַרס נעמען שטרייקן! לאָזן זיי וויסן די „באַסעס“ 1, אַז אַ לערער איז נישט הפקר!

ראַבינאָוויטש האָט שוין לאַנג געהאַט פאַרגעסן, אַז ער האָט זיך נאָר וואָס געשלאָגן מיט דער דעה, פאַר פופצן דאָלאַר צו פאַרקויפן דעם שטרייק, און ווען נישט די קינדער, וואָס האָבן אָנגעמאַכט אַזאַ טומל, ווער ווייס? דער אַגיטאַטאָר האָט זיך אין אים דערוועקט, פאַרגעסן, אַז פאַר אים שטייען בלויז פיר-פינף מענטשן, געמאַכט דעם אָנשטעל, ווי ער וואָלט געשטאַנען אויף אַ פּלאַטפאָרמע, אָנגעהויבן מיט דער העכסטער אַקטאַווה, און אַזוי אַז די שטימע האָט זיך באַלד ביי אים איבערגעריסן, אָנגעהויבן כריפען:

— און אַז דער העברעישער לערער וועט פאַרבעסערן זיין מצב, וועט ער נישט זיין אַזוי געפאַלן ביי זיך און פאַדערן, אַז יעדער פּרעזידענט זאָל אויף אים קוקן ווי אויף אַ מענטשן, און ס'וועט במילא אויסקומען, אַז אַלע לאַ-יוצ'חס וועלן זיך מער נישט שטופן אין מלמדות, אַזוי אַז ס'וועט זיין אַ מינימום אין שכירות, דאָס הייסט, צוואַנציק דאָלאַר אַ שעה, און יעדער גראַבער יונג וועט מער נישט קאָנען קאָנקורירן מיט אַ העברעישן לערער!

— חברים, מיר דאַנקען אייך, וואָס איר האָט זיך אָפּגערופן אויפן „אפּיל“ פון אייערע קאָלעגן, וואָס שטרייקן שוין איבער אַ חודש, טיילן זיך מיטן ביסן, כאָטש מער ווי אַ העלפט האָבן ווייבער מיט קינדער, און מיר האָפּן, אויב די איבעריקע וועלן נאָכטון אייער ביישפּיל און שטיין מיט אונז, וועלן מיר זיכער געוויינען דעם שטרייק, אויסקעמפן אָנשטענדיקע שכירות, אַרויסנעמען דעם חנוך פון עם-הארצישע הענט...

אין מיטן רעדן איז דער פּרעזידענט, מיסטער שולץ, אַרייַנגעקומען, באַלד זיך געכאַפט, וואָס דאָ קומט פאַר, אויסגעהערט ראַבינאָוויטשעס דרשה, און אַז ער האָט דערהערט, אַז די בחוריםלעך ווילן אַרויסנעמען דעם חנוך פון די עמ-יה ארצישע הענט, איז ער אַריין אין דער מיט און אָנגעכאַפט ראַבינאָוויטשן ביים קאָלנער:

— יונגעראַמן, אויב איר רעכנט, אַז אַ תּלמוד-תורה איז נישט מער ווי אַ „שאַפּ“, וווּ מען פירט אָן שטרייקס, גייט אַרויס פון דאַנען, גיכער, דען איך הייס דער גוי זאָל אייך אַרויסוואַרפן!
ראַבינאָוויטש האָט זיך נישט געריכט אויף אַזאַ ברוך-זבא, גע-קוועטשט מיט די אויגן, געקלערט ווי זיך אַרויסצודרייען, ס'זאָל זיין גוט

פאר ביידע צדדים, און איידער ער האָט צייט געהאַט עטוואָס צו באַשליסן, האָט דער בחור מיטן שטעקעלע אָנגעכאַפט דעם פרעזידענט, אים אַ ריס געטון פון ראַבינאָוויטשן, געהאַלטן פאַר די לאַצן און אַרייַנגעשרייען אין אים מיט דער הברה-הספרדית:

— דו מיינסט ביסט ביי דיר אין שאַפּ, וווּ דו שטעלסט אָן „גענגסטערס“, מען זאָל צעברעכן יעדן שטרייק? אויב דו הערסט נישט אויף צו שטערן, שליידער איך דיך אַרויס פון דיין אייגענער שול! וואָס מיינסטו, וועסט דאָ איינפירן די „לשכה-השחורה“?

— פּע, פּע, — האָפּן עטלעכע לערערס מיטאַמאָל זיך גענומען קרימען, געהויבן מיט די אַקסלען, ווי זיי וואָלטן זיך אָפּגעשאַקלט פונם בחור מיטן שטעקעלע — נישט שייַן, וואָס עפעס שלאָגן? ווי הויבט מען דאָס אַ האַנט. אויף אַ יידן?

דער פרעזידענט איז געשטאַנען אַ פּלאַסער, מורא געהאַט מען זאָל אים נישט שלאָגן און נישט געגלויבט ס'זאָלן זיין מענטשן, וואָס פאַר ברויט באַוואַרפן זיי אים מיט שטיינער.

דער סעקרעטאַר האָט דערווייל אַרייַנגערופן דעם שבת-גוי, אַליין האָט ער זיך פון זיכערקייט וועגן באַוואַרנט מיט אַ מעשענע „צדקה תציל ממות“ פושקע און גענומען שרייען:

— סטאַך, וואַרף אָט אַ דעם יונגמאַן מיטן שטעקעלע אַרויס!
איינציקווייז האָט דער עולם זיך גענומען אַרויסרוקן. פרידקין, וואָס איז געווען דער לעצטער, האָט זיך צעשמייכלט, ווען דער סעק-רעטאַר האָט אים איינגערוימט:

— דער פרעזידענט וויל אייך זען, קומט היינט אין אָונט צו אים אַריבער, איר וועט קומען?
— אַל-רייט!

פרידקינען האָט פאַרדראָסן, צו וואָס ער האָט זיך פאַרדרייט אַ קאַפּ מיט שושנה. איצט, גייענדיק אַהיים, האָט ער דערפון נאָך מער געליטן. ער האָט געפילט, אַז דאָס וואָס דער פרעזידענט שיקט נאָך אים, ווען אַלע לערערס זענען אַרויס אין שטרייק, הייסט, אַז ער בלייבט ווייטער פרינספּאַל, וועט מסתמא קריגן אַ הוספה, וועט... אים האָט הנאה געטון, וואָס ער האָט אָפּגעלייגט די התונה מיט שושנה פון טאָג צו טאָג.

נו, טאקע, וואָס איז ס'געאיי? אַזאַ גליק וועט ער קיינמאָל נישט
 פאַרשפּעטיקן! ס'וואָלט אַפילו גלייכער געווען, ווען ער נעמט נישט
 צוזאַמען מיט איר די דירה, האָט ער זיך אָבער נישט געקאָנט פון איר
 אָפטשעפען אַזאַ מויד, זי קאָן אים נאָך לאָזן אַרעסטירן, גיי, שפּיל זיך
 מיט אַמעריקאַנער געזעצן! אַז אַ מויד, וואָס זי זאָל נישט אויסטראַכטן,
 איז זי באַגלויבט, כאָטש אין האַרצן איז ער געווען זיכער, אַז שושנה
 טראַגט נישט, אַנדערש וואָלט זי זיך נישט אויפגעהערט איבערצונעמען
 דערמיט, און זי האַלט עס אין איין פאַרשווייגן. ער איז געגאַנגען
 פאַמעלעך, אָפּגעמאַכט ביי זיך, אַז אויב ער וועט שליסן מיטן פּרעזידענט
 אַ קאָנטראַקט אויף צוויי יאָר, צעגייט ער זיך מיט איר, זי איז נישט
 פאַר אים, דערצו, ווער ווייס, ס'קאָן זיין דעם פּרעזידענט טאַכטער...
 איצט וואָלט זי געווען גליקלעך, ווען ער מאַכט איר אַ פאַרשלאַג!
 אַ מיידל, אַלע ווייסן — זי האָט זיך אַרומגעשלעפט מיט גרינען, מסתמא
 געווען אין נאָענטע באַציונגען מיט אים, האָט זיך מער נישט מיט
 וואָס איבערצונעמען, דאַרף דאַנקען גאָט, אַז ער, פּרידקין, וויל זי!
 אַז ער האָט איבערגעטראָטן די שוועל, איז די גוטע שטימונג פון
 אים אַוועק. ער האָט זיך מיט שושנה נישט באַגריסט, אַראָפּגעוואָרפן
 דעם קאַפעליש, דעם ראָק, געשליידערט די בענקלעך, ווי זיי וואָלטן
 אים געווען אין וועג, און געזוכט זיך צו פאַרטשעפען מיט איר.
 — וואָס עפעס אַזוי פרי היינט? — האָט שושנה אָפּגעשווימט
 די ירך.

— אַז מען האָט קיין אַרבעט נישט, קומט מען פרי! — האָט פּרידקין
 זיך אַ ביזער געטון.

זי האָט אַוועקגעלייגט דעם זופלעפל און איז צוגעקומען צו אים:
 — וואָס, האָסט זיך צעקריגט מיטן פּרעזידענט?
 — כ'האָב אים אויסגעהאַקט אַ פאַטש!
 — וואָס?

— וואָס דו הערסט! זיך לאָזן יאָרן לאַנג אַרומקריכן איבערן קאַפּ?
 כ'וואָלט געווען פון אייזן, וואָלט דאָס געדולד אויך געפלאַצט! — האָט
 פּרידקין הנאה געהאַט, וואָס ער נאָרט זי אָפּ.

— נו, האָט ער דיר אָפּגעזאָגט פון דער שטעל?
 — ניין, ער האָט מיר געגעבן אַ הוספה, וואָס פּרעגסטו, נאָר דו?
 זי האָט נישט געענטפערט, זיך געפילט באַליידיקט, וואָס ער

רופט זי נאר, גענומען די הענט פאר דער טאליע און ארויסגעלאָזט
א זיפן:

— נו ?

— וועט מען הונגערן !

— נישט געפערלעך, וועסט קריגן אן אנדער שטעל.

— איצט קריגט מען נישט !

— איז נישט, — האָט זי צענומען די הענט — אין גיכן וועל איך

עפענען אַ פּלאַץ, וועסטו זיין דער מענעדזשער (1), גוט ?

— דו עפנטט שוין אזוי, — האָט פּרידקין אַ צוק געטון מיט אַן

אַקסל — צייט איך קען דיך ! — פּאַלג מיך, שושנה, און קריג בעסער אַן

אַנדער מאַן, וואָס דאַרפסטו אַ מאַן, ער זאָל דיר אָפּעסן די ביינער ?
כ'מיינ עס ערנסט !

— דו קאָנסט נישט זען, כ'זאָל אַ מינוט נישט האָבן קיין עגמת-

נפש.

— ס'מוז דאָך נעמען אַמאָל אַ סוף !

— וואָס מיינסטו ? — איז שושנה געוואָרן בלאַס.

— כ'מיינ, אַז איך טאָר נישט חתונה האָבן !

— ווער צווינגט דיך ! — האָט זי אַ באַליידיקטע אַ זאָג געטון.

— דו !

— איך ?

— יעס !

— ברעך שוין הענט און פיס, הערסט ? אזא נישט אזא, ער האָט

נאָך נישט חתונה געהאַט און וואַרפט מיר שוין צען מאָל אַ טאָג דעם
גט אונטער די פיס.

— אַודאי האָב איך נישט חתונה געהאַט !

— האָסט נישט חתונה געהאַט ? — איז זי מיט אַמאָל צוגעלאָפּן צו

אים און אים אַנגעכאַפט פאַר אַ לאַץ — האַ, וואָס שווייגסטו ? פּאָדליעץ

דו, אוממענטש, כ'וועל דיך אַרויסיאָגן !

זי האָט אים אַ וואַרף געטון אויף דער וואַנט. ער האָט זיך קוים

דערהאַלטן אויף די פיס, געשטאַנען אַ וויילע, זיך דערמאַנט, אַז ער

איז שטאַרקער און איר אַ קניפּ געטון. זי האָט אַרויסגעלאָזט אַ קוויטש,

פאַרוואַלטער.

זיך איינגעביסן מיט די ציינער אין זיין האנט און געשלאָגן, וווּ זי האָט
נאָר געטראָפּן.

— האַללעך, מיסטער פּרידקין, — האָט בעסי אים געעפנט די
טיר און באַגעגנט ווי אַן אַלטן באַקאנטן — דער פּאָטער האָט געבעטן
איר זאָלט צוואַרטן, ער קומט גלייך.

— ס'מאַכט נישט, ס'מאַכט נישט. — האָט פּרידקין אַראָפּגענומען
דעם שטייפן קאַפעליש, אים געהאַלטן אין ביידע הענט, ווי ער וואָלט
מורא געהאַט, ס'זאָל זיך עפעס פון אים נישט אַרויסגיסן און געוואַרט,
וווּ מען וועט אים הייסן אַריינגיין.

בעסי האָט געעפנט אַ זייטיקע טיר, אים אַריינגעפירט אין דער
סאַליע, וווּ שווערע שטיקער מעבל זענען געווען אויסגעשטעלט, אַז ס'איז
אַזש קיין אַרט נישט געווען וווּ זיך אויסצודרייען, און אים געוויזן
אויף אַ „מאַריס-שטול“, ער זאָל זיך זעצן:

— איר וועט טרינקען טיי ?

— טיי און תהילים... — האָט פּרידקין אָנגעהויבן, און איידער ער
האָט צייט געהאַט צו ענטפערן, איז בעסי שוין געווען אויף יענער
זייט טיר.

ער איז געווען גוט אויפגעלייגט, געפילט, אַז בעסי איז היינט צו
אים העפּלעכער ווי תמיד, דערצו זעט זי אויס עפעס אַזוי פריש און
יונג, די ליפּ פאַרשאַרצט זיך אַזוי זיס, איז אים איינגעפאַלן, אַז איצט
איז די בעסטע געלעגנהייט. אויב ער וועט זיך מיט איר איצט נישט
אויסשמועסן, איז ער אַ לא-יצלה, וועט ער עס תמיד באַדויערן און
ס'גאַנצע לעבן וועט ער מוזן אָפּפּינסטערן מיט שושנהן. אין איין רגע
האָט ער ביידע פאַרגליכן און אָפּגעמאַכט, אַז ער מוז פון שושנהן פּטור
ווערן. ער האָט באַטראַכט די מאַריס-שטול, זיך באַקוועמער אויס-
געצויגן, באַקוקט די אייל-בילדער אין שווערע גאַלדענע ראַמען, וואָס
האָבן געהאַנגען אויף די ווענט, און זיך צוגעגרייט, איידער דער פּרע-
זידענט וועט אָנקומען, זיך דורכצושמועסן מיט בעסין.

פון גרויס התפעלות האָט ער זיך אויפגעשטעלט, זיך דורכגעגאַנגען
איבערן צימער, אָנגעטאַפּט מיט די פינגער די גלאַטיקע טונקל-רויטע

שטיקער מעבל, די אייל-בילדער, חשק געהאט צו עפענען די „וויקטראָלצ“,
איז בעסי אַריינגעקומען מיט צוויי גלעזער טיי.

— איר זענט שוין אַ לאַנגע צייט ביי אונז נישט געווען? — האָט
בעסי אים אונטערגערוקט אַ גלאָז טיי. — וואָס מאַכט איר עפעס, מיסטער
פרידקין?

פרידקין האָט זיך אַוועקגעזעצט, אַ צופרידענער אָנגעצויגן די
געמבע, פילאָזאָפיש געקוקט אין רויטן גלאָז טיי אַריין, און נישט אויפ-
הויבנדיק די אויגן, זיך אָנגערופן:

— איר האָט דען געבענקט נאָך מיר?
בעסי האָט זיך עטוואָס פאַרלירן, נישט געוויסט גלייך וואָס צו
ענטפערן און אַ שפּאַס געטון:

— איר ווילט דען, כ'זאָל בענקען נאָך אייך.
— וואָס איך וויל, — האָט פרידקין אָנגעהויבן, זיך נאַריש צעשמייכלט
און נישט געענדיקט — נאָר איין זאַך וועל איך זאָגן, כ'האָב פיינט
אַ צווייטן צו קריכן אין וועג אַריין!

— וואָס מיינט איר?
— איר ווייסט בעסער פון מיר!
— איך? — האָט זי אַ צוק געטון מיט די אַקסלען.

— אַז ער איז דאָ גאַנצע טעג געלעגן, — האָט פרידקין אָפּגערוקט
פון זיך דעם טיי, ווי ער וואָלט אים געשטערט — האָב איך נישט
געקאָנט קומען!

— ווער? — האָט בעסי געשמייכלט.
— דער פוילישער.
— גרינען מיינט איר? — האָט זיך בעסי צעלאַכט.
— יעס.
— פאַרוואָס האָט איר אים אַזוי פיינט?

— כ'האָב פיינט אַלע פוילישע, — האָט פרידקין גענומען אויף גיך
זופן דעם טיי — אַז זיי זענען גנבים! איר לאַכט? יעדער וואַרשעווער,
אויב ער וועט נאָר קאָנען, וועט ער אייך באַשווינדלען, דערצו זענען
זיי „דזשיקאַנער“, עמי-הארצים, קענען קיין עברי נישט, אויף אַן אַ,
זאָגן זיי און, האַ, האַ, האַ! און זייערע מיידלעך זענען בעסער? אַלע
הייסן זיי רוזשקע, און בראַנקע און פאַר אַ באַמבאַניערקע זענען זיי

גרייט האַ, האַ, האַ! ... איך קען זיי גוט, די פוילישע דריבעט! כ'האַב זיי פיינט!

— און מאַלאַרוסיש האָט איר אויך פיינט? — האָט בעסי זיך איינגעהאַלטן, זי זאָל נישט אַרויסלאָפן.

— כ'זע איר ציט מיך היינט עפעס צופיל פאַר דער צונג, — האָט פרידקין אַראָפּגעלאָזט די אויגן, מער איינגעצויגן די געמבע, געוואַרט אַ וויילע, ווי ער וואָלט זיך געישובט און אָנגעהויבן מיט איין אָטעם — איר דאַרפט וויסן, אַז איר געפעלט מיר, כ'מיין פון ערשטן טאָג אָן, וואָס כ'האַב אייך געזען, זענט איר מיר געפעלט... ווי איר קוקט מיך אָן, בין איך אַ שטילער מענטש, נישט ווי אַנדערע, וואָס מאַכן אָנשטעלן, זינגען, טאַנצען, ליגן אָפּ גאַנצע נעכט אין קאַפּאַרעטן... ביי מיר וועט אַ ווייב האָבן זייער גוט, כ'בין אַ הויז-זיצער, מיין בעסטער פאַרגעניגן איז אין שטוב. קאָן זיין אַ גרעסערער פאַרגעניגן, ווי אין אַ רעגן, צו גלאַט אַ שלעכט וועטער, צו זיצן אין פענסטער און קוקן, ווי אַנדערע ווערן אויסגעריסן, לויפן ווי אָפּגעוואַ-שענע קעץ? טענה איך... יאָ... מיינט נישט, אַז כ'בין אַ לערער, האָב איך קיין געלט נישט. כ'האַב אַ באַנק-ביכל און קיין עין-הרע אַ שווער באַנק-ביכל, פאַרויכער איך אייך, אַז כ'וועל אייך אויסמעבלירן פונקט אַזאַ זאַל, — ער האָט געוויזן מיט דער האַנט אויפן מעבל און בילדער — ווי איר האָט ביי אייער פאַטער, נאָך מער, דאָס וועט מוזן זיין געגילדט.

בעסי האָט געזען, אַז פרידקין איז ערנסט, שפאַסט נישט, האָט זי זיך פאַרלוירן און געקלערט, ווי ר'נאָך זיך אַרויסצודרייען און אים פֿאַזן אַליין.

— אַז איך האָלט אָבער נישט פון חתונה האָבן?

— און איר מיינט, אַז איך בין אַזוי פאַנאַטיש? — האָט ער זיך אויפגעשטעלט, זיך איבערגעזעצט אויף אַן אַנדער שטיל, גענטער צו בעסין. — דאָס רעד איך דאָך וועגן אייערע עלטערן, זיי וועלן נישט דערלאָזן זייער טאַכטער זאָל וווינען מיט אַ מאַן אָן חופּה וקדושין. — איר האָט מיך נישט פאַרשטאַנען, מיסטער פרידקין. — האָט בעסי זיך צעלאַכט און געטראַכט, אַז מען דאַרף גאָר אַרויסלויפן און אים איבערלאָזן.

- וואָס הייסט ? האָט פרידקין זי אָנגענומען פאַר אַ האַנט.
 - איך האָב געמיינט צו זאָגן, - האָט בעסי אַרויסגענומען די
 האַנט פון זיינע - אז כ'האַלט סתם נישט ביי חתונה האָבן.
 - וואָט, כ'געפעל איך נישט ?
 - איר געפעלט מיר, - האָט בעסי פון שרעק אַרויסגעשטאַמלט -
 נאָר נישט חתונה צו האָבן מיט אייך.
 - אזוי ? האָט ער זיך אויפגעשטעלט, די אויסגעלאָשענע אויגן
 זענען געוואָרן גלאַנציק, זיך איינגעגעסן מיט זיי אין בעסין, ווי ער
 וואָלט זיך געקליבן וואָרפן אויף איר.
 בעסי האָט זיך אַ רוק געטון פון אים, זיך פאַרשטעלט מיטן
 ווענטל פון אַ שטול.
 - איר מיינט, ס'איז אַ סוד, אַז איר האָט זיך אַרומגעשלאָפעט
 מיט גרינען.

- טאָ וואָס ווילט איר ?
 - וויל איך אייך זאָגן, - איז ער נענטער צו צו איר - אַז
 ס'דאַרף פאַר אייך זיין אַ פּבּוד, אויב כ'וויל אייך. נישט מאַכן
 ווייבערשע שטיק, איר מיינט די וועלט שלאָפט ? טאָ וואָס נעמט איר
 זיך אזוי איבער ?
 בעסי האָט געפילט, ווי אים אַראָפּצולאָזן אַ פאַטש, נישט געגלויבט,
 אַז פרידקין, אַזאַ אידיאָט, וועט איר אויך אויפוואָרפן, אַז זי איז נישט
 מאַראַליש גענוג, אַז ער שטייט פיל העכער פון איר, און איז זיכער,
 אַז ער טוט איר אַ טובה, וואָס ער בעט איר האַנט. זי האָט זיך
 באַהערשט, מורא געהאַט זי זאָל זיך פון ערגערניש נישט פונאַנדער-
 וויינען, גאַרנישט געענטפערט און גענומען אַרויסגיין. ער האָט איר
 פאַרשטעלט דעם וועג :

- נו, וואָס בלייבט ?
 זי האָט געעפנט אויף אים אַ פאַר אויגן, אַז ער האָט זיך
 אָפּגערוקט.

- לאָזט דורך !
 - וואָס מיינט איר, כ'וועל זיך לאָזן אַרומפירן ביי דער נאָז ? -
 האָט פרידקין זי אַרומגעכאַפט מיט ביידע הענט.
 בעסי האָט זיך אַ ריס געטון, אים אַ שפיי געטון אין פנים

אריין און מיט א קוויטש פון אן איבערגעשראָקענעם, אַז ס'גאַנצע הויז
איז זיך צונויפגעקומען, איז זי אַרויס פון צימער און פאַרהאַקט נאָך
זיך די טיר.

פרידקין איז געבליבן שטיין נישט טויט, נישט לעבעדיק, אַליין
נישט געלויבט, וואָס מיט אים איז נאָרוואָס פאַרגעקומען, זיך גע-
האַטן אין איין ווישן דאָס פנים, די אויגן און געהערט הינטער זיך
קולות:

— וואָס איז ?

— וואָס איז געשען ?

— בעסי ?

— אַ מויז !

— וואָס ?

— כ'האַב זיך איבערגעשראָקן — אַ מייזל איז נאָרוואָס פאַרביי-

געלאָפן !

— משוגענע !

— שרייט מען אזוי ? גוט, גוט, — האָט די מוטער גערעדט —

כ'זאָג שוין לאַנג, מען זאָל אויף ביינאַכט אַריינלאָזן אין שטוב די
קאַץ. אַז איר אַלע טרייבט זי !

מען איז זיך צעגאַנגען. ס'איז געוואָרן שטיל. פרידקין איז נאָך
אַלץ געשטאַנען אויפן זעלבן פּלאַץ, זיר געווישט דאָס פנים, געפילט
ווי אַלץ און אים קאָרטשעט זיך פון ווייטיק, פון חרפה. ער האָט חשק
געהאַט צו צעברעכן דאָס מעבל, אַ שלידער צו טון די בראָנזענע
סטאַטועטקע אין שפיגל אַריין, אַרויסצוואַרפן די רעקאָרדס פון דער
„וויקטראַלאַ“ קלאָפן איבער זיי מיט די פיס, איבערצודרייען די
סערוואַנטקע מיטן פּאַיאַנס, ס'זאָלן בלייבן בלוז שערבלעך. דער שרעק,
אַז עמעצער קאָן נאָך אַנקומען, האָט גובר געווען דעם פעס. ער האָט
אַרויסגענומען אַ קליין מעסערל און מיט דערמיט גענומען קראַצן
איבער די פיס פונם מאַהאַגענעם טיש, איבער די ווענטלאַך פון די
שטולן, און וואָס שטאַרקער ער האָט געקראַצט, אַלץ מער האָט זיך
אין אים דער טייוול צעשפּילט, חשק געהאַט דעם שפיגל צו צעשמע-
טערן, איבערלאָזן די „היברו-סקול“, שושנה און אוועק ערגעץ אין
דער וועלט אַריין.

— איר ווארט שוין לאנג? — איז דער פרעזידענט אריינגעקומען.

פרידקיין האָט אין איין אויגנבליק זיך אינגאנצן געענדערט, בלאַס געוואָרן, דערנאָך זיך פאַררויטלט, אַריינגערוקט דעם מעסערל אין אַרבל און ווי ער האָט נישט אַ דריי געטון מיט די אויגן, האָט ער אַלץ געזען די צעקראַצטע פיס פון טיש. ער האָט זיך אַ דריי געטון, ער זאָל פאַרשטעלן די פיס, און גענומען הכנעהדיק שמייכלען: — נאַרוואָס אַריינגעקומען.

— נו, מיסטער פרידקיין, האָב איך עס געדאַרפט? אויסגעצויט אַ שול, אַ תלמוד תורה, כ'פאַרנאַכלעסיק ס'הויז, די קינדער, מאַכט זיך מיר אַ ליידיקער אָוונט, כ'קאָן שוין אַמאָל פאַרברענגען מיט מיין פאַמיליע, פטר איך אים אין דער „היברו“, און אז כ'מאָך דערפון נישט קיין לעבן, ווייסט איר דאָך אַוודאי, פּרעג איך איך, איז עס רעכט, מען זאָל זיך כאַפּן מיך שלאַגן?

— צפּעס אַ ווילדער יונג. — האָט פרידקיין אַריינגעוואָרפן.

— און די לערערס האָבן אויך שוין געהאַנדלט, ס'מאַכט נישט. — האָט דער פרעזידענט זיך נישט צוגעהערט צו פרידקינען און גערעדט זיינס — איר זענט נישט צופרידן מיט די שכירות? קומט מען אַריבער, מיין אַדרעס, ברוך השם, ווייס מען, מען שמועסט זיך דורך, מיר זענען דאָך יידן... נישט מיטאַמאָל אַ שטרייק! וואָס, די תלמוד-תורה איז להבדיל אַ „שאַפּ“? אַז מען וועט זיי לאָזן שטרייקן, קאָנען זיי מאַרגן פּאָדערן, מען זאָל אַנשטאַט חומש לערנען אַ קאַפיטל סאַציאַליזם, ווער איז זיכער מיט זיי? אַט ווי איר קוקט מיך אָן, מיין נאָמען איז נישט שולץ, ווי לאַנג איך וועל לעבן, וועט מען אין מיין תלמוד תורה נישט שטרייקן! אויב איך וועל נישט אויספירן, וועל איך צו-מאַכן די תלמוד תורה און נישט נאָכגעבן! אַזאַ עקשן בין איך! און קיין איין לערער, וואָס וועט שטרייקן, וועל איך נישט צונעמען אויף צוריק, לאָזן זיי וויסן! כ'וועל זיי עוקר מן השורש זיין.

דער פרעזידענט איז זיך דורכגעגאַנגען עטלעכע מאָל איבער דעם זאָל, געמאַכט גרימאַסעס, ווי ער וואָלט איינגעטענהט מיט זיך, און זיך צוריק אָפּגעשטעלט ביי פרידקינען.

— יעס, איך וויל איר זאָלט בלייבן פרינספּאַל.

- אָל-רייט, - האָט זיך פּרידקיין פון גרויס פּרייד צעשמייכלט -
 אָבער...
 - וואָס אָבער ?
 - מאָרגן צו קומען אין דער „היברו“ איז אַ סכּנה...
 - איר האָט מורא, מען זאָל אייך נישט שלאָגן ?
 - כ'האָב נישט מורא, נאָר זיי האָבן געטענהט, אַז אויב זיי
 וועלן מאָרגן כאַפּן אין קלאַס אַ לערער, וועלן זיי אים דערהרגענען.
 - אויב איר ווילט, וועל איך מיט אייך מיטשיקן אַ פּאָליס-
 מאַן ?
 - ס'וואָלט נישט געשאַט.
 - הייסט עס, יאָ, - האָט דער פּרעזידענט זיך געקנאַקט די
 פינגער - איר וועט מאָרגן אָנגיין מיט אייערע קלאַסן ווי געוויינלעך.
 פּרידקינען איז געלעגן אויף דער צונג, אַז ער דאַרף בעטן
 אַ קאָנטראַקט אויף צוויי יאָר, זיך געשעמט, באַמערקט ווי דער פּרע-
 זידענט קוקט אויפן זייגער, ווי ער וואָלט אים געגעבן אָנצוהערן, אַז
 דער וויזיט איז צום סוף, האָט ער אויסגעשטרעקט די האַנט :
 - אַ גוטע נאַכט, מיסטער שולץ.
 - אַ גוטע נאַכט. הייסט עס, מאָרגן זעען מיר זיך ?
 - אָל-רייט.

איבערן טראַטואַר, וואָס פאַר דער „מחזיקי-תורה“, האָבן עטלע-
 כּע יונגעלייט פּאַרווייז שפּאַצירט הין און צוריק. איינער פון זיי האָט
 געטראָגן אויף דער ברוסט אַ טאָויל, וואָס האָט געהאַנגען מיט שטריק-
 לעך ביים קאַרק און אויסגעזען פון דערווייטנס ווי אַ „חושן“, וואָס
 אַ מלמד פלעגט אויסשניידן פאַר זיינע תלמידים, אויפן טאָויל איז
 געזען געכתבעט מיט גרויסע אותיות :

העלפט די לערערס אין שטרייק ;
 וחי אָחיך עמך !

אין גאס איז געווען שטיל. בלויז פון דער מחזיקי-תורה, ווי עטלעכע אלטע יידן זענען געזעסן איבער א לאנגן טיש און געלערנט, האָט זיך געטראַגן אַן אומעטיקער ניגון, וואָס האָט דערמאָנט אַן אַלטן זיידן, אַ לאַנג פאַרגעסן בית-המדרש-געסל. פאַרבייגייער האָבן זיך אָפּגעשטעלט. טייל האָבן געצוקט מיט די אַקסלען, געגאַנגען ווייטער, אַנדערע האָבן ווי צו זיך גערעדט:

— אַמעריקע, שטרייקן שוין מלמדים אויך!

— נישקשה, חדר-קינדער וועלן אויך באַלד אָנהויבן שטרייקן.

ביים אַריינגאַנג אין דער „מחזיקי“ איז געשטאַנען אַ פּאָליסמאַן אָנגעשפּאַרט אָן דער ברייט-צעעפּנטער טיר. פון לאַנגווייליקייט האָט ער פרובירט צו פאַרפירן אַ שמועס מיט די יידן, וואָס האָבן געלערנט אין שול. יעדע וויילע איז אַן אַנדערער אויסגעוואַקסן ביי דער טיר, ווי אַ לאַנגער האַנטוך האָט געהאַנגען אויף צוויי וואַלקעלעך און זיך געדרייט, ווי אַ פּאַסעק אַרום די רעדער פון אַ מאַשין. די יידן האָבן זיך לאַנג געווישט די הענט, הויך געזאָגט „אשר-יצר“, תּמעוואַטע געשאַקלט מיט די קעפּ אויף דעם פּאָליסמאַנס רייד, אַבי פון אים פּטור צו ווערן, און פאַרשוונדן אין שול. דער פּאָליסמאַן האָט שטייענדיקערהייט פאַרמאַכט די אויגן, געוואַלט כאַפּן אַ דרימל, און אום ער זאָל נישט אַיינשלאָפּן, האָט ער פון געווינהייט געהאַלטן אין איין וויגן מיט דער רעכטער האַנט, ווי דער „קלאַב“ (1) האָט געהאַנגען אויף אַ לעדערל.

אַן אויטאָמאָביל האָט זיך אָפּגעשטעלט פאַר דער תּלמוד-תּורה. דער סעקרעטאַר, אַ קליינס, אַ גיכט, ווי אַ מייזל, האָט אַרויסגעשטעקט דעם קאַפּ, זיך אַרומגעקוקט און אַרויס פּונם אויטאָמאָביל מיט צוויי יידן. דער בחור מיט דער שילד אויף דער ברוסט איז אויסגעוואַקסן פאַר זייערע אויגן און פאַרשטעלט דעם וועג:

— יידן בעלי-תּורה זאָלן „מסיג-גבול“ זיין, צונעמען ביי טאַטעס

פון קינדער דאָס שטיקל ברויט?

די יידן, צעשראָקענע, האָבן זיך איבערגעקוקט, ווי זיי וואַלטן

פון קיין זאָך נישט געוויסט און גענומען טאַמלען.

(1) אַ קירצער שטעקן, מיט וועלכן די אַמעריקאַנער פּאָליציילייט זענען באַוואָפּנט.

— מיר ווילן קיינעם קיין ברויט נישט צונעמען...
— הערט אים ווי דעם קאָטער ! — האָט דער סעקרעטאַר זיי כמעט
איבערגוואַלט געהאַלטן אין שטופן אויף די טרעפּלעך אַרויף...
דער פּאָליסמאַן איז אונטערגעקומען, מיט בטול געקוקט אויפן
בחור מיט דער שילד און גערעדט דורך אַ ווינקל פון מויל, ווי ער
וואָלט געזייט די ווערטער:

Keep on, keep on, don't block the street!
די עלטערע יידן האָבן זיך איינציקווייז אַרויסגעשאַרט פון שול,
געבליבן שטיין אין אַ קופּקע, יעדער אין אַן אנדער פּאַזע, און שטיל
צווישן זיך גערעדט:

— נאָך אַלעמען איז עס אַ הילול השם, — האָט אַ זקן, וועמעס
זון איז פונקט דעמאָלט געווען אין שטרייך ביי הויזן, זיך אָנגערופן —
מען זאָל עס גאָר דערלאָזן צו אַ שטרייך אין אַ תּלמוד-תורה.
— וואָס, נאָכגעבן זיי? — איז אַ קליין ליטוויש יידל, אַ געוועזענער
וועסטל-„באַס“, אַריין אין דער קופּקע. — כ'טענה שוין פון לאָנג,
אַז מען דאַרף נישט אין דער „מחזיקי-תורה“ קיין גאַלעמאַרדעס!
אַז אַ ייד איז אַ גלוח, ווער וועט מיר דאָס קאוירן, אַז ער איז
נישט קיין מחלל-שבת? אַ גלוח וועט מדריך זיין מיינס אַ קינד?
נאָ, סער!

— הויבט זיך אָן, — האָבן עטלעכע זקנים מיטאַמאָל אויפגעוויבן
די קעפּ, און זייערע אונטערגעשוירענע בערד האָבן זיך אַוועקגעשטעלט
ווי בעזעמלעך — ס'איז דאָך אַמעריקע!

אַרום דער קופּקע האָט זיך געקליבן אַן עולם. יאַרצייט-לייט,
קדיש-זאָגערס, צוויי שוסטערס, וואָס האָבן צווישן מנחה און מעריב
אַוועקגעלייגט די דראַטוועס, פאַרשלאָסן די וואַרשטאַטן און אויסגע-
שמירטע זיך צו יעדער זאָך איינגעהערט מיט ערנסטע פנימער. די
וועראַנדע, וואָס אַרום דער שול, איז פול געוואָרן מיט מענטשן. אַלע
האַבן גערעדט וועגן שטרייך, זיך געקאַכט, געווען אומצופרידן, וואָס
מען האָט אַזאָ זאָך געקאַנט דערלאָזן. דער פּאָליסמאַן האָט נישט
געוויסט וואָס צו טון, געקוקט אויף זיי ווי אויף כינעזער און זיך
געטראַכט, אַז מען וואָלט זיי אויך געדאַרפט צעטרייבן.
וואַקסמאַן האָט זיך געדרייט צווישן עולם, גערעדט, געשפּריצט.

אים איז געווען קשה, פארוואָס מען זעט עפעס נישט פרידקינען.
זאָל ער „סקעבן“? וו ער איז עטלעכע מאָל אַרויפגעגאַנגען אויף
אַוועראַנדע, וואָס קעגנאיבער דער שול, געקוקט אין דעם פענסטער,
וווּ פרידקין לערנט, און באַמערקט, אַז דאָרט דרייט זיך אַרום איינער
פון די יידן, וואָס מען האָט נאָרוואָס געבראַכט מיטן אויטאָמאָביל.
וואַקסמאַן האָט גענומען צו אים ווינקן מיט אַ פינגער. דער ייד
איז אָן איבערגעשראַקענער צוגעגאַנגען צום אָפּענעם פענסטער און
אַ שאַקל געטון צו וואַקסמאַנען מיטן קאַפּ און הענט, ווי ער וואָלט
געזאָגט - וואָס ווילט איר ?

— ר' ייד, פאָלגט מיך און גייט בעסער אַרונטער! — האָט
וואַקסמאַן צו אים אַרויפגעשריען.

דער פרעמדער האָט פאַרהאַקט ס'פענסטער, און פון קלאַס האָבן
זיך העכער גענומען טראָגן די קולות פון די קינדער.
ראָזען איז אונטערגעקומען, פאַרצויגן אַ סיגאַרעט, עטלעכע צי
געטון און איבערגעגעבן :

— ווייסט, פרידקין „סקעבט“.

— פון וואָן ווייסטו עס ? — האָט וואַקסמאַן אַ צי געטון דעם
לאַנגן האַלד.

— דער אַלטער משה האָט מיר נאָרוואָס פאַרטרויט, — האָט
ראָזען ווידער אָנגעצונדן אַ שוועבעלע, וואָס האָט זיך באַלד פאַר-
לאָשן — אַז ער האָט בייטאָג געזען, ווי פרידקין איז אָנגעקומען מיטן
סעקרעטאַר.

— דאָס הייסט נאָך נישט, אַז ער „סקעבט“.

— און איך זאָג דיר, — האָט ראָזען אָנגעריבן אָן זויל פון שוך
אַ שוועבעלע — אַז דער בחור איז אויף אַליץ פעיק.
— פרידקין מיינסטו ?

— יעס.

— אויב ס'זאָל זיין אמת, — האָט וואַקסמאַן זיך געצופט די
שטעטיקע האָר פון דער געמבע — איז עס דאָך אַ מיאוסע זאַך.
— האָט גייט סעם — האָט ראָזען זיך אַ לאַז געטון נאָך אַ יינגל,

(1 שטרייקברעכער.

וואָס איז אַרויס פון דער „היברו“ און איבערגעלאָזט אויפן פּלאַץ, וווּ ער איז געשטאַנען פינף מינוט, אַ בערגעלע אויסגעריבענע שוועבעלעך.

— ווער האָט היינט מיט אייך געלערנט? — האָט וואַקסמאַן געפרעגט דעם יינגל.

— דער לערער האָט נישט געהייסן זאָגן. — האָט סײַנגל געשמייכלט.

— וואָסער לערער?

— מיסטער פּרידקין.

— דאָס דאַרף מען גלייך לאָזן וויסן, — האָט וואַקסמאַן אָנגעכאַפט גראַזענען פאַר אַ האַנט — גיי, טעלעפּאָניר גלייך, אַז פּרידקין „סקעבט“, מיר וועלן זיך אַפּרעכענען מיט אים!

פּרידקין איז געזעסן ביי זיך אין קלאַס און געציטערט. ער איז די גאַנצע צייט געשטאַנען צווישן ביידע פענסטער אַזוי, אַז אויב אַפילו אַ שטיין וועט פליען, זאָל ער אים נישט טרעפן. ביי יעדן עפן פון דער טיר האָט אים פאַרפעלט אַטעם, געמיינט, אַז אַט קומען אָן די שטרייקערס, זיך געטרייסט, וואָס אַ פּאָליסמאַן שטייט ביים אַריינגאַנג און וועט די חברה נישט אַריינלאָזן. ער איז געווען זיכער, אַז אין צוויי, העכסטנס אין דריי טעג אַרום וועט דער שטרייק זיין געבראַכן, אַזוי האָט אים דער פרעזידענט פאַרזיכערט, די אַרעמעלייט וועלן קומען בעטן, מען זאָל זיי צוריקנעמען, און ער, פּרידקין, וועט נישט וועלן הערן, וועלן זיי שיקן די וויבער מיט די קינדער אויף די אַרעמס, פאַרן אים צו די פיס, קושן די הענט... ער, פּרידקין, האָט געהאַט אַ באַקאַנטן צושניידער פון מענער-רעק, איז יעדעס מאָל ווען אַ „באַס“ האָט אים אָפּגעזאָגט, האָט ער געשיקט זיין ווייבל, אמת, נישט קיין מיאוסע, בעטן פאַר אים ביים „באַס“, און מען האָט אים תמיד צוריקגערופן אַרבעטן. פּרידקין האָט געשמייכלט, געווען צופרידן מיט זיך, און בלוז נישט פאַרשטאַנען, וואָס ס׳איז נעכטן געווען מיט בעסין. ער איז, דאַכט זיך, געווען זייער אַנשטענדיק אין איר געגנוואָרט. און מען קאָן נישט זאָגן, פון אַנטאַנג איז אַלץ געגאַנגען ווי געהעריק, געווען זיכער, אַז ער נעמט דאָס מאָל אויס, און מיטאַמאָל: נאָ דיר אַזאַ ברוך הבא! אויף דעם האָט ער זיך גאַרנישט געריכט! ווען ער ווייס, אַז דאָס וועט זיך אַזוי אויסלאָזן, וואָלט ער נישט „געסקעבט“.

איינגעשטעלט דאָס לעבן. ער וועט זיך קיינעם אויף די אויגן נישט
קאָנען ווייזן, און ווער ווייס ווי ער וועט אָפּשניידן?
ווען פּרידקין איז אזוי געשטאַנען אָנגעשפּאַרט ביים ווענטל,
וואָס צווישן ביידע פענסטער, און געטראַכט, האָבן די קינדער
דערווייל געוואַלטעוועט, געקראַכן אויף די בענק, ווי זיי וואָלטן
געווען אַליין אין קלאַס.
— ווייסט, — האָט אַ יינגל זיך אָנגערופן — מיר דאַרפן נישט גיין
אין „היברו“.

— פאַרוואָס?

— די לערערס שטרייקן.

— און מיסטער פּרידקין? — האָט אַ יינגל אזוי הויך אַ זאָג געטון.

אַז פּרידקין האָט דערהערט.

— ער שטרייקט נישט.

— איז ער אַ „סקעב“?

— וואָס איז אַ „סקעב“?

— אַ „סקעב“ שלאָגט מען.

— פאַרוואָס?

— ווייל ער וויל נישט שטרייקן.

— וועט מען פּרידקינען שלאָגן?

— מיין טאַטע האָט מיר דערציילט, אַז ער האָט שיר נישט

דערהרגעט אין שאַפּ און אַרבעטער, וואָס האָט נישט געוואָלט
שטרייקן.

— און זיין טאַטע איז שטאַרק. — האָט זיך אַ דאָר יינגעלע

אָנגערופן.

פּרידקינען איז געוואָרן קאלאַמוטנע פון די קינדערס רייד.

ער האָט געפילט, אַז די גלייכסטע זאָך וואָלט געווען אַראָפּצוגיין צו

וואַקסמאַנען, זיך אַנטשולדיקן, אַז ער איז באַגאַנגען אַן עולה, און

שטרייקן מיט אַלע גלייך. און אַז מען וועט אים באַפאַלן? וואָס איז

ער, אַ גבר? ער קאָן זיך ווערן? ער האָט באַטאַפט די מוסקולן פון

די הענט, וועלכע זענען געווען שלאָבערדיק ווי צעקאַכטע קעלבערנע

פלייש, און געווען זיכער, אַז איין גוטער קלאַפּ לייגט אים אַוועק.

פאַר די אויגן זענען אים געשטאַנען אָנגעצויגענע מוסקולן, וואָס מען

זעט ביי א דורכשניטלעכן אמעריקאנער, וועמען ער האָט תמיד מקנא געווען, די מוסקולן האָרט און שטייף, ווי די הענט וואָלטן געווען אָנגעשטאַפט מיט שטאַל, — איז פון בלויוזן געדאַנק פרידקינען קאַלט געוואָרן. פון שרעק האָט ער געכאַפט אַ יינגל און אַראָפּגעשיקט נאָכן סעקרעטאַר. ער האָט זיך מער נישט צוגעהערט ווי די קינדער שרייען, געשפּרייזט איבערן חדר, פרובירט פאַרבייגייענדיק אויפצוהויבן די שטול, אויף וועלכע ער זיצט, אונטערגעהויבן די בענק, דעם טיש, מיט איין האַנט אַ הויב געטון אַ יינגל, וואָס איז אים געשטאַנען אין וועג, ווי אַ הערינג, און זיך דערפילט לייכטער. ער האָט אָפּגעמאַכט ביי זיך, אַז זיינס אַ קלאַפּ איז אויך עפעס ווערט, אַז ער איז נאָך נישט אַזאַ שוואַכער. דער בלויוזער געדאַנק האָט אים אויפגעהייטערט, און וואָס עפטער ער האָט זיך געטאַפט די מוסקולן, אַלץ שטייפער האָבן זיי זיך אים אויסגעדאַכט.

— איר דאַרפט מיך? — האָט דער סעקרעטאַר געעפנט די טיר פון קלאַס.

— הערט, מיטטער קליין, — איז פרידקין אים נאָך אין קאָרידאָר אַריין — כ'האַב געהערט זאָגן, אַז די לערערס פאַרנעמען זיך אויף מיר, ווילן מיך שלאָגן.

— נישט דערלעבן וועלן זיי! — האָט דער סעקרעטאַר אַריין-געשטעקט ביידע הענט אין די הויזן-קעשענעס — מיר וועלן אייך אָפּפירן אין אַ אויטאָמאָביל מיט אַ פּאָליסמאַן, גוט? און ווער האָט דאָס אייך געזאָגט, אַז זיי קלייבן זיך שלאָגן?

— כ'ווייס...

— ווער, למשל? — איז דער סעקרעטאַר צוגעשטאַנען.

זיי האָבן מיטאַמאָל דערהערט אַ קוויטש. דער קוויטש האָט זיך געצויגן איבער אַ מינוט, זיך איבערגעריסן און ס'איז אויף אַ רגע שטיל געוואָרן. דער סעקרעטאַר מיט פרידקינען זענען אַריין אין אַן אַנדער קלאַס און געזען דורכן פענסטער, ווי דער פּאָליסמאַן ראַנגלט זיך מיט אַ צעבלוטיקטן בחור, און וואָס ער הויבט אויף דעם קלאַב, וויל אים אַ קלאַפּ טון, כאַפט אים דער בחור אָן מיט דער האַנט. אַן עולם איז געשטאַנען אַרום, נייגיריק געקוקט און יעדעס מאָל, ווען דעם בחור איז געלונגען אָנצוכאַפּן דעם קלאַב, האָט דער

עולם זיך פארגאנגען אין א געלעכטער. עס איז אָנגעקומען נאָך
א פּאָליסמאָן, און איידער פרידקין האָט צייט געהאַט זיך אַרומצוקוקן,
איז שוין דער בחור געלעגן אַ צעהרגעטער אויף דער ערד. אַ צעשלאַגענעם,
אַ פּאַרבלוטיקטן, אָן אַ קאַפעליוש, האָט מען אים אַוועקגעפירט. אויפן
וועג האָבן זיי אויך אַרעסטירט דעם בחור מיט דעם שילד, און דער
עולם איז זיך צעגאַנגען.

— נאָכן שטרייק. — האָט דער סעקרעטאַר אַ צופרידענער
איינגערוימט פרידקינען, וואָס איז געשטאַנען און געציטערט פון שרעק. —
איינעם צעשלאַגן, דעם צווייטן אַרעסטירט, און אויס חתונה! אַזוי
דאַרף מען זיך באַגיין מיט די יונגאַטשעס!
דערווייל האָט זיך אין שול געקאַכט. די יידן האָבן פּאַרגעסן
אָן מנחה, געשטאַנען אין קופּקעס, זיך געערגערט, און אַלע זענען
געווען אש להבה אויפן סעקרעטאַר, וואָס ער האָט געבראַכט אין שול
אַריין אַ פּאָליסמאָן.

— ס'איז אַ הילול השם. — האָט איינער געשריען.
— ווער איז ער, דער גאַליציאַנער?
— מען דאַרף אים עוקר מן השורש זיין!
— און וואָס מיינט ער, דער פרעזידענט? ס'איז זיין שול, לאָז
ער איינבייסן אין איר מיט די ציין! געהערט, מען לאָזט צעשלאַגן
אַזוי אַ ייד!

— נו, וואָס איז, אַז זיי שטרייקן? אַ ייד האָט אַ ווייב מיט
קינדער, קאָן ער היינטיקע צייטן נישט דורכקומען מיט פּופּצן דאָלאַר
אַ וואָך!

— זיי גיבן דען פון זייער קעשענע? מיר צאָלן דאָך אויף דער
תּלמוד תּורה!

— אַוודאי מיר, איך צאָל פיר דאָלאַר אַ יאָר!

— איך אויך!

— און איך אויך!

— וווּ איז דער סעקרעטאַר?

— וווּ איז ער, דער גאַליציאַנער?

— אַט איז ער!

- איצט זענט איר שוין צופרידן, - איז אן עולם אים אַנטקעגן
 געגאַנגען - און מען האָט צעשלאָגן אַ יידן? זייער שיין, זייער שיין!
 - צו מיר דאַרפט איר גאַרנישט האָבן, - איז דער סעקרעטאַר
 געשטאַנען אַ בלאַסער און זיך פאַרטיידיקט - איך בין אן אָנגעשטעלטער,
 איז וואָס מען הייסט מיר, טו איך!
 - און און מען וועט אייך הייסן גנבענען?
 - אַ משל? - האָט דער סעקרעטאַר געוואָלט אַ שמייכל טון, און
 ס'האָט זיך נישט איינגעגעבן.
 - ס'איז גאָר אַ משל, - האָט זיך איינער אָנגערופן - פאַר אַזאַ
 מעשה זענט איר ווערט פעטש! ס'פאַסט אייך צו זיין אַ „בוטשער“ (1).
 נישט קיין סעקרעטאַר אין אַ שול.
 - איר שווייגט בעסער, שווייגט, - האָט דער סעקרעטאַר זיך
 צוגעגעבן קוראָזש - און נישט הייס איך אייך גלייך מיטן גוי
 אַרויספירן.
 - מיך? - איז דער זקן צוגעלאָפן צום סעקרעטאַר. -
 שייגען דו!
 - ביסט אַ גרעסערער!
 - גענוג, גענוג. - האָבן זיך געהויבן הענט איבערן סעקרעטאַר פון
 אַלע זייטן.
 - קומט יידן, קומט, - איז איינער אַריין אין דער מיט - אַ
 ס'איז דאָ אַזאַ סעקרעטאַר און אַ פרעזידענט...
 - טשעפעט נישט דעם פרעזידענט. - האָט אַ צווייטער
 איבערגעהאַקט.
 - דאַרפן מיר דאָ נישט דאַוונען.
 - זינדיקט נישט, - האָט זיך אַ דריטער אָנגערופן - אַרויסצוגיין פון
 דער שול איז אַ פּחיתת הכבוד פאַר די ספּרי תּורות.
 - גערעכט, גערעכט!
 - גערעכט!
 - דער סעקרעטאַר אָבער טאָר דאָ מער נישט בלייבן!
 - לאָז ער ווערן אן אַרגענייזער! אין דער „בוטשער יוניאָן“!
 - שפעטלעך, לאָמיר זיך שטעלן דאַוונען.

(1) א קנב.

— שא, שא. — האָבן הענט פון אַלע זייטן גענומען קלאַפן אין שטענדערס.

ביים עמוד איז אויסגעוואַקסן אַ ייד, געוואַרט ביז די שאַס האָבן אויפגעהערט, אָפּגעהוסט, אָנגענומען דעם עמוד מיט ביידע הענט : וון זיך צעוויגט :
— אשרי יושבי...

שפעט אין אָונט האָט דער פרעזידענט פרידקינען אָפּגעפירט. ער האָט אים געוואַלט אַרויפפירן אין שטוב אַריין, איז פרידקין געבליבן אַ פאַרציטערטער, מורא געהאַט ער זאָל ביי אים טרעפן שושנה, דערצו זיך דערמאָנט, אַז ביי זיין טיר הענגט נישט קיין מזוזה, און אָנגעהויבן שטאַמלען :

— איר שפאַסט, האָ? איר מיינט טאַקע, אַז כ'בין אַזאַ בעל פּחדן? זאָג איך אייך, אַז כ'וואַלט אַליין אויך נישט מורא געהאַט אַהיים צו גיין !

— נו, נו, — האָט דער פרעזידענט אים גוט-פרודעריש געקלאַפט אין דער פלייצע — פונדעסטוועגן וועל איך מאָרגן נאָך אייך שיקן די „מאַשין“. אַ גוטע נאַכט.

פרידקין איז געבליבן שטיין ביי זיין הויז, נאָכגעקוקט דעם אויטאָמאָביל, וואָס איז פאַרשוונדן מיטן פרעזידענט, און אַ צופרידענער, וואָס ער איז נאָר אָפּגעקומען מיט שרעק, און אַז מאָרגן וועט מען ווידער נאָך אים קומען, איז ער אַריין אין האַלב-פינסטערן קאָרידאָר, ברומענדיק אַניגון.

ער האָט דערפילט אַ ברי אין קאַרק, אַ דריי געטון דעם קאַפּ, געוואַלט זען, פון וואָנען דאָס איז געקומען. האָט ער געכאַפט אַ פּלעם אין רעכטן אויער, אַז פונקן האָבן זיך אַ צינד געטון פאַר די אויגן. אינסטינקטיוו האָט אים ס'האַרץ געזאָגט, אַז שטרייקער האָבן געדונגען גענגסטערס אים צו שלאָגן. ער האָט אַריינגעכאַפט דעם קאַפּ צווישן די אַקסלען, אויסגעהויקערט אַ פלייצע ווי אַ קאָטער, ווען ער נעמט זיך ציען, צעשפרייט די הענט, ווי זיך צו ווערן, און איידער ער האָט צייט געהאַט אַ געשריי צו טון, איז ער שוין געלעגן אויף דער ערד. עט איז געוואָרן פינסטער. פון שרעק, אַז מען וועט אים דערהרגענען, איז פרידקין אַזוי צעטומלט געוואָרן, אַז דער געשריי איז ביי אים געבליבן אין גרגרת ווי אַ ביינ, געשפאַרט די אויגן פון קאַפּ, די קלעפּ

זענען געווען אזוי גיך און איבערן גאַנצן קערפער, אז זיי האָבן אויפגעהערט וויי טון, אים אויסגעניכטערט, און ער האָט דערוען איבער זיך אַ פרעמדן. דער פרעמדער איז געשטאַנען איבער אים, געשלאָגן אין פנים אַריין, אז דער קאַפּ האָט אַזש אונטערגעטאַנצט אויף דער שטיינערנער פּאָדלאָגע.

— מערדער, וואָס שלאָגסטו? — האָט פרידקין זיך אַ ריס געטון, געוואָלט דעם פרעמדן אַנכאַפּן פאַר אַ פּוס.

ער האָט געכאַפּט אַ כּמאַל אין דער באַק און געפילט, ווי די ציינער שאַקלען זיך ביי אים אין מויל.

ער האָט זיך ווידער אַ ריס געטון, האָט יענער מיט אַ פּוס אים געקלאַפּט איבערן פנים, איבערן האַרץ, געשלאָגן אָן אויפהער. געוואָלצענע שנירלעך זענען פרידקינען גערונען אין מויל אַריין, זיך געקייקלט איבערן האַלד, איז אים מיטאַמאָל אזוי הייס געוואָרן, געבליבן ליגן אָן כּוחות, מער קיין ווייטיק נישט געפילט, און ס'האָט זיך אים געדאַכט, ווי דער גאַנצער קערפער איז ביי אים איינגעשלאָפּן, ווי עס שלאָפּט אַמאָל איין אַ פּוס פון צופיל זיצן, און וואָס מער מען קנייפט, שלאָגט דעם פּוס, אַלץ אָנגענעמער איז די טעמפע ווייטיק, וואָס וועקט אים אויף. די אויגן זענען ביי אים געוואָרן גרעסער, ס'מויל האָט זיך עטוואָס פאַרדרייט, געזען ווי מען שטייט איבער אים, מען שלאָגט, און צומאָל קיין ריר נישט געטון מיט אַ ברעם. עס האָט אים אָנגעהויבן ווערן הויל ביים האַרצן, געווען זיכער, אז מען וועט אים אזוי אייביק שלאָגן, און ביסלעכווייז גענומען פאַרשווינדן מיטן קאַרידאָר צוזאַמען.

אז ער האָט געעפנט די אויגן איז צוריק געווען ליכטיק. ער האָט געזען איבער זיך פרעמדע פּנימער, נישט געוואָסט וווּ ער געפינט זיך, נישט געדענקט, וואָס ס'איז נאָרוואָס פאַרגעקומען, בלויו געפילט, ווי דער גאַנצער קערפער איז ביי אים איינגעפרוירן, און מען שטייט איבער אים מיט צוואַנגען, מען רייסט, אז דער מוח פלאַצט, און זיך דערמאָנט, אז דאָס האָט שוין מיט אים אַמאָל פאַסירט, ביי אַ דעבטיסט, און אויפן האַרצן האָט זיך מיטאַמאָל אַרויפגעלייגט אַזאַ משא, ווי די אַלע פּנימער וואָלטן נישט געשטאַנען אַרום, נאָר געזעסן ביי אים אויף דער ברוסט און נישט געלאָזט אַפעטעמען.

— וווּ וווינט איר? — האָט זיך איינער איבערגעבויגן איבער אים.

- וואָס איז אייער נאָמען ?
 - דאָס הייסט צעשלאָגן !
 - צעפוטשערט ! צעהרגעט !
 - ער ליגט דאָך באַווסטליאָז !
 - לאָמיר אים אַרייננעמען אין אַ דראָג סטאָ !
 - בעסער רופט אָן אַמבולאַנס.
 - ער וועט דאָך אָפגיין מיט בלוט.
 - ס'איז דאָכט זיך אַ ייד ?
 - אַוודאי אַ ייד !

פרידקין האָט אויף אַלעמען געקוקט מיט שטאַרע אויגן, נישט
 געוואוסט, וואָס דאָ קומט פאַר, כאָטש געהערט יעדעס וואָרט. באַלד האָט
 אַ פּאָליסמאַן פּונאַנדערגעשטופט דעם עולם, זיך אויסגעפרעגט און
 ס'ערשטע גענומען באַזוכן דעם הרוג. ער האָט געזוכט אין אַלע קעשענעס,
 אַרויסגעשלאָפּט וואָס ס'איז נאָר געווען און אַלץ איינגעוויקלט אין
 פרידקינס אַ באַזטיכל. ער האָט אַרויסגענומען פון אַ וועסטליקעשענע
 אַ פּאָנטיין-פען. מיט אַ זילבערנעם באַשלאָג, עס באַטראַכט, אַפנים געפעלן
 געוואָרן, און עס זיך אַריינגעשטעקט אין אַ בוזעם-קעשענע. מען האָט
 געפונען אַ בריוו אַדרעסירט אין דעם הויז אַריין, וווּ זיי זענען געווען,
 און דער פּאָליסמאַן האָט גענומען גיין מיטן בריוו פון וווינונג צו
 וווינונג. אַ שכנע האָט געוויזן אויף שושנה'ס טיר, און דער פּאָליסמאַן
 האָט אָנגעקלאַפּט :

- וווינט דאָ מיסטער פרידקין ?
 - יעס. - האָט שושנה אַרויסגעשטעקט דעם קאָפּ, געווען דעם
 פּאָליסמאַן און זיך גענומען צורעכטמאַכן די האָר.
 - איז ער אין דער היים ?
 - נאָ.
 - וווּ איז ער ?
 - ער דאַרף יעדע מינוט אָנקומען.
 - פאַרמאָך די טיר און קום מיט מיר אַרונטער.
 - וואָס איז ? - האָט זי צעעפנט אַ פּאַר אויגן און אינסטינקטיוו
 אַ טאַפּ געטון צו דער ראָספער פון קלייד איז נישט אָפּן - ס'איז עפעס
 געשען מיט מיסטער פרידקין ?

דער פאָליסמאַן האָט נישט געענטפערט, פונאַנדערגעשטופט מיט
די עלנבויגנס דעם עולם און זי צוגעפירט צו פרידקינען.
— דערקענסטו אים?
— פרידקין! — האָט שושנה אויסגעשריען, פאַרוואָרפן דעם קאַפּ,
און דער אַרומיקער עולם האָט זי אונטערגעכאַפט.

די קאָפּע איז כּמעט געווען ליידיק. גרין איז געזעסן איבער אַ גלאַז טיי, די פּיס פּאַרוואָרפן, די הענט אין די הויזן-קעשענעס און דעם קאָפּ אָנגעשפּאַרט אויף זיין אייגענער ברוסט, פון לאַנגווייליקייט האָט ער נישט אויפּגעהערט איבערצוציילן מיט די שפּיץ פינגער די פּאַר זילבערנע מטבעות, וואָס האָבן זיך געוואָלגערט ביי אים אין די קעשענעס. ער האָט זיך אַזוי פּאַרגעסן אין ציילן, אַז די מטבעות האָבן זיך נישט אויסגעשעפּט, געהאַלטן אין איין צוקומען, און לויט ווי דער קאַפּיטאַל איז ביי אים געוואַקסן, אַלץ אויפּערוימטער איז ער גע-וואָרן.

עמעצער איז אַריינגעקומען, גענומען אָפּשאַקלען ביי דער צעעפּנ-טער טיר זיינע פּאַרשנייטע מלבושים און מיטגעבראַכט אַ גאַסע קעלט. גרין האָט אַ ציטער געטון, זיך געכאַפּט, אַז ער נאַרט זיך אַליין, אַרויס-געלאָזט פון די הענט די מטבעות און גענומען דערנופּן דאָס לעבלעכע גלאַז טיי. ער האָט זיך איינגעקוקט, געזוכט מיט די אויגן אַ באַקאַנטן, ביי וועמען ער וועט קאָנען איבערנעכטיקן. ס'איז קיינער נישט געווען. אַהיים גיין צו זיך האָט ער נישט געקאַנט, צוגעזאָגט דער באַלעבאַסטע, אַז ער וועט איר היינט זיכער געבן געלט, און אַלס אַ שפּאַט איר איבערגעלאָזט דעם שליסל אויף אַ משכון. ער האָט געטראַכט, אַז געלט איז אַ מיאוסע זאַך, ס'איז אָבער נאָך מיאוסער נישט צו האָבן קיין געלט. אַ טעמפע משא האָט זיך אים געפּאַקט אין מוח אַריין, אַלץ פּאַר-שטעלט, און ער האָט נישט געזען, אַז זיין לעבן זאָל קאָנען אָננעמען

אן אנדער ווענדונג. ער האָט שוין געהאַט פאַרגעסן צו האַלטן אַ פעדער אין דער האַנט, נישט געגלויבט, אַז ער האָט אַמאָל עפעס אָנגעשריבן, אַז וועגן אים האָט מען גערעדט.

בעסין האָט ער כמעט די גאַנצע צייט נישט געזען, געהערט אַז זי גייט חתונה האָבן מיט ליפשיצן און זיך געטרייסט, אַז ער וועט נאָך אַמאָל אים אָנכאַפן פאַר די לאַנגע אויערן אין דער פּלהס געגנט-וואַרט, קלאָפן קאַפּ אָן וואַנט, וועט ער וויסן, אַז לידער איז קיין ליבע נישט, דאָס קאָן מען פאַר געלט נישט קויפן!

גריין האָט פון דער זייט געכאַפט עטלעכע ווערטער, אַ דריי געטון מיטן קאַפּ און זיך איינגעהערט, ווי אַן אָפגעבליאַקעוועטער יונגערמאַן מיט אַ גאַלן קאַפּ, וווּ פון קאַרק זענען ביי אים געפאַלן איבער די פּלייצעס שוואַרצע האַר פאַסמעסווייז, און אויסגעזען ווי צוגעקלעפטע, האָט איינגעטענהט מיט צוויי דאַמען, וואָס זענען געשטאַנען גרייט אַוועקצוגיין.

— געפעלט אייך נישט ניו-יאָרק? — האָט איין דאַמע פאַרשנירלט די ליפן און אָנגעצויגן אַ הענטשקע ביז צום פּלאַצן.
— ס'הייסט, — האָט דער יונגערמאַן זיך אַ בויג געטון און אויסגעזען ווי אַ קאַריקאַטור פון אַ פּאַעט, וואָס מען מאַלט אין אַ וויצן-בלאַט — פאַר אַ דיכטער איז עס נישט קיין פּאַסיקע שטאַט.
— וווּ דאַרף דען אַ דיכטער וווינען? — האָט די צווייטע געפרעגט.

— ווען איך וואָלט רייך געווען, — האָט דער יונגערמאַן זיך גע-גלעט מיט איין פינגער איבערן גאַלן קאַפּ — וואָלט איך נישט געווינט צווישן אַזוי פיל מענטשן, אַ דיכטער דאַרף זיין אַליין, ווייט פון טומל.
סיי זומער, סיי ווינטער וואָלט איך געווינט ערגעץ אין מיטן ים, אויף אַ פעליז, פאַרשטייט זיך, אין אַ גלעזערנעם פּאַלאַץ, וווּ ער זאָל זיין אָפן צום ים פון אַלע זייטן און אָפּשפיגלען די בלויע כוואַליעס...

גריין האָט געשמייכלט, זיך נאָך אַמאָל איינגעקוקט אינם יונגמאַן, וואָס האָט גערעדט מיט אַ ווייכן לַמד, וועלכער האָט צוגעגעבן די ווערטער עפעס מוזיקאַלישעס. ס'פנים איז אים געווען באַקאַנט, געוואוסט אַז ער שרייבט לידער און קוים געגלויבט, אַז היינטיקע צייטן אין אַ קאַפע זאָלן זיך וואַלגערן אַזעלכע ראַמאַנטישע יונגעלייט, כאַטש די באַנדורע מיטן פּלאַטשט זענען שוין לאַנג אַרויס פון דער מאָדע.

אז די דאָמען זענען אַרויס, האָט דער יונגערמאַן צוגערופן אַ קעל-
נער און אים עפעס איינגערוימט.
— כ'קאָן מער נישט באַרגן. — האָט דער קעלנער אַ מידער זיך
צעגענעצט.

— מאַרגן באַצאָל איך...
— איר זאָגט אזוי יעדן טאָג, — האָט דער קעלנער אַרויסגענומען
אַ ביכל, וווּ די חובות זענען געווען פאַרשריבן — וואָס מיינט איר, כ'בין
אַ קאַפיטאַליסט? יעדן אָונט מוז איך באַצאָלן דעם באַלעבאָס. איר קומט
מיר, באַלד...
— כ'גלויב אייך, — האָט זיך דער יונגערמאַן געכאַפט פאַר די
אויערן, נישט געוואָלט הערן — איר באַליידיקט מיך, הער קעלנער!
כ'וועל מער אין קאַפע נישט אַריינקומען!
— קומט נישט!

— דרך ארץ, קעלנער, דו! ווייסט מיט וועמען דו רעדסט? זאָלט
נישט וואַגן אונטערצוקומען צו מיין טישל, הערסט?
— ס'איז אַן אָפענע טיר, מיסטער. — האָט דער קעלנער זיך אָפּ-
גערוקט און גענומען דערציילן די גאַנצע מעשה אַ צווייטן קעלנער.
דער יונגערמאַן האָט זיך אויפגעשטעלט, אַ כאַפּ געטון דעם קאָ-
פעליוש מיטן שטעקן. געבליבן שטיין ביי גרינס טישל און זיך פאַר-
נייגט:

— אַנטשולדיקט, הער גרין, אויב כ'שטער אייך...
— אין קעגנטייל. — האָט גרין העפלעך געוויזן מיט דער האַנט,
ער זאָל זיך זעצן.

— דאָס פּלאַץ איז געוואָרן אומערטרעגלעך, — האָט ער אַוועקגע-
לייגט אויפן טישל דעם שטעקן מיטן קאַפעליוש און זיך צוגעזעצט —
אַן אַנשטענדיקער מענטש קאָן דאָ מער נישט אַריינקומען! זיי שינדן
די הויט, יעדע זאָך קאָסט דאָ דאָפּלט, און דער קעלנער טוט דיר אַ טובה,
אַז ער באַדינט דיר! ס'איז נישט קיין פּלאַץ פאַר קינסטלער, ווען אַזאַ
לומפּ, — האָט ער געוויזן מיט אַ פינגער אויפן פּלאַץ, וווּ דער קעלנער
איז געשטאַנען — באַליידיקט מיך אין ווין אין אַ קאַפע, צו אין פאַריו,
וואָלט ער מער אין דעם פּלאַץ נישט געווען, ס'איז אָבער אַמעריקע!
אַזאַ פּלעביי מיט אויסגעבויענע פיס איז דאָך אין האַרצן מיך מבטל,
ווייל איך בין אים שולדיק אַ פאַר טאָלער! כ'טענה פון ערשטן טאָג און אז

אמעריקע איז נישט קיין פלאץ פאר קיין דיכטער! נו, ווי גייסט, הערר גרין? דער נאָמען איז זייער מוזיקאליש, - האָט ער האַלב פאַרמאַכט די אויגן און געצויגן דעם נאָמען - גרין-י-י! - אַ נאָמען, וואָס האָט נישט קיין קאָלירן, זאָגט גאַרנישט, איז לעבלעך. מיר יידן האָבן נישט קיין שיינע נעמען, ס'איז גענוג, מען זאָל אין מיטן עסן דיר פאַרשטעלן אַן איצקאוויטש צו כאַצקעלעוויטש, דו זאָלסט פאַרלירן דעם אַפעטיט! גרין, זעט איר, זאָגט שוין עפעס, דערמאָנט אָן טונקעלע ציימערן, וווּ די ווענט זענען באַהאַנגען מיט לויזע גרינע שטיקער סאַמעט, אויסגע-קניפט פון דעם זעלביקן געוואָנט מיט בלומען, ס'דערמאָנט אָן שאַפענס נאָסטורנס, אפילו אונזערע קינסטלער האָבן קיין געשמאַק נישט. זייערע פּסעוודאָנימען גרילצן אין די אויערן. קאָנט איר זיך פאַרשטעלן עפעס אַ פּערזענלעכקייט הינטער משה חוּזק, בן פּדהצר, ויקהל פּקודי? אַ, זעט איר, ד'אַברוצי, פּאָן-ד'אַברוצי, דער נאָמען רעדט פאַר זיך, ס'איז אַ שטיק אָפּערע, איר קאָנט פאַרמאַכן די אויגן, ציען דעם נאָמען אויף פאַרשיידענע טענער, צעוואַרפן אין זילבן, און וואָס לענגער איר וועט אים ציען, אַלץ מער וועט עס אייך באַפּרידיקן. וואָס אָנבאַלאַנגט אַ נאָמען, זעט איר, בין איך נישט מספּים מיט שעקספירן, אַ נאָמען, זאָג איר, דאָס איז דער מענטש, זיין נשמה.

ער האָט אַרויסגענומען אַ וויזיט-קאַרטע, געדרוקט אויף העלפּאַנט-ביין פאַפּיר, און זי אונטערגעטראָגן גרינען:

- ביטע!

גרין האָט איבערגעלייענט:

סאָלאָמאָן דיקשטיין

פּאָעט-אימפּעראַטאָר.

- ווי איז אייער ערשטער נאָמען?

- שלמה.

- פאַסט עס פאַר אַ יידישן דיכטער, ער זאָל זיך איבערמאַכן דעם

נאָמען?

- כ'וועל אייך זאָגן, - האָט ער ערנסט אַרויפגעלייגט איין פינגער

אויפן גאָלדן קאָפּ, ווי ס'וואָלט געווען עפעס אַ געהיימער צייכן - שלמה קלינגט נישט, ס'דערמאָנט אָן „שלמהלע שאַרלאַטאַן". ביי אונז אין שטעטל איז געווען אַ שלמהלע שיכור, האָב איך געמוזט איבערמאַכן אויף סאָלאָמאָן, פאַרט עסטעטישער. אַט, - האָט ער געמאַכט אַ זשעסט מיט דער האַנט,

ווי ער וואָלט געוואָלט דערמיט אים איבערצייגן, און אַרויסגעשלעפט פון אַ בוזעם-קעשענע, וואָס איז געווען לאַנג ווי אַ זאָק און אָנגעפאַקט מיט דינע ביכלעך - האָב איך מיין אייגן בוך מיט לידער, עס הייסט „קליאַנגען“, וועט איר זיך דאָך פרעגן, ס'טייטש, מען שרייבט דאָך קלאַנגען, זאָג איך אייך, אַז אַ מענטש מיט געשמאַק דאַרף זאָגן „קליאַנגען“.

אַ קעלנער איז אונטערגעקומען צום טישל, געבעטן מען זאָל אים באַצאָלן, און געהייסן האָט עס, אַז ס'איז שוין צוויי ביינאַכט, די קאַפע שליסט זיך.

גריין האָט איבערגעלאָזט אַ פּאָר סענט אויפן טישל, וווּ ער איז געזעסן, זיך געזענגט מיטן „פּאַעט-אימפּעראַטאָר“ און איז אַרויס. ער האָט געטראַכט, אַז נאָך אַלע שטותערייען איז דער יונגערמאַן אַ דיכ-טער, געווען זיכער, אַז זיינע לידער זענען מסתמא נישט ערגער פון אַנדערע קלאַסישע, ער האָט זיך בלוז פאַרשפעטיקט מיט אַ הונדערט יאָר, אַרויס פון דער מאָדע, לאַכן פון אים אַלע, האַלטן אים פאַר אַ „בבל“, און ווער ווייס? האָט דאָך רוסלאַנד אַ גרופע דיכטער, גאָר יונגע, וואָס באַזינגען בלוז פרינצעסנס, קריסטאָלענע פּאַלאַצן און קליני-גענדיקע נעמען. ווער ווייס?

ער האָט זיך אָפּגעשטעלט, זיך געוואָלט באַפרייען פון פּאַעזיע. דער שניי האָט זיך געלייגט פּלאַכטעווייז, דורכגענומען די ביינער, און דאָ האָט ער נישט געהאַט וווּ איבערצונעכטיקן.

ער האָט געפילט, אַז דער באַדן פון אונטער די פיס איז שוין לאַנג אָפּערגעשוומען, נישטאָ מער קיין גלייכגעוויכט, און געווען גלייכ-גילטיק, אויב ס'וועט אים אויסקומען איבערצונעכטיקן אין אַ קאַרידאָר. וואָס איז ער בעסער פון טויזנט אַנדערע?

דיקשטיין איז אויסגעוואַקסן נעבן אים.

— אַ הער גריין, דאָס זענט איר? כ'וואָלט אייך געוואָלט בעטן אַ געפעליקייט - ווי איר זעט, האָב איך נעכטן אויפגעגעבן מיין „לאַזשי“, כ'מיין, אויב איר זענט רייך און קענט מיר ביז מאַרגן געבן פינף און צוואַנציק סענט, וואָלט איך איבערגענעכטיקט אין „פיפעלס האַוז“.

— געוויס קאָן איך געבן, - האָט גריין גענומען זוכן אין די

קעשענעס און זיך געטראכט, אז ס'איז אַ פּלאַן מיטצוגיין מיט אים. -
 ס'איז דאָ גענוג פּלאַץ אין „פּיפּעלס האַוז“ ?
 - וואָס, איר ווילט דען מיטגיין ?
 - כ'ווייס, - האָט גרין געשטאַמלט - ס'גלוסט זיך איצט נישט
 אַהיימצופאַרן, כ'וווּיין ווייט.
 - איר האָט פּופּציק סענט ?
 - כ'האַב.

- אויסגעצייכנט ! צוזאַמען וועט זיין היימלעכער !
 זיי זענען געגאַנגען, זיך געקאַרטשעט אונטער דער בייסנדיקער
 קעלט און געשוויגן. גרין האָט זיך געטראַכט, אז אין די קליינע צי-
 מערלעך, וווּ טויזנטער היימלעכע נעכטיקן יעדע נאַכט, חלומען די „פּאַעטן-
 אימפּעראַטאָרס“ וועגן צעשווומענע פּרויען-געשטאַלטן, גלעזערנע פּאַלאַצן,
 טונקלע צימערן באַהאַנגען מיט גרינע שטיקער סאַמעט... האָט דאָך
 ווערלען זיין „קעניגרייך“ אויסגעחלומט אין אַזאַ צימערל ! אינטערע-
 טאַנט ! ער איז אַמאָל געווען אין הכנסת-אורחים אין וואַרשע אויף
 סמאַטשע גאַס, וועט ער עס קיינמאָל נישט פאַרגעסן. דער אייגנטימער
 האָט אים אַריינגעפירט אין קעלער, געוויזן דעם ערשטן צימער, וווּ
 איבערצונעכטיקן האָט געקאַסט פינף קאַפּיקעס, איז ער שיר נישט
 דערשטיקט געוואָרן, אַזוי דושנע איז געווען ; טיפּער האָט געקאַסט פיר
 גראַשן, און וואָס ווייטער אַלץ ביליקער. דער אייגנטימער האָט געעפנט
 אַ פינסטערן צימער, אָן פענסטער, און מיט הרחבה געוואָגט, אז דאָ
 איבערצונעכטיקן קאַסט גאַרנישט. אויף דער ציגלנער פּאַדלענגע זענען
 געלעגן אַנגעשטאַפטע זעק, וווּ שורות מיט מענטשן זענען געשלאָפּן.
 און די געלעגערס האָבן דערמאָנט קברים אויף אַ בית-עלמין. אַז מען
 האָט זיך איינגעקוקט אין דער פינסטערניש, האָט זיך ביסלעכווייז
 אַרויסגעשיילט אַ נאַקטע פּיגור פון אַ זקן, דאָס העמד אַראָפּגעלאָזט,
 די ווייסע באָרד פאַרפלאַנטערט, ווי אַנזושעלעס אָן אויסגעהאַקטע
 סטאַטוע. דער זקן איז געווען אַזוי פאַרטון מיט זיין העמד, אז ער האָט
 זיך צומאָל נישט אומגעקוקט, ווער עס איז אַריינגעקומען, געטענהט מיט
 זיך און די שפיצן פון דער באָרד האָבן זיך געשאַרט איבערן נאַקטען
 לייב.

גרין האָט ערוואַרט צו זען דאָס זעלביקע בילד. אַז זיי זענען
 אַריין אין אַ לייכטיקן, וואַרעמען צימער, וווּ אַן עלטערער מאַן איז

געזעסן איבער אַ קאַסע, האָט ער זיך עפעס נישט געגלויבט און דיק-
שטיינען נאָך אַמאָל איבערגעפרעגט:

— וואָס, דאָס איז עס?

— יעס, גיט דעם מאָן פופציק סענט.

— איר ווילט שוין גיין שלאָפן? — האָט דער מאָן אַריינגעוואָרפן

דאָס געלט אין „רעדזשיסטער“ און אים געגעבן צוויי בילעטן.

— מיר וועלן נאָך מאַכן אַ שנעפסל.

— וואָס? — האָט גרין דיקשטיינען אַ צי געטון פאַר אַן אַרבל —

דאָ לאָזט מען טרינקען?

— דאָ טרינקט מען נישט, — האָט דיקשטיין זיך צעלאַכט — דאָ

שיכורט מען!

— ווי הייסט?

— פשוט, אַ סענאַטאָר, אַ פילאַנטראָפּ, האָט אויסגעבויט די הייזער

און געפועלט, אַז מען זאָל מעגן דאָ פאַרקויפן משקה, ס'הייסט טאַקע
נאָך אים „ריינס לאו“.

זיי זענען אַריין אין אַ זייער גרויסן צימער, כמעט אַ ליידיקן.

אַרום די לאַנגע פיר-עקיקע טישן זענען דאָ און דאָרט געזעסן מיטל-

יעריקע מענער, וואָס האָבן געליטן פון נישט קאָנען שלאָפן, און

אַריינגעקוקט אין צייטונגען. דיקשטיין האָט גענומען צוויי פירס און

זיך מיט גרינען צוגעזעצט צו אַ טישל, וווּ אַ גרויער מאָן מיט צוויי

פאַר ברילן אויף דער נאָז איז געזעסן מיט אַ יונגן טרעמפּ (אַ „פּאַסיאַק“)

און איינגעטענהט, אַז מען האָט געהערט איבערן זאָל.

— און איך טענה צו אים, — האָט דער יונגערער געשפּיגן אויף

צוויי איילן פון זיך — אַז די פרוי וויל מיט דיר נישט וווינען, קאָנסטו

צו איר גאָרנישט האָפּן! טענהט ער — אַז אין אַלץ פּיין איך שולדיק,

ווען נישט איך, וואָלט זי מיט אים ווייטער געשטאַנען, און כאַפט מיך

שלאָגן, נו, נו, האָב איך אים געמאַכט לאַמטערנעס אונטער די אויגן,

און ווי ער איז געלעגן אַ צעבלוטטיקטער, פּיין איך מיט איר אַוועק!

— אַז אין אַלעם איז שולדיק די קאַפיטאַליסטישע אָרדנונג, —

האָט דער אַלטער געעפנט אַ בוך, וואָס ער האָט געהאַלטן אין דער האַנט

און וווּ די מאָרגאַנס זענען געווען פאַשריבן מיט הגהות — ווען דו

וואַלסט געלייענט דעם „סאַציאַלן שיקזאַל פון מענטשן“, וואָלסטו גע-

וואַסט, ווער עס איז אין אַלעם שולדיק. אַז זיי האָבן אונז געשטערט,

די פאַראַזיטן! אין אונזער קאָלאָניע, אָדער ווי מיר האָבן עס גערופן, „פּאַלאַנסטער“, איז נישט געווען אַזאַ זאַך ווי מיין ווייב, דיין ווייב. די פרוי איז געווען פונקט אַזוי פריי, ווי דער מאַן, זי ליבט אַ צווייטן – אָל רייט, גיי צום צווייטן. אַז די וועלט איז משוגע! ווען איך האָב היינט איין מיליאָן דאָלאַר, וואָלט איך איבערן גאַנצן לאַנד געגרינדעט קאָלאָניעס לויט פוריעס מוסטער. די ערשטע פרוין זענען דורכגעפאלן, ווייסטו פאַרוואָס? ווייל דער מענטש איז נאָך נישט געווען דערוואַקסן צו זיין פריי, יעדער מוז דורכגיין דעם פראָצעס, ס'איז אַן עטישער, און צו אונז אין דער קאָלאָניע האָבן זיך אַריינגעכאַפט „פייקערס“, געשלאָגן פון אַלעם אייגענע נוצן, פאַרשטייט, נאָ לייען. – האָט דער אַלטער אונטערגעטראָגן דעם בוך דעם יונגן.

גריין איז געזעסן אַ צעטומלטער, באַטראַכט דעם אַלטן מיט די צוויי פאָר בריילן, דער קעמפער, וואָס האָט נאָך אין די פערציקער פון לעצטן יאָרהונדערט געהלומט צו פאַרבעסערן דעם מענטשנס לעבן, איז אַלט געוואָרן, גרוי געוואָרן, זיצט אַ היימלאָזער, מאַכט הגהות צו פוריעס לערע, און דער יונגערמאַן, דער טרעמפ, וואָס פאַרשטייט אים נישט, פילט בלוז, אַז דער אַלטער גיט אים רעכט וואָס אַנבאַלאַנגט דער פרוי, וואָס ער האָט צוגענומען ביי אַ חבר.

אַ מידער האָט גריין זיך לאַנג געדרייט אויפן בעטל, וואָס איז געווען אַזוי ריין און קלאָר, אַז ס'האָט זיך נישט געוואָלט אַריינלייגן, מען זאָל עס נישט איינשמוצן, און געפילט, אַז נישט דאָ איז דער פלאַץ פאַר אים.

פאַרטאָג האָט זיך גריין אויפגעכאַפט. ער האָט זיך אַרומגעקוקט, נישט געוואוסט ווו ער געפינט זיך, געהערט איבער דער וואַנט אַ קרעכצן, ווי מען וואָלט עמעצן געשטיקט, איז אים אַן אימה באַפאלן. ער איז אויפגעשפרונגען אויפן בעטל, געזען דורך דעם האַלבן ווענטל, וואָס האָט אָפגעטיילט, ווי מיט אַ שפאַנישער וואַנט, איין צימערל פון צווייטן, ווי דער אַלטער מיט די צוויי פאָר בריילן איז געזעסן ביי זיך אין בעטל און געלייענט אַ בוך ביי אַ סטרינענען ליכט. צווישן דעם שנואַרכן, וואָס האָט זיך זעטראָגן פון אַלע זייטן און געמאַכט די שטילקייט בולטער, האָט דעם אַלטנס פאַרשטיקט קול, ווי ס'וואָלט געקומען פון בויד, אָפגעקלאַנגען, ווי דאָס זשומען פון אַ געפייניקטער פליג.

דער מענטש מאַטערט זיך, ווייל ער לעבט נישט פריי, ווייל

ער אונטערדריקט זיינע אייגענע גייגונגען, זיינע ליידנשאפטן...
דער אלטער האָט אַריינגעלאָזט אַ האַנט אין זיין האָרין לייב,
פאַרמאַכט די אויגן, זיך צעוויגט, ווי ער וואָלט געוואָלט באַגרייפן די
ווערטער, וואָס ער האָט נאָר וואָס איבערגעלייענט, און אזוי געבליבן
זיצן ביי דער ברענענדיקער ליכט.

גרינען איז דורך אַ סקרוך איבער די ביינער, ער האָט געוואָלט
זיך אַראָפּלאָזן אויפן בעטל, געבליבן שטיין, ווי עמעצער וואָלט אים
צוגעהאַלטן און געטיילט אויפן גרייז:

— אָט מאַטערט זיך אַ מענטש ס'גאַנצע לעבן. ווו ער טאָגט, דאָ
נעכטיקט ער נישט, קאָן זיך אליין נישט פאַרזאָרגן, וועט מסתמא אויס-
גיין פון הונגער ערגעץ הינטער אַ פּלויט, און אָט דער נעמט זיך
ס'רעכט צו לערנען מענטשן, זיי זאָלן נישט האָבן קיין צרות, זאָלן
תמיד זיין גליקלעך!

— און ווער ווייט, וואָס דער אלטער פאַרשטייט אונטערן וואָרט
גליקלעך? ער איז דאָך אַן אוטאָפיסט. און אויב ער גלויבט מיט אַן
אמת, אַז די ישועה איז אין דער „האַרמאָניע“, טאָ וואָס פאַר אַ באַטרעף
האָבן די מאַטריעלע אומבאַקוועמעכקייטן, ווען די פרייד האָט גאָר קיין
גרענעץ נישט?

ער האָט געזען, ווי דער אלטער איז איינגעדערעמלט זיצנדיק,
דאָס בוך האָט זיך אַרויסגעלייטשט פון דער האַנט, און איבער דעם
אַרומגעשוירענעם בערדל האָט פון צעפּנטן מויל גערונען גאַנווער,
איז גרינען אַזאָ אומעט באַפּאַלן, אַז ער האָט אַזש פאַרביסן די ליפּן.
ער האָט זיך דערמאַנט אַן דעם נאַקעטן בעטלער, וואָס ער האָט געזען
אין וואַרשעווער הכנסת אורחים, אומבאַווסט דערפילט אַ שייכות צווישן
זיך און די אלטע לייט, און אין דער פּינסטער גענומען אַרויפּוואַרפּן
אויף זיך די מלבושים, ווי ס'וואָלט געווען אַ פייער אין הויז. שטילער-
הייט, מען זאָל אים נישט באַמערקן, איז ער אַראָפּ פון די טרעפּ זיך
אַרויסגעגנבעט, און אַז ער איז שוין געווען אויף דער גאַס, אַריינגע-
עטעמט פּולע לונגען מיט קאַלטער לופט, האָט ער זיך אויסגעטשוכעט
ווי נאָך אַ שלעכטן חלום.

עס איז נאָך געווען טויקל. די גאַסן זענען כמעט געווען ליידיק.
איטאַליענער, לייכט אָנגעטון, זענען געווען צעוואָרפּן איבער דער לענג
פון דער גאַס, געאַרבעט מיט שפּאַדלעס און געלייגט דעם שניי אין

קופעס. א טראַם מיט א באַרשט, וואָס האָט פאַרנומען איבער אַ האַלבע גאַס, האָט גערייניקט פון די שינעס דעם שניי, אָנגעפילט די לופט מיט שנייעלעך, ווי מיט אַ דראַפּנעם קאַלטן רעגן, און יעדעס מאָל, ווען אַביסל שניי האָט איבערגעהאַקט דעם עלעקטרישן ראָד, האָבן פּייערלעך זיך געצונדן, געבלענדט די אויגן און געקנאַקט, ווי מען וואָלט אויף זיי געשאַטן זאַץ.

גריין האָט קיין זאַך נישט געזען, געגאַנגען גיך, ווי ער וואָלט געדאַרפט ערגעץ קומען אין אַ באַשטימטע צייט און געטראַכט, אַז צו שרייבן אין ניו-יאָרק יידיש איז פונקט אַזוי ווי צו זיצן אַן עלנטער אין מושב זקנים און זיין איבערצייגט, אַז ווען די מענטשן וואָלטן געלעבט לויט פוריעס תורה, וואָלטן קיין צרות נישט געווען אויף דער וועלט, הינקט דען נישט יעדע תורה אונטער? זיינע חברים שרייבער, דוקא די הייליקע צווישן זיי, די באַגרינדער פון „יידישיזם“, די וואָס האָבן תמיד און זינען די אייביקייט, שרייבן אָן אויסנאַם דעם ערגסטן יידיש, און זייערע קינדער, ווי אויף צולחכעיס, רעדן שוין אינגאַנצן קיין יידיש נישט.

— האַללאָ, גריין, — האָט אַן עלטערער מאַן אויף אים אַרויפגעלייגט אַ האַנט, — פון וואָנען שלעפט איר זיך אַזוי פרי?
— האַללאָ, מיסטער סולצער. — האָט גריין באַגריסט זיינעם אַ גע-וועזענעם רעדאַקטאָר און ס'איז אים אויפן אָרט איינגעפאַלן, אַז ער מוז ביי אים נעמען אַן אַוואַנס.

— וואָס זעט מען אייך נישט? — האָט דער רעדאַקטאָר אים גענומען אונטערן אָרעם. — איר האָט אויפגעהערט שרייבן?

— וואָס פאַלט אייך איין, — האָט גריין זיך עטוואָס פאַרלוירן — כ'האַב גראַדע ליגן אַ סעריע לידער, כ'דאַרף זיי נאָר איבערשרייבן.

— נו, נו? ברענגט זיי אַריין. אַז איר ווילט קאָן איך אייך געבן אַן אַוואַנס, איר ווייסט דאָך, אַז ביי מיר שפילט געלט קיין ראַלע נישט.

— גיט אַ צענערל.
— גוט, — האָט ער אַרויסגעשלעפט אַ פאַק מיט פאַפּיר-געלט —

נו, זעט, כ'זאָל היינט די לידער אומבאַדינגט האָבן. זאָגט איר מיר צו?

— איר ווייסט, אַז כ'בין אַ וואָרטמאַן.

אז דער רעדאקטאָר איז פאַרשוונדן, האָט גרין צעעפנט די האַנט, באַטראַכט דאָס צענערל און זיך דערמאָנט, אַז ס'הונגערט אים. ער איז אַריין אין דער ערשטער בעקעריי, אויסגעטרונקען צוויי גלעזער קאַווע, געשלאָנגען פּרישע זעמל און דערפילט אַ מידיקייט אין גאַנצן קערפּער. ער האָט זיך געשלעפט אַהיים. די באַלעבאָסטע האָט אים באַגעגנט מיט אַ זויערן פנים, זיך געקליבן אויסצושיסן, נאָר אַז זי האָט דערזען, ווי גרין טראָגט איר אונטער געלט, האָט זיך ס'פנים ביי איר גלייך געביטן, און זי איז געוואָרן ריידעוודיק:

— שיינ נחת האָב איך פון אייך, מיסטער גרין.

— וואָס איז?

— וווּ זענט איר דאָס געווען אַ גאַנצע נאַכט? — האָט זי אַ קוועטש געטון מיט אַן אויג און צוויידייטיק געשמייכלט.

גרין איז געווען גוט אויפגעלייגט, וואָס ער האָט באַצאָלט דירה-געלט, האָט זיך נישט צוגעהערט, וואָס מען האָט גערעדט צו אים, בלויז געפילט ווי אַ שווערער עול איז אים אַראָפּ פון די פלייצעס. אַ צו-פרידענער האָט ער זיך צוגעשפּאַרט און איז באַלד איינגעשלאָפן.

אַ באַוואַקסענער, אַ גרויער, איז ער געזעסן אין מיטן ים אין אַ גלעזערנעם פּאַלעאָן. מחנות אויסגעהונגערטע מענטשן זענען אָנגע-שוומען מיט יעדן וואָל, זיך געריסן מיט פאַרשווימטע מיילעד צו אים, אים געוואָלט איינשלינגען. ער איז זיך געזעסן אַ רויקער, געשריבן איין ליד נאָכן צווייטן, געווען זיכער, אַז ער מאַכט גליקלעך די וועלט און יעדעס מאָל, ווען די קולות פון די אויסגעהונגערטע זענען געוואָרן אומערטרעגלעך, האָט ער זיי געוואָרפן אַ ליד, און זיי האָבן זיך באַרויקט.

עס האָט זיך דעהערט אַ קלונג. גרין האָט אַ צאַפּל געטון דערפילט אויף זיך אַן אומגעהויערע משא און אַזוי געליטן, וואָס ער קאָן נישט גיין עפענען די טיר, אַז ער האָט אַזש געוויינט. די טיר האָט זיך געעפנט, און מאַדאַם בליאַש איז שטיל אַריין.

— גרין, וואָס איז מיט אייך? וואָס זיצט איר עפעס אין דער פינג-סטער?

— קומט, ס'איז זייער אַ שיינע נאַכט, מיר וועלן זיך דורכגיין.

זי האָט אים אַרומגענומען.

— טשעפעט זיך אָפּ פון מיר! — האָט גרין זיך אַריס געטון פון

אירע הענט. — אומגליק מיינס, אַרויס, אַרויס פון דאַנען!

— משוגע. — האָט מאַדאַם בליאַש אַ דערשראָקענע געשעפטשעט און זיך גענומען רוקן צו דער טיר.
גריין האָט דערפילט ווי אַ פאַר אויגן שטעכן אין קאַרק, זיך אויפגעכאַפט, און געזען ווי זיין באַלעבאַסטע שלעפט אַ ניי-מאַשין מיט אַזאַ גריליצן, ווי מען וואָלט געקראַצט בלעכענע טעפּ מיט מעסערס.

— כ'האַב אייך אויפגעוועקט? — האָט די באַלעבאַסטע געשמייכלט.
גריין האָט נישט געענטפערט, זיך צעגענעצט, אַ מידער אַראָפּ פון בעטל, נישט געוואוסט, צי ס'האָט אים געחלומט, צי ס'האָט טאַקע מיט אים עפעס פאַסירט און איז אַריין צו דער באַלעבאַסטע:
— ס'האָט דאָ קיינער נישט געפרעגט אויף מיר?
— אַזוי פרי ערוואַרט איר שוין געסט?
— מ'האָט דאַכט זיך געקלונגען?
— דאָס איז געווען דער מילך-מאַן.

ער וואָט געשפּרייזט אַ לענגערע צייט איבערן צימער, זיך בשום אופן נישט געקאַנט דערמאָנען דעם גאַנצן חלום, געטראַכט, אַז מען דאַרף זיך נעמען אין דער האַנט אַריין, אַ ביסל מער גלויבן אין זיך, גענוג זיך געחקרענט, גענוג געשנורעוועט דעם מוח מיט רצועות, ווי אַ כינעזערין דעם פוס, און פון דעם שנורעווען איז דער מוח געוואָרן טעמפער, בלויז געקריגן הינער-אויגן. ס'האָט אים הנאה געטון, וואָס ער האָט כּאָטש אין חלום פאַרטריבן מאַדאַם בליאַש, און זיך אַוועקגעזעצט שרייבן. ער האָט געמעקט איין שורה נאָך דער צווייטער, געריסן ס'פאַפיר, ווידער אָנגעהויבן, ווידער געריסן און אינגאַנצן געציטערט. דאַכט זיך נעכטן נאָך איז גענוג געווען, ער זאָל זיך אַוועקזעצן, אַ קנייטש טון דעם שטערן, כּאָפּ אַ באַרג מיט ווערטער, זיי אַ שליידער טון, באַלאַנסירן, אַז קיין איינציק וואָרט זאָל נישט פאַרביי די פינגער, און שורות, ווי לעבעדיקע מענטשן, האָבן זיי זיך אַוועקגעשטעלט פאַר זיינע אויגן, און איצט, ווי מען וואָלט אים עפעס אָפּגעטון, זיצט ער אַן אומבאַהאַלפענער, שוויצט, און די הענט הויבן זיך נישט.

אַ דענערווייטער האָט ער אַ וואָרף געטון די פעדער און איז אַרויס פון שטוב. ער איז געגאַנגען אַן אַ ציל פון איין גאַס אין דער צווייטער. יעדע זאַך באַטראַכט, ווי ער וואָלט נעכטן אַריבערגעקומען אַ „גרינער“, געלייענט די שילדן, באַוונדערט די שורות הייזער, וואָס האָבן זיך

געריסן אין הימל אַריין. ס'ערשטע מאָל אין יאָרן האָט ער דערפילט דעם ריטם פונם רוישנדיקן ניו-יאָרק, נישט פאַרשטאַנען, ווי מענטשן קענען לעבן אויפן דאָרף, אין וואַלד, וווּ אַלץ איז שטיל און פאַרגליווערט, זיך איינגעהערט ווי דער ווינט האָט געשניטן און געפייפט, זיך, דאַכט זיך, געוואָלט איינבייסן אין די שאַרפע קאַנטן פון די הייזער, געבויט ווי אַ דריי-עק. ער איז זיכער געווען, אַז די שורות ריזן, וואָס האָבן זיך געריסן אין די וואַלקנס, אָבן זיך דורכגערעדט אויף זייער לשון. די שפראַך איז אים נישט געווען פרעמד, כאָטש ער האָט גאַרנישט פאַרשטאַנען, בלויז געפילט, אַז דאָ אין דעם טומל איז זיין פלאַץ, ער דאַרף זיך נאָר צונויפגיטן מיט די צוויי שטראָמען מענטשן, וואָס ציען זיך פון ביידע זייטן גאַס.

אַ באַקאַנט פנים האָט זיך אים געוואָרפן אין די אויגן. ער איז פאַר-בייגעגאַנגען, זיך נישט געקאַנט באַפרייען און זיך צוריק אומגעקערט. פרידקיין, אַ פאַרעלטערער, אַ באַוואַקסענער, מיט אַן אָפן מויל אָן ציין, מיט אַ דיקן שירעם אונטערן אַרעם, האָט זיך געשלעפט אין מיטן גאַס. נעבן אים האָט זיך געוואַקלט שושנה אין די הויכע מאָנאַטן. דער לויזער צעקנעפלטער מאַנטל אָפן, וווּ אַ פאַרפליקט, צעקנייטשט זיידן קלייד, ווי זי וואָלט געשלאָפן אין אים, האָט זיך געוואָרפן אין די אויגן.

ביידע, צעקנייטשטע, צעקרימטע, האָבן זיך געשלעפט פאַריתומטע איבער דער ליידיקער גאַס, ווי דער שטראָם פון מענטשן, וואָס האָט זיך געצויגן פון ביידע זייטן טראָטואַר, וואָלט זיי אויסגעשפיגן.

— דאַכט זיך אַ באַקאַנטער? — האָט גרין אָפגעשטעלט פרידקינען.
— מיסטער גרין! — האָט פרידקיין פון שמחה צעשפרייט די הענט, אַרויסגעלאָזט דעם שירעם, זיך אַ בויג געטון נאָך אים, און אינגאַנצן האָט ער דערמאַנט אַ שפּין. — איר קענט גאָר נישט מיטעס פרידקיין?
באַקענט אייך — מיסטער גרין, מײן פרוי...

— איר האָט זיך פאַר דער קורצער צייט, וואָס איך האָב אייך נישט געזען, זייער געעלטערט. — האָט גרין אים באַטראַכט פון קאָפּ ביז פיס.

— הערט, שושנה, — האָט פרידקיין זי אַ שטופ געטון מיטן קעפל פון שירעם — ווען ער זעט מיך מיט צוויי חדשים צוריק, וואָלט ער עס נישט געזאָגט — און זיך געווענדט צו גרינען —

אז כ'דארף דאנקען גאָט, וואָס כ'האָב זיך אַזוי אַרויסגעדרייט!
 - וואָס, איר זענט קראַנק געווען?
 - איר ווייסט טאַקע גאַרנישט? ע...
 גרין האָט אַ צוק געטון מיט די אַקסלען אויף גיין.
 - זיי האָבן דאָך מיך שיר נישט דערהרגעט, די העברייער!
 - וואָס פאַרע העברייער?
 - ער ווייס טאַקע נישט! - האָט פרידקין אַ שטופ געטון וואָס
 ווייב און געמאַכט בשעת-מעשה אַזאַ מינע, ווי גרין וואָלט נישט גע-
 וואָסט, אַז ער געפינט זיך אין ניו-יאָרק. - אַז אין דער „מחזיקי" איז
 געווען אַ שטרייק ווייסט איר? האָבן די ארץ-ישראל יידן אָנגעשטעלט
 אַ „גענגסטער" און מען האָט מיך צעשלאָגן. וואָס זאָל איך אייך זאָגן,
 ווען נישט זי. - ער האָט אָנגעוויזן אויף שושנהן מיטן שירעם - וואָלט
 געווען „גוד-באָי" פרידקין!
 - וואָס האָבן זיי געהאַט צו אייך?
 - אַז דער פרעזידענט איז צו מיר צוגעשטאַנען, צוגעזאָגט פלע
 גליקן, האָב איך אים געקאַנט מעיו-פנים זיין, כ'פרעג אייך?
 - האָט איר געלערנט?
 - האָבן זיי געשריען, אַז כ'„סקעב"!
 - איך האָב אָבער געטענהט, - האָט שושנה זיך אָנגערופן - אַלע
 שטרייקן, שטרייק אויך!
 - כ'בעט דיך, שושנה, - האָט פרידקין זיך אָנגעבלאָזן - אַז איך
 רעד, האַק מיר נישט איבער!
 - אַל-רייט, רעד דו. - האָט זי זיך פאַרלוירן פאַר גרינען,
 דערפילט אויף זיך זיין בליק און אינסטינקטיוו זיך גענומען
 טאַפן מיט די פינגער, צי איר זיידן קלייד איז נישט אויפגעקנעפלט
 פון פאַרנט.
 - איר לערנט נאָך אַלץ אין דער „מחזיקי"?
 - ווער לערנט? - האָט פרידקין זיך אַ קנייטש געטון און געוויזן
 אויפן האַרצן. - שוואַך, כ'קאָן מער קיין קלאַס נישט האַלטן, שפיי אַ ביסל
 אונטער מיט בלוט, - האָט ער קרענקלעך אַ שמיכל געטון, ווי ער וואָלט
 דערמיט געוואָרן חשובער - ווי איר זעט איז פון פרידקינען אַ שיינער
 לייט געוואָרן!
 - און פון וואָס ציט מען חיונה?

— איז טאקע שלעכט, מען מאַטערט זיך. דערווייל בין איך קאָ-
לעקטאָר אין דער „מחזיקי“, שאַף נייע מיטגלידער, נעם אָן אַ בר-
מצוה, מען שטופט זיך ווי ס'איז דורך. איך, דאַרפט איר וויסן, בין
דאָך נישט דער שמש, וואָס איז ביז אַהער געגאַנגען קאָלעקטן. די
גאַנצע נאַכבאַרשאַפט דאָ אַרום קען מיך און אַז כ'שטיי צו איינעם צו,
קאָן ער מיר נישט אָפּזאָגן, ווערט אַ מיטגליד. איז ווי איר זעט, וואָלט
געווען צו דערליידן, איז אַן אַנדער צרה. צייט כ'בין אויפגעשטאַנען
פון בעט, האָב איך געקריגן אַ טבע צו חלשן, און מיינע, — האָט ער
געוויזן אויפן ווייב — איז אין אַנדערע אומשטענדן, קאָן זיך נישט
אומשטום מיטשלעפן. נאָר ווען נישט זי, ווייסט איין גאָט, וואָס כ'וואָלט
געטון?

— הייסט עס, מען קומט דורך?

— אויפן פרעזידענט געזאָגט! — האָט פרידקין זיך צעהוסט, רויט
געוואָרן, אויסגעשפיגן אין אַ טיכל אַריין און אַ צופרידענער עס אונטער-
געטראָגן גרינען — ר'זעט?

גרין האָט זיך געזעגנט, גענומען פרידקינס אַדרעס און געהערט,
ווי זיי שרייען אים נאָך:

— קומט צו אונז אַריבער אַ פרייטיק אויף פיש!

— זייט נישט קיין גאָט!

ער איז כמעט געלאָפן, נישט געקאָנט צונויפנעמען די געדאַנקען
און געטראַכט, אַז מען דאַרף זיך אַרויסרייסן פון דער סביבה. ער האָט
זיך דערמאָנט אָן דער סצענע ביים פרעזידענט, אַז פוילישע האָבן לייב
זיסע פיש, געשמייכלט, געזען פאַר זיך דעם פרעזידענטס עסצימער,
אַפגעגאַסן מיט עלעקטרישע לייכט, אויפן טיש זענען צעשטעלט הייסע,
דורכניכטיקע גלעזער טיי, האָט אים אָנגעהויבן צו קלאָפן אַ צאָן אָן
אַ צאָן, און אַלץ אין אים האָט געגאַרט נאָך אַ וואַרעמע שטוב, נאָך
אַ הייסע גלאָז טיי. ס'האָט זיך אים אַליין נישט געגלויבט, אַז ער איז
אַמאָל געווען נאָענט מיט בעסין, אַז זי פלעגט צו אים קומען, אַרייני-
לאָן אירע קליינע הענט אין זיינע קוטשמעס האָר, און אַן אָנגענעמע, פרי-
שער ריח, איר ריח, האָט זיך אָנגעהויבן וועבן אַרום אים. דער שמיכל
איז געשטאַנען פאַר די אויגן, און קלייניקייטן האָבן אים אַזוי פאַר-
וויגט, אַז ער האָט זיך באַלד נישט געכאַפט, דאָס ער שטייט ביים
פרעזידענטס הויז. ער איז אַרויף אויף אַ פאַרבייגייער, זיך נישט אַנטשויל-

דיקט, זיך געכאפט, ווו ער שטייט, און אינסטינקטיוו באטראכט זיין הילד. ער איז געווען זיכער, אָז ער דארף נאָר וועלן, איז בעסי צוריק זיינע, ער האָט זי אַליין אַרויסגעלאָזט פון די הענט, איבער-געגעבן דעם נאַרישן ליפשיצן, און איצט שטייט ער אונטער איר פענסטער מיט אַ פאַריסענעם קאַפּ, ווי אַ פאַרבענקטער טרובאַדור, און אין האַרצן שפינט זיך אַ סערענאַדע.

ער האָט אויפגעצייטערט - בעסי איז אַראָפּ פון די טרעפּלעך, זיך געלאָזט מיטן טראָטואַר. דער געלער פוקס אַרום איר האָלז האָט זיך נאַכלעסיק גערוקט איבער די אַקסלען, איר צוגעגעבן אַ וואַרעם-קייט. ער איז איר נאָכגעאַנגען, געהאַט טויזנטער פּלענער, ווי זי צוריקצוקריגן און פאַרט נישט דרייסט געווען אונטערצוגיין. ער איז אויסגעוואַקסן נעבן איר און זיך פאַרנויגט.

אַ, - האָט בעסי זיך איבערגעשראַקן, אים אָנגעקוקט און זיך צעשמייכלט - וואָס זעט מען אייך נישט, מיסטער גריין? וואָס מאַכט איר?

- כ'האַב זיך פאַרבענקט נאָך אייך.

- מיט אַן אמת?

- כ'שטיי דאָ פון פאַרטאָג אָן.

- ס'טוט מיר מיט אַן אמת לייד, - האָט בעסי זיך פאַרלוירן -

ווען כ'וואָלט געוואוסט, וואָלט איך אייך אַזוי לאַנג נישט געלאָזט וואַרטן.

- ווו גייט איר איצט? - האָט ער זי גענומען אונטערן אַרעם.

- כ'בין זייער פאַרנומען.

- כ'שטער אייך?

- אין קעגנטייל, כ'וועל זיין זייער צופרידן, איר זאָלט מיך

צופירן.

- וואָס איז מיט אייך געוואָרן, בעסי?

- וואָס מיינט איר?

- וואָס האָט איר זיך אַזוי דערווייטערט פון מיר?

זי האָט גאָרנישט געענטפערט און זיך געוואונדערט, ווי אַפּגעריסן

ער גייט.

- אַז ליפשיץ זעט מיך אויף איין זייט טראָטואַר, גייט ער

איבער אויף דער צווייטער. פארוואס מיידט ער מיך אויס? — איז גרינען ווארעם געוואָרן, געפילט אז ער הויבט אָן צו רעדן נאַרעש-קייטן.

— כ'הער עס רשט איצט.

— דערפאַר, וואָס כ'האַב אים געמאַכט פאַר אַ פּאָעט? — האָט גרין פאַרביסן אַ לײַפ, ווי ער וואָלט געוואָלט צוריקקאַפן די ווערטער.

— איר האָט אים געמאַכט פאַר אַ פּאָעט?

— און אז כ'וועל אייך פאַרטרויען, דאָס לײַפשיץ האָט קיין איין לײַד נישט אָנגעשריבן — האָט גרין גאַליק געשמייכלט — וואָס וועט איר דעמאָלט זאָגן?

— וואָס?

— לײַפשיץ האָט פאַר געלט ביי מיר געקויפט די לײַדער, דאָס זענען מיינע לײַדער, מיינע. — האָט גרין זיך אַ קלאַפּ געטון מיטן פויסט אין האַרץ אַריין.

— איר זענט נישט קיין פאַרגינער! — האָט בעסי פון אויפגע-גונג געשפּריצט דורך דער פאַרשאַרצטער לײַפ. — גייט אַוועק כ'וויל אייך מער נישט קענען! איר זענט אַ מיאוסער מענטש!

גרין איז געבליבן שטיין אַ צעטומלטער, גאַליק געשמייכלט, גע-זען, ווי בעסי פאַרשווינדט, און זיך צעלאַכט צום ערשט שטיל, דער-נאָך העכער, אז פאַרבייגייער האָבן זיך אָפּגעשטעלט קוקן. הענט און פיס האָבן ביי אים אָנגעהויבן ציטערן, פאַרוואָס ער האָט זי אָפּגע-לאָזט מיט גאַרנישט, געדאַרפט אָנכאַפן פאַרן קאַפּ, אַרומוויקלען די האַר אַרום דער האַנט, שליידערן קאַפּ אָן וואַנט.

ער האָט זיך געלאָזט נאָך בעסין, געקוקט אין אַלע זייטן, זי מער נישט געזען. פון געווינהייט זיך אַ טאַפּ געטון ביי דער וועסטל-קעשענע און אַרויסגענומען זיין שוואַרצן זייגער. ער האָט אַ קוק געטון אויפן ציפערבלאַט, נישט געזען ווי שפּעט ס'איז. פאַר די אויגן האָט זיך געצויגן אַן אַספּאַלט-גאַס אויף מיילן, און דער זייגער איז גע-ווען אַזוי דין, אַזוי קיילעכדיק דין, האָט ער אים פעסטער איינגע-קוועטשט צווישן די פינגער, געווען איבערצייגט, אז דער זייגער וועט זיך גישט אויפהערן קייקלן איבערן אַספּאַלט און אים אַ שטיי-דער געטון וואָס כוח נאָר. ער האָט זיך צוגעזעצט אויף אַ טרעפּל,

איינגערמאט דעם קאָפּ אין די הענט און פאַרמאכט די אויגן.
ווייסע פערלמוטערנע בערג האָבן זיך געפאלדעוועט, אויסגעוואַקסן,
זיך צונויפגעגאַסן אין דער פאַרם פון אַ וואַסערדיק געשטאַלט און מיט
אַ קראַך זיך צעברעקלט אין מיליאָנען זילבער-שטערן.
ער האָט געפילט, ווי ער ווערט העכער, גלייכט זיך אויס מיט די
שוימיקע וואַסער-בערג און איז בכוח אַ ניי לעבן צו שאַפן.
אין איין רגע איז פאַר אים דורך די „היברו“, ווי אַ פאַרזעעניש,
און פון דעם פאַרזעעניש האָבן זיך גענומען אַרויסשיילן פרידקינס,
פרידקינדלעך, זיך צעשטעלט אין שורות, פּינסטער געמאַכט די גאַס
ער האָט באַשלאָסן אויסרייסן דאָס פאַרזעעניש מיטן וואַרצל, מעג עס
אַפילו פאַרגיין אין בלוט, עס פונאַנדערפלעכטן און אַ שלידער טון עס
אַלעמען פאַר די אויגן. וועט דער עולם דאָס זיך צעלויפן, זיך האַלטן
פאַר די נעז, האַ, האַ, האַ! נישט גלויבן, אַ דאָס פאַרזעעניש האָט ער
נאָרוואָס אַראָפגענומען פון זייערע פלייצעס! און די „סמערדיאַקאָולדעך“
וואָס טראָגן אַניצעס מיט שטרוי אין די צעוירענע שיך, זיי וועלן דאָס
אַנפאַלן — ס'טייטש? אַזאַ הפּקות! אַזאַ הפּקות!
— מיסטער — איז די „דזשעניטערין“ מיט אַ בעזים אין דער
האַנט אַרויס אויפן טרעפל און גרינען אַ שאַקל געטון פאַר אַן אַקסל —
דאָ איז קיין פּלאַץ נישט צו זיצן, פליעז.
ער האָט זיך אַ כאַפּ געטון, געזען פאַר זיך אַ נאַסע אַספּאַלט-גאַס,
וואָס האָט אויסגעזען, ווי אַ שטייענדיק וואַסער, זיך איינגעקאַרטשעט
און טרייסלענדיק זיך אַוועקגעשלעפט.

ווילנער פארלאג פון ב. קלעצקין
די ווערק פון י. אַפּאַטאַשו

אין צען בענדער:

א ראַמאַן פון אַ פּערד־גנב (נאַוועלן)

אונטערװעלט (נאַוועלן)

היברו, (ראַמאַן)

אַליין (ראַמאַן)

לינטשעריי (נאַוועלן)

אין פּוילישע װעלדער (ראַמאַן)

1863, 2טער טייל פון דער טרילאָגיע אין

פּוילישע װעלדער (ראַמאַן)

אַרום די חורבות (נאַוועלן)

אויף זייטיקע װעגן (נאַוועלן)

ביאַנקע (נאַוועלן)

די טענצערין (ראַמאַן)